

Ortadoğu Ticaret, Fuar ve Kongre Merkezi PROJESİ FİZİBİLİTE RAPORU

HAZIRLAYAN FİRMA

SERDEM Mak. İnş. Gıda. Turizim ve Tarım Ürünleri San. Tic. Ltd. Şti.

Peyas Mh., Sellahattin Üyubi Blv., Azizoglu Sitesi, A Blok, No:1/13, Merkez, Diyarbakır

Tel / Fax: 0 412 224 70 50

EKİM 2013
DİYARBAKIR

YÖNETİCİ ÖZETİ

Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası tarafından 14 yıldır Diyarbakır'da fuar çalışmaları sürdürülmekte olup, günümüzde Diyarbakır'da yaklaşık olarak ayda bir fuar düzenlenmeye başlanmıştır. Kısa sürede fuarcılık alanında Diyarbakır'ın önemli bir yere geldiği söylenebilir.

Son 5 yılda düzenlenen fuar organizasyonu sayısını artırarak sektörde büyük gelişme gösteren Diyarbakır, Orta Doğu'nun fuar merkezi olma potansiyeline sahiptir.

Diyarbakır-Elazığ karayolunun 13. kilometresindeki fuar alanında açılan Güneydoğu 1. Uluslararası Sanayi ve Ticaret Fuarı" ile ilk kez bir fuara ev sahipliği yapan Diyarbakır, aradan geçen 14 yılda fuar organizasyonunda gelişme kaydetmiştir. Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası (DTSO) ve Tüm Fuarcılık Yapım AŞ (TÜYAP) arasında 2008'de imzalanan protokolle ilde düzenlenecek Orta Doğu fuarlarını TÜYAP'ın organize etmesi aralarştırılırken protokolün ardından fuar sayısı artış göstermiştir.

10 bin metrekaresi kapalı, 57 bin metrekaresi açık olmak üzere toplam 67 bin metrekare alana sahip Diyarbakır Fuar ve Kongre Merkezi'nde 2008'de 4 fuara ev sahipliği yapan Diyarbakır, 2009'da 4, 2010'da 8, 2011'de 12, 2012'de 12 fuar gerçekleştirildi. 2013 yılında da 12 fuar düzenlenecektir.

2009'daki fuarları 128 bin, 2010'daki fuarları 286 bin ziyaret etmiştir. 2012 yılında ise 27 ülkeden 525 firmanın katıldığı fuarı Diyarbakır dışından 115 bini aşkın olmak üzere toplam 288. 319 kişi ziyaret etmiştir. 2013 yılında düzenlenecek olan 630 firmanın katılacağı fuarların ziyaretçi sayısının 200 binden fazlasının Diyarbakır dışından olmak üzere 345 bin kişiye ulaşacağı öngörülmektedir.

Diyarbakır ve bölgenin yakın gelecekte iyi bir pazar olacağı kabulü ve batı bölgelerindeki pazarların doyuma ulaşmış olması, yenilenmemesi, Ortadoğu, güneydoğu ve Asya pazarlarındaki hareketlilik ve büyüme nedenleri ile firmalar artık yeni pazarlara daha kolay ve hızlı erişim arayışındalar.

1998 yılında işletmeye açılan Mevcut Fuar ve Kongre Merkezi tecrübesi ve bölgedeki ulusal ve uluslar arası gelişmeler ile Diyarbakır'ın, Türkiye'nin en önemli fuar şehirlerinden biri olmaya aday olduğu gözlenmiştir. Gerek fuar düzenlenme sayısı gerek fuar metrekaresi, yurt içinden ve yurt dışından gelen ziyaretçi sayısı açısından Diyarbakır'da fuar ve kongre aktiviteleri talebine cevap verecek bir ticaret merkezi kompleksi yatırımı gündeme gelmiş bulunmaktadır.

Diyarbakır, Osmanlı döneminin 2'nci sanayi kenti, Cumhuriyet'in ilk yıllarında da 3'üncü önemli kenti iken, bugün Diyarbakır, sosyo-ekonomik gelişmişlik bakımından 66'ncı sıralara kadar gerilemiştir.

Diyarbakır'da mevcut durumda büyük yatırımlar bulunmamakta, üretim ve ticaret açısından Gaziantep, Adana ve Kahramanmaraş, bu bölgede önde gelen şehirler olarak gözlenmektedir. Ancak, Diyarbakır fuarcılık alanında bu illerden önde yer almaktadır. Diyarbakır'ın, yeni pazarlar bulma ve özellikle de Orta Doğu'ya girme açısından önemli bir bölge olması bunun en önemli nedenidir.

Ayrıca, Diyarbakır'da önemli bir sermaye birikimi olup, bu kaynak üretim ve ticarete yönlendirilememektedir. Fuar, kongre ve ticaret merkezleri açıldığı yerlerde kendi taleplerini yaratmaktadır. Diyarbakır tekrar eski üretim ve ticaret gücüne, düzenlenecek fuar ve kongrelerin de etkisiyle süreç içinde erişme potansiyeline sahiptir.

Diyarbakır ve çevresinde makine üretimiyle ilgili herhangi bir yatırım olmamasına rağmen açılan makine fuarında firmalar beklentilerinin üzerinde Diyarbakır'ın yanı sıra Van, Hakkari, Mardin ve Batman'daki müşteriler ile satış bağlantısı yapmışlardır. Ayrıca, bölgedeki organize sanayi bölgelerindeki firmalara üretim ile ilgili çok sayıda makine satılmıştır. Özetle bu tür aktiviteler bölgedeki yatırımları ve bağlı olarak istihdamı artırmaktadır. Fuar ve Kongre dönemlerinde il dışından gelen katılımcı ve ziyaretçiler kente ticari anlamda önemli katkılar sağlamaktadır. Şu anda bile Fuar ve

Kongre dönemlerinde Diyarbakır otelleri ve hatta kurum misafirhaneleri tamamen dolmakta, yapılan harcamalarla Diyarbakır ekonomisine katkı ve canlılık sağlanmaktadır.

Uluslararası Fuarlar Birliği'nin (UFI) verilerine göre; dünya fuarları sayısında Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın paylarının düştüğünü, Asya Pasifik ülkelerinin paylarının arttığını gözlenmektedir. Avrupa payının % 50'den % 48'e, Kuzey Amerika'nın payının ise % 26'dan % 24'e düştüğü, Asya Pasifik ülkelerinin ise % 16'dan % 20'ye çıktığı görülmektedir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu Orta Asya ve Kuzey Afrika'yı kapsayan Mena (Ortadoğu ve Kuzey Afrika) bölgesi dünya fuarcılığından aldığı pay artış göstererek, % 2'ye çıkmıştır. Bu % 2'nin % 1'ini de tek başına Türkiye almaktadır. Bu veriler bize bölgemizde ciddi bir kalkınma hamlesi olduğunu göstermektedir.

Diyarbakır Sanayi ve ticaret Odası tarafından bu gelişmeler ve tecrübeler çerçevesinde, Diyarbakır ilinde bölgenin ve ortadoğu coğrafyasının cazibe merkezi olabilmesini sağlayabilecek "ORTADOĞU TİCARET, FUAR VE KONGRE MERKEZİ" kurulması öngörülmüştür.

Gelinen aşamada mevcut fuar alanının ihtiyacı karşılamata yetersiz kaldığı ve sadece Fuar alanı değil Kongre ve Ticaret Merkezi de dikkate alınarak daha büyük bir kompleksin yapılması için gerekli şartların oluştuğu da düşünülerek yeni bir fuar, kongre ve ticaret merkezi kurma amaçlanmıştır.

Fizibilite çalışmasına konu olan bu projenin gerçekleştirilmesi halinde;

- Ortadoğu ülkelerindeki güçlü firmaların ve kurum kuruluşlarının kurulacak ticaret merkezinde yer alması mümkün olacağı,
- Ulusal ve uluslar arası kongre, sempozyum ve toplantıların yapılabileceği cazibe merkezi haline gelmesinin sağlanacağı,
- Fuarların daha geniş katımlı ve uluslar arası standartta yapılabileceği fiziki ve teknik bakımdan imkan ve kabiliyetlere ulaşmasının sağlanacağı,
- Bu projenin gerçekleşmesinde bağlı olarak Diyarbakır'ın, Ortadoğu coğrafyasının fuar ve kongre merkezi olması mümkün hale geleceği
Öngörülmüştür.

Bölge kalkınmasında öncü rol oynama vizyonu olan Karacadağ Kalkınma Ajansı, bu vizyonun gerçekleştirilmesi için Misyonu, “Sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmayı hızlandırmak amacıyla, kamu kesimi, özel kesim ve STK’lar arasındaki işbirliğini geliştirerek bölgede ortak kalkınma bilincini yükseltmek, katılımcı ve stratejik bir yaklaşımla bölgesel kalkınma planlarını hazırlamak ve etkin bir şekilde uygulamak, yerel kapasiteyi güçlendirmek ve üretkenliği artırmak, yatırım ortamını iyileştirerek bölgenin çekiciliğini ve rekabet gücünü yükseltmek” olup, Karacadağ Kalkınma Ajansı da projenin gerçekleştirilmesi için bu misyon çerçevesinde gerekli katkı ve desteği sunmaktadır.

Fizibilite çalışmasının hazırlanması sürecinde özellikle sektörle ilgili tecrübe, mevcut durum ve beklenen gelişmeler konusunda ilgili “Ladin Fuar ve Kongre Organizasyon Hizmetleri A.Ş. , FLAP Kongre Toplantı Hizmetleri Otomotiv Turizm A.Ş “ gibi kuruluşlarla da görüşmeler yapılmıştır.

Fizibilite çalışması sürecinde Dünya ekonomisi, Türkiye ekonomisi, Sektör hakkında bilgiler ve gelişmeler, Diyarbakır'ın Sanayi, Tarım, Hizmetler Sektörü Göstergeleri, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Demografik Yapı, Sanayi Gelişimi ve Dağılımı, Temel Sektörler, Dış Ticaret Göstergeleri, Diyarbakır ili Sanayi Yapısı ve Ticari Yapısı incelenmiş ve potansiyelin değerlendirilmesinde kullanılmıştır.

Bu uygulama fizibilite çalışmasıyla, uluslar arası, ulusal, bölgesel geçmişin, mevcut durumun ve gelişmelerin irdelenmesi, Diyarbakır'ın potansiyelinin analizi ile yatırım yapılması sonucunda, öngörülen “Ticaret, fuar ve kongre merkezinin” yapılabilirliği test edilmiş ve teknik-ekonomik-mali olarak tasarımı öngörülmüştür.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I. PROJENİN ÖZETİ

BÖLÜM II. YATIRIMCI İLE İLGİLİ BİLGİLER

BÖLÜM III. YATIRIM İLE İLGİLİ BİLGİLER

BÖLÜM IV. SEKTÖR BİLGİLERİ

4.1. EKONOMİK DURUM

4.1.1. Dünya'daki durum

4.1.2. MENA Ülkeleri

4.1.3. Türkiye'deki durum

4.2. BÜYÜME VE İSTİHDAM

4.3. EKONOMİNİN GENEL DENGESİ

4.4. YATIRIMLAR

4.5. ÖDEMELER DENGESİ

4.6. ENFLASYON ve PARA-KUR POLİTİKASI

4.7. KAMU MALİYESİNDE GELİŞMELER VE HEDEFLER

4.8. BÖLGESEL GELİŞMENİN SAĞLANMASI

4.9. Sosyo-Ekonomik Durum ve Sektörler, Bölge ve Diyarbakır açısından incelenmesi;

Sanayi Göstergeleri;

Tarım Göstergeleri;

Hizmetler Sektörü Göstergeleri;

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ve Diyarbakır

Demografik Yapı

Sanayi Gelişimi ve Dağılımı

Temel Sektörler: Tarım ve Madencilik

Dış Ticaret Göstergeleri

Diyarbakır ili Sanayi Yapısı ve Ticari Yapısı Değerlendirmesi

4.9.1. DİYARBAKIR İLİ SEKTÖR ÖRGÜTLERİ, ALTYAPI VE PROJELER

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

DİYARBAKIR OSB

TARIMA DAYALI İHTİSAS BEŞİ OSB

DİYARBAKIR TEKSTİL KENT

DİYARBAKIR LOJİSTİK OSB

DİCLE VADİSİ PROJESİ

KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ

KÜÇÜK SANAYİ YAPILANMALARI

DİYARBAKIR SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE MESLEK KURULUŞLARI

DİCLE ÜNİVERSİTESİ

TEKNOKENT

4.9.2. DİYARBAKIR İLİ BAZI ÖNEMLİ GÖSTERGELERİ

ENERJİ
SU ve KANALİZASYON
DİYARBAKIR HİZMETLER SEKTÖRÜ
MEVDUAT ve KREDİ BİLGİLERİ
YATIRIM TEŞVİK BELGELERİ
KAMU YATIRIMLARI
EĞİTİM
İSTİHDAM EDİLEBİLİR NÜFUS
SAĞLIK
ULAŞIM
TARIM

Genel Arazi Dağılımı ve Sulama Durumu
Bitkisel Üretim
Hayvansal Üretim
Tarımda İşletme Büyüklükleri

İLLER ve ORTADOĞUYA ULAŞIM, MESAFELER
İNŞAAT SEKTÖRÜ

4.9.3. ÖNE ÇIKAN SEKTÖRLER

4.9.3.1. Sanayi Genel Göstergeleri

4.9.3.2. Sanayinin Sektörel Dağılımı, Sanayi İstihdamı

- a. Sanayinin Sektörel Dağılımı
- b. Sanayi Kapasite Verileri
- c. Sanayideki İstihdam Durumu

4.9.3.3. Bölgede Öne Çıkan Sanayi Sektörleri

- a. Bölgenin Sanayi Yoğunlaşma Endeksi
- b. Bölgenin Sanayi Alt Sektörleri Bazında 3 Yıldız Analizi

4.9.4. DİYARBAKIR İLİ TİCARİ YAPISI DEĞERLENDİRMESİ

4.9.5. TÜRKİYE SANAYİSİ VE DİYARBAKIR SANAYİSİ

4. 2. FUAR VE KONGRE SEKTÖRÜ, GELİŞMELER HAKKINDA GENEL BİLGİ

4.2.1. SEKTÖRÜN VE HİZMETİN TANIMI

4.2.1.1. KONGRE TURİZMİ

4.2.1.1.2. TÜRKİYE’DE KONGRE TURİZMİ

4.2.1.2. Fuar Sektörü

4.2.1.2.1. DÜNYADA FUAR SEKTÖRÜ

4.2.1.2.2. Türkiye’de Fuar Sektörü

BÖLÜM V. KURULUŞ YERİNİN SEÇİMİ

ÖNGÖRÜLEN YATIRIM YERİ BİLGİLERİ

YÖNETİM

TALEP ANALİZİ

Teknik Analiz:

İş Modeli:

BÖLÜM VI. PROJENİN KAPASİTESİ

BÖLÜM VII. PROJENİN TEKNİK YÖNÜ

BÖLÜM VIII. PROJENİN YATIRIM TUTARI

8. 1. Sabit Yatırım Giderleri

8. 2. İşletme Sermayesi İhtiyacı

BÖLÜM IX. PROJENİN FİNANSMANI

9. 1. Yatırım Tutarı ve Finansman İhtiyacının Yıllar itibarıyla öngörülen finansman modeli, Kredi ve Özkaynak ilişkisi

YILLAR İTİBARIYLA ANAPARA VE FAİZ ÖDEMELERİ

BÖLÜM X. YILLIK İŞLETME GELİR VE GİDERLERİ

BÖLÜM XI. TAHMİNİ GELİR GİDER ve NAKİT AKIM TABLOSU

BÖLÜM XII. NAKİT AKIM TABLOSU

BÖLÜM XIII. PROJENİN KARLILIK VE VERİMLİLİĞİ

BÖLÜM XIII. SONUÇ

BÖLÜM XIV. PROJE FİNANSMANINDA KULLANILABİLECEK TEŞVİKLER ve FİNANSMAN KAYNAKLARI

BÖLÜM XV. PROJENİN TANITIM VE PAZARLAMA YÖNTEMLERİ, KANALLARI

BÖLÜM I. PROJENİN ÖZETİ

Projenin Adı : Ticaret, fuar ve kongre merkezi

1.1. Yatırımın Cinsi : Komple Yeni Yatırım

1.2. Yatırımın Kapasitesi: Yatırımın öngörülen kapasitesi;

ÜNİTE	İNŞAAT ALANI
OTEL (400 oda, 800 yataklı)	19.400 M2
TİCARET MERKEZİ	22.500 M2
AVM ve YEME İÇME ALANLARI	32.000 M2
KONFERANS SALONLARI	33.000 M2
SERGİ SALONLARI	24.000 M2
KAPALI FUAR ALANI	10.000 M2
AÇIK FUAR ALANI	46.000 M2
ANFİ TİYATRO	4.000 M2
REKREASYON, PEYSAJ ALANLARI, YOLLAR, OTOPARKLAR	209.100 M2
TOPLAM	400.000 M2

1.3. Kuruluş Yeri : Diyarbakır – Elazığ Karayolu, Kentin 19 km. kuzeybatısı

1.4. Projenin Genel Yatırım Tutarı ve Finansman İhtiyacı:

Sabit Yatırım Tutarı : 139.848.000 TL
İşletme Sermayesi İhtiyacı : 3.965.947 TL
Toplam Yatırım Tutarı : 133.461.673 TL

Yatırım Dönemi Finansman Giderleri : 24.518.421 TL
Yatırım Dönemi Kredi Taksitleri : 22.210.526 TL
Yatırım Dönemi Vergi Ödemeleri : 2.374.140 TL
Toplam Finansman İhtiyacı : 192.907.034 TL

1.5. Projenin Finansmanı:

Projenin finansmanında 42.000.000 TL Orta Vadeli Yatırım Kredisi kullanılması, bakiyesinin özkaynaklar ve kademeli olarak işletmeye alınacak ünitelerden elde edilmesi öngörülen proje fonları ile karşılanması öngörülmektedir.

1.6. Uygulama Programı: Yatırımın kademeli olarak 7 yıl içinde gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.

1.7. Projenin Karlılık ve Verimliliği:

Net Bugünkü Değer : 112.843.544 TL
İç Karlılık Oranı : % 27

BÖLÜM IĞI. YATIRIMCI İLE İLGİLİ BİLGİLER

2. 1. Unvanı : Pilot Ortak Diyarbakır Sanayi ve Ticaret Odası koordinasyonunda kurulacak DİYARBAKIR ULUSLAR ARASI FUAR VE KONGRE MERKEZİ A.Ş.

2. 2. Adresi : DİYARBAKIR

2. 3. Telefon, Fax :

2. 5. E-Posta :

2. 7. Web :

2. 8. Hukuki Şekli : ANONİM ŞİRKET

2. 9. Ortaklık Yapısı ve Sermayesi: Önerilen Ortaklık Yapısı ve Kuruluş Sermayesi aşağıda verilmektedir.

Ortak Adı	Hisse Tutarı (TL)	Hisse Oranı (%)
Diyarbakır Sanayi ve Ticaret Odası	2.000.000,00	40
Diyarbakır Ticaret Borsası	1.000.000,00	20
Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi	1.000.000,00	20
Diyarbakır İl Özel İdaresi	500.000,00	10
Diyarbakır OSB Müteşebbis Heyeti	500.000,00	10
Toplam	5.000.000,00	100

2. 10. Faaliyet Konusu : Kurulacak A.Ş. Ticaret, Fuar ve Kongre Merkezi yatırımı ve işletmeciliği faaliyetleri ile bu faaliyet konusu ile ilgili diğer (stand kurulumu, inşaat, toplantı organizasyonları, seyahat acentacılığı, otel işletmeciliği, AVM yöneticiliği, peysaj, vb) faaliyetleri de yürütebilecektir.

2. 11. Proje Sorumlusu:

2. 12. Müşavir Firma Proje Sorumlusu : Macit Kürüm

BÖLÜM III. YATIRIM İLE İLGİLİ BİLGİLER

3. 1. Projenin Amacı

Diyarbakır'ın en önemli sorunları sırasıyla "İşsizlik", "Kentin imaj sorunu ve tanıtım eksikliği" ile "Sanayi altyapısının yetersiz olması" dır.

Bu sorunların asgariye indirilebilmesi için yapılması gerekenler;

İstihdam kapasitesini arttırmak /işsizliği azaltmak,
Üretkenliği arttırmak,
Sanayiye geliştirmek,
Bölgenin tanıtımını sağlamak olarak belirlenmiştir.

Yapılan çalışmalar sonucunda belirlenen bölgenin 2023 vizyonu: "Büyüyen ekonomisi ve yükselen yaşam kalitesi ile Ortadoğu'nun yeni çekim merkezi Diyarbakır-Şanlıurfa Bölgesi" olarak tanımlanmaktadır.

İçinde bulunduğumuz yeni dönemde kentler ve bölgeler ulusal sınırların ötesinde ilişkilerle şekillenmekte ve küresel ve bölgesel ağlara entegre olmaktadır. Artık ülkeler yerine kentlerin rekabeti öne çıkmakta ve ülkelerin gelişmişliğini kentlerin rekabetçiliği belirlemektedir. Bu nedenle Bölge kentlerinin nitelikli insan kaynaklarını bölgeye çekebilmesi, yatırım ve turist gelişlerini çekebilmek için etkin altyapı hizmetleri, insan sermayesi, sosyal sermaye ile yüksek yaşam kalitesi olanaklarını sunan bir yapıya dönüşmesi gerekmektedir.

Diyarbakır'da yapılması öngörülen “Ticaret, Fuar ve Kongre Merkezi” yatırımı ile belirlenen sorunların giderilmesine katkıda bulunulması, ilin ve bölgenin cazibe merkezi haline getirilmesi, ticari ve sınai faaliyetlerin bölgeye çekilmesi amaçlanmaktadır.

Gerçekleştirilmesi öngörülen “Ortadoğu Ticaret Fuar ve Kongre Merkezi” yatırımı ile aşağıdaki hedeflere erişilmesi öngörülmektedir;

- ✓ Diyarbakır'da tüm orta doğu ülkelerinin ticaret konusunda cazibe merkezi olabilecek bir yapı oluşturmak,
- ✓ Ortadoğu ülkeleri ve Türkiye'deki büyük firmaların temsilciliklerinin bulunacağı bir merkez oluşturmak,
- ✓ Ortadoğu ülkeleri ile Ticari işbirliklerinin Diyarbakır Merkezli olmasını sağlayacak yapı oluşturmak,

Ortadoğu Ticaret Fuar ve Kongre Merkezi, 5 yıldızlı Otel, Ticaret Merkezi, Kongre Salonları, Açık-Kapalı Fuar Alanları, Alışveriş Merkezi, Açık Anfi Tiyatro ve Peysaj-Rekreasyon ünitelerinden oluşacaktır.

Bu ünitelerdeki doluluğun artırılmasını sağlamak için tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilmesi gerekecektir.

Bu hedeflere ulaşmak içinde kurulacak işbirlikleri ve konsorsiyumların güçlü kurum ve kuruluşlardan seçilmesi gereklidir.

Projenin finansmanında, Yatırım için gerekli kaynakların hibe, proje fonları kredilerden sağlanması, öz kaynakların asgari düzeyde olması önerilmektedir.

BÖLÜM IV. SEKTÖR BİLGİLERİ

4.1. EKONOMİK DURUM

4.1.1. Dünya'daki durum

2012 yılı tüm dünya için zorlu geçmiştir. Özellikle Avrupa ülkelerinde yaşanan gelişmeler krizin kısa sürede atlatılamayacağını göstermektedir. 2013 yılı özellikle Akdenizli Avrupa ülkeleri için çok daha zorlu geçecek gibi görünmektedir. Yunanistan, İspanya, Portekiz, İtalya ve Güney Kıbrıs için geçerli olan bu durum belli ölçüde Fransa'yı da etkileyecektir. Alınan önlemlerin yetersiz kalması, yeni önlem paketlerini de gündeme getirebilecektir. Küresel krizin etkilerini gidermekte zorlanan gelişmiş ekonomiler, parasal genişlemeye karşılık reel sektörü yeterince canlandıramazken; gelişmekte olan ekonomiler ise dünya ekonomisinde ılımlı toparlanmaya güç vermektedir.

ABD'de başlayarak dünyayı etkisi altına alan 2008 Krizi'nin etkileri 2012'de hissedilmeye devam ederken, kriz sonrası toparlanma beklentilerin altında kalmıştır. Euro Bölgesi'nin Yunanistan, Güney Kıbrıs, Portekiz gibi çevre ülkelerinde kendisini gösteren borç krizinin İspanya ve hatta İtalya'yı olumsuz yönde etkilemesi, Avrupa'da birbiri ardına kemer sıkma önlemlerini gündeme getirmiştir. Artan borçlar, daralan ekonomiler, rekor işsizlik oranları Avrupa'nın her yerinde karamsarlığın daha da artmasına yol açmıştır. Bunlara ek olarak ABD Merkez Bankası'nın parasal genişlemeye hız vermesi ve bunun katkısıyla dünya borsalarında toparlanma gözlenmesine karşılık, parasal genişleme kredi kanalıyla reel ekonomiye yeterince ulaşmamıştır. Bu süreçte dünya ekonomisinin itici gücü Çin, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu gelişmekte olan ülkelerle birlikte küresel ekonomik istikrara önemli katkı yapmıştır. Gelişen ekonomilerin katkısıyla küresel ekonomide 2013'te ılımlı bir toparlanma beklenirken, IMF ve OECD gibi uluslararası kuruluşlar gelişmiş ülkelerde büyüme hızlarının düşük kalacağı tahmininde bulunmaktadır.

ABD, Almanya ve Japonya haricinde 2013 yılında gelişmiş ülkelerin dünya ekonomisine genelde olumlu bir etkisinin olmayacağı genel kanıdır. Bu da gösteriyor ki, 2013 yılında da küresel büyümenin lokomotif, gelişmekte olan ülkelerin bir bölümü olacaktır. Ancak bu ülkeler geçmiş yıllarda öne çıkan gelişen ülkelerin hepsi değil. Örneğin Brezilya ve Hindistan'ın aynı performansı göstermesi beklenmemektedir. Çin yeniden toparlanma sürecine girerken, iç tüketimi artırmaya yönelik yeni önlemler aldı. Bu da devasa Çin ekonomisinin ithalatının artacağını bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Rusya'da ise yapısal bir dönüşüm için adımlar atılmaktadır. Rus ekonomisinin devasa doğal zenginliklere dayalı ekonomisinin yeni sanayilerle çeşitlendirilmesi bu çerçevede en önemli vizyon olarak dikkat çekmektedir. Eğer bu yeniden yapılanma gerçekleşirse, Moskova'nın büyük altyapı yatırımlarına imza atması gündeme gelecektir. BRIC ülkelerinde genel durum görünümünde olup, Gelişen ekonomiler arasında bu dört ülke yine başı çekecek ve dünya ekonomisindeki rolleri artacaktır. Ancak büyüme performanslarında belli oranda bir yavaşlama olacağı kesin gibi görülmektedir. Buna karşın Endonezya, Vietnam gibi yeni aktörlerin daha güçlü performans sergilemesi öngörülmektedir.

2009 yılında yaşanan daralma sonrasında 2010 yılında dünya ekonomisi toparlanma sürecine girmiş ve % 5,1 oranında büyümüştür. Ancak 2011 yılında bu toparlanma süreci sürdürülememiştir. 2011 yılı Ağustos ayından itibaren küresel büyümeye ilişkin endişelerin artmasıyla küresel ölçekte aşağı yönlü riskler artmaya başlamıştır. Avro Bölgesinde yaşanan mali çalkantılar ve bunun bankacılık kesimine olan yansımaları ile ekonomi politikasına yönelik karar alma süreçlerinde yaşanan belirsizlikler ve kaybolan güven ortamı, gelişmiş ülkelere büyüme performansının beklenenden daha düşük seyretmesine neden olmuştur. Bu durum gelişmekte olan ve yükselen ekonomilerin büyümelerine olumsuz yönde yansımıştır.

Bunun yanı sıra enerji, emtia ve gıda fiyatlarında yaşanan dalgalı seyrin yarattığı belirsizlik ortamı küresel büyümeyi olumsuz etkilemiştir. Bu gelişmelerle birlikte, 2011 yılının Mart ayında Japonya'da yaşanan felaketlerin tedarik zincirine olumsuz yansımaları ve Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesinde yaşanan siyasi belirsizlikler 2011 yılında dünya büyümesinin % 3,8'e gerilemesine yol açmıştır. Gelişmiş ekonomilerde 2010 yılında % 3 olarak gerçekleşen büyüme hızı, 2011 yılında % 1,6'ya gerilemiştir. Aynı dönemde gelişmekte olan ve yükselen ekonomilerin büyüme hızı ise % 7,4'ten % 6,2'ye inmiştir.

2011 yılından bu yana gelişmekte olan ekonomilerinin büyüme oranları, gelişmiş ekonomilerin büyüme performanslarına paralel olarak yavaşlamıştır. Son yıllarda küresel büyümenin motoru olarak görülen ve 2011 yılında % 9,2 oranında büyüyen Çin ekonomisinin 2012 yılı ikinci çeyreğinde % 7,6 olarak gerçekleşen büyüme oranı, Çin ekonomisinde önemli bir yavaşlama olduğunu göstermektedir.

Gelişmiş ülkeler krizin aşılmasına ve büyümenin desteklenmesine yönelik sıkı maliye ve parasal genişleme

politikalarına devam etmişlerdir. Avrupa Merkez Bankası, 2011 yılı sonunda piyasalara 1 trilyon avro tutarında düşük faizli ve uzun vadeli kaynak sağlamasına ek olarak, 2012 yılı Eylül ayında Doğrudan Parasal İşlemler Programı kapsamında sorunlu ülke tahvillerini ikincil piyasalardan şarta bağlı olmak kaydıyla limitsiz bir şekilde alabileceğini açıklamıştır. ABD Merkez Bankası da 12-13 Eylül 2012 tarihlerinde ABD ekonomisini canlandırmak ve işsizliği düşürmek amacıyla yeni tur niceliksel gevşeme (QE3) kararını ve üçüncü tur tahvil alım programına gideceklerini açıklamıştır. Ayrıca Japonya ve İngiltere Merkez Bankaları da gevşek para politikaları izlemeye devam etmişlerdir. Bu gelişmeler piyasalarda olumlu karşılanmakla birlikte, alınan yeni önlemlerin küresel ekonomide yaratacağı etkiler belirsizliğini korumaktadır.

Dünya ekonomisinde yaşanan bu gelişmeler sonucunda uluslararası kuruluşlar büyüme tahminlerini aşağı yönlü revize etmişlerdir. 2012 yılı dünya büyümesini 2011 yılı Eylül ayında % 4 olarak tahmin eden Uluslararası Para Fonu (IMF), 2012 yılı Nisan ayında bu tahminini % 3,5 seviyesine, Ekim ayında ise % 3,3 seviyesine indirmiştir. 2013 yılı dünya büyüme tahminini de % 4,1'den % 3,6'ya düşürmüştür.

Gelişmiş ekonomilerin 2012 ve 2013 yıllarında sırasıyla % 1,3 ve % 1,5 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir. Yükselen ve gelişmekte olan ekonomilerin ise 2012 ve 2013 yıllarında sırasıyla % 5,3 ve % 5,6 oranında büyümesi beklenmektedir.

2011 yılı Eylül ayında yapılan tahminlerde, 2012 yılında % 1,1 oranında büyüyeceği öngörülen Avro Bölgesinin 2012 yılı Ekim ayında yapılan tahminlerde % 0,4 oranında daralacağı öngörülmektedir. 2013 yılında Avro Bölgesinin % 0,2 oranında büyümesi beklenmektedir.

2011 yılında % 1,8 oranında büyüyen ABD ekonomisinde, toparlanma eğilimine rağmen, halen zayıf bir büyüme performansı gözlenmektedir. ABD ekonomisinin 2012-2013 yıllarında sırasıyla % 2,2 ve % 2,1 oranında büyümesi öngörülmektedir.

2011 yılında % 5,8 oranında büyüyen dünya ticaret hacminin, ekonomik aktivitede beklenen yavaşlamaya paralel olarak, 2012 yılında % 3,2, 2013 yılında ise % 4,5 oranında artacağı tahmin edilmektedir. 2011 yılında ABD doları bazında % 11,2 oranında artan dünya mal ve hizmet ticareti fiyatlarının, 2012 yılında % 1,9 ve 2013 yılında ise % 0,5 oranında azalacağı öngörülmektedir.

2012 yılının ilk aylarında Orta Doğu'da oluşan siyasi gelişmeler neticesinde artan petrol fiyatları, arz yönlü olumlu gelişmeler ve küresel ekonomik aktivitedeki yavaşlamanın talep baskısını azaltması sonucunda 2012 yılının ikinci çeyreğinden itibaren azalmış, ancak yılın ikinci yarısında yeniden bir artış eğilimine girmiştir. Önümüzdeki dönemde Orta Doğu bölgesinde jeopolitik gelişmelerin ve yaşanan siyasi gerginliklerin tırmanması durumunda petrol fiyatlarında artış olabilecektir.

Son aylarda başta ABD olmak üzere bazı bölgelerde yaşanan kuraklık sonucu tarımsal üretimde yaşanan sorunlar ve stok seviyelerinin tarihsel ortalamasının altında kalmaya devam etmesi gıda fiyatlarının artmasına yol açmaktadır. Tarımsal emtia fiyatlarında gözlenen artışlar işlenmiş gıda fiyatları ve dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerde enflasyon üzerinde yukarı yönlü risk oluşturmaktadır. Emtia fiyatlarındaki dalgalı seyir ise belirsizliği artırmaktadır.

Petrol ve gıda fiyatlarında yaşanan bu gelişmelere ek olarak, ABD Merkez Bankasının ve Avrupa Merkez Bankasının parasal genişleme politikaları neticesinde 2011 yılında küresel düzeyde % 4,9 olarak gerçekleşen enflasyon oranının, 2012 yılında % 4 ve 2013 yılında ise % 3,7 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2011 yılında gelişmiş ekonomilerde % 2,7 olan enflasyon oranının 2012 ve 2013 yıllarında sırasıyla % 1,9 ve % 1,6 olması beklenmektedir. Yükselen ve gelişmekte olan ülkelerde ise 2011 yılında % 7,2 olan enflasyon oranının 2012 ve 2013 yıllarında sırasıyla % 6,1 ve % 5,8 olacağı tahmin edilmektedir.

2011 yılında küresel ölçekte ekonomik toparlanmanın zayıf seyretmesine bağlı olarak birçok ülkede istihdam artışının yeterli düzeyde sağlanamaması önemli bir sorun olmaya devam etmiştir. Yunanistan, Portekiz, İrlanda ve İspanya gibi AB ülkelerinde işsizlik oranları yüksek seviyelere çıkarken, genç işsizliği kaygı verici boyutlara ulaşmıştır. 2011 yılında işsizlik oranı Avro Bölgesinde % 10,2, ABD'de % 9 ve OECD genelinde ise % 8 olarak gerçekleşmiştir.³ 2012 yılında küresel ekonomik aktivitenin yavaşlamasına paralel olarak istihdamda belirgin bir iyileşme beklenmemektedir. 2012 yılında ABD ve Avro Bölgesi için işsizlik oranları sırasıyla % 8,2 ve % 11,2 olarak tahmin edilmektedir. 2013 yılında ABD'de işsizlik oranının aynı seviyelerde kalacağı, Avro Bölgesinde bir miktar artarak % 11,5 seviyesine yükseleceği beklenmektedir.

Küresel kriz nedeniyle ekonominin canlandırılmasına yönelik alınan önlemler ve finansal sisteme sağlanan destekler, AB üyesi birçok ülkede mali sorunlara ve buna paralel olarak kamu maliyesinde bozulmalara yol açmıştır. Yüksek kamu borç stoku ve bütçe açıklarıyla karşı karşıya olan bazı ülkelerin buna ilave olarak düşük büyüme performansı göstermesi, borçların çevrilebilirliğine yönelik kaygıları daha da artırmıştır. Bu ülkelerde artan risk sonucu kredi notlarının düşürülmesi ise borçlanma maliyetlerini yükseltmiştir. Artan faizler bankaların bilançolarında bulunan devlet tahvillerinin değerinin düşmesine, banka bilançolarının kötüleşmesine ve bankacılık riskinin artmasına neden olmuştur.

Başta Yunanistan, İrlanda ve İtalya olmak üzere AB çevre ülkelerinde yüksek oranlı borçlar ve bozulan mali yapı nedeniyle alınan mali önlemlerin etkisiyle Avro Bölgesinde genel devlet bütçe açığının GSYH'ya oranının önümüzdeki dönemde gerilemesi beklenmektedir. 2011 yılında % 4,1 seviyesinde olan bu rakamın, 2012 yılında % 3,3'e ve 2013 yılında % 2,6'ya düşeceği tahmin edilmektedir. 2010 yılı sonunda Avro Bölgesi genelinde % 85,4 olan genel devlet brüt borç stokunun GSYH'ya oranı 2011 yılı sonunda % 88'e yükselmiştir. AB ülkeleri arasında farklılık göstermekle birlikte, genel devlet brüt borç stokunun GSYH'ya oranındaki artış eğiliminin devam edeceği ve bu oranın 2012 ve 2013 yıllarında sırasıyla % 93,6 ve % 94,9 olacağı tahmin edilmektedir.

ABD ekonomisinde ekonomik toparlanmanın yavaş seyretmesi ve orta vadeli mali planın ortaya konulmaması nedeniyle bütçe açığının önemli derecede azalması beklenmemektedir. 2011 yılında % 10,1 olan genel devlet bütçe açığının GSYH'ya oranının 2012 ve 2013 yıllarında sırasıyla % 8,7 ve % 7,3 olacağı tahmin edilmektedir. Genel devlet brüt borç stokunun GSYH'ya oranının ise artmaya devam ederek 2012 yılında % 107,2'ye, 2013 yılında % 111,7'ye yükselmesi beklenmektedir.

Son yıllarda uluslararası sermaye akımları mali sorunlar yaşayan ve genişletici para politikası uygulayan gelişmiş ekonomilerden, kriz sürecini çabuk atlatan, yüksek büyüme potansiyeline sahip gelişmekte olan ekonomilere yönelmiştir. 2010 yılında yükselen ve gelişmekte olan ekonomilere net dış kaynak akışı 2009 yılına göre % 79,4 oranında artarak 604,7 milyar ABD dolarına yükselmiş, ancak yaşanan olumsuz gelişmeler nedeniyle 2011 yılında 503 milyar ABD doları seviyesine gerilemiştir. Gelişmiş ülkelerdeki zayıf bankacılık yapısı ve finans sektöründeki bilanço küçültme süreci, artan küresel risk algısı ve belirsizliklere ek olarak gelişmekte olan ülkelere büyümenin yavaşlaması ve enflasyonun artması sonucu ekonomik görünümün bozulması nedeniyle, gelişmekte olan ülkelere akan net dış kaynak miktarının önemli ölçüde etkilenmesi beklenmektedir. Net dış kaynak akışlarının 2012 ve 2013 yıllarında krizin ilk dönemindeki seviyelerine dönmesi ve sırasıyla 268,3 milyar ABD doları ve 399,6 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

IMF Dünya Ekonomik Görünüm Raporunda yer alan bazı göstergeler aşağıda veilmektedir;

	2010	2011	2012(1)	2012(2)	2012(3)	2013(3)
Dünya Hasılası	5,1	3,8	3,5	3,5	3,3	3,6
Gelişmiş Ekonomiler	3,0	1,6	1,4	1,4	1,3	1,5
ABD	3,0	1,8	2,1	2,0	2,2	2,1
Japonya	4,4	-0,7	2,0	2,4	2,2	1,2
Avro Bölgesi	2,0	1,4	-0,3	-0,3	-0,4	0,2
Almanya	4,0	3,1	0,6	1,0	0,9	0,9
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	7,4	6,2	5,7	5,6	5,3	5,6
Afrika (Sahra Altı)	5,3	5,1	5,4	5,4	5,0	5,7
Orta ve Doğu Avrupa	4,6	5,3	1,9	1,9	2,0	2,6
Bağımsız Devletler Topluluğu	4,8	4,9	4,2	4,1	4,0	4,1
Rusya	4,3	4,3	4,0	4,0	3,7	3,8
Gelişen Asya	9,5	7,8	7,3	7,1	6,7	7,2
Çin	10,4	9,2	8,2	8,0	7,8	8,2

Hindistan	10,1	6,8	6,9	6,1	4,9	6,0
Latin Amerika	6,2	4,5	3,7	3,4	3,2	3,9
Brezilya	7,5	2,7	3,0	2,5	1,5	4,0
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	5,0	3,3	4,2	5,5	5,3	3,6
Dünya Ticaret Hacmi	12,6	5,8	4,0	3,8	3,2	4,5
Mal ve Hizmet İthalatı						
Gelişmiş Ekonomiler	11,4	4,4	1,8	1,9	1,7	3,3
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	14,9	8,8	8,4	7,8	7,0	6,6
Tüketici Fiyatları (Yıllık Ortalama, %)						
Gelişmiş Ekonomiler	1,5	2,7	1,9	2,0	1,9	1,6
ABD	1,6	3,1	2,1	-	2,0	1,8
Avro Bölgesi	1,6	2,7	2,0	-	2,3	1,6
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	6,1	7,2	6,2	6,3	6,1	5,8
İşsizlik Oranı (%)						
Gelişmiş Ekonomiler	8,3	7,9	7,9	-	8,0	8,1
ABD	9,6	9,0	8,2	-	8,2	8,1
Avro Bölgesi	10,1	10,2	10,9	-	11,2	11,5

	2010	2011	2012(1)	2012(2)	2012(3)	2013(3)
Genel Devlet Bütçe Dengesi/GSYH (%)						
ABD	-11,2	-10,1	-8,1	-8,2	-8,7	-7,3
Avro Bölgesi	-6,2	-4,1	-3,2	-3,2	-3,3	-2,6
Genel Devlet Brüt Borç Stoku/GSYH (%)						
ABD	98,6	102,9	106,6	106,7	107,2	111,7
Avro Bölgesi	85,4	88,0	90,0	91,9	93,6	94,9
Ortalama Petrol Fiyatları (Dolar/Varil)	79,0	104,0	114,7	101,8	106,2	105,1
LIBOR, Altı Aylık ABD Doları (%)	0,5	0,5	0,7	0,8	0,7	0,6

(1) IMF Dünya Ekonomik Görünüm Raporu, Nisan 2012

(2) IMF Dünya Ekonomik Görünüm Raporu, Temmuz Güncellemesi 2012

(3) IMF Dünya Ekonomik Görünüm Raporu, Ekim 2012

Artan emtia fiyatlarından dolayı yüksek cari fazla veren emtia ihracatçısı gelişmekte olan ülkeler bu dönemde döviz rezervlerini hızla artırmışlardır. Yükselen ve gelişmekte olan ekonomiler 2010 yılında 862,9 milyar ABD doları, 2011 yılında ise 765,3 milyar ABD doları rezerv artışı kaydetmiştir. Söz konusu artışın 2012 ve 2013 yıllarında sırasıyla 565,7 ve 632,3 milyar ABD doları seviyesine ulaşması beklenmektedir. Yükselen ve gelişmekte olan ekonomilerin güçlü kamu dengesi ve sahip oldukları yüksek döviz rezervleri bu ülkelerin dış şoklara karşı dayanıklılıklarını artırmaktadır. Ancak, sermaye akımlarının oynaklığı ve kurlar üzerinde yarattığı baskı gelişmekte olan ülkelerde makro finansal kırılganlığı artıran risk unsuru olmaya devam etmektedir.

Küresel düzeyde ekonomik iyileşme orta vadede kademeli olarak devam etmekle birlikte, aşağı yönlü risklerin ve belirsizliklerin önümüzdeki dönemde de devam etmesi beklenmektedir. Avro Bölgesi liderleri, krizle mücadele etmek için kurumsal yapının güçlendirilmesi, bankacılık birliği yol haritasının oluşturulması, ortak denetim mekanizmasının kurulması, kurtarma fonlarına esneklik kazandırılması, Avrupa İstikrar Mekanizmasına bankaları doğrudan sermayelendirme yetkisinin verilmesi konularında önemli kararlar almışlardır. Ancak, bu kararların ayrıntıları ve nasıl uygulanacağına yönelik belirsizlikler devam etmekte ve küresel ekonomi açısından önemli bir risk unsuru oluşturmaktadır. Bu gelişmelere paralel olarak, Avrupa'da yüksek seyreden borç oranları, zayıf bankacılık yapısı ve bankaların bilanço düzeltme süreci, 2013 yılında ABD'de mali uçurum olarak adlandırılan aşırı bir mali sıkılaştırma olması ihtimali ve gelişmekte olan ve yükselen ekonomilerde büyümenin daha da yavaşlaması ihtimali küresel düzeyde öne çıkan diğer risk unsurlarıdır. Avro Bölgesinde borç krizinin kontrol altına alınamaması, alınan kararların uygulanmaması ve finansal stresin daha da artması, ABD'de mali uçurum ve borç tavanı riskinin ortadan kaldırılamaması ve petrol fiyatlarının daha da yükselmesi, 2012 yılında % 3,3 olarak öngörülen küresel büyüme tahmininin daha da düşük gerçekleşmesine neden olabilecektir.

2012 yılında yapılan G-20 zirvelerinde büyümenin ve istihdamın desteklenmesi yönünde önemli kararlar alınmıştır. Küresel krizin çözümüne yönelik uluslararası işbirliği ve koordineli hareket edilmesi kapsamında, G-20 platformu gibi gelişmekte olan ülkelerin ağırlığının giderek arttığı hükümetler üstü yapıların etkin çalışması gereği önemini korumaktadır.

IMF, Dünyanın Ekonomik Görünümü Raporuna (World Economic Outlook) göre dünyanın ekonomik görünümü ise aşağıdaki gibi özetlenebilir;

	GSYH / Dünya (%)	Nüfus / Dünya (%)
Gelişmiş ekonomiler (35)	50,4	14,8
ABD	19,5	4,5
Euro Bölgesi (17)	13,5	4,8
Japonya	5,5	1,8
Gelişmekte olan Ekonomiler (154)	49,6	85,2
Çin	14,7	19,5
Türkiye (*)	1,1	1,2

Küresel sistemde 35 gelişmiş ekonomi toplam nüfusun % 15'ine sahip olduğu halde gelirin yarısından fazlasını almakta, buna karşılık 154 gelişmekte olan ekonomi toplam nüfusun % 85'ine sahip olmasına karşın toplam gelirin yarısından azını almaktadır.

Bu görünüme karşılık son yıllarda özellikle Çin ve Hindistan gibi yüksek nüfuslu ülkelerin hızlı ekonomik büyümeleri bu görünümü biraz değiştirmiş görünmektedir. Bunda gelişmiş ekonomilerin üç dört yıldır yaşadıkları durgunluk ve küçülmelerin de etkisi var.

Dünya Ekonomisine İlişkin Temel Göstergeler (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dünya Büyümesi	2,3	2,9	3,6	4,9	4,6	5,3	5,4	2,8	-0,6	5,1	4,0	3,2	3,3	4,0
Dünya Ticaret Hacmi	0,0	3,6	6,1	11,2	8,0	9,1	7,7	3,0	-10,7	12,6	6,0	2,5	3,6	5,3
Enflasyon	4,2	3,5	3,7	3,6	3,8	3,7	4,0	6,0	2,5	3,7	4,8	3,9	3,8	3,8
ABD \$ Deposit Faiz Oranı	3,7	1,8	1,2	1,8	3,7	5,3	5,2	3,0	1,1	0,5	0,5	0,7	0,5	0,6
Petrol Fiyatları (\$)	24,3	25,0	28,9	37,8	53,4	64,3	71,1	97,0	61,8	79,0	104,0	105,0	102,6	97,57

Kaynak: IMF Dünya Ekonomik Görünüm Raporu, Nisan 2013

Tablodan görüleceği üzere, global büyüme trendi 2008 yılından itibaren küçülme eğilimi göstermiş ve 2010 yılından itibaren tekrar büyüme trendi içine girmiştir.

Petrol fiyatlarında 2006 yılından itibaren izlenen yüksek artışlar da hem büyüme oranlarını hem de dış ticaret hacmini olumsuz etkilemiştir.

2013 yılına ilişkin büyüme tahminlerinde başlangıç tahminlerine göre aşağı yönlü oldukça ciddi revizyon yapıldığı görülmektedir. Geleceğe ilişkin tahminlerde de özellikle Çin için büyüme tahminlerinin % 7 dolayına düşürüldüğü görülmektedir. Bir süre dünya ortalaması yukarılara taşıyan Çin'in % 10'lara ulaşan büyüme oranını sürdüremeyeceği tahmin edilmektedir.

Tablo, enflasyonun gelişmiş ülkelerde bu yıl olduğu gibi gelecek yılda da sorun olmayacağını ortaya koymaktadır.

Bütçe açığıyla ilgili oranlar Türkiye'nin gelişmiş ülkelere göre önemli üstünlüğünün mali disiplin konusunda olduğunu göstermekte, buna karşılık cari açık konusunda Türkiye, bütün çabasına karşın henüz disipline girememiş görünmektedir.

İşsizlik sorunu bütün dünyada ciddi sorun olmaya devam ediyor. Bu tahminler tutarsa 2014 sonunda ABD'de işsizlik oranı % 7,4 olarak hedefin çok üzerinde kalmaya devam edecek. Bu durumda da kendisine % 6,5'luk bir işsizlik hedefi koymuş bulunan Fed'in 2014 yılı sonuna kadar tahvil alımlarından tümüyle vazgeçmesi ya da faiz artırması olası görünmüyor.

Tablo: IMF Verilerine Göre Ülkelerin GSYİH Sıralaması

Sıralama	Ülke	GSYİH (PPP) Milyon Dolar	Kişi Başına Düşen GSYİH
1	Amerika	14.526.550	46.860
2	Çin	10.119.896	7.544
3	Japonya	4.323.504	33.885
4	Hindistan	4.057.787	3.408
5	Almanya	2.944.352	36.081
6	Rusya	2.230.954	15.612
7	İngiltere	2.181.456	35.059
8	Brezilya	2.178.529	11.273
9	Fransa	2.134.941	33.910
10	İtalya	1.778.832	29.480
11	Meksika	1.564.872	14.406
12	Güney Kore	1.466.125	29.997
13	İspanya	1.372.720	29.830
14	Kanada	1.334.143	39.171
15	Endonezya	1.032.952	4.347
16	Türkiye	968.604	13.577
17	İran	888.355	11.883
18	Avustralya	883.807	39.764
19	Tayvan	824.671	35.604
20	Polonya	723.032	18.981

Kaynak: Uluslararası Para Fonu (IMF)

2004 – 2012 döneminde BRIC+4 ülkeleri arasında en yüksek ortalama büyüme oranı %10,5 ile Çin'de kaydedilmiştir.

Çin'i Hindistan ve Endonezya takip etmektedir. Türkiye seçilen ülkeler arasında en yüksek ortalama büyümeye sahip 4. ülkedir.

2009 yılı büyüme verileri incelendiğinde, Çin, Hindistan ve Endonezya'nın büyüme açısından global krizden pek etkilenmedikleri görülmektedir. Rusya, Türkiye ve Meksika ise en fazla etkilenen ülkeler olmuştur.

2012 yılında tüm ülkelerin büyüme oranlarının gerilediği dikkat çekmekte; söz konusu yılda Türkiye bu grup içerisinde Brezilya'nın ardından en düşük büyüme oranının kaydedildiği ikinci ülke olmuştur.

Reel Ekonomik Büyüme (Sabit Fiyatlarla GSYH, Yıllık % Değişim)										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2004-2012 ortalaması
Çin	10,1	11,3	12,7	14,2	9,6	9,2	10,4	9,3	7,7	10,5
Hindistan	7,9	9,3	9,3	9,8	3,9	8,5	10,5	6,3	3,2	7,6
Endonezya	5,0	5,7	5,5	6,3	6,0	4,6	6,2	6,5	6,2	5,8
Türkiye	9,4	8,4	6,9	4,7	0,7	-4,8	9,2	8,8	2,2	5,0
Rusya	7,2	6,4	8,2	8,5	5,2	-7,8	4,5	4,3	3,4	4,4
Brezilya	5,7	3,2	4,0	6,1	5,2	-0,3	7,5	2,7	0,9	3,9
Güney Afrika	4,6	5,3	5,6	5,5	3,6	-1,5	3,1	3,5	2,5	3,6
Meksika	4,1	3,2	5,0	3,1	1,2	-4,5	5,1	4,0	3,6	2,8

Not: Ülkeler 2004 -2012 dönemi ortalama büyüme oranlarına göre sıralanmıştır.

Kaynak: IMF – Dünya Ekonomik Görünüm Raporu – Ekim 2013

2004 – 2012 döneminde;
BRIC+4 ülkeleri arasında nominal GSYH'sini (USD cinsinden) en hızlı artıran ülke Çin'dir.
Çin'i Rusya takip etmektedir.

Türkiye'nin GSYH'si yalnızca Güney Afrika ve Meksika'dan daha hızlı artış kaydetmiştir.

Nominal GSYH (Milyar USD)										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2004-2012 (% Değişim)
Çin	1.932	2.257	2.713	3.494	4.520	4.991	5.930	7.322	8.221	325,6
Rusya	591	764	990	1.300	1.661	1.223	1.525	1.899	2.030	243,4
Endonezya	257	286	364	432	511	539	710	846	879	241,8
Brezilya	664	882	1.089	1.367	1.654	1.622	2.143	2.475	2.253	239,5
Hindistan	722	834	949	1.238	1.223	1.365	1.711	1.873	1.842	155,2
Türkiye	392	483	531	647	730	615	731	775	788	101,0
Güney Afrika	219	247	261	286	273	285	363	402	384	75,2
Meksika	775	870	966	1.043	1.101	895	1.047	1.161	1.177	52,0

Not: Ülkeler 2004 -2012 dönemindeki değişime göre sıralanmıştır.

Kaynak: IMF – Dünya Ekonomik Görünüm Raporu – Ekim 2013

2012 yılı itibarıyla BRIC+4 ülkeleri arasında kişi başı GSYH'si en yüksek ülke Rusya'dır.

2004 – 2012 döneminde söz konusu ülkeler arasında kişi başı GSYH'si (USD cinsinden) en hızlı artan ülke ise Çin'dir.

Türkiye seçilen ülke grubu arasında en yüksek kişi başı GSYH'ye sahip 3. ülkedir. Ancak, Türkiye 2004 – 2012 döneminde kişi başı GSYH'nin gelişiminde yalnızca Güney Afrika ve Meksika'dan daha iyi performans göstermiştir.

Kişi başı GSYH (USD)										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2004-2012 (% Değişim)
Çin	1.486	1.726	2.064	2.645	3.404	3.740	4.423	5.434	6.071	308,6
Rusya	4.097	5.311	6.913	9.102	11.631	8.568	10.671	13.335	14.302	249,1
Brezilya	3.610	4.743	5.795	7.202	8.633	8.395	10.992	12.584	11.359	214,7
Endonezya	1.178	1.291	1.623	1.898	2.211	2.300	2.986	3.511	3.594	205,2
Hindistan	658	749	840	1.081	1.053	1.159	1.432	1.547	1.501	128,2
Türkiye	5.791	7.044	7.651	9.217	10.273	8.530	10.015	10.477	10.527	81,8
Güney Afrika	4.723	5.267	5.511	5.852	5.545	5.733	7.245	7.972	7.525	59,3
Meksika	7.520	8.367	9.166	9.736	10.111	8.085	9.158	10.034	10.059	33,8

Not: Ülkeler 2004 - 2012 dönemindeki değişime göre sıralanmıştır.
Kaynak: IMF – Dünya Ekonomik Görünüm Raporu – Ekim 2013

5

2012 yılı itibarıyla BRIC+4 ülkeleri arasında enflasyonun en yüksek olduğu ülke Hindistan'dır.

Türkiye enflasyon oranının görece yüksek olduğu ülkeler arasındadır

Enflasyon (Yıllık %)										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Çin	2,4	1,6	2,8	6,5	1,2	1,9	4,6	4,1	2,5	
Meksika	5,2	3,3	4,1	3,8	6,5	3,6	4,4	3,8	4,0	
Endonezya	6,4	17,1	6,6	6,0	11,1	2,8	7,0	3,8	4,3	
Güney Afrika	3,5	3,6	5,8	9,0	10,1	6,3	3,5	6,1	5,6	
Brezilya	7,6	5,7	3,1	4,5	5,9	4,3	5,9	6,5	5,8	
Türkiye	9,4	7,7	9,7	8,4	10,1	6,5	6,4	10,4	6,2	
Rusya	11,7	10,9	9,0	11,9	13,3	8,8	8,8	6,1	6,6	
Hindistan	4,2	4,9	6,7	7,9	8,0	14,9	8,8	8,6	11,4	

Not: Ülkeler 2012 yılı enflasyon oranına göre sıralanmıştır.
Kaynak: IMF – Dünya Ekonomik Görünüm Raporu – Ekim 2013

2012 yılı itibarıyla BRIC + 4 ülkeleri arasında en yüksek toplam yatırım/GSYH oranına Çin sahiptir. Brezilya ve Güney Afrika'nın ardından en düşük toplam yatırım/GSYH oranı Türkiye'dedir.

Toplam Yatırım (% GSYH)										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Çin	43,3	42,1	43	41,7	44	48,2	48,2	48,3	48,9	
Hindistan	32,8	34,7	35,7	38,1	34,3	36,5	36,8	35,0	35,6	
Endonezya	24,1	25,1	25,4	24,9	27,8	31,0	32,3	32,9	35,3	
Rusya	20,3	19,5	21,1	25,4	24,1	17,1	21,7	24,3	24,9	
Meksika	24,4	23,9	25,7	26,3	26,6	23,6	23,6	25,2	24,7	
Türkiye	19,4	20,0	22,1	21,1	21,8	14,9	19,5	23,6	20,1	
Güney Afrika	18,1	18,0	19,7	21,2	22,7	19,5	19,2	19,5	19,4	
Brezilya	17,1	16,2	16,8	18,3	20,7	17,8	20,2	19,7	17,6	

Not: Ülkeler 2012 toplam yatırım/GSYH oranına göre sıralanmıştır.
Kaynak: IMF – Dünya Ekonomik Görünüm Raporu – Ekim 2013

2012 yılı itibarıyla BRIC + 4 ülkeleri arasında en yüksek işsizlik oranı %25,1 ile Güney Afrika'dadır Güney Afrika'nın ardından işsizlik oranının en yüksek olduğu ülke Hindistan'dır. Hindistan'ı Türkiye takip etmektedir.

Türkiye, işsizlik oranı açısından yüksek bir oran gösterse de 2009 yılından itibaren bu oranlarda azalma eğilimi göstermektedir.

İşsizlik Oranı (%)									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Çin	4,2	4,2	4,1	4,0	4,2	4,3	4,1	4,1	4,1
Meksika	3,9	3,6	3,6	3,7	4,0	5,5	5,4	5,2	5,0
Brezilya	11,5	9,8	10,0	9,3	7,9	8,1	6,7	6,0	5,5
Rusya	8,2	7,6	7,2	6,1	6,3	8,4	7,3	6,5	6,0
Endonezya	9,9	11,2	10,3	9,1	8,4	7,9	7,1	6,6	6,1
Türkiye	10,3	10,6	10,2	10,2	10,9	14,0	11,9	9,8	9,2
Hindistan	9,2	8,9	7,8	7,2	6,8	10,7	10,8	9,8	9,9
Güney Afrika	25,5	25,0	23,9	23,3	22,9	24,0	24,9	24,9	25,1

Not: Ülkeler 2012 işsizlik oranına göre sıralanmıştır.

Kaynak: IMF – Dünya Ekonomik Görünüm Raporu – Ekim 2013. Hindistan verisi CIA World Factbook'tan temin edilmiştir.

Küresel Rekabet Gücü

Küresel Rekabet Gücü Endeksi Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum) tarafından 1979 yılından bu yana yayımlanmaktadır. “Rekabet gücü”, bir ülkenin ürettiği mal ve hizmetlerin dünya pazarlarındaki payı olarak değil, o ülkede sürdürülebilir büyümeyi sağlayacak olan kurumların, ekonomi politikalarının ve üretim faktörlerinin tümünü kapsayan verimlilik düzeyi olarak tanımlanmaktadır.

2013 – 14 endeksine göre Türkiye, Çin ve Endonezya'nın ardından BRIC+4 ülkeleri arasında 3. Sırada yer almaktadır.

Söz konusu endekse göre Türkiye 2006 – 2013 döneminde BRIC+4 ülkeleri arasında sıralamada en hızlı ilerleme kaydeden ikinci ülke olmuştur.

Global Rekabet Gücü Endeksi (Sıralama)			
	2006-07	2013-14	2006 – 2013 Değişim
Çin	34	29	-5
Endonezya	54	38	-16
Türkiye	58	44	-14
Güney Afrika	34	53	19
Meksika	52	55	3
Brezilya	66	56	-10
Hindistan	42	60	18
Rusya	59	64	5
Ülke Sayısı	122	148	

Not: Ülkeler 2013 yılı verilerine göre sıralanmıştır. Üst sıralara yükselme (sıralamada negatif değişim) rekabet gücünde artışa işaret etmektedir.

Kaynak: Dünya Ekonomik Forumu

İş Yapma Kolaylığı

İş Yapma Kolaylığı Endeksi World Bank ve International Finance Corporation tarafından yayımlanan ‘Doing Business’ raporu kapsamında hazırlanmaktadır. Endeks özellikle küçük ve orta ölçekli özel sektör firmalarının faaliyetlerinde bürokrasinin ve regülasyonların ne ölçüde destekleyici veya ne ölçüde zorlaştırıcı olduğunu değerlendirmektedir.

“Doing Business” Raporu 2004 yılından bu yana yayımlanmasına rağmen veri kapsamının farklı olması ve metodoloji değişiklikleri nedeniyle veriler 2011 yılından itibaren karşılaştırılabilir niteliktedir.

BRIC+4 ülkeleri arasında 2013 yılı itibarıyla Türkiye 3. sırada yer almaktadır. 2011-2013 döneminde en hızlı gelişme ise Rusya’da kaydedilmiştir.

İş Yapma Kolaylığı Endeksi (Sıralama)			
	2011	2013	2011 – 2013 Değişim
Güney Afrika	35	41	6
Meksika	53	53	0
Türkiye	71	69	-2
Rusya	120	92	-28
Çin	91	96	5
Brezilya	126	116	-10
Endonezya	129	120	-9
Hindistan	132	134	2
Ülke Sayısı	183	185	

Not: Ülkeler 2013 yılı verilerine göre sıralanmıştır. Üst sıralara yükselme (sıralamada negatif değişim) iş yapma kolaylığında artışa işaret etmektedir.

Kaynak: Dünya Bankası, IFC

Türkiye’nin son yıllardaki gelişimi, global ekonomide konumları ve büyükleri itibarıyla rekabet içinde olduğu BRIC+4 ülke grubuyla kıyaslandığında;

Makroekonomik performans açısından Türkiye’nin 2004 – 2012 döneminde BRIC+4 ülkeleri ile kıyaslandığında ortalama bir gelişim gösterdiği görülmektedir.

BRIC+4 ülke grubu içinde makroekonomik performanstaki ortalama performansına rağmen Türkiye son yıllardaki iş ortamını iyileştirici yönde yapılan uygulamalar paralelinde global rekabet gücü endeksi ve iş yapma kolaylığı endeksinde ortalamanın üzerinde performans göstermiştir. Ayrıca, yolsuzluk algısı endeksi sıralamasında da BRIC+4 ülkeleri içinde en iyi konumdadır.

Türkiye’de büyümenin ortalama bazda görece yüksek seyri ve olumlu kamu maliyesi performansına karşılık, cari açığın GSYH’ye oranının, enflasyonun ve işsizliğin yüksek seyrinin Türkiye’nin makroekonomik performansını olumsuz etkileyen faktörler olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Ayrıca, Türkiye’nin BRIC+4 ülkeleri arasında sermaye hareketlerindeki dalgalanmalara karşı duyarlılığı en yüksek ekonomi olduğu görülmektedir. Türkiye’nin GSYH’ye oran olarak yüksek dış borç stoku ve cari açığı ile yurtiçi tasarruflarının ve rezervlerinin düşük seviyesi bu gelişmede etkili olmaktadır. Bu nedenle, sürdürülebilir istikrarlı ekonomik büyüme hızına erişilmesi açısından ekonomide yapısal reformların sürdürülmesi ve söz konusu reformlar sonuçlanana kadar mevcut risklerin yönetilmesi önem arz etmektedir.

4.1.2. MENA ÜLKELERİ

Ülkemiz ve Diyarbakır açısından daha çok önem arzeden ülkeler ise MENA ülkeleridir.

MENA terimi Middle East and North Africa'nın kısaltması olarak özellikle yabancı literatürde çoktan yerini almış, başta Dünya Bankası olmak üzere bir çok uluslararası kuruluş tarafından kullanılan bir bölge tanımlamasıdır. İsrail hariç büyük çoğunluğu Arap veya İslam vasıfları ile ön plana çıkan bölge ülkeleri arasında; Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Cezayir, Cibuti, Fas, Filistin, Irak, İran, Katar, Kuveyt, Libya, Lübnan, Mısır, Suriye, Suudi Arabistan, Tunus, Umman, Ürdün, Yemen ve İsrail yer alır.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika petrol ve doğal gaz gibi doğal kaynaklar açısından zengin ve jeopolitik açıdan önemli bir bölgedir. Bu nedenle 20. yüzyıl boyunca ve günümüzde bölgedeki enerji kaynaklarına ihtiyaç duyan tüm devletlerin dış politika konuları arasında yer alan bölgede tarihsel süreç içinde, iç ve dış dinamiklerin etkileriyle, ekonomik ve siyasal anlamda istikrarsız bir yapı görülmektedir.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde, 2010 yılı sonunda Tunus'ta başlayan protesto ve halk hareketleri çevre ülkelerde de bir kargaşa ortamının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Tunus'taki protestoların sonuç olarak başarıya ulaşmış olması başka ülkelere doğru yayılan bir sürecin tetikleyicisi olmuştur. Tunus'un ardından protesto ve halk hareketleri Mısır, Cezayir, Fas, Ürdün, Umman, Yemen, Libya ve Suriye'ye yayılmış ve bölgedeki gelişmeler tüm dünyada dikkat çekmiştir. Bölgede ortaya çıkan kargaşa ortamı ilk defa gözlenen bir durum değildir. Tarihsel süreçte iç ve dış dinamiklerin etkisiyle bölgede halk hareketleri görülmektedir. Ancak günümüzde yaşanan halk hareketleri bölgenin 1980 sonrası dönemde küresel sisteme entegrasyonuna yönelik çabaların sonrasında meydana gelmesi ve halk hareketlerinin gelişiminde birden fazla faktörün rol oynaması dikkat çekicidir. Genel olarak bölge ülkelerine bakıldığında, en önemli problemler genç nüfusta işsizlik, yaşam standartlarının düşüklüğü, adil olmayan gelir dağılımı ve uzun yıllar aynı iktidarların halkı demokrasiden uzak bir şekilde yönetmeleri, yapılan yolsuzluklar olarak göze çarpmaktadır.

Bunun yanında, bölgedeki halk hareketlerinin kısa zamanda geniş bir alana yayılmasında halkın gelişen teknolojinin ve sosyal medya araçlarının kullanımının artması etkili olmuştur.

Bölgede yaşanan halk hareketleri, yani bölge halklarının değişim talebinin küreselleşme süreci ile etkileşimi yaşanan olayların bir diğer boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesi tarihsel süreçte yaşanan gelişmeler, ekonomik, kültürel ve siyasal özellikleri nedeniyle küresel sisteme entegrasyonda gecikmeler yaşayan bir bölgedir. Küreselleşme süreci bölgeyi dünyadaki diğer bölgelerden çok daha farklı şekilde etkilemektedir. Günümüzde bölgede yaşanan halk hareketlerinin yalnızca bölgenin iç dinamikleri tarafından açıklanmasını zorlaştırmaktadır.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin birkaçında hükümet değişikliğiyle sonuçlanan halk ayaklanmaları; siyaset kurumlarının ve sosyal hayatın gelişip olgunlaşmasına izin verilmediği müddetçe, ekonomik yapıdaki gelişmelerin istikrarı kendiliğinden sağlayamayacağını göstermiştir. Küreselleşme sürecine ekonomik anlamda entegrasyonun yanında, sosyal ve kültürel anlamda bütünleşmeye yönelik adımların atılması ve bölge halklarının değişim taleplerinin dikkate alınması, bölgenin istikrar kazanması açısından önemlidir.

Bölgedeki konjonktürel istikrarsızlıklar süreç içinde stabilize olmuş ve olmaktadır. Dış ticaret ile ilgili faaliyetlerin geçici aksamalara rağmen durmadığı ve durmayacağı kabulü ve sağlanacak stabilize ile birlikte daha istikrarlı seyredecektir.

MENA bölgesine dahil edilen 16 ülkede 292 milyon insan yaşamaktadır. Toplam GSYH 1,5 milyar doların üzerinde; kişi başına düşen ortalama GSYH ise yaklaşık 5.350 dolardır. Bölgenin nüfus ve gelir açısından büyük ülkeleri sırasıyla 83 milyon nüfus ve 188 milyar dolar milli gelir ile Mısır; 35 milyon nüfus ve 141 milyar dolar gelir ile Cezayir ve 26 milyon nüfus ve 363 milyar dolar milli gelir ile Suudi Arabistan Krallığıdır. Birleşik Arap Emirlikleri (B.A.E.), Kuveyt ve Katar ise yüksek gelirli ama küçük nüfuslu ve kişi başına gelirin sadece bu bölgede değil tüm dünyada en yüksek olduğu ülkelerdir.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkeleri, Avrupa ekonomisinin şu anki durumu nedeniyle, Pazarlarımızı çeşitlendirmemiz nedeniyle MENA bölgesi önem arz etmekte ve değerlendirilmektedir. Türkiye açısından pazar

çeşitlendirilmesinin önemi nedeniyle Türkiye Avrupa pazarına ithalat ve ihracat yanında, pazar çeşitlendirmesi ve riski yaymak amacıyla bütün MENA ülkelerini hedef pazarlar olarak belirlemiştir.

Son on yılda meydana gelen ekonomik yapı değişimleri ve özellikle 2008de başlayan krizin sonrası "Üretim Merkezlerindeki Güney Asya'ya Kaymalar", "Çin'in Afrika Ülkelerine Açılımı ve Kurduğu Ortaklıklar", "Türkiye'nin Ortadoğu Açılımları", "Türkiye'nin Afrika Ülkelerine Açılımı" gibi gelişmeler bu bölgede önemli gelişmelere neden olmuştur.

Son zamanlarda Avrupa Bölgesi'yle yaşanan zorluklar ve Avrupa'nın içinde bulunduğu ekonomik kriz nedeniyle, bu bölge ile olan ticaretimiz düşme eğilimi göstermektedir. Türkiye açısından pazar çeşitlendirilmesi önem arz etmekte ve daha fazla pazar çeşitlendirmesi gerekliliği nedeniyle MENA Bölgesinin değerlendirilmesi gündeme gelmiş ve bu bölgedeki faaliyetler artmıştır.

MENA Ülkeleri Özet Göstergeler: 2008-09

	GSYH (a)	Nüfus (b)	KBGSYH (c)	İmalatın Payı (d)	Cari Denge (a)	İKT'na İhracatın Payı (%)	İKT'dan İthalatın Payı (%)	İşsizlik oranı (%)	Petrolün İhracattaki Payı (%)	Kadın İşgücün ün payı (%)	Büyüme (e)	Enflasyon (f)
EKONOMİSİ PETROLE DAYALI ÜLKELER												
S. Arabistan	363	25,7	14127	9,2	22,8	16	13	5,6	88,7	16,3	3,9	2,1
B.A.E.	252	4,6	54894	12,3	9,0	10	32	3,1	79,10	15,5	7,9	5,5
Cezayir	141	34,9	4035	4,7	0,4	9	9	13,8	97,7	31,2	3,8	3,0
Kuveyt	111	3,0	37170	5,7	28,7	12	21	5,5	94,5	24,3	6,9	3,4
Katar	95	1,4	67585	7,3	14,1	7	16	3,9	92,3	11,6	10,7	5,7
Libya	62	6,4	9592	4,5	9,4	6	20	-	92,6	21,9	5,6	0,1
Umman	47	2,8	16460	9,7	3,1	19	33	2,9	70,7	18,3	2,2	2,6
Yemen	29	23,6	1230	7,9	-2,7	16	36	11,5	89,1	20,8	4,4	11,1
Bahreyn	21	0,8	26342	14,1	0,6	10	32	5,5	79,10	20,3	6,3	1,6
MENA I	1121	103	10858	8,4	85,5	11,7	23,5	6,5	87,1	20,0	5,8	3,9
EKONOMİSİ PETROLE DAYALI OLMAYAN ÜLKELER												
Mısır	188	83,0	2266	16,8	-4,4	30	16	8,7	44,0	23,9	4,9	7,1
Fas	88	32,0	2766	15,1	-4,6	10	15	9,6	2,0	26,1	4,7	1,9
Tunus	39	10,3	3778	18,4	-1,2	16	14	14,2	13,6	26,6	5,0	3,2
Suriye	52	21,9	2390	4,5	-2,4	70	45	10,3	41,1	20,7	4,7	5,0
Lübnan	32	4,2	7687	11,7	-3,3	76	25	8,4	0,4	24,9	3,0	2,5
Ürdün	23	6,3	3641	19,8	-1,3	56	37	12,7	0,5	22,8	6,8	3,7
Irak	18	30,7	587	1,5	-16,9	5	51	10,5	33,8	16,1	4,7	24,2
MENA II	441	188	2341	12,5	-34,0	37,5	29,0	10,6	19,4	23,0	4,8	6,8
MENA	1562	292	5356	10,2	3,2	23,0	25,9	7,9	57,5	21,3	5,4	5,2
Türkiye	626	74,8	8374	17,8	-14,0	28	13	11,9	4,0	26,2	4,7	23,2

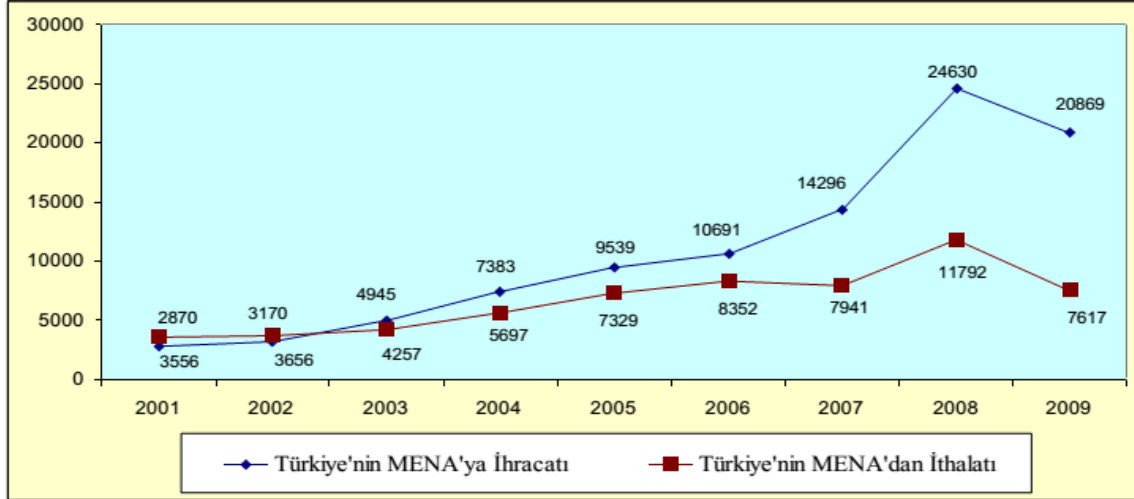
(a) Milyar dolar; (b) Milyon kişi; (c) Bin dolar; (d) Katma değer yüzdesi; (e) 2000-2008 ortalama yıllık büyüme hızı; (f) 2000-2008 ortalama yıllık tüketici enflasyon oranı

Kaynak: UNCTAD (2011) ve SESRIC (2011) verilerinden yazarın derlemesi.

16 ülkeyi ihracat gelirlerinin yarısından fazlasını petrolden (fuel) elde eden Ekonomisi Petrole Dayanan Ülkeler (MENA I) grubu ile ihracat gelirlerinin yarısından azını petrolden elde eden Ekonomisi Petrole Dayanmayan Ülkeler grubu (MENA II) olarak adlandırdığımız iki gruba ayırabiliriz. Ekonomisi Petrole Dayanan Ülkeler grubu dokuz ülkeden oluşmaktadır: Cezayir (petrolün ihracattaki payı % 97,7), Kuveyt (% 94,5), Libya (% 92,6), Katar (% 92,3), Yemen (% 89,1), S. Arabistan (% 88,7), Bahreyn (% 79,1), B.A.E. (% 79,1) ve Umman (% 70,7). Buna karşılık, petrol zengini olmayan Ekonomisi Petrole Dayalı Olmayan Ülkeler grubunda ise Ürdün (petrolün ihracattaki payı % 0,5), Lübnan (% 0,4), Fas (% 2,0), Tunus (% 13,6), Irak (% 33,8), Suriye (% 41,1) ve Mısır (% 44,0) yer alıyor.

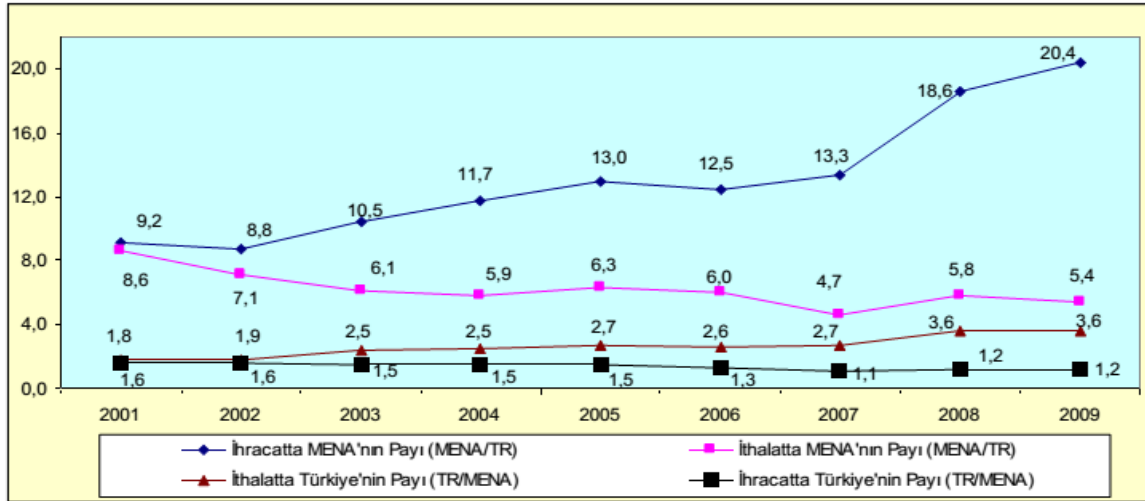
2001-09 döneminde Türkiye'nin MENA ülkeleri ile mal ticaretinin gelişimi aşağıda verilmektedir. Türkiye'nin MENA ülkelerine hem ihracatı hem de ithalatı 2001'den 2008'e kadar sürekli artmıştır; ancak ihracatın artış hızı ithalatın artış hızından daha büyük olmuştur. Kriz yılı 2009'da ise hem ihracat hem de ithalatta büyük bir gerileme yaşanmıştır.

Türkiye'nin MENA Ülkeleri İle Ticareti: 2001-2009 (Milyon \$)

Kaynak: TÜİK (2011) ve SESRIC (2011) verilerinden yazarın düzenlemesi.

Dış Ticarete Payların Gelişimi: 2001-09 (%)

Kaynak: TÜİK (2011) ve SESRIC (2011) verilerinden yazarın düzenlemesi.

Son on yılda, Türkiye'nin toplam ihracatında MENA ülkelerinin nispi payı 2 katından daha fazla bir artışla 2001'de % 9,2 iken, 2009'da % 20,4'e çıkmıştır. MENA ülkelerinin toplam ithalatlarında Türkiye'den ithalatın (Türkiye'nin ihracatının) nispi payı da tam 2 kat artarak % 1,8'den % 3,6'ya yükselmiştir. Başka bir deyişle, bir yandan MENA ülkeleri Türkiye için daha önemli bir pazar haline gelirken (ihracatın beşte biri), bir yandan da Türkiye MENA ülkeleri için görece olarak daha önemli bir tedarikçi haline gelmiştir. Bununla birlikte, Türkiye bu pazarda hala % 3,6 gibi çok küçük bir paya sahiptir. Öte yandan, Türkiye'nin ithalatında MENA ülkelerinin nispi payında (% 8,6'dan % 5,6'ya) ve MENA ülkelerinin toplam ihracatı içinde Türkiye'ye yapılan ihracatın nispi payında (% 1,8'den % 1,4'e) ciddi gerilemeler olmuştur.

Türkiye'nin MENA ülkelere ihracatının 2001-2009 döneminde yaklaşık 18 milyar dolar artışla 2,9 milyar dolardan 20,9 milyar dolara çıkarak ciddi bir sıçrama yaptığı ve buna paralel olarak MENA ülkelerinin Türkiye'nin toplam ihracat pazarındaki görece payının ve öneminin arttığı açıktır. Bununla birlikte, MENA'ya ihracattaki bu artışın nereden kaynaklandığı da önemlidir. 2001 ile 2009 yılları arasında tüm MENA ülkelere ihracat artışı sağlanmıştır; ancak toplam 18 milyar dolarlık artışın 5,1 milyar doları, yani yaklaşık % 30'u, Irak'a yapılan ihracattaki artıştan kaynaklanmıştır. Başka bir deyişle, 1980 sonrasında, Türkiye'nin en önemli ihracat pazarlarından birisi olan ve 2000'li yılların ilk yarısında savaş ve işgal nedeniyle kapanma noktasına gelen Irak pazarının tekrar canlanması, Türkiye'nin MENA ülkelere sağladığı ihracat artışının tek başına en önemli kaynağıdır.

Ayrıca, Türkiye'nin MENA ülkelere ihracatındaki ve pazar payındaki artışın önemli kaynaklarından birisinin, Türk firmalarının bölge ülkelerinde gerçekleştirdikleri projelerdeki önemli artış olduğunu ileri sürmek yanlışlıktır.

olmayacaktır. Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın verilerine göre Türk müteahhitlerinin yurtdışında üstlendikleri projelerin bedeli 2004 yılında toplam 10,6 milyar dolarken, bu rakam 2009 yılında 21,5 milyar dolara yükselmiştir ve bunun 14 milyar dolarlık kısmı (% 63) Orta Doğu ve Afrika ülkelerindedir (DTM, 2011: 5). Bu ülkeler arasında öne çıkan Libya, Irak, S. Arabistan, B.A.E. ve Cezayir'in aynı zamanda son on yılda en büyük ihracat artışı sağladığı ülkeler yer almaktadır.

Sonuç olarak, MENA ülkeleri pazarında Türkiye'nin payında önemli bir artış eğilimi yaşanmıştır. Bununla birlikte, bu artışın önemli bir kısmının yeniden açılan Irak pazarından kaynaklandığı; daha da önemlisi, bölgedeki karışıklıklar nedeniyle kesintiye uğrama riskinin yüksek olduğu; ve özellikle Türkiye'nin MENA pazarındaki payını sadece % 3,6'ya çıkarabildiği dikkate alındığında, dış ticarete eksen kaymasından söz etmek için erken olduğunu ileri sürmek yanlış olmayacaktır.

Türkiye İle MENA Arasında Dış Ticaretin Gelişimi: 2001-03 ve 2007-09 (Milyon dolar ve % Pay)

	TÜRKİYE'NİN İHRACATI				TÜRKİYEİNİN İTHALATI			
	2001-03 Ortalama		2007-09 Ortalama		2001-03 Ortalama		2007-09 Ortalama	
EKONOMİSİ PETROLE DAYANAN ÜLKELER (MENA I)								
	Milyon Dolar	% Pay (a)	Milyon Dolar	% Pay (a)	Milyon Dolar	% Pay (b)	Milyon Dolar	% Pay (b)
S. Arabistan	599	1,79	1819	1,87	831	1,54	2483	1,45
B.A.E.	513	1,04	4704	2,74	93	0,17	610	0,36
Cezayir	503	4,25	1541	4,35	1090	2,02	2466	1,44
Kuveyt	137	1,47	309	1,44	55	0,10	118	0,07
Katar	13	0,31	604	2,48	8	0,02	92	0,05
Libya	162	3,03	1171	5,57	891	1,65	380	0,22
Umman	28	0,46	138	0,73	1	0,00	17	0,01
Yemen	125	4,15	336	3,80	0,2	0,00	0,5	0,00
Bahreyn	19	0,38	166	1,43	16	0,03	80	0,05
MENA I	2100	1,65	10788	2,63	2986	5,52	6246	3,65
EKONOMİSİ PETROLE DAYANMAYAN ÜLKELER (MENA II)								
	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(c)	(a)	(c)
Mısır	365	3,03	1643	4,08	133	0,25	755	0,44
Fas	139	1,12	759	2,20	61	0,11	265	0,15
Tunus	161	1,61	651	3,12	81	0,15	277	0,16
Suriye	320	6,68	1111	6,85	461	0,85	448	0,26
Lübnan	173	2,44	582	3,83	47	0,09	135	0,08
Ürdün	128	2,45	435	2,91	16	0,03	19	0,01
Irak	276	2,47	3962	13,33	38	0,07	973	0,57
MENA II	1562	2,49	9144	5,32	837	1,55	2870	1,68
MENA	3662	1,93	19932	3,42	3823	7,07	9116	5,33

(a) Ülkelerin toplam ithalatları içinde Türkiye'nin ihracatının payı; (b) Türkiye'nin toplam ithalatı içinde ülke ihracatlarının payı (%)

Kaynak: TÜİK (2011) ve UNCTAD (2011) verilerinden yazarın düzenlemesi.

Ülke Gruplarına Göre GSYİH'nın Sektörel Dağılımı

Ülke Grupları	Düşük Gelirli Ülkeler		Orta Doğu ve Kuzey Afrika Ülkeleri		Yüksek Gelirli Ülkeler		Dünya	
	2000	2010	2000	2007	2000	2010	2000	2010
Tarım (% GSYİH)	33,92	25,18	9,47	7,32	1,83	1,32	3,56	3,16
Sanayi (% GSYİH)	20,85	25,09	47,47	50,52	27,62	23,78	28,89	26,13
Hizmetler (% GSYİH)	44,19	49,73	43,06	42,25	70,52	74,86	67,52	70,67
İmalat Sanayi (% GSYİH)	11,50	13,99	11,08	10,85	18,55	15,34	18,98	16,38

Kaynak: World Bank, World Development Indicators (WDI) and Global Development Finance (GDF), www.worldbank.org., (Erişim: 10 Mart 2012)

Tabloda yer alan veriler incelendiğinde, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin ekonomik yapı bakımından düşük gelirli ülkeler, yüksek gelirli ülkeler ve dünya ortalamasından oldukça farklı bir konumda olduğu görülmektedir. Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerini ekonomik yapı bakımından diğer ekonomilerden ayıran özellik GSYİH içinde sanayi sektörünün %50'ler düzeyinde olması, buna rağmen imalat sanayinin düşük bir paya sahip olmasıdır. Bu durumu, bölge ülkelerinin zengin petrol ve doğalgaz rezervlerine sahip olması ve bu alanda faaliyet gösteren sanayinin gelişmesi açıklamaktadır.

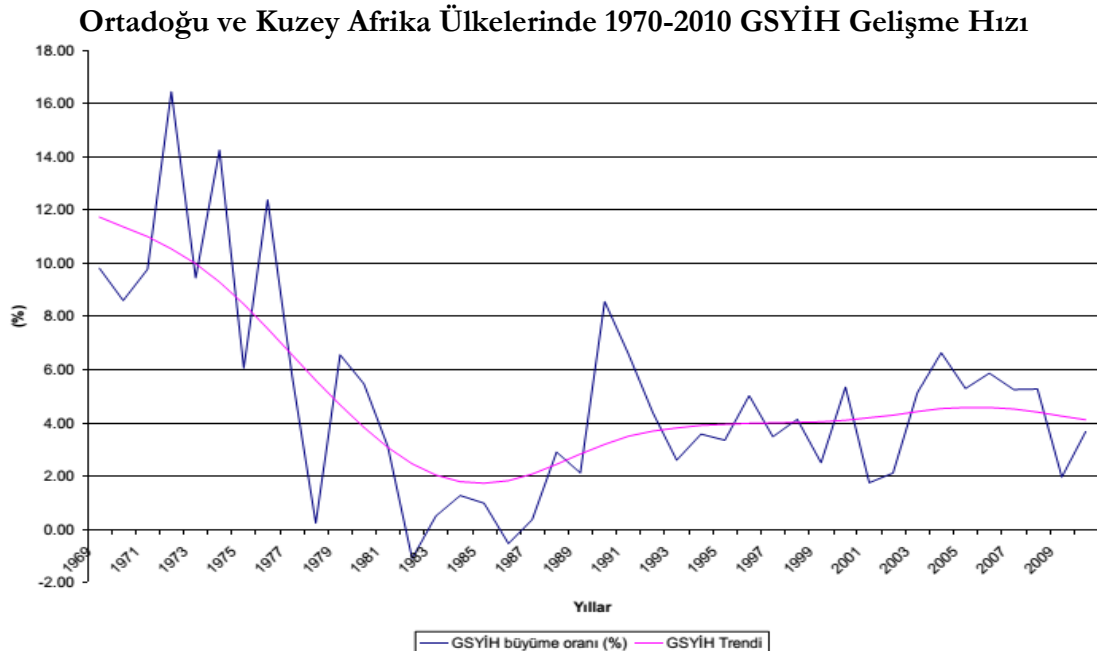
Bölge ülkelerini ekonomik yapılarına göre gruplara ayırmak mümkündür. Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesindeki ülkeler üretim açısından petrol üreten ve üretmeyen, gelir açısından yüksek, orta ve düşük gelirli ülkeler olarak sınıflandırılabilir. Yüksek gelir grubundaki ülkeler petrol üreticisi konumunda olan ülkelerdir. Orta gelir grubu ülkelerde hizmetler sektörü gelişmişken, düşük gelir grubu ülkelerde tarım sektörü ön plandadır.

Bölgede Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Umman, Bahreyn, Libya ve Cezayir petrol üretiminde önde gelen ülkelerdir. Bölgede nispeten küresel ekonomiyle bütünleşmiş Mısır, Ürdün, Lübnan, Fas, Suriye ve Tunus gibi ülkelerin ekonomilerinde ilk hizmet sektörü ön plana çıkarken bunu sanayi ve tarım izlemektedir. Sudan, Yemen, Moritanya ve Cibuti gibi ülkeler ise düşük gelir seviyesinde olan ülkelerdir ve bu ülkelerde tarım sektörü ön plana çıkarken, ekonomik anlamda istikrarsızdırlar (Adak, 2011: 59). Bunun yanında bölge ülkelerinin genelinde sanayi üretiminde bir çeşitlilikten söz etmek mümkün değildir. Dolayısıyla bölgenin ekonomik anlamda dış dünyayla bağlantılarını ve bölge ekonomilerinin kurumsal yapısını belirleyen büyük ölçüde petrole dayalı sanayi olmaktadır.

Günümüzde gelişmiş ekonomi kavramı, nitelikli işgücü ile ekonominin kaynak yapısını çok çeşitli mal ve hizmetleri üretebilmek üzere organize eden ve söz konusu malları ulusal ve uluslararası ticarete konu edebilen ekonomiler için kullanılmaktadır. Yani, ekonomik gelişme ile istikrarlı bir ekonomik yapı yalnızca kaynak zenginliğine bağlı olarak tesis edilememektedir. Ekonomideki sektörler arasındaki bağlantı ve dengeli gelişme bir taraftan üretilen ürünlerin çeşitliliğini belirlerken diğer taraftan dış dünya ile ekonomik ilişkilerin boyutunu belirlemektedir.

Bu açıdan bakıldığında Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde var olan ekonomik yapının uzun süre çok büyük değişiklik geçirmediği gibi, dünyadaki gelişmelere uyum sağlayacak biçimde piyasa ekonomisinin kurumlarının oluşmasına imkan tanıyan bir yapıya dönüşmesinde sıkıntılar yaşanmıştır.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesinde aşağıdaki Grafikte yer alan 1970-2010 döneminde büyüme oranlarının gelişimi incelendiğinde GSYİH'daki dalgalanmaların büyük ölçüde petrol fiyatlarında meydana gelen dalgalanmalardan kaynaklandığı söylenebilir. Bölgede büyüme oranlarında 1970-1980 döneminde yüksek büyüme oranları ve şiddetli dalgalanmaların gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum bölgede üreticileri dış rekabetten koruyan düzenlemelerin ve artan petrol fiyatlarının etkisi olmuştur.

Kaynak: World Bank, World Development Indicators (WDI) and Global Development Finance (GDF), www.worldbank.org, (Erişim: 10 Mart 2012)

Aşağıdaki Tabloda Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde kişi başına reel GSYİH değerleri verilmiştir. 2000-2010 döneminde bölgede kişi başına reel GSYİH'da yıllık ortalama %2,19 artış gerçekleşmiştir. Bu dönemde Cezayir, Mısır, Kuveyt, Umman ve Suriye'de kişi başına reel GSYİH yıllık ortalama %2'nin üzerinde artarken, Ürdün, Lübnan, Fas, Sudan ve Tunus'ta kişi başına reel GSYİH yıllık ortalama %3'ün üzerinde büyümüştür.

Bahreyn, Cibuti, Moritanya, Katar, Suudi Arabistan ve Yemen'de kişi başına reel GSYİH yıllık ortalama artış oranı bölge ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Birleşik Arap Emirlikleri'nde kişi başına reel GSYİH yıllık ortalama %4,77 azalırken, Irak'ta kişi başına reel GSYİH yıllık ortalama %3,61 oranında azalmıştır.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülkelerinde Kişi Başına Reel GSYİH (ABD Doları)

	2000	2005	2010	2000-2010 Dönemi Kişi Başına Reel GSYİH'da Ortalama Büyüme (%)
Cezayir	1794.4	2115.2	2219.1	2,1
Bahreyn	12489.5	14775.6	12505.2*	0,01
Cibuti	753.1	789.4	895.3*	1,74
Mısır	1475.8	1600.3	1975.6	2,96
Ürdün	1764.2	2129.8	2534.0	3,69
Irak	1063.5	689.0	736.3*	-3,61
Kuveyt	19434.4	24715.6	25100.0**	2,59
Lübnan	4612.2	5129.4	6745.7	3,88
Moritanya	409.1	432.2	460.2	1,18
Fas	1271.8	1530.9	1844.4	3,79
Umman	8774.9	9723.2	11191.8*	2,46
Katar	30052.8	32224.0	33931.8*	1,22
Suudi Arabistan	9400.8	9439.9	9425.3*	0,02
Sudan	361.7	417.7	524.0	3,78
Suriye	1208.7	1330.3	1525.8	2,36
Tunus	2245.3	2653.6	3164.9	3,49
B.A.E	34395.1	33288.1	21088.3	-4,77
Yemen	532.7	562.5	570.8*	0,69
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	3000.8	3332.3	3727.3	2,19

* 2009 değerleridir. **2007 değerleridir.

Kaynak: World Bank, World Development Indicators (WDI) and Global Development Finance (GDF),

Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesinin önemli bir özelliği de demografik yapısından ileri gelmektedir. Bölgede nüfus artış hızı ve genç nüfusun toplam nüfus içindeki payı yüksektir. Genç bir nüfusun emek arzı olarak potansiyel bir güç olmasının yanında, istihdamla ilgili sorunları da beraberinde getirmektedir. Son yıllarda genel olarak bölgede genç istihdamında azalma meydana gelmektedir. Bölgede işsizlik oranına ilişkin çok net veriler bulunmamakla birlikte 2010 yılı verilerine göre bölge genelinde %10,3 düzeyindeki işsizlik oranı dünyada en yüksek bölgesel işsizlik oranıdır.

MENA ülkeleri ile Dış ticaretteki gelişmelerin genel bir değerlendirmesi yapılırsa;

Türkiye'nin MENA ülkelerine ihracatının 2001-2009 döneminde yaklaşık 18 milyar dolar artışla 2,9 milyar dolardan 20,9 milyar dolara çıkarak ciddi bir sıçrama yaptığı ve buna paralel olarak MENA ülkelerinin Türkiye'nin toplam ihracat pazarındaki göreceli payının ve öneminin arttığı açıktır.

2001 ile 2009 yılları arasında tüm MENA ülkelerine ihracat artışı sağlanmıştır; ancak toplam 18 milyar dolarlık artışın 5 milyar 123 milyon doları, yani % 8,3'ü, Irak'a yapılan ihracattaki artıştan kaynaklanmıştır. Başka bir deyişle, 1980 sonrasında, Türkiye'nin en önemli ihracat pazarlarından birisi olan ve 2000'li yılların ilk yarısında savaş ve işgal nedeniyle kapanma noktasına gelen Irak pazarının tekrar canlanması, Türkiye'nin MENA ülkelerine sağladığı ihracat artışının tek başına en önemli kaynağıdır.

Türkiye'nin MENA ülkelerine ihracatındaki ve pazar payındaki artışın önemli kaynaklarından birisinin, Türk firmalarının bölge ülkelerinde gerçekleştirdikleri projelerdeki önemli artıştır. Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın verilerine göre Türk müteahhitlerinin yurtdışında üstlendikleri projelerin bedeli 2004 yılında toplam 10,6 milyar dolarken, bu rakam 2009 yılında 21,5 milyar dolara yükselmiştir ve bunun 14 milyar dolarlık kısmı (% 63) Orta Doğu ve Afrika ülkelerindedir (DTM, 2011: 5).

Bu ülkeler arasında öne çıkan Libya, Irak, S. Arabistan, B.A.E. ve Cezayir'in aynı zamanda son on yılda en büyük ihracat artışı sağladığı ülkeler yer almaktadır.

MENA ülkeleri pazarında Türkiye'nin payında önemli bir artış eğilimi yaşanmıştır.

4.1.3. Türkiye'deki durum

Türkiye 2011 yılında kaydettiği % 8,5 oranındaki GSYH büyümesiyle, dünyada büyüme hızı en yüksek olan ülkeler arasında yer almıştır. 2011 yılında büyüme esas olarak özel tüketim ve sabit sermaye yatırımları kaynaklı olmuştur. Yurtiçi talepteki canlanma özellikle imalat sanayii, inşaat, ticaret ve ulaştırma sektörlerinde yüksek katma değer artışlarını beraberinde getirmiştir. Sürdürülebilir bir büyüme temel hedefi çerçevesinde; küresel ölçekteki belirsizlikler ve cari işlemler açığındaki artış karşısında alınan önlemler sonucunda, ekonomik faaliyetler özellikle yılın son çeyreğinden itibaren yavaşlama eğilimine girmiştir. Küresel ekonomiye ilişkin büyümenin beklentilerin altında kalması ve iç ve dış talebi dengeleyici politikalara devam edilmesiyle söz konusu yavaşlama 2012 yılının ilk yarısında da devam etmiştir. Son bir yılda net mal ve hizmet ihracatının büyümeye katkısının giderek artması sonucunda iç talep yavaşlamasının büyüme üzerindeki olumsuz etkisi sınırlı kalmıştır. Bu yılın son çeyreğinde net mal ve hizmet ihracatının büyümeye katkısının azalması, iç talebin ise nispi olarak toparlanması öngörülmektedir. Böylece 2012 yılı büyümesinin % 3,2 olması beklenmektedir.

2011 yılında ekonomik büyümenin yüksek olması ve istihdamın artırılmasına yönelik alınan tedbirler istihdam imkânlarını artırmıştır. Böylece, 2010 yılında % 11,9 olan yıllık işsizlik oranı, 2011 yılında % 9,8'e gerilemiştir. Aynı yıllar itibarıyla; tarım dışı işsizlik oranı % 14,8'den % 12,4'e, genç nüfusta işsizlik oranı da % 21,7'den % 18,4'e gerilemiştir.

2012 yılının ilk yarısında da işsizlik oranı azalmaya devam etmiş, 2012 yılı Temmuz dönemi itibarıyla % 8,4 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde; tarım dışı işsizlik oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre, 1,1 puan azalarak % 10,7'ye, genç nüfusta işsizlik oranı ise 2 puan azalarak % 16,3'e gerilemiştir. İstihdam olanaklarındaki iyileşmenin devam etmesiyle, 2012 yılının tamamında işsizlik oranının % 9 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Mevsimsel düzeltilmiş seriler incelendiğinde; 2011 yılı Temmuz döneminde % 10 olan işsizlik oranı 2012 yılı Temmuz dönemi itibarıyla % 9,1'e gerilemiştir. Aynı dönemler itibarıyla istihdam oranı % 44,9'dan % 45'e yükselmiştir. Toplam istihdam, mevsimsel düzeltilmiş verilere göre, 2011 yılı Temmuz döneminde 24.093 bin kişi iken, 2012 yılının Temmuz dönemi itibarıyla 24.638 bin kişiye yükselmiştir.

ILO verilerine göre Türkiye 2009 yılının başından bu yana işsizlik oranını en hızlı düşüren ülkelerden biri olmuştur. Ayrıca, OECD hesaplamalarına göre 2012 yılı Mayıs dönemi itibarıyla Türkiye'de mevsimsel düzeltilmiş işsizlik oranı ilk kez OECD ortalamasının altına inmiştir.

2012 yılının ilk sekiz ayında ekonomik aktivitedeki yavaşlama devam etmiş, buna bağlı olarak azalan ithalatla birlikte cari açık önemli miktarda gerilemiştir. 2011 yılında 77,1 milyar ABD doları olarak gerçekleşen cari işlemler açığı, 2012 yılı Ağustos ayında yıllıklandırılmış olarak 59 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Bu eğilimin yılın geri kalanında da devam ederek 2011 yılında % 10 olarak gerçekleşen cari işlemler açığının GSYH'ya oranının, 2012 yılı sonunda % 7,3'e ineceği tahmin edilmektedir.

Cari açığın kısa vadede azalmasına etki eden bu unsurların yanı sıra orta ve uzun vadede kalıcı bir şekilde sürdürülebilir düzeye indirilmesine yönelik olarak bir yandan dış ticaret açığını azaltıcı, diğer yandan yurtdışı tasarrufları artırıcı ve finansmanın kalitesini iyileştirici adımlar atılmıştır.

Bu bağlamda, ithalata bağımlı üretim yapısını değiştirmeyi amaçlayan yeni teşvik sistemi yürürlüğe konulmuştur. Ayrıca, girdi tedarik stratejisi kapsamında eylem planları hazırlanmıştır. Hizmet ihracatını destekleyici vergisel teşvikler getirilmiştir. İhracatta pazar çeşitliliğini sağlayacak uygulamalar sürdürülmüştür.

Yurtdışı tasarrufların artırılmasına yönelik olarak bireysel emeklilik ve hayat sigortası daha cazip hale getirilmiş ve doğal afet sigortasının yaygınlaşmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca şirket tasarruflarının artırılmasına ve uluslararası doğrudan yatırım girişlerine önemli katkı sağlayacak yeni Türk Ticaret Kanunu ile kayıtdışlıkla mücadele stratejisi uygulamaya konulmuştur.

Firmalarda borçlanma yerine öz kaynak kullanımının özendirilmesi sağlanmış, bireysel katılım sermayesi ve girişim sermayesi fonlarını destekleyecek düzenlemeler yapılmış, yeni Sermaye Piyasası Kanunu Tasarısı TBMM'ye sevk edilmiştir. Türkiye'nin finansal kapasitesinin artırılması amacıyla İstanbul Uluslararası Finans Merkezi projesini desteklemek üzere uluslararası fonların, portföy yönetim şirketlerince Türkiye'den yönetilmesine vergisel kolaylık getirilmiştir. Ayrıca, uluslararası ve yurtdışı piyasalarda kira sertifikası ihracına ilişkin altyapı oluşturulmuştur.

2011 yılında Türk Lirasında gözlenen belirgin değer kaybının yanı sıra dolar bazında ithalat fiyatlarında kaydedilen artışlar temel mal fiyatları artış hızını, maliyet koşullarındaki olumsuz gelişmeler ise hizmet fiyatları artış hızını ivmelendirmiştir. Ayrıca toplam talep koşullarının enflasyona düşüş yönünde verdiği katkının önceki iki yıla göre önemli oranda azalması da çekirdek enflasyonun % 8,1'e yükselmesinde etkili olmuştur. Gıda fiyatları yıl boyunca dalgalı bir seyir izlemiş ve yılın son çeyreğinde kayda değer artış göstermiştir. Enerji fiyatlarındaki değişim ise petrol fiyatlarında yaşanan artışa paralel olarak yıl genelinde yüksek seyretmiştir. Altın fiyatlarındaki hızlı yükselme, elektrik ve doğal gazda yapılan fiyat ayarlamaları ile tütün mamullerine yönelik ÖTV düzenlemeleri TÜFE yıllık artış hızını yaklaşık 2 puan yükseltmiştir. Böylece, 2011 yılı sonunda TÜFE yıllık artış hızı, önceki yıla göre 4 puanlık bir artışla, % 10,5 olarak gerçekleşmiştir.

2012 yılının Ocak-Eylül döneminde TÜFE birikimli artış hızı bir önceki yılın aynı dönemine göre 1,2 puan azalarak % 3,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmede, yurtiçi talepte kaydedilen yavaşlama, petrol dışı emtia fiyatlarının gerilemesi ve işlenmemiş gıda ürünleri fiyatlarında kaydedilen azalma etkili olmuştur. Ancak, 2011 yılının son çeyreğinde TÜFE'deki yüksek artışın oluşturduğu baz etkisi nedeniyle yıllık enflasyon 2012 yılında yüksek seyretmiş ve Eylül ayı itibarıyla % 9,2 olarak gerçekleşmiştir. Yıl sonunda TÜFE yıllık artış hızının bir önceki OVP tahmini olan % 5,2'nin üzerinde % 7,4 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu gelişmede, 2012 yılında yüksek seyreden enflasyonun fiyatlama davranışlarına olumsuz etkisi, petrol fiyatlarının öngörülen seviyelerin üzerinde seyretmesi ve Eylül ve Ekim aylarında yapılan fiyat ayarlamaları etkili olmuştur.

Merkez Bankası 2011 yılında yaşanan gelişmelerin temel enflasyon üzerinde kalıcı etki yaratmasını sınırlandırmak için para politikasında önemli bir sıkılaştırmaya gitmiştir. Bu çerçevede, faiz koridoru yukarı doğru genişletilmiş, ortalama fonlama maliyeti belirgin şekilde artırılmış ve esnek para politikası çerçevesinde ortalama fonlama maliyetinin politika faizinin üzerinde seyretmesine izin verilmiştir. Enflasyonist risklerin görece azalmasıyla birlikte Merkez Bankası, son 3 aylık dönemde ortalama fonlama maliyetini düşürmüş ve Eylül ve Ekim aylarında Para Politikası Kurulu toplantılarında faiz koridorunun üst sınırında indirimle gidilmiştir.

Merkez Bankası, 2012 yılında bankaların likidite yönetimini daha az maliyetli ve daha esnek bir yapıya kavuşturmayı, döviz kurunda oynaklığı azaltmayı ve döviz rezervlerini güçlendirmeyi amaçlayan adımlar atmıştır. Bu doğrultuda, Türk Lirası yükümlülükler için tesis edilmesi gereken zorunlu karşılıkların döviz veya altın olarak tutulabilecek kısmına ilişkin üst sınırlar kademeli olarak yükseltilmiştir.

2011 yılında genel devlet açığı GSYH'ya oran olarak başlangıçta öngörülenin % 1,8 puan altında gerçekleşmiştir. Bu olumlu performansın % 0,6 puanı gelirlerden, % 0,7 puanı faiz giderlerinden, % 0,5 puanı ise faiz dışı harcamalardan kaynaklanmıştır. Gelirlerde sağlanan performansta, ekonomide yaşanan güçlü toparlanma, istihdamdaki artış ve bazı kamu alacaklarının yeniden yapılandırılması etkili olmuştur. Nominal tutar olarak, faiz giderleri programlananın altında gerçekleşmiş; faiz dışı harcamalar ise programlananın üzerine çıkmıştır.

2012 yılında genel devlet gelirlerinin GSYH'ya oranının sosyal güvenlik prim gelirlerindeki artışa paralel olarak bir önceki yılın % 0,6 puan üzerinde, % 37 olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir. Faiz giderlerinin 2011 yılı seviyesine yakın gerçekleşmesi, faiz dışı harcamaların ise özellikle cari giderler ve transferlerdeki artış nedeniyle bir önceki yıla göre % 1,7 puan artması beklenmektedir. Böylece, GSYH'ya oranla % 0,8 olarak hedeflenen genel devlet açığının, 2012 yılı sonunda, % 1,6 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca, GSYH'ya oran olarak, % 1,1 olması programlanan kamu kesimi borçlanma gereğinin % 1,7 olması öngörülmektedir. Öte yandan, faiz giderleri ve özelleştirme gelirleri hariç kamu kesimi fazlasının ise programlanan seviye olan % 1,7'de kalması beklenmektedir.

Bu gelişmelere paralel olarak 2011 yılında % 39,2 olarak gerçekleşen AB tanımlı genel devlet borç stokunun GSYH'ya oranının 2012 yılında % 36,5 düzeyinde olması beklenmektedir.

4.2. BÜYÜME VE İSTİHDAM

GSYH ve Sektörel Büyüme Hızları

a) Mevcut Durum

Küresel ekonomik krizin ardından yaşanan güçlü toparlanma süreci 2011 yılının ilk yarısında devam etmiş, yılın ikinci yarısında ise cari açığa karşı alınan önlemler neticesinde ekonomik aktivitede sınırlı bir yavaşlama ortaya çıkmıştır. Böylece, Türkiye ekonomisi 2011 yılında reel olarak % 8,5 oranında büyümüştür. Bu büyümenin gerçekleşmesinde, sanayi sektörü katma değerindeki % 9,4 ve hizmetler sektörü katma değerindeki % 8,9 oranındaki artışlar etkili olmuştur. Sanayi sektöründeki büyümede, imalat sanayinin katma değerindeki % 9,6 oranındaki artış önemli bir rol oynamıştır. Hizmetler sektöründe görülen büyümede ise; toptan ve perakende ticaret, ulaştırma ve inşaat sektörlerinin katma değerlerindeki sırasıyla % 11,1, % 10,6 ve % 11,3 oranındaki artışlar etkili olmuştur. 2011

yılında tarım sektörü katma değeri ise % 5,6 oranında artmıştır.

Katma Değer Artış Hızları ve Sektörlerin GSYH İçindeki Payları

	2011				2012		Yıllık			
	I	II	III	IV	I	II	2010	2011	2012(1)	2013(2)
(Sabit Fiyatlarla, % Değişme)										
Tarım	7,6	6,4	4,8	5,6	5,3	3,5	2,4	5,6	3,7	3,0
Sanayi	14,8	8,8	9,0	5,8	3,1	3,6	12,8	9,4	3,1	4,0
Hizmetler	10,9	9,7	9,7	5,7	3,5	2,9	8,6	8,9	3,2	4,2
GSYH	12,1	9,1	8,4	5,0	3,3	2,9	9,2	8,5	3,2	4,0
(Cari Fiyatlarla, % Pay)(3)										
Tarım	4,7	7,7	14,5	8,1	4,8	7,2	9,4	9,0	9,2	9,2
Sanayi	22,9	22,9	21,2	23,0	23,2	23,0	21,8	22,5	22,4	22,5
Hizmetler	72,3	69,4	64,3	68,9	72,1	69,8	68,8	68,5	68,4	68,3
GSYH	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

(3) 2010 yılından itibaren dolaylı ölçülen mali aracılık hizmetleri ve vergi-sübvansiyon kalemleri sektörel ağırlıklara göre dağıtılarak GSYH içindeki payları elde edilmiştir.

2012 yılının birinci çeyreğinde GSYH % 3,3 oranında artarken, ekonomik aktivitedeki yavaşlamanın ikinci çeyrekte de devam etmesiyle yılın ilk yarısında % 3,1 oranında büyüme kaydedilmiştir. Yılın ilk yarısında büyüme, sanayi ve hizmetler sektörlerinde sırasıyla % 3,3 ve % 3,2 oranındaki katma değer artışlarından kaynaklanmıştır. Bu dönemde, tarım sektörü katma değerinde de % 4,2 oranında artış kaydedilmiştir.

2012 yılının üçüncü çeyreğine ilişkin bazı öncü göstergeler ekonomik aktivitedeki yavaşlamanın sürdüğüne işaret etmektedir. Nitekim 2012 yılının ilk yarısında sanayi üretimi % 3,2 oranında artarken, Temmuz-Ağustos döneminde sanayi üretim endeksleri ortalamasının bir önceki yılın aynı dönemine göre artış hızı % 1 olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan imalat sanayi kapasite kullanım oranı, 2012 yılının üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre 1,5 puan azalarak % 74,4'e düşmüştür.

Fert Başına GSYH

Yıllar	Yıl Ortası Nüfusu(1) (Bin Kişi)	(Cari Fiyatlarla)			(1998 Yılı Fiyatlarıyla)			Satın Alma Gücü Paritesi (SAGP) (ABD Doları/TL)(3)	SAGP Göre Fert Başına GSYH (ABD Doları) (4)
		GSYH (Milyon TL)	Fert Başına GSYH		GSYH (Milyon TL)	Fert Başına GSYH			
			TL	ABD Doları(2)		TL	ABD Doları(2)		
1998	62 464	70 203	1 124	4 338	70 203	1 124	4 322	0,13	8 573
1999	63 364	104 596	1 651	3 907	67 841	1 071	4 117	0,20	8 171
2000	64 252	166 658	2 594	4 130	72 436	1 127	4 335	0,28	9 172
2001	65 133	240 224	3 688	3 021	68 309	1 049	4 033	0,43	8 613
2002	66 008	350 476	5 310	3 492	72 520	1 099	4 225	0,61	8 667
2003	66 873	454 781	6 801	4 559	76 338	1 142	4 390	0,77	8 790
2004	67 723	559 033	8 255	5 764	83 486	1 233	4 741	0,81	10 164
2005	68 566	648 932	9 464	7 022	90 500	1 320	5 076	0,83	11 394
2006	69 395	758 391	10 929	7 586	96 738	1 394	5 361	0,85	12 900
2007	70 215	843 178	12 009	9 240	101 255	1 442	5 546	0,86	13 903
2008	71 095	950 534	13 370	10 438	101 922	1 434	5 513	0,89	15 021
2009	72 050	952 559	13 221	8 559	97 003	1 346	5 177	0,92	14 413
2010	73 003	1 098 799	15 051	10 022	105 886	1 450	5 578	0,97	15 571
2011	73 950	1 298 062	17 553	10 469	114 889	1 554	5 975	1,00	17 468
2012 (5)	74 885	1 434 712	19 159	10 673	118 566	1 583	6 089	1,06	18 092
2013 (6)	75 811	1 571 181	20 725	11 318	123 308	1 627	6 255	1,10	18 834

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, OECD

(1) TÜİK yıl ortası nüfus tahminidir.

(2) Merkez Bankası döviz alış kuru kullanılarak hesaplanmıştır.

(3) OECD tarafından GSYH için hesaplanan satın alma gücü paritesidir. Tabloda OECD tarafından 9 haneli olarak verilen katsayı 2 haneli olarak gösterilmiştir.

Söz konusu katsayılar OECD tarafından geriye dönük olarak her yıl revize edilmektedir.

(4) SAGP hesaplamasında OECD'nin 9 haneli katsayısı kullanılması nedeniyle tabloda verilen SAGP katsayısı kullanılarak SAGP'ye göre fert başına milli gelire ulaşılamaz.

(5) Gerçekleşme tahmini,

(6) Program

Türkiye'nin geleceği

Türkiye Ekonomisi için Temel Ekonomik Göstergeler (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014**
GSYH (cari fiyat, milyar dolar)	195,5	232,3	303,3	392,2	482,7	529,2	649,1	730,3	614,4	731,3	774,3	794,5	851,8	858
Kişi Başına GSYH (dolar)	3.002	3.519	4.535	5.791	7.040	7.626	9.245	10.272	8.528	10.017	10.471	10.609	11.236	11.318
Nüfus (milyon kişi)	65,1	66,0	66,9	67,7	68,6	69,4	70,2	71,1	72,1	73,0	74,0	74,9	75,8	75,8
GSYH Artışı	-5,7	6,2	5,3	9,4	8,4	6,9	4,7	0,7	-4,8	9,2	8,5	2,6	3,4	4,0
Özel Tüketim Artışı*	-6,6	4,7	10,2	11,0	7,9	4,6	5,5	-0,3	-2,3	6,7	7,7	-0,7	-	3,1
Kamu Tüketimi Artışı*	-1,1	5,8	-2,6	6,0	2,5	8,4	6,5	1,7	7,8	2,0	4,7	5,7	-	3,6
Sabit Sermaye Yatırımı (% GSYH)	15,1	17,6	17,6	19,4	20,0	22,1	21,1	21,8	14,9	19,5	23,8	20,6	21,0	22,8
İhracat Artışı (1)	22,1	15,9	12,5	13,7	12,3	12,3	11,4	5,9	-8,0	11,6	6,3	16,3	3,9	4,2
İthalat Artışı (1)	-24,8	20,5	19,6	20,5	12,3	8,5	12,8	-2,1	-13,2	17,8	12,7	-0,8	11,8	4,0
Genel Devlet Dengesi/GSYH	-	-	-	5,2	5,1	5,1	3,2	2,0	-1,1	1,4	2,3	1,3	0,8	0,8
Genel Devlet Brüt Borç Stoku/GSYH	76,0	70,6	64,0	55,0	46,0	39,0	32,7	33,4	37,6	34,8	31,3	27,8	27,0	31,0
İşsizlik Oranı	8,3	10,3	10,5	10,3	10,6	10,2	10,2	10,9	14,0	11,9	9,8	9,2	9,4	8,9
Yurtiçi Tasarruf Oranı	17,0	17,3	15,1	15,7	15,4	16,0	15,1	16,1	12,8	13,3	14,1	14,7	14,2	15,0
Enflasyon Oranı	68,5	29,7	18,4	9,4	7,7	9,7	8,4	10,1	6,5	6,4	10,4	6,4	5,5	5,3
Cari Denge/GSYH	1,9	-0,3	-2,5	-3,7	-4,6	-6,1	-5,9	-5,7	-2,2	-6,2	-9,7	-5,9	-6,8	-7,1

Kaynak: IMF Dünya Ekonomik Görünüm Raporu, Nisan 2013

(1) TL cinsinden reel artış oranıdır.

(*)IMF Tahminleri, (**)OVP Tahmin ve Hedefleri

IMF tarafından yapılan bu çalışmada, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla ile Kişi Başı GSYH daki artış gözlenmektedir. GSYH ya göre Sabit Sermaye Yatırımları da yıllar itibarıyla istikrarlı bir eğilim göstermekte ve GSYH'nın yaklaşık %20'si civarında seyretmektedir. Bu husus reel ekonomi yatırımlarının sağlıklı gelişme gösterdiğini göstergesi olup, buna paralel üretim ve satış artışları da paralellik arz etmektedir.

Bu oranın yani sabit sermaye yatırımlarının daha da arttırılması, ürünlerin ulusal ve uluslararası platformda tanıtılması ve ilave talep artışı yaratılması ile olabilecektir. Bu ise ülke, firma ve ürün tanımlarının medya, fuar, vb. yöntemlerle yapılmasına bağlıdır.

Orta Vadeli Programda yer alan tahminlerin başlıcaları aşağıda verilmektedir.

Gösterge	2012	2013	2014	2015	2016
Büyüme	2,2	3,6	4,0	5,0	5,0
GSYH (Milyar TL)	1.416	1.550	1.710	1.890	2.090
GSYH (Milyar USD)	786	823	867	928	996
Kişi Başı Gelir (USD)	10.49	10.81	11.27	11.92	12.67
TÜFE	6,2	6,8	5,3	5,0	5,0
Bütçe Dengesi / GSYH	-2,1	-1,2	-1,9	-1,0	-1,1
Cari Denge / GSYH	-6,1	-7,1	-6,4	-5,9	-5,5
İşsizlik	9,2	9,5	9,4	9,2	8,9
Ortalama USD kuru	1,80	1,81	1,98	2,04	2,10
Petrol fiyatı (Varil/USD)	112	108	103	97	93

OVP, ilk ağızda istikrarlı bir yaklaşımı ön plana çıkarmış görünmekte, büyüme tahminleri potansiyel büyümenin (% 5) altından başlamakta ve dönem boyunca bu seviyede kalmaktadır. Programa alınan tahminlerin istikrarı ön plana aldığı ve birbiriyle tutarlı olduğu görülmektedir. Kur tahmini tutarlı görülmesede, IMF için ABD'nin işsizlik oranıyla ilgili olarak yaptığı tahminle tutarlı bulunuyor.

Geçen yılın Ekim ayında 2013, 2014 ve 2015 yıllarını kapsayan OVP açıklanmıştı. Bu belgedeki hedeflerle yeni OVP'deki 2013 yılı gerçekleşme tahminleriyle 2014 yılı program tahminlerini karşılaştırsak ilk hedeflere göre ne kadar bir sapma olduğunu da görmüş oluruz.

Gösterge	2013 Eski	2013 Yeni	2014 Eski	2014 Yeni
Büyüme	3,1	3,6	4,3	4,0
GSYH (Milyar TL)	1.571	1.559	1.740	1.719
GSYH (Milyar USD)	858	823	919	867
Kişi Başı Gelir (USD)	11.318	10.818	11.982	11.277
TÜFE	5,3	6,8	5,0	5,3
Bütçe Dengesi / GSYH	-2,2	-1,2	-2,0	-1,9
Cari Denge / GSYH	-7,1	-7,1	-6,9	-6,4
İşsizlik	8,9	9,5	8,8	9,4
Ortalama USD kuru	1,83	1,89	1,89	1,98
Petrol fiyatı (Varil/USD)	110,0	108,8	110,0	103,2

Tablo bize büyüme ve cari denge tahminlerinde önemli bir sapma olmadığını, buna karşılık enflasyon (TÜFE), işsizlik ve USD kuru tahminlerinde önemli sayılabilecek olumsuz yönde sapma olduğunu gösteriyor. Tablonun gösterdiği en olumlu gelişme ise bütçe açığındaki azalma beklentisi olarak ortaya çıkıyor.

IMF ile OVP'nin karşılaştırılması

IMF'nin Türkiye tahminleri ile OVP tahminlerinin karşılaştırılması;

Gösterge	2013	2014
Büyüme		
IMF	3,8	3,5
OVP	3,6	4,0
Enflasyon		
IMF	8,0	6,0
OVP	6,8	5,3
Bütçe Dengesi / GSYH		
IMF	-2,3	-2,3
OVP	-1,2	-1,9
Cari Denge / GSYH		
IMF	-7,4	-7,2
OVP	-7,1	-6,4
İşsizlik		
IMF	9,4	9,5
OVP	9,5	9,4

IMF'nin Türkiye tahminleri ile OVP tahminleri arasında oldukça yakınlık göze çarparken, en büyük farklılık enflasyon konusunda ortaya çıkıyor. Buna karşılık IMF büyümenin 2014'de daha düşük olacağını ve cari açığın da çok az düşeceğini öngörürken OVP büyümenin artacağını ama cari açığın düşeceğini öngörüyor. Eldeki verilere ve önlemlere bakınca IMF'nin tahmini daha tutarlı görünüyor.

OVP raporuna baktığımda en çarpıcı noktanın 2013 yılında % 12,6'ya düşmüş bulunan tasarruf / GSYH oranı olduğunu görülmektedir. Yatırımların GSYH'ya oranı % 19,6. Aradaki fark ise cari açık olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de tasarruf sorununu çözilememektedir. Bireysel emeklilik sisteminin devreye girdiği yılda bu kadar düşük bir oran iyi bir gösterge değildir.

OVP'de öngörülen temel öncelikler şöyle sıralanıyor:

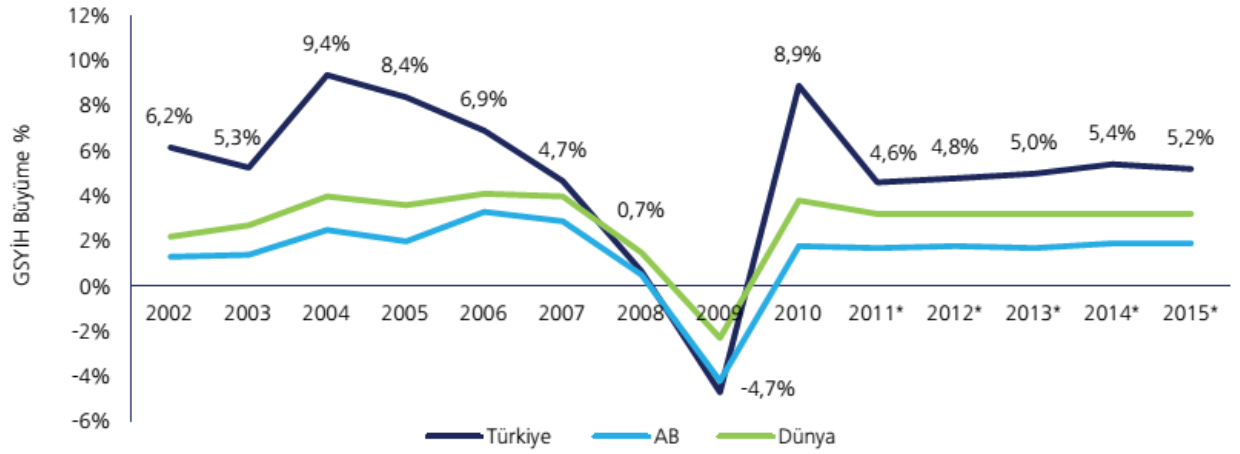
- (1) Cari açığı azaltmak
 - a. Yurtiçi tasarrufları artırmak
 - b. Mevcut kaynakları üretken alanlara yöneltmek
 - c. Ekonominin verimlilik düzeyini yükseltmek
- (2) Enflasyonu düşürmek
- (3) Kamu maliyesinde güçlü duruşu sürdürmek
- (4) Büyüme ve istihdamı artırmak.

2013 yılı için aşağı yukarı bu hedeflerin hepsi aynı şekilde temel öncelik konumundaydı. Bu hedeflerden yalnızca “kamu maliyesinde güçlü duruşu sürdürmek” hedefine ulaşılmıştır. İstihdamı artırmak hedefinde az da olsa bir yol alınabilmiş, bunun dışındaki hedeflerin hiçbirine ulaşılammıştır. Önümüzdeki üç yıl için bu hedefler yeniden ortaya konulmaktadır.

İMF’nin 2014 yılına ilişkin beklentilerinin çok parlak olmasa da yavaş yavaş toparlanmaya dönük beklentiler olduğunu, Türkiye’ye ilişkin beklentilerinin de iyi olduğu söylenebilir. OVP ise istikrardan yana oldukça muhafazakar bir yaklaşımı sergileyen gerçekçi bir program gibi görünmektedir.

Türkiye’nin GSYİH’si 2011’in 3. çeyreğinde, 2. çeyreğe göre %1,7 oranında büyümüştür. Dünya Bankası verilerine göre, Türkiye’nin GSYİH’sinin son yıllardaki gelişimine bakıldığında ise, 1998’den beri ortalama yıllık büyümesinin %3,5 civarında olduğu görülmektedir. Bu oran Mart 2009’da ekonomik krizin etkisiyle en düşük seviyesi olan %-7,57 seviyesine gelmiş, aynı yıl içerisinde Haziran 2009’da ise, en yüksek seviye olan %6,69’a ulaşmıştır. Türkiye, mevcut durumda hızla gelişen bir ülke olarak, Orta ve Doğu Avrupa’nın önde gelen ekonomisi konumundadır.

Grafik: Türkiye'nin Reel GSYİH Gelişimi 2002 - 2014*

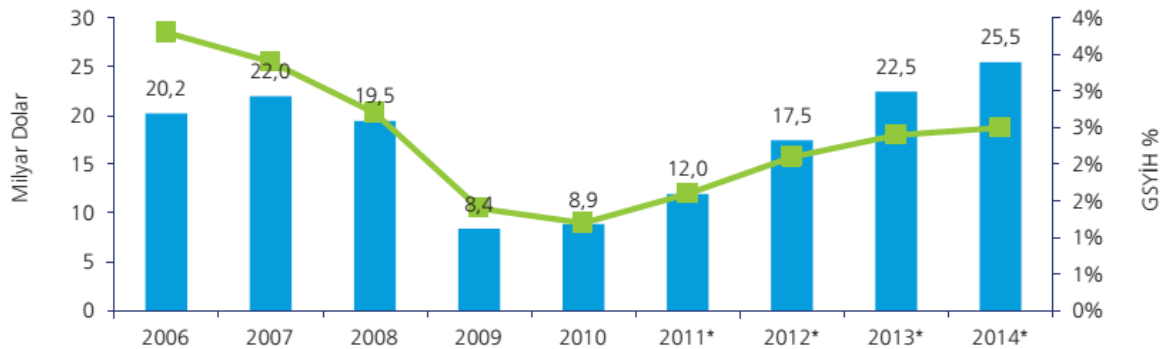

Kaynak: Economist Intelligence Unit (EIU), Eurostat

* Bu rakamlar EIU tahminleridir

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) Dünya Yatırım Beklentileri Anketi 2011’e göre, Türkiye 2010 yılında, uluslararası yatırım için gelişmekte olan ülkeler arasında en cazip 14. ülke konumunda bulunmaktadır. Genel sıralamada ise Türkiye 27. sırada yer almıştır. Bu durum Türkiye açısından bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Özellikle cari açık oluşmasında yer alan sektörlerde yatırım fırsatlarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Cari açığın çözülmesinde en önemli konunun ArGe’ye dayalı üretimin olduğu bir gerçektir. Türkiye’ye doğrudan yapılan yatırımlar, 2007 yılında tarihindeki en yüksek seviyeyi görmesine rağmen, 2009 yılında ekonomik krize bağlı olarak önemli miktarda bir düşüş yaşamıştır. Mevcut durumda yeni rakamlar ve tahminler göstermektedir ki Türkiye’deki uluslararası yatırım oranı önümüzdeki yıllarda artmaya devam edecektir. Ancak bu durumu sürdürülebilir kılmak Türkiye’deki gelişmeler kadar uluslararası gelişmelere bağlı olarak değişim göstermektedir.

Grafik: Türkiye'ye Yapılan Doğrudan Uluslararası Yatırımlar 2010 – 2014

Kaynak: EIU 2011

Türkiye’de yatırım yapmayı tercih eden ülkeler arasında AB ülkeleri, Arap ülkeleri ve ABD bulunmaktadır. Son beş sene içerisinde en fazla uluslararası yatırımcı çeken sektörler arasında ise finansal aracılık, üretim ve sağlık sektörleri yer almaktadır. Demografik göstergeleri baktığımızda ise, Türkiye nüfusunun 2010 Aralık ayı itibarıyla 73, 7 milyon kişiye ulaştığı görülmektedir. Nüfusun yıllık büyüme hızının ise 2010-2015 yılları arasında ortalama olarak %1, 60 olması beklenmektedir. Türkiye’nin nüfusunun en önemli özelliklerinden biri, nüfusun neredeyse yarısından fazlasının 35 yaş altındaki kişilerden oluşmasıdır.

Öte yandan, Türkiye’de gelir seviyelerinin artmasıyla birlikte, harcanabilir gelir miktarı da artmaktadır. Özellikle şehirlerde yaşayan kişilerin harcanabilir gelirlerinde görülen yıllık artış devam etmektedir. Türkiye şehirleşme hızı en yüksek olan ülkelerden biridir. Nüfus özellikle büyük şehirlerde ve sanayinin gelişmiş olduğu bölgelerde yoğunlaşmaktadır. 2009 yılında, yaşanan ekonomik krize bağlı olarak, ortalama yıllık gelirde büyük düşüş yaşanmış ve hane harcamaları da geçmiş yıllara nazaran azalmıştır.

Grafik: Bireysel Harcanabilir Gelir ve Reel Harcanabilir Gelirdeki Büyüme

Avrupa’ya bakıldığında ise (İngiltere, Fransa ve Almanya), mevcut ekonomik koşullarda bu ülkelerin ekonomilerinde önemli bir büyüme beklenmemektedir. Bunun yanında bu ülkelerin nüfusları hızlı bir şekilde yaşanmaktadır. Bu da bu ülkelerin global ortalamalardan az da olsa uzaklaşabilecekleri ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

Ekonomik aktivitedeki yavaşlama ve olumsuz baz etkisi sonucunda büyümenin 2012 yılının ikinci yarısında da ılımlı biçimde devam etmesi beklenmektedir. Buna göre, 2012 yılında % 3,2 olması beklenen GSYH artış hızının, 2013 yılında % 4 olması hedeflenmektedir.

İstihdam

Mevcut Durum

2011 yılında istihdam, 2010 yılına göre 1.516 bin kişi artarak 24.110 bin kişi olurken, işsizlik oranı % 11,9’dan % 9,8’e gerilemiştir. İşgücüne katılma oranı ise, 2011 yılında bir önceki yıla göre 1,1 puan artarak % 49,9 olarak gerçekleşmiştir.

Yıllar İtibarıyla Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler

(15+Yaş, Bin Kişi)

	2007	2008	2009(1)	2010	2011
Çalışma Çağındaki Nüfus	49 994	50 772	51 686	52 541	53 593
İşgücü	23 114	23 805	24 748	25 641	26 725
İstihdam	20 738	21 194	21 277	22 594	24 110
Tarım Dışı İstihdam	15 871	16 178	16 037	16 911	17 967
Ücretsiz Aile İşçisi Hariç İstihdam	18 110	18 510	18 407	19 511	20 807
Tarım	4 867	5 016	5 240	5 683	6 143
Sanayi	4 314	4 441	4 079	4 496	4 704
Hizmetler	11 557	11 737	11 958	12 415	13 263

İnşaat	1 231	1 242	1 306	1 431	1 676
İşsiz	2 376	2 611	3 471	3 046	2 615
İşgücüne Katılma Oranı (%)	46,2	46,9	47,9	48,8	49,9
İstihdam Oranı (%)	41,5	41,7	41,2	43,0	45,0
İşsizlik Oranı (%)	10,3	11,0	14,0	11,9	9,8
Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)	12,6	13,6	17,4	14,8	12,4
Genç Nüfusta İşsizlik Oranı (%)	20,0	20,5	25,3	21,7	18,4

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

(1) 2009 yılından itibaren sektörel dağılım NACE Rev.2'ye göre.

2011 yılında bir önceki yıla göre tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinde istihdam sırasıyla % 8,1, % 4,6 ve % 6,8 oranlarında artmıştır. Özellikle hizmetler sektöründeki istihdam artışında inşaat sektöründe kaydedilen % 17,1 oranındaki yükseliş etkili olmuştur. 2011 yılında toplam istihdam içerisinde tarım sektörünün payı % 25,5, sanayi ve hizmetler sektörlerinin payları ise sırasıyla % 19,5 ve % 55 olmuştur.

Kentsel ve Kırsal İşgücü Piyasasında Gelişmeler

(15+Yaş, Bin Kişi)

	Kent			Kır		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Çalışma Çağındaki Nüfus	36 197	36 576	36 973	15 489	15 965	16 620
İşgücü	16 585	17 105	17 594	8 163	8 536	9 131
İstihdam	13 839	14 679	15 508	7 438	7 915	8 603
Tarım	589	701	783	4 651	4 981	5 360
Sanayi	3 428	3 800	3 958	651	696	746
Hizmetler	9 822	10 178	10 766	2 136	2 238	2 497
İşsiz	2 746	2 425	2 087	724	621	528
İşgücüne Katılma Oranı (%)	45,8	46,8	47,6	52,7	53,5	54,9
İstihdam Oranı (%)	38,2	40,1	41,9	48,0	49,6	51,8
İşsizlik Oranı (%)	16,6	14,2	11,9	8,9	7,3	5,8

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

2011 yılında kentsel istihdam bir önceki yıla göre % 5,6 oranında artarken, kırsal istihdam ise % 8,7 oranında artmıştır. Kırsal alanlarda yaşanan istihdam artışında tarımsal istihdamın artması etkili olmuştur. Ayrıca, 2011 yılında kentsel yerlerde işsizlik oranı % 11,9, kırsal yerlerde ise % 5,8 olarak gerçekleşmiştir.

2011 yılında bir önceki yıla göre toplam istihdam içerisinde ücretli ve yevmiyeli ve ücretsiz aile işçilerinin payları artarken, kendi hesabına çalışan ve işverenin payı azalmıştır.

İstihdam Edilenlerin İşteki Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

(15+Yaş, Bin Kişi)

	2009		2010		2011	
	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%
Ücretli ve Yevmiyeli	12 770	60,0	13 762	60,9	14 876	61,7
Kendi Hesabına Çalışan ve İşveren	5 638	26,5	5 750	25,5	5 931	24,6
Ücretsiz Aile İşçisi	2 870	13,5	3 083	13,6	3 303	13,7
Toplam	21 277	100	22 594	100	24 110	100

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

Türkiye genelinde işsizlik oranı, 2012 yılının Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarını içeren döneminde (Temmuz dönemi), bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,7 puan azalarak % 8,4 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde tarım dışı işsizlik oranı 1,1 puan azalarak % 10,7, genç nüfusta işsizlik oranı ise 2 puan azalarak % 16,3 olmuştur. İstihdam edilen kişi sayısı söz konusu dönemde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 545 bin kişi artarak 25.498 bin kişiye yükselmiştir.

Yurtiçi İşgücü Piyasasındaki Gelişmeler (1)

(15+Yaş, Bin Kişi)		
	2011	2012
Çalışma Çağındaki Nüfus	53 635	54 759
İşgücü	27 462	27 821
İstihdam	24 953	25 498
Tarım	6 705	6 638
Sanayi	4 710	4 777
Hizmetler	13 538	14 083
İnşaat	1 879	1 882
İşsiz	2 509	2 323
İşgücüne Katılma Oranı (%)	51,2	50,8
İstihdam Oranı (%)	46,5	46,6
İşsizlik Oranı (%)	9,1	8,4
Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)	11,8	10,7
Genç Nüfusta İşsizlik Oranı (%)	18,3	16,3

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

(1) Temmuz dönemi itibarıyla.

2012 yılının Temmuz döneminde işgücüne katılma oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,4 puan azalarak % 50,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde istihdam, bir önceki yılın aynı dönemine göre, sanayi ve hizmetler (inşaat dahil) sektörlerinde sırasıyla 68 bin ve 544 bin kişi artarken, tarım sektöründe ise 67 bin kişi azalmıştır.

2012 yılında işgücüne katılma oranının % 49,6, işsizlik oranının ise % 9 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir.

b) 2013 Yılı Hedefleri

2013 yılında, öngörülen büyüme ve yatırım artışlarına bağlı olarak istihdamın 495 bin kişi artacağı, işsizlik oranının ise % 8,9 oranında gerçekleşeceği öngörülmektedir.

4.3. Ekonominin Genel Dengesi

a) Mevcut Durum

Yurtiçi talepte 2011 yılının ilk dokuz ayında kaydedilen % 12,5 oranındaki yüksek artış yılın son çeyreğinden itibaren hızını kaybetmiş ve 2012 yılının ilk yarısında yerini daralmaya bırakmıştır. 2011 yılının son çeyreğinde yurtiçi talepteki % 1,8 oranındaki artışa rağmen yılın tamamında talep artışı % 9,6 oranında gerçekleşmiştir. Bu talep artışı büyümeye 10 puan katkı yapmıştır. 2011 yılında, net mal ve hizmet ihracatının büyümeye katkısı negatif 1,5 puan olmuş ve böylece GSYH reel olarak % 8,5 oranında artmıştır.

Net mal ve hizmet ihracatının 2011 yılındaki büyümeye negatif katkısında, ithal mallara yönelik yurtiçi talebin güçlü seyretmesi önemli olmuş ve mal ve hizmet ithalatındaki artış mal ve hizmet ihracatındakinden yüksek olarak gerçekleşmiş ve net mal ve hizmet ihracatı GSYH büyümesine negatif katkı yapmıştır.

2011 yılındaki toplam tüketim artışında büyük ölçüde özel kesim tüketim harcamalarındaki olumlu seyir etkili olmuştur. Bu dönemde özel tüketim % 7,8 oranında artarken kamu tüketiminde artış % 5,6 oranında gerçekleşmiştir. Böylece GSYH içerisinde özel tüketimin payı % 74 olurken, kamu tüketiminin payı % 10,8 olarak gerçekleşmiştir.

Kamu sabit sermaye yatırımları 2010 yılında baz etkisinin olumlu yansımalarının da etkisiyle % 19,1 oranında artış kaydetmesinin ardından 2011 yılında % 3 oranında azalmıştır. Özel sektör sabit sermaye yatırımları ise 2011 yılında ekonomideki yüksek büyümenin bir yansıması olarak % 22,6 oranında artmıştır. Özel kesim sabit sermaye yatırımlarında kaydedilen bu artış, toplam sabit sermaye yatırımlarının GSYH içerisindeki payının 2011 yılında bir önceki yıla göre 2,9 puan artarak % 22,1 seviyesine ulaşmasına neden olmuştur.

2012 yılının ilk yarısında toplam tüketim harcamaları bir önceki yılın aynı dönemine göre % 0,5 oranında artarken, sabit sermaye yatırımlarında 2011 yılının son çeyreğinden başlayan ivme kaybı devam ederek azalış % 3,2 seviyesine ulaşmıştır. 2012 yılının ilk yarısında, özel kesim tüketim ve sabit sermaye yatırım harcamaları sırasıyla % 0,2 ile % 3,5 oranlarında azalırken, kamu kesimi tüketim harcamaları % 4,9 oranında artmış, kamu kesimi sabit sermaye yatırım harcamaları ise % 1,5 oranında gerilemiştir. Böylece, toplam yurtiçi talep yılın ilk yarısında % 1,9 oranında azalmıştır.

Toplam yurtiçi talep 2012 yılının ikinci yarısında nispi olarak toparlanmış, yılın tamamında toplam yurtiçi talep % 0,1 oranında azalmıştır. Bununla birlikte, net mal ve hizmet ihracatının GSYH büyümesine olan katkısının pozitif 3,3 puan olarak gerçekleşmesinin de etkisiyle GSYH 2012 yılında % 3,2 oranında artmıştır.

2012 yılında özel tüketim harcamaları % 0,6, kamu tüketim harcamaları ise % 3,9 oranında artmış, böylece, toplam tüketim yılın tamamında % 1 oranında yükselmiştir.

GSYH Büyümesine Katkıları

2012 yılı GSYH büyümesine katkılar incelendiğinde öne çıkan unsur, ekonomide yeniden dengelenmenin bir sonucu olarak büyümeye iç tüketimin yaptığı katkının yerini net ihracatın almasıdır. Bu yılda net mal ve hizmet ihracatının GSYH büyümesine olan katkısı pozitif 3,3 puan olarak gerçekleşmiş, özel kesim tüketim ve sabit sermaye yatırım harcamalarının büyümeye toplamda sadece pozitif 0,1 puan katkı yapmıştır.

Cari fiyatlarla özel harcanabilir gelirin GSYH'ya oranının 2012 yılında bir önceki yıla göre 0,7 puan artarak % 85,4'e yükselmiş, 2012 yılında özel tasarrufların GSYH'ya oranı % 11,9'a yükselmiş, özel yatırımların GSYH'ya oranı ise % 17'ye gerilemiştir. Bunun sonucunda, özel kesim tasarruf yatırım farkının 2011 yılında negatif % 9,3 olan seviyesinden 2012 yılında negatif % 5,1 seviyesine gerilemiştir.

2012 yılında kamu harcanabilir gelirin GSYH'ya oranının bir önceki yıla göre 0,5 puan azalarak % 14 olmuştur. Söz konusu gelişmede, yurtiçi talepte ve ithalattaki düşüşün etkisiyle vergi gelirlerinin GSYH içindeki payındaki gerilemenin yanı sıra, sosyal fonlar ve cari transfer kalemlerindeki artış etkili olmuştur.

2012 yılında kamu yatırımlarının GSYH içindeki payının 0,3 puan artarak % 4,4, kamu tasarruflarının payının ise 1,3 puan azalarak % 2,4 olarak gerçekleşmiş, Böylece, kamu tasarruf yatırım farkı 1,6 puan daha bozularak 2012 yılında negatif % 2 olmuştur.

Ekonominin Genel Dengesi

	2011	2012 (1)	2013 (2)	2011	2012 (1)	2013 (2)
	(Cari Fiyatlar, Milyon TL)			(GSYH İçindeki Paylar, %)		
Toplam Tüketim	1 100 514	1 220 156	1 324 576	84,8	85,0	84,3
Kamu	139 845	166 042	184 001	10,8	11,6	11,7
Özel	960 669	1 054 114	1 140 575	74,0	73,5	72,6
Toplam Yatırım	312 994	306 601	342 686	24,1	21,4	21,8
Kamu	53 339	63 007	68 611	4,1	4,4	4,4
Özel	259 655	243 594	274 075	20,0	17,0	17,4
Sabit Sermaye Yatırımı	286 629	319 042	358 216	22,1	22,2	22,8
Kamu	53 247	61 832	68 301	4,1	4,3	4,3
Özel	233 382	257 210	289 915	18,0	17,9	18,5
Stok Değişmesi	26 365	-12 441	-15 530	2,0	-0,9	-1,0
Kamu	92	1 175	310	0,0	0,1	0,0
Özel	26 272	-13 616	-15 840	2,0	-0,9	-1,0
Toplam Yurtiçi Talep (Toplam Kaynaklar)	1 413 507	1 526 757	1 667 262	108,9	106,4	106,1
Net Mal ve Hizmet İhracatı	-115 445	-92 045	-96 081	-8,9	-6,4	-6,1
Mal ve Hizmet İhracatı	308 171	362 020	392 842	23,7	25,2	25,0
Mal ve Hizmet İthalatı	423 616	454 065	488 923	32,6	31,6	31,1
GAYRİSAFİ YURTIÇİ HASILA (GSYH)	1 298 062	1 434 712	1 571 181	100,0	100,0	100,0
Net Faktör Gelirleri	-13 255	-12 531	-14 417	-1,0	-0,9	-0,9
Net Dış Âlem Cari Transferleri	2 903	2 924	3 350	0,2	0,2	0,2
GAYRİSAFİ MİLLİ HARCANABİLİR GELİR (GSMHG)	1 287 710	1 425 104	1 560 114	99,2	99,3	99,3
KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	187 684	200 542	216 524	14,5	14,0	13,8
Kamu Tüketimi	139 845	166 042	184 001	10,8	11,6	11,7
Kamu Tasarrufu	47 839	34 501	32 523	3,7	2,4	2,1
Kamu Yatırımı	53 339	63 007	68 611	4,1	4,4	4,4
Kamu Tasarruf-Yatırım Farkı	-5 500	-28 507	-36 088	-0,4	-2,0	-2,3
ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	1 100 026	1 224 561	1 343 590	84,7	85,4	85,5
Özel Tüketim	960 669	1 054 114	1 140 575	74,0	73,5	72,6
Özel Tasarruf	139 357	170 448	203 015	10,7	11,9	12,9
Özel Yatırım	259 655	243 594	274 075	20,0	17,0	17,4
Özel Tasarruf-Yatırım Farkı	-120 297	-73 146	-71 060	-9,3	-5,1	-4,5
Toplam Yurtiçi Tasarruflar	187 196	204 948	235 538	14,4	14,3	15,0

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

Ekonominin Genel Dengesi

	2011	2012 (2)	2013 (3)	2011	2012 (2)	2013 (3)
	(1998 Yılı Fiyatlarıyla, Milyon TL)			(% Değişme)		
Toplam Tüketim	90 027	90 895	93 737	7,5	1,0	3,1
Kamu	8 732	9 071	9 399	5,6	3,9	3,6
Özel	81 295	81 824	84 337	7,8	0,6	3,1
Toplam Yatırım	30 607	29 569	31 468	16,2	-3,4	6,4
Kamu	5 129	5 481	5 712	1,0	6,9	4,2
Özel	25 478	24 088	25 756	19,9	-5,5	6,9
Sabit Sermaye Yatırımı	30 593	30 425	32 486	17,4	-0,5	6,8
Kamu	5 123	5 400	5 692	-3,0	5,4	5,4
Özel	25 470	25 025	26 794	22,6	-1,7	7,1
Stok Değişmesi (1)	14	-856	-1 017	-0,3	-0,8	-0,1
Kamu	7	81	20	0,2	0,1	-0,1
Özel	7	-937	-1 038	-0,4	-0,8	-0,1
Toplam yurtiçi Talep (Toplam Kaynaklar)	120 634	120 464	125 205	9,6	-0,1	3,9
Net Mal ve Hizmet İhracatı (1)	-5 745	-1 898	-1 897	-1,5	3,3	0,0
Mal ve Hizmet İhracatı	27 145	30 983	32 294	6,4	14,1	4,2
Mal ve Hizmet İthalatı	32 890	32 881	34 191	10,9	0,0	4,0
GAYRİ SAFİ YURTIÇI HASILA (GSYH)	114 889	118 566	123 308	8,5	3,2	4,0
Net Faktör Gelirleri	-1 237	-1 186	-1 298	0,7	-4,1	9,4
Net Dış Alem Cari Transferleri	225	212	234	3,1	-6,1	10,6
GAYRİ SAFİ MİLLİ HARCANABİLİR GELİR (GSMHG)	113 878	117 592	122 245	8,6	3,3	4,0
KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	16 598	16 548	16 966	25,4	-0,3	2,5
Kamu Tüketimi	8 732	9 071	9 399	5,6	3,9	3,6
Kamu Tasarrufu	7 866	7 477	7 567	58,4	-4,9	1,2
Kamu Yatırımı	5 129	5 481	5 712	1,0	6,9	4,2
Kamu Tasarruf-Yatırım Farkı	2 736	1 995	1 854			
ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	97 280	101 044	105 279	6,2	3,9	4,2
Özel Tüketim	81 295	81 824	84 337	7,8	0,6	3,1
Özel Tasarruf	15 985	19 220	20 941	-1,3	20,2	9,0
Özel Yatırım	25 478	24 088	25 756	19,9	-5,5	6,9
Özel Tasarruf-Yatırım Farkı	-9 493	-4 868	-4 815			

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) % değişimleri GSYH büyümesine katkıları göstermektedir.

(2) Gerçekleşme tahmini

(3) Program

b) 2013 Yılı Hedefleri

2013 yılında GSYH'nın % 4 oranında büyümesi hedeflenmektedir. Bu dönemde ekonomik büyümeye katkının tamamının toplam yurtiçi talepten gelmesi, net mal ve hizmet ihracatının GSYH büyümesine katkısının ise sıfır puana yakın olması hedeflenmektedir.

Bu dönemde özel kesim tüketim harcamalarında % 3,1, kamu kesimi tüketim harcamalarında ise % 3,6 oranında artış olacağı öngörülmüştür. 2013 yılında, özel kesim sabit sermaye yatırımlarının % 7,1, kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının ise % 5,4 oranlarında artacağı tahmin edilmektedir.

2013 yılı GSYH büyümesine; özel tüketimin 2,1 puan, kamu tüketiminin 0,3 puan, özel kesim sabit sermaye yatırımlarının ise 1,5 puan katkı yapması beklenmektedir. Aynı dönemde, stok değişiminin GSYH büyümesine katkısının ise negatif 0,1 puan olacağı tahmin edilmektedir.

Kamu harcanabilir gelirinin GSYH'ya oranının 2013 yılında bir önceki yıla göre 0,2 puan azalarak % 13,8 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2013 yılında kamu tasarruflarının GSYH'ya oranının 0,3 puan azalarak % 2,1'ye, kamu yatırımlarının GSYH içindeki payının ise bir önceki yıl seviyesinde kalarak % 4,4 olması

neticesinde, kamu tasarruf yatırım farkının GSYH'ya oranının negatif % 2,3 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Özel tasarrufların GSYH'ya oranının 2013 yılında bir önceki yıla göre 1,0 puan artması ve özel yatırımlardaki artışın 0,4 puan olması neticesinde, özel kesim tasarruf yatırım farkının GSYH'ya oranının 0,6 puan iyileşerek negatif % 4,5 seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmektedir.

Tarım sektörü katma değerinin reel olarak 2012 yılında % 3,7 oranında artmış olup, 2013 yılında ise % 3 oranında artış göstereceği öngörülmektedir.

Sanayi sektörü katma değerinde 2012 yılında % 3,1 artış gözlenirken, 2013 yılında ise % 4 oranında artacağı öngörülmektedir.

2012 yılında % 3,2 oranında artan hizmetler sektörü katma değerinin, 2013 yılında % 4,2 oranında artacağı öngörülmektedir.

4.4. YATIRIMLAR

Yatırımların Sektörel Dağılımı

a) Mevcut Durum

Kamu kesimi sabit sermaye yatırımları 2012 yılında reel olarak % 5,4 oranında artmıştır. Bu dönemde, kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının % 57,3'ü merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki idareler, % 26,2'si mahalli idareler, % 12,6'sı işletmeciler KİT'ler, % 1,3'ü özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar, % 0,1'i İller Bankası, % 2,6'sı döner sermayeli kuruluşlar ve sosyal güvenlik kuruluşları tarafından gerçekleştirilmiştir.

2012 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımları içinde ulaştırma, konut ve diğer hizmetler alt sektörlerinin payları 2011 yılına göre azalmış, diğer alt sektörlerin paylarının ise artmıştır.

Türkiye ekonomisinde 2012 yılında özel kesim sabit sermaye yatırımları reel olarak % 1,7 oranında azalmıştır. Bu dönemde, cari fiyatlarla özel kesim sabit sermaye yatırımları içinde imalat, tarım, konut, ulaştırma ve sağlık alt sektörlerinin payı azalmış; enerji, turizm, eğitim, madencilik ve diğer hizmetler alt sektörlerinin payları ise artmıştır.

b) 2013 Yılı Hedefleri

Kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının 2013 yılında reel olarak % 5,4 oranında artacağı öngörülmektedir. Bu dönemde, cari fiyatlarla kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının % 51,7'sinin merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki idareler, % 28,5'sinin mahalli idareler, % 15,7'sinin işletmeciler KİT'ler, % 1,2'sinin özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar, % 0,1'inin İller Bankası, % 2,8'inin döner sermayeli kuruluşlar ve sosyal güvenlik kuruluşları tarafından gerçekleştirileceği tahmin edilmektedir.

2013 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımları içinde, bir önceki yıla göre ulaştırma ve tarım alt sektörlerinin paylarında düşüş, turizm sektörünün payında bir değişim olmaması, diğer tüm alt sektörlerin paylarında ise artış olacağı öngörülmektedir.

2013 yılında özel kesim sabit sermaye yatırımlarının reel olarak % 7,1 oranında artış göstereceği tahmin edilmektedir. 2013 yılında cari fiyatlarla özel kesim sabit sermaye yatırımları içinde imalat, enerji, eğitim ve sağlık alt sektörlerinin paylarının bir önceki yıla göre artacağı, madencilik alt sektörünün payının aynı kalacağı, diğer sektörlerin paylarının ise azalacağı tahmin edilmektedir.

Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (2011)

(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)

Sektörler	Merkezi Yönetim (1)	İşletmeciler KİT'ler	Özelleş. Kapsam. Kuruluş.	İller Bankası	Döner Sermaye + SGK	ALT TOPLAM	% Pay	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	% Pay
Tarım	3 778	166	1	0	110	054	11,1	430	4 484	9,1
Madencilik	106	1 121	0	0	0	1 227	3,4	1	1 228	2,5
İmalat	33	188	29	0	7	257	0,7	87	344	0,7
Enerji	1 471	789	501	0	0	2 762	7,6	17	2 779	5,6
Ulaştırma	12 616	3 506	0	0	134	16 255	44,5	5 023	21 278	43,0
Turizm	203	0	0	0	3	206	0,6	75	281	0,6
Konut	303	10	0	0	0	313	0,9	543	856	1,7
Eğitim	4 630	0	0	0	30	4 660	12,7	1 092	5 752	11,6
Sağlık	1 471	0	0	0	486	1 957	5,4	427	2 384	4,8
Diğer Hizmetler	4 694	11	0	77	86	4 867	13,3	5 204	10 072	20,4
Toplam	29 305	5 791	531	77	854	36 558	100,0	12 899	4 457	100,0
% Dağılım	80,2	15,8	1,5	0,2	2,3	100,0				
% Dağılım	59,3	11,7	1,1	0,2	1,7	73,9		26,1	100,0	

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Yatırım işçiliği hariç

Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (2012) (1)**(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)**

Sektörler	Merkezi Yönetim (2)	İşletmeci KİT'ler	Özelleş. Kaps. Kuruluş.	İller Bankası	Döner Sermaye + SGK	ALT TOPLAM	% Pay	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	% Pay
Tarım	4 937	275	1	0	156	5 369	12,6	504	5 873	10,2
Madencilik	209	1 305	0	0	0	1 514	3,6	1	1 515	2,6
İmalat	105	324	32	0	5	466	1,1	177	643	1,1
Enerji	1 708	974	675	0	0	3 357	7,9	20	3 377	5,9
Ulaştırma	12 086	4 353	48	0	105	16 592	39,0	6 035	22 627	39,2
Turizm	290	0	0	0	3	293	0,7	88	381	0,7
Konut	294	9	0	0	0	302	0,7	561	863	1,5
Eğitim	6 452	0	0	0	49	6 501	15,3	1 279	7 780	13,5
Sağlık	1 618	0	0	0	1 011	2 629	6,2	349	2 978	5,2
Diğer Hizmetler	5 338	20	0	31	165	5 554	13,0	6 096	11 650	20,2
Toplam	33 037	7 260	756	31	1 494	42 578	100,0	15 110	57 688	100,0
% Dağılım	77,6	17,1	1,8	0,1	3,5	100,0				
% Dağılım	57,3	12,6	1,3	0,1	2,6	73,8		26,2	100,0	

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Gerçekleşme tahmini (2) Yatırım işçiliği hariç

Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (2013) (1)**(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)**

Sektörler	Merkezi Yönetim (2)	İşletmeci KİT'ler	Özelleş. Kapsam. Kuruluş.	İller Bankası	Döner Sermaye + SGK	ALT TOPLAM	% Pay	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	% Pay
Tarım	5 193	336	1	0	194	5 724	12,5	606	6 330	9,9
Madencilik	165	1 626	0	0	0	1 791	3,9	2	1 792	2,8
İmalat	56	585	34	0	8	683	1,5	213	896	1,4
Enerji	2 079	1 502	710	0	0	4 291	9,4	24	4 315	6,8
Ulaştırma	7 414	5 903	45	0	153	13 515	29,6	7 252	20 767	32,5
Turizm	353	0	0	0	3	356	0,8	105	462	0,7
Konut	593	20	0	0	0	613	1,3	674	1 287	2,0
Eğitim	7 736	0	0	0	119	7 855	17,2	1 537	9 392	14,7
Sağlık	2 184	0	0	0	986	3 170	6,9	419	3 589	5,6
Diğer Hizmetler	7 226	24	0	49	350	7 650	16,8	7 325	14 975	23,5
Toplam	33 000	9 997	790	49	1 813	45 649	100,0	18 156	63 805	100,0
% Dağılım	72,3	21,9	1,7	0,1	4,0	100,0				
% Dağılım	51,7	15,7	1,2	0,1	2,8	71,5		28,5	100,0	

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Program

(2) Yatırım işçiliği hariç

Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (1)**(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)**

	2011				2012 (2)				2013 (3)		
	Kamu	Özel	Toplam		Kamu	Özel	Toplam		Kamu	Özel	Toplam
Tarım	5 209	7 762	12 971		6 493	7 135	13 627		7 038	7 888	14 926
Madencilik	1 247	3 438	4 685		1 542	4 212	5 754		1 815	4 533	6 348
İmalat	351	98 407	98 758		657	103 982	104 638		904	118 362	119 266
Enerji	3 040	9 432	12 472		3 591	15 883	19 474		4 598	18 397	22 995
Ulaştırma	22 069	46 394	68 463		24 143	50 463	74 606		21 777	56 325	78 102
Turizm	324	14 407	14 730		417	17 243	17 660		510	19 210	19 720
Konut	924	33 582	34 506		900	35 594	36 494		1 368	38 905	40 273
Eğitim	6 506	5 023	11 529		8 589	6 248	14 837		10 446	7 565	18 011
Sağlık	2 642	5 683	8 325		3 181	5 751	8 931		3 887	6 903	10 790
Diğer Hizmetler	10 936	9 254	20 190		12 320	10 701	23 020		15 960	11 826	27 786
TOPLAM	53 247	233 382	286 629		61 832	257 210	319 042		68 301	289 915	358 216

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Merkezi yönetim bütçesinde yatırım işçiliği dahildir.

(2) Gerçekleşme tahmini (3) Program

Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (1)**(Cari Fiyatlarla, % Dağılım)**

	2011				2012 (2)				2013 (3)		
	Kamu	Özel	Toplam		Kamu	Özel	Toplam		Kamu	Özel	Toplam
Tarım	9,8	3,3	4,5		10,5	2,8	4,3		10,3	2,7	4,2
Madencilik	2,3	1,5	1,6		2,5	1,6	1,8		2,7	1,6	1,8
İmalat	0,7	42,2	34,5		1,1	40,4	32,8		1,3	40,8	33,3
Enerji	5,7	4,0	4,4		5,8	6,2	6,1		6,7	6,3	6,4
Ulaştırma	41,4	19,9	23,9		39,0	19,6	23,4		31,9	19,4	21,8
Turizm	0,6	6,2	5,1		0,7	6,7	5,5		0,7	6,6	5,5
Konut	1,7	14,4	12,0		1,5	13,8	11,4		2,0	13,4	11,2
Eğitim	12,2	2,2	4,0		13,9	2,4	4,7		15,3	2,6	5,0
Sağlık	5,0	2,4	2,9		5,1	2,2	2,8		5,7	2,4	3,0
Diğer Hizmetler	20,5	4,0	7,0		19,9	4,2	7,2		23,4	4,1	7,8
TOPLAM	100	100	100		100	100	100		100	100	100

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

(1) Merkezi yönetim bütçesinde yatırım işçiliği dahildir.

(2) Gerçekleşme tahmini (3) Program

Kamu Yatırım Uygulamaları

Ülkemizin eğitim ve sağlık hizmetlerinin etkili bir şekilde sunulması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi, rekabet gücümüzün artırılması ve sürdürülebilir büyümenin sağlanması için gerekli sosyal ve fiziki altyapının geliştirilmesi, çevrenin korunması, AB kriterlerine uyumun sağlanması, gelişmiş ülkelerle ülkemiz arasındaki ve ülkemizdeki bölgeler arası, bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması için önemli miktarlarda kamu yatırımı ihtiyacı bulunmaktadır.

2007-2012 döneminde genel devlet kapsamındaki kamu sabit sermaye yatırımlarının (KSSY) GSYH içindeki payının ortalamaları dikkate alındığında, ülkemizde, Avro Bölgesi dışındaki 10 AB üyesi ülke ortalamasından, bazı yıllarda ise 27 AB üyesi ülke ortalamasından ve Japonya'dan daha az oranda KSSY gerçekleştirildiği görülmektedir. Söz konusu ülkelerin yüzölçümlerinin ve Almanya hariç nüfuslarının Türkiye'den daha az olduğu, mevcut gelişmişlik seviyelerinin Türkiye'den daha yüksek olduğu, mevcut altyapı ihtiyaçlarının büyük ölçüde tamamlanmış olduğu ve GSYH'larının mutlak büyüklüğü dikkate alındığında, ülkemizde daha fazla kamu yatırımı yapılması gereği ortaya çıkmaktadır.

Genel Devlet Sabit Sermaye Yatırımlarının GSYH İçindeki Payı

	(%)					
Ü l k e l e r	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belçika	1,6	1,5	1,7	1,6	1,7	1,8
Almanya	1,5	1,6	1,7	1,6	1,6	1,5
Estonya	5,1	5,2	5,1	3,9	4,2	5,5
İrlanda	4,6	5,2	4,0	3,9	3,3	2,7
Yunanistan	3,4	3,7	3,1	2,2	1,6	2,5
İspanya	4,0	4,0	4,5	3,8	2,8	1,9
Fransa	3,3	3,2	3,4	3,1	3,1	3,1
İtalya	2,3	2,2	2,5	2,1	2,0	1,8
Lüksemburg	3,3	3,2	3,7	4,0	4,0	3,9
Malta	3,8	2,4	2,2	2,2	2,5	2,6
Hollanda	3,3	3,5	3,8	3,6	3,5	3,5
Avusturya	1,1	1,1	1,2	1,1	1,0	1,0
Portekiz	2,7	2,9	3,0	3,6	2,6	2,0
Slovenya	4,2	4,4	4,6	4,3	3,6	3,2
Slovakya	1,9	2,0	2,3	2,6	2,3	2,1
Finlandiya	2,4	2,5	2,8	2,5	2,5	2,5
Avro Bölgesi Ülke. Ort. (17 Ülke)	3,0	3,0	3,2	2,9	2,7	2,6
Bulgaristan	5,2	5,6	4,9	4,6	3,2	3,3
Çek Cumhuriyeti	4,2	4,6	5,1	4,3	3,6	3,7
Danimarka	1,9	1,9	2,0	2,1	2,1	2,4
Letonya	5,7	4,9	4,3	3,7	4,2	4,2
Litvanya	5,2	4,9	3,9	4,6	4,2	4,2
Macaristan	3,7	2,9	3,1	3,4	2,9	4,4
Polonya	4,2	4,6	5,2	5,6	5,8	5,6

Romanya	6,2	6,6	5,9	5,7	5,2	5,5
İsveç	3,1	3,3	3,5	3,5	3,4	3,5
İngiltere	1,9	2,3	2,7	2,5	2,2	2,2
Avro Bölgesi Dışı AB Ülke. Ort. (10 Ülke)	4,1	4,2	4,0	4,0	3,7	3,9
AB Ülkeleri Ort. (27 Ülke)	3,4	3,5	3,5	3,3	3,1	3,1
ABD	2,4	2,6	2,6	2,5	2,3	2,2
Japonya	3,1	3,0	3,4	3,3	3,3	3,6
Türkiye	3,1	3,4	3,3	3,4	3,3	3,5

Kaynak: Avrupa Komisyonu, European Economy (Economic Forecasts), İlkbahar 2012, Kalkınma Bakanlığı.

2012 yılı kamu yatırım uygulamalarında; sektörel, bölgesel ve proje bazındaki öncelikler dikkate alınarak ekonomik ve sosyal altyapıyı geliştirecek yatırımlara ağırlık verilmiştir.

2012 yılında, mahalli idare yatırımları ve yatırım işçilik giderleri hariç olmak üzere, ülkemizde; toplam tutarı 362 milyar TL, 2011 yılı sonu kümülatif harcaması 162,9 milyar TL ve 2012 yılı başlangıç ödenegi 38,2 milyar TL olan 2.622 kamu yatırım projesi yürütülmektedir.

Türkiye’de Kamu Yatırımları (2003-2012) (1)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Proje Sayısı (Adet)	3 851	3 555	2 627	2 525	2 710	2 759	2 332	2 425	2 534	2 622
Toplam Proje Tutarı (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)	187,1	196,1	206,7	200,4	209,3	219	245,8	273,4	303,7	362,0
Cari Yıl Öncesi Kümülatif Harc. (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)	80,4	86,8	84,0	86,5	93,5	102,4	110,9	118,4	140,6	162,9
Toplam Program Ödenek (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)	12,5	12,0	16,2	17,5	17,1	17,1	21,5	27,8	31,3	38,2
Yatırım Programına Alınan Çok Yıllık Yeni Proje Sayısı (Adet)	134	149	137	155	161	180	279	241	196	212
Toplam Program Ödenek/Toplam Proje Tutarı (%)	6,7	6,1	7,8	8,7	8,2	7,8	8,7	10,1	10,3	10,5
Yatırım Stokunun Ortalama Tamamlanma Süresi (Yıl) (2)	7,6	8,1	6,6	5,5	5,8	5,8	5,3	4,6	4,2	4,2

(1) Mahalli idare yatırımları, kamulaştırma harcamaları ve yatırım programında toplam dışı tutulan yatırımlar hariçtir.

(2) Mevcut stokun, ilgili yıldaki program ödenek seviyesiyle tamamlanması için gereken ilave süreyi göstermektedir.

2012 Yılı Yatırım Programında yer alan 2.622 projenin 9,1 milyar TL tutarındaki 696 adedi yıl içinde başlanıp bitirilmesi programlanan yıllık projelerden oluşmaktadır. Ayrıca 2012 yılında toplam proje tutarı 8,2 milyar TL, 2011 yılı ödenegi 1,2 milyar TL olan 212 yeni çok yıllık proje yatırım programına dahil edilmiştir.

2012 Yılı Yatırım Programında 2.622 projeye yapılan 38,2 milyar TL tahsis içinde % 31,5 oranındaki payla ulaştırma-haberleşme sektörü ilk sırayı almış, bunu % 15,5’le eğitim, % 14,5’le tarım, % 9,8’le enerji ve % 5,6’yla sağlık sektörü izlemiştir. 2012 yılı kamu yatırım tahsisleri içinde madencilik, imalat, turizm ve konut sektörlerinin toplam payı % 6,6 olurken, diğer kamu hizmetlerinin payı % 16,5 olmuştur.

2012 Yılı Yatırım Programına göre, tamamlanmak üzere kalan proje stoku büyüklüğü 199 milyar TL’dir. Bu durumda, 2012 yılı ödeneklerinin tamamının harcanacağı, kamu yatırımları için sonraki yıllarda da 2012 yılı

düzeyinde ödenek ayrılacağı ve Programa yeni proje alınmayacağı varsayımıyla, mevcut stokun tamamen bitirilebilmesi için 2012 yılı sonrasında 4,2 yıllık bir süre gerekmektedir. 2012 yılı, proje tutarına oranla en yüksek seviyede kamu yatırım ödeneğinin tahsis edildiği yıl olmuştur. Yıl içinde verilen ilave ödeneklerle, proje tutarına oranla ayrılan ödenek seviyesi daha da artırılmış ve proje stokunun ortalama tamamlanma süresi daha düşük seviyelere çekilmiştir.

2012 yılında tahsis edilen 38,2 milyar TL tutarındaki yatırım ödeneğinin % 73'üne karşılık gelen 27,8 milyar TL tutarındaki merkezi yönetim bütçesi yatırımlarından en büyük payı % 23,9'luk pay ile ulaştırma-haberleşme sektörü almış, bu sektörü % 21,1'le eğitim sektörü, % 18,2'yle tarım sektörü takip etmiştir. Genel idare, güvenlik, adalet, içmesuyu, çevre, teknolojik araştırma gibi alt sektörlerin yer aldığı diğer kamu hizmetleri sektörünün payı ise % 21'dir.

2.622 proje için tahsis edilen 38,2 milyar TL tutarındaki ödeneğin % 11,4'ü olan 4,3 milyar TL'nin dış proje kredisyle finanse edilmesi öngörülmüştür. 2012 Yılı Yatırım Programında yer alan, kısmen veya tamamen dış proje kredisyle finanse edilmesi öngörülen 60 projenin toplam tutarı 81,6 milyar TL'dir.

Kamu yatırım programının rasyonelleştirilmesi çalışmaları kapsamında, kısıtlı ödenekler, kısa sürede tamamlanabilecek acil ve öncelikli projelere tahsis edilmiş, 2,1 milyar TL tutarındaki 10 proje ise sonraki yıllarda yürütülmek üzere, 2012 Yılı Yatırım Programında sembolik miktardaki iz ödenekle yer almıştır.

Ülkemizde, rasyonelleştirme çalışmalarıyla son yıllarda sağlanan iyileştirmelere rağmen, sistematik proje döngüsü yaklaşımındaki ve kamu kuruluşlarının proje hazırlama, uygulama, izleme ve değerlendirme konularındaki eksiklikler gibi faktörler projelerin planlandığı şekilde yürütülmesini engellemektedir. Bununla birlikte, ülkemizin birçok alanda yeni yatırım ihtiyacının yanı sıra, mevcut sermaye stokunun daha etkin kullanılmasına ve korunmasına yönelik idame-yenileme, bakım-onarım, rehabilitasyon ve modernizasyon ihtiyacı bulunmaktadır.

2013 yılında, sektörel ve bölgesel önceliklerin yanı sıra devam eden projelerden;

- 2013 yılı içinde tamamlanarak ekonomiye kazandırılacak projelere,
- Uygulamasında önemli fiziki gerçekleşme sağlanmış projelere,
- Başlatılmış bulunan diğer projelerle bağlantılı veya eş zamanlı olarak yürütülmesi ve tamamlanması gereken projelere,
- Mevcut sermaye stokunun daha etkin kullanılmasına ve korunmasına yönelik idame-yenileme, bakım-onarım, rehabilitasyon ve modernizasyon türü yatırım projelerine,
- Afet risklerinin azaltılması ve afetlerin önlenmesi ile afet hasarlarının telafisine yönelik projelere,
- e-Dönüşüm Türkiye Projesi ve Bilgi Toplumu Stratejisiyle uyumlu projelere

ağırlık verilecektir.

Kamu Özel İşbirliği Uygulamaları

Ülkemizde, 3996 ve 3359 sayılı Kanunlar kapsamında bugüne kadar, toplam 137 proje için Yüksek Planlama Kurulundan (YPK) yetki alınmıştır. Yetki alınan 137 projeden 42'sinin uygulama sözleşmesi imzalanmıştır. 42 projenin 29'u işletmede olup kalan 13'ünün yapımına devam edilmektedir. Uygulama sözleşmesi imzalanan projeler içerisinde sayı bakımından yat limanları ilk sırada yer alırken havaalanları ve gümrük tesisleri yat limanlarını izlemektedir. Son 3 yıllık süreç içerisinde ise 19 projeye YPK'dan en fazla yetki alan sektör, entegre sağlık kampüsleri inşasıyla hizmetlerin daha modern şekilde sunulması amaçlanan sağlık sektörüdür.

Söz konusu projelere ilaveten, YPK yetkisine tabi olmayan 17 otoyol hizmet tesisi projesi ve 25 enerji projesi Yap-İşlet-Devret (YİD) modeliyle hayata geçirilmiştir. Bunlara ilaveten enerji sektöründe, halihazırda işletmede olan 13 İşletme Hakkı Devri (İHD) ve 5 Yap-İşlet modeli KÖİ projesi bulunmaktadır. Ayrıca, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından 16 limanın, DHMİ tarafından 5 ve Savunma Sanayii Müsteşarlığı tarafından 1 olmak üzere toplam 6 havaalanının işletme hakları özel sektöre devredilmiştir.

2012 yılı Eylül ayı itibarıyla KÖİ envanterinde, yapım aşamasında olan 7 proje, sözleşmesi imzalanmış olup finansman aşamasında olan 7 proje, ihale süreci tamamlanmış ancak sözleşmesi imzalanmamış 6 proje ve ihale süreci devam eden 16 proje mevcuttur. İnşaatı devam eden projelerin toplam tutarı 351 milyon TL iken sözleşmesi imzalanmış olup finansman arayan projelerin toplam tutarı 17,2 milyar TL'dir.

YİD mevzuatında 2011 yılı içinde kapsamlı değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede 25/02/2011 tarihli ve 6111 sayılı Kanunla 3996 sayılı Kanunda bir dizi değişiklik yapılmıştır. Söz konusu değişikliklerle, YİD

projelerinin hazırlık ve onay sürecinin kolaylaştırılması, nitelikli proje belgelerinin hazırlanmasına imkân sağlanması ve projelerin yatırımcılar için daha cazip hale getirilmesi amaçlanmıştır. 2012 yılında ise 6288 sayılı Kanunla 2023 yılına kadar 3996 ve 3359 sayılı Kanunlar kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan KÖİ projeleri ihale edilirken, projeyi üstlenen firmaların proje kapsamında inşaata yönelik olarak yaptığı mal ve hizmet teslimleri ile sağlık tesislerinin Sağlık Bakanlığına kiralanmasının katma değer vergisinden müstesna olması hususu düzenlenmiştir. Yine aynı Kanunla YİD Modelinde kredi üstlenimi hususu yasal zemine kavuşturulmuştur. Eğitim alanında KÖİ projelerinin uygulanmasının altyapısı 14/09/2011 tarihli ve 652 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle oluşturulmuştur. Yap-Kirala olarak adlandırılan modelin Yönetmeliği 08/09/2012 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Uzun bir uygulama geçmişinin bulunmasına ve gelişen mevzuata rağmen, KÖİ alanında; daha nitelikli yapılabilirlik etüdlerinin hazırlanması, diğer kamu yatırımlarına ait yapılabilirlik etüdlerinden farklı olarak, geleneksel yöntemler ile KÖİ alternatifinin karşılaştırmalı analizlerinin tam olarak yapılması, gerek yatırımcı kuruluşlarda gerekse sistemdeki diğer kurumlardaki kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, projelerin düzenli takibi ve raporlanmasına yönelik nitelikli bir izleme ve değerlendirme sisteminin kurulması ihtiyacı devam etmektedir.

Artan kamu yatırım ihtiyacını karşılamak ve özel sektörün sermaye birikiminden ve yönetim becerilerinden azami şekilde faydalanılarak, yatırımlara alternatif finansman kaynakları yaratmak amacıyla KÖİ modellerinin uygulanmasına devam edilecektir. Bu kapsamda nitelikli etütlere dayanan ve projelerin bütçeye olan yüklerini de analiz eden çalışmalara dayalı olarak, KÖİ’nin geleneksel yöntemlere göre daha avantajlı olmasına ve muhtemel yük ile sorumlulukların kamu ve özel kesim arasında dengeli bir şekilde dağılmasına dikkat edilecektir. Ayrıca, bu alanda kurumsal kapasitenin geliştirilmesine yönelik çalışmalara hız verilecektir.

4.5. ÖDEMELER DENGESİ

Cari İşlemler Hesabı

a) Mevcut Durum

2010 yılında hızla artan iç talep, 2011 yılında da canlılığını korumuş, yurtdışı talep ise zayıf seyrini devam ettirmiştir. İthalatın ihracattan hızlı artışının devam etmesi dış ticaret açığı ve cari açığın yükselmesinde etkili olmuştur. Bu gelişmeler sonucunda, 2010 yılında 46,6 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşen cari işlemler açığı, 2011 yılında 77,1 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Alınan tedbirler neticesinde yavaşlayan iç talep, 2012 yılının Ocak-Ağustos döneminde ithalatın hız kesmesine neden olmuş ve net ihracattaki artışın da etkisiyle Ağustos ayında yıllıklandırılmış cari işlemler açığı 59 milyar ABD dolarına gerilemiştir.

Türkiye'nin Dış Ticareti ve Dış Ticareti Etkileyen Faktörler

(% Değişim)

	2010	2011	2012 (1)	2013 (2)
İhracat (Milyar ABD Doları)	113,9	134,9	149,5	158,0
İthalat (Milyar ABD Doları)	185,5	240,8	239,5	253,0
İhracat	11,5	18,5	10,8	5,7
İthalat	31,7	29,8	-0,6	5,6
İhracat Fiyatları	4,9	11,6	-3,7	2,7
İthalat Fiyatları	9,0	15,8	-1,7	1,5
Reel İhracat	6,3	6,2	15,1	2,9
Reel İthalat	20,8	12,1	1,2	4,0
Mamul Fiyatları	2,7	6,5	-0,5	-0,3
Yakıt Dışı Başlıca Emtia Fiyatları	26,3	17,8	-9,5	-2,9
Ham Petrol Brent Varil Fiyatı (ABD Doları)	80,2	113,4	112,1	110,0
GSYH Büyüme Hızı	9,2	8,5	3,2	4,0
Sanayi Büyümesi	12,8	9,4	3,1	4,0
Yurtiçi Nihai Talep Büyümesi	10,8	9,9	0,6	4,0
Dünya Büyüme Hızı	5,1	3,8	3,3	3,6
Dünya Mal ve Hizmet Ticareti	12,6	5,8	3,2	4,5
Avro Bölgesi Büyüme Hızı	2,0	1,4	-0,4	0,2

Kaynak: TÜİK, Kalkınma Bakanlığı, IMF Dünya Ekonomik Görünümü, Ekim 2012

(1) Gerçekleşme tahmini (2) Program

Dış Ticaret Dengesi

2011 yılının Ocak-Ağustos döneminde, ödemeler dengesinde gösterildiği şekliyle 61,3 milyar ABD doları olan dış ticaret açığı, 2012 yılının aynı döneminde 45,2 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Ayrıca, ihracatın ithalatı karşılama oranı aynı dönemde % 55,3'ten % 63,9'a yükselmiştir. Bu gelişmede, iç talepteki yavaşlama ve kıymetli maden ihracındaki yüksek oranlı artış belirleyici olmuştur.

İhracat

İhracat, 2012 yılının Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre % 12,8 oranında artarak 100,1 milyar ABD doları olmuştur. Söz konusu dönemde, toplam ihracatın % 94,2'sini oluşturan imalat sanayii ürünlerindeki % 13,3 oranındaki artış, ihracat performansının temel belirleyicisi olmuştur. Aynı dönemde tarım ve ormancılık sektörü ihracatı % 3,2, madencilik sektörü ihracatı ise % 8,7 oranında artmıştır.

Fasillara göre ihracat rakamlarına bakıldığında 2012 yılının ilk sekiz ayında önceki yılın aynı dönemine göre inciler, kıymetli taş ve metaller faslı, % 428,5 oranında artarak 11,2 milyar ABD dolarına ulaşmış ve en yüksek ihracat kaydedilen fasıl olmuştur. Aynı dönemde, ikinci sırada yer alan kara taşıtları ve bunların aksam ve parçaları faslı % 5,8 oranında azalarak 9,9 milyar ABD dolarına gerilerken; makineler, mekanik cihazlar, kazanlar ve aksam parçaları faslı % 3,3 oranında artarak 7,9 milyar ABD dolarına; demir ve çelik faslı % 4,8 oranında artarak 7,8 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.

Ülke ve Fasıllara Göre İhracat

(Milyar ABD Doları)

	Yıllık		Ocak – Ağustos	
	2010	2011	2011	2012
TOPLAM İHRACAT	113,9	134,9	88,7	100,1
Avrupa Birliği Ülkeleri (AB-27)	52,7	62,3	42,2	38,2
Diğer	61,2	72,6	46,5	61,9
Seçilmiş Ülke Grupları				
Karadeniz Ekonomik İşbirliği	14,5	17,8	11,4	11,9
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	7,6	9,3	6,0	12,9
Bağımsız Devletler Topluluğu	10,3	13,4	8,5	9,6
Türk Cumhuriyetleri	3,9	5,0	3,2	3,7
İslam Konferansı Teşkilatı	32,5	37,3	23,9	37,5
En Yüksek İhracat Yapılan Ülkeler (1)				
Almanya	11,5	14,0	9,4	8,7
Irak	6,0	8,3	5,0	6,8
İngiltere	7,2	8,2	5,3	5,4
İtalya	6,5	7,9	5,5	4,1
Fransa	6,1	6,8	4,6	4,0
İran	3,0	3,6	2,3	8,6
En Yüksek İhracat Yapılan Fasıllar (1)				
87. Kara taşıtları ve bunların aksam ve parçaları	13,8	15,8	10,5	9,9
84. Makineler, mekanik cihazlar, kazanlar ve aksam, parçalar	9,4	11,6	7,6	7,9
72. Demir ve çelik	8,7	11,2	7,5	7,8
85. Elektrikli makine ve cihazlar	7,5	8,9	5,5	6,1
61. Örmeye giyim eşyası	7,7	8,4	5,9	5,5
71. İnciler, kıymetli taş ve metaller	3,7	3,7	2,1	11,2

Kaynak: TÜİK, (1) Sıralama 2011 yılı verilerine göre yapılmıştır.

İhracat pazarlarını çeşitlendirme yönündeki çalışmaların olumlu katkısının yanı sıra AB'deki durgunluğun devam etmesinin etkisiyle AB'nin toplam ihracatımız içindeki payı 2012 yılı Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemindeki % 47,5 oranından % 38,2'ye gerilemiştir.

2012 yılının tamamında ihracatın % 10,8 oranında artarak 149,5 milyar ABD dolarına ulaşması beklenmektedir. İhracat fiyatlarının 2012 yılında % 3,7 oranında azalması ve reel ihracatın % 15,1 oranında artması tahmin edilmektedir.

İhracatın Sektörel Dağılımı (1)

	(Milyar ABD Doları)				(% Pay)				(% Değişim)	
	Yıllık		Ocak-Ağustos		Yıllık		Ocak-Ağustos		Yıllık	Ocak-Ağustos
	2010	2011	2011	2012	2010	2011	2011	2012	11/10	12/11
TOPLAM İHRACAT	113,9	134,9	88,7	100,1	100	100	100	100	18,5	12,8
Tarım ve Orman.	4,9	5,2	3,1	3,2	4,3	3,8	3,4	3,1	4,7	3,2
Balıkçılık	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	19,2	-6,0
Mad. ve Taş Ocak.	2,7	2,8	1,8	2,0	2,4	2,1	2,0	2,0	4,4	8,7
İmalat Sanayi	105,5	126,0	83,2	94,3	92,6	93,4	93,8	94,2	19,4	13,3
Diğer	0,6	0,8	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5	23,1	2,2

Kaynak: TÜİK (1) ISIC Rev. 3'e göredir.

İthalat

İthalat, 2012 yılının Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre % 2,4 oranında azalarak 156,6 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde, hızlı iç talep yavaşlamasına bağlı olarak tüketim ve yatırım malları ithalatında yüksek oranlı azalışlar kaydedilmiştir. Ancak, ihracat artışına paralel olarak ara malı ithalatı artışı devam etmiştir. Tüketim ve yatırım malları ithalatı sırasıyla % 14,5 ve % 11 oranında azalırken; ara malları ithalatındaki artış % 1,7 ile sınırlı kalmıştır.

İthalatın Ekonomik Gruplara Göre Dağılımı (1)

	(Milyar ABD Doları)				(% Pay)				(% Değ.)	
	Yıllık		Ocak-Ağustos		Yıllık		Ocak-Ağustos		Yıllık	Ocak-Ağustos
	2010	2011	2011	2012	2010	2011	2011	2012	11/10	12/11
TOPLAM İTHALAT	185,5	240,8	160,5	156,6	100	100	100	100	29,8	-2,4
Sermaye Malları	28,8	37,3	24,9	22,2	15,5	15,5	15,5	14,1	29,3	-11,0
Ara Malları	131,4	173,1	115,0	116,9	70,8	71,9	71,6	74,6	31,7	1,7
Tüketim Malları	24,7	29,7	20,1	17,2	13,3	12,3	12,5	11,0	20,0	-14,5
Diğer	0,5	0,7	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	35,3	-21,4
TOPLAM İTHALAT	185,5	240,8	160,5	156,6	100	100	100	100	29,8	-2,4
Enerji Ürünleri (27. Fasl)	38,5	54,1	34,4	39,1	20,7	22,5	21,4	24,9	40,6	13,7
Enerji Hariç	147,0	186,7	126,1	117,6	79,3	77,5	78,6	75,1	27,0	-6,8

Kaynak: TÜİK (1) BEC'e göre dir.

2012 yılında ithalatın bir önceki yıla göre % 0,6 oranında azalarak 239,5 milyar ABD doları olması beklenmektedir. 2012 yılında ithalat fiyatlarının % 1,7 oranında azalacağı ve reel ithalat artışının % 1,2 olacağı öngörülmektedir.

2011 yılında, yurtiçi talep, üretim ve enerji fiyatlarındaki hızlı artışla beraber ithalatın hızla artması cari açığı olumsuz etkilemiştir. Nitekim 2010 yılında % 6,4 seviyesinde olan cari açığın GSYH'ya oranı, 2011 yılında % 10'a yükselmiştir. 2012 yılında yurtiçi talebin yavaşlamasıyla yıllıklandırılmış cari açığın GSYH'ya oranı ilk çeyrekte % 9,3'e ikinci çeyrekte ise % 8,3'e gerilemiştir. Enerji fiyatlarının 2002 seviyesinde sabit kaldığı varsayıldığında ise söz konusu oran, 2011 yılında % 5,6'ya, 2012 yılı ikinci çeyreğinde % 3,4'e gerilemektedir.

Enerji Fiyatlarının Yıllıklandırılmış Cari Açık Üzerine Etkisi

(Milyar ABD Doları)

	2010	2011	2012-1.Ç.	2012-2.Ç.
Cari İşlemler Hesabı	-46,6	-77,1	-71,8	-63,2
Net Enerji İthalatı (27. Fasl İhracatı - İthalatı)	-34,0	-47,6	-49,9	-51,4
2002 Fiyatlarıyla Net Enerji İthalatı	-13,2	-13,9	-14,0	-14,3
Enerji Fiyat Etkisinden Arındırılmış Cari İşlemler Açığı (1)	-25,8	-43,5	-35,9	-26,1
Cari İşlemler Açığı / GSYH (%)	-6,4	-10,0	-9,3	-8,3
Enerji Fiyat Etkisinden Arındırılmış Cari İşlemler Açığı / GSYH (%)	-3,5	-5,6	-4,7	-3,4

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, TCMB

(1) TÜİK tarafından yayımlanan Dış Ticaret İstatistikleri ve Endekslerinden zımni olarak oluşturulan enerji ürünleri fiyat endeksi kullanılarak ilgili yıllar için 2002 enerji fiyat seviyesinin aynı kalması durumunda cari işlemler açığının seviyesini göstermektedir.

Hizmetler Dengesi, Gelir Dengesi ve Cari Transferler

2011 yılında 23 milyar ABD dolarına ulaşan turizm gelirleri, 2012 yılının Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemindeki seviyesini koruyarak 14,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Hizmetler dengesinin en önemli kalemi olan turizm gelirlerinin, 2012 yılının tamamında 23,5 milyar ABD dolarına ulaşacağı tahmin edilmektedir. Turizm gelirlerinde 2011 yılına göre kayda değer bir artışın gerçekleştirilememesinde çevre ülkelerde yaşanan olumsuzluklarla birlikte AB ülkelerindeki durgunluğun devam etmesi etkili olmuştur. 2012 yılı Ocak-Ağustos döneminde önceki yılın aynı dönemine göre % 12,7 oranında artarak 13,1 milyar ABD doları olan hizmetler dengesi fazlasının, yılın tamamında yaklaşık 20 milyar ABD doları olması beklenmektedir.

Cari İşlemler Dengesi

(Milyar ABD Doları)

	2010	2011	2012(1)	2013(2)
CARİ İŞLEMLER HESABI	-46,6	-77,1	-58,7	-60,7
DIŞ TİCARET DENGESİ	-56,4	-89,1	-73,4	-77,4
İhracat (fob)	117,9	140,7	145,3	164,2
İhracat (fob)	113,9	134,9	149,5	158,0
Bavul Ticareti ve Uyarlama	4,0	5,8	-4,2	6,2
İthalat (fob)	-173,9	-224,9	-223,1	-241,4
İthalat (cif)	-185,5	-240,8	-239,5	-253,0
Navlun ve Sigorta ve Uyarlama	11,6	16,0	16,4	11,6
HİZMETLER DENGESİ	15,5	18,0	19,9	22,6
Gelir	34,7	38,6	40,3	44,0
Gider	-19,3	-20,6	-20,5	-21,5
Turizm	16,0	18,0	19,3	21,0
Gelir	20,8	23,0	23,5	25,4
Gider	-4,8	-5,0	-4,3	-4,4
GELİR DENGESİ	-7,1	-7,8	-6,8	-7,7
Gelir	4,5	4,0	4,8	5,0
Gider	-11,6	-11,7	-11,6	-12,7
Yatırım Geliri Dengesi	-7,0	-7,6	-6,6	-7,5
Doğrudan Yatırımlar	-2,2	-2,8	-2,2	-2,4
Portföy Yatırımları	-0,5	-0,9	-0,4	-0,5
Diğer Yatırımlar	-4,3	-3,9	-4,1	-4,6
Faiz Geliri	1,1	1,2	1,7	1,8
Faiz Gideri	-5,4	-5,1	-5,8	-6,4
Uzun Vade	-5,1	-4,5	-4,8	-5,4
CARİ TRANSFERLER	1,4	1,7	1,6	1,8

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TCMB (1) Gerçekleşme tahmini, (2) Program

Gelir dengesindeki açık, 2012 yılının Ocak-Ağustos döneminde önceki yılın aynı dönemine göre % 12,9 oranında azalarak 4,9 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Söz konusu dönemde kar transferi 1,5 milyar dolara gerilemiş, faiz gideri ise 3,7 milyar dolara yükselmiştir.

2013 Yılı Hedefleri

2013 yılında ihracatın % 5,7 oranında artarak 158 milyar ABD dolarına, ithalatın ise % 5,6 oranında artarak 253 milyar ABD dolarına ulaşacağı ve böylece dış ticaret açığının 95 milyar ABD doları olacağı öngörülmektedir. Ödemeler dengesindeki gösterimiyle dış ticaret dengesinin ise 77,4 milyar ABD doları açık vereceği tahmin edilmektedir.

İhracat fiyatlarının 2013 yılında % 2,7, ithalat fiyatlarının ise % 1,5 oranında artacağı ve böylece ihracat ve ithalatın reel olarak sırasıyla % 2,9 ve % 4 oranında yükseleceği tahmin edilmektedir.

2013 yılında turizm gelirlerinin 25,4 milyar ABD dolarına ulaşacağı, hizmetler dengesinin ise 22,6 milyar ABD doları fazla vereceği tahmin edilmektedir. 2013 yılında gelir dengesinde 7,7 milyar ABD doları açık öngörülürken, cari transferler kaleminde 1,8 milyar ABD doları fazla beklenmektedir.

Cari işlemler açığının bu gelişmeler sonucunda 2013 yılında 60,7 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmektedir. 2013 yılında cari açığın GSYH'ya oranının, bir önceki yıla göre % 7,3 seviyesinden % 7,1'e gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Sermaye ve Finans Hesapları

Küresel krizden çıkış döneminde hızla artarak 2010 yılında 604,7 milyar ABD dolarına ulaşan gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye girişleri, 2011 yılında 503 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir⁴. Sermaye girişlerindeki söz konusu gerilemeye karşın Türkiye'ye 2010 yılında 56,7 milyar ABD doları olarak gerçekleşen rezerv hariç sermaye girişi, 2011 yılında 63,9 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

Gelişmekte olan ülkeler ve yükselen piyasa ekonomilerine yönelik doğrudan yabancı sermaye girişleri, 2010 yılında 392 milyar ABD doları seviyesinden 2011 yılında 462,4 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Söz konusu büyüklüğün 2012 yılında 393,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.⁵ 2011 yılında dünya genelinde doğrudan yabancı yatırım akımlarında kaydedilen genişleme, Türkiye'yi de etkilemiş ve 2010 yılında 7,6 milyar ABD doları olan net doğrudan yatırım girişi, 2011 yılında 13,6 milyar ABD dolarına yükselmiştir. 2011 yılında ülkemize giren 16 milyar ABD doları tutarındaki doğrudan yabancı yatırımların yaklaşık 11 milyar ABD doları tutarındaki kısmının birleşme ve satın alma şeklinde olduğu tahmin edilmektedir.⁶ 2012 yılının ilk sekiz ayında ise net doğrudan yatırım girişi geçen yılın aynı dönemine göre gerileyerek 6,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

Mevcut durumda birleşme ve satın alma şeklinde ve ağırlıklı olarak mali aracılık hizmetleri ve perakendecilik sektörlerine gelen doğrudan yabancı yatırımların yeni teşvik kararıyla birlikte yeni yatırımlara yönelmesi ve imalat sanayii sektörlerinin payının artması öngörülmektedir. Böylece doğrudan yabancı yatırımların istihdam artışına ve teknoloji transferine önemli katkı vermesi beklenmektedir.

2011 yılında finansal piyasalardaki toparlanmaya bağlı olarak, Türkiye'ye yönelik portföy yatırım girişleri 22 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Söz konusu yılda, DİBS yatırımlarında 14,8 milyar ABD doları net giriş olurken, Hazine tarafından ihraç edilen yurt dışı tahviller yoluyla 2,5 milyar ABD doları net borçlanma gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bankalar 2011 yılında yurt dışı tahvil ihraçları yoluyla 2,8 milyar ABD doları tutarında kaynak girişi sağlamıştır. 2012 yılının ilk sekiz ayında, Türkiye'ye yönelik net portföy yatırımları 20,3 milyar ABD dolarına ulaşmış ve söz konusu büyüklüğün alt kalemleri olan DİBS'de 10,4 milyar ABD doları, bankaların yurt dışı tahvil ihraçlarında 2,3 milyar ABD doları ve Hazine'nin yurt dışı tahvil ihracında 2,3 milyar ABD doları ve hisse senetlerinde 2,4 milyar ABD doları net giriş kaydedilmiştir. Hazine Müsteşarlığının finansman araçlarını çeşitlendirmesi neticesinde 2012 yılının son aylarında faizsiz DİBS ve EUROBOND ihracıyla 2012 yılının genelinde portföy yatırımlarının ağırlığının artması beklenmektedir.

Diğer yatırımlar kaleminde 2011 yılında bir önceki yıla göre özellikle yurtdışı bankaların mevduatlarındaki azalmanın etkisiyle net giriş 28,4 milyar ABD dolarına gerilemiştir. 2012 yılının Ocak-Ağustos döneminde ise diğer yatırımlar kaleminde 20,4 milyar ABD doları giriş kaydedilmiştir. Bankaların ve diğer sektörlerin yurt dışından sırasıyla 2,6 ve 3,8 milyar ABD doları tutarındaki net kredi kullanımları ile bankaların mevduatlarındaki 11,1 milyar ABD doları tutarındaki artış diğer yatırımlar kalemindeki gelişmede belirleyici olmuştur.

Sermaye ve Finans Hesabı

(Milyar ABD Doları)

	Ocak-Ağustos				
	2010	2011	2012(1)	2011	2012
Cari İşlemler Dengesi	-46,6	77,1	-59,0	-54,2	-36,1
Türlerine Göre Sermaye Hareketleri (Rezerv Hariç)	56,7	63,9	61,6	49,8	47,6
Doğrudan Yatırımlar (net)	7,6	13,6	11,4	9,0	6,8
Portföy Yatırımları (net)	16,1	22,0	24,8	17,5	20,3
Yabancıların Hisse Senedi Alımları	3,5	-1,0	2,6	-1,2	2,4
Yabancıların DİBS Alımları	10,7	14,8	12,7	12,4	10,4
Diğer Yatırımlar (net)	33,1	28,4	25,4	23,4	20,4
Kullanıcıya Göre Sermaye Hareketleri (2)	49,1	50,3	50,2	40,9	40,7
Kamu Kesimi	15,7	14,5	11,9	12,5	9,9
Özel Kesim	33,5	35,9	38,3	28,4	30,8
Bankalar	40,4	15,8	27,9	11,0	23,2
Banka dışı	-6,9	20,1	10,4	17,4	7,7
Doğrudan Yatırımlar (net)	7,6	13,6	11,4	9,0	6,8
Rezerv Varlıklar (3)	-12,8	1,8	-9,3	-4,7	-15,7
Net Hata Noksan	2,7	11,4	6,6	9,0	4,2

Kaynak: TCMB

- (1) Ağustos ayı itibarıyla, yıllıklandırılmış
- (2) Doğrudan yatırımlar girişinde kamu özel ayrımı net olarak yapılamadığından ve borç yaratan bir kalem olarak kabul edilmediğinden kullanıcıya göre sermaye hareketleri kısmında hesaplamaya dahil edilmeyip ayrı olarak verilmiştir. Ayrıca sermaye hesabı altında yer alan göçmen transferleri ve üretilmeyen ve finansal olmayan varlıklar kalemleri hesaplamaya dahil edilmemiştir.
- (3) (-) işareti artışı göstermektedir.

Doğrudan yatırımlar hariç sermaye hareketleri 2012 yılı Ocak-Ağustos döneminde yurtdışından sağlanan krediler ile yurtdışı tahvil ihraçları ve DİBS'lere yatırım başta olmak üzere 9,9 milyar ABD dolarının kamu kesimi yoluyla, bankaların yurt dışı uzun ve kısa vadeli kredi kullanımları ve sendikasyon kredileri ile yurt dışı banka ve yerleşiklerin mevduatları başta olmak üzere 30,8 milyar ABD dolarının ise özel kesim yoluyla yurtiçine getirildiği görülmektedir.

Dış Borç Stoku

2011 yılında bir önceki yıl sonuna göre % 5 oranında artarak 306,7 milyar ABD doları olan toplam dış borç stoku, 2012 yılının ikinci çeyreği itibarıyla 323,5 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Bu gelişmede söz konusu dönemde kısa vadeli dış borçlarda gerçekleşen artış belirleyici olmuştur.

2011 yılında % 39,6 olarak gerçekleşen dış borç stokunun GSYH'ya oranı, 2012 yılının ikinci çeyreği itibarıyla % 42,3'e yükselmiştir. Diğer taraftan, 2011 yılında % 27,3 olarak gerçekleşen kısa vadeli dış borçların toplam dış borç stoku içindeki payı, 2012 yılı ikinci çeyreği sonunda % 30,6'ya yükselmiştir.

Dış Borç Stokuna Ait Bazı Göstergeler**(Milyar ABD Doları)**

	2007	2008	2009	2010	2011	2012(2)
Toplam Dış Borç Stoku	250,4	281,4	269,5	292,2	306,7	323,5
Vadesine Göre						
Kısa Vadeli Dış Borçlar	43,2	52,5	49,0	77,5	83,8	99,0
Kamu	2,2	3,2	3,6	4,3	7,0	12,8
TCMB	2,3	1,9	1,8	1,6	1,3	1,2
Özel	38,7	47,4	43,7	71,6	75,6	85,1
Finansal Kuruluşlar	16,7	24,1	21,9	47,7	48,1	53,8
Finansal Olmayan Kuruluşlar	22,1	23,3	21,8	23,9	27,5	31,3
Uzun Vadeli Dış Borçlar	207,3	228,9	220,5	214,8	222,9	224,5
Kamu	71,4	75,0	79,9	84,8	87,3	89,5
TCMB	13,5	12,2	11,5	10,3	8,4	7,6
Özel	122,4	141,6	129,1	119,7	127,2	127,4
Finansal Kuruluşlar	51,4	50,8	44,3	40,3	46,9	47,5
Finansal Olmayan Kuruluşlar	70,9	90,8	84,8	79,4	80,3	79,9
Borçluya Göre						
Kamu Kesimi Dış Borç Stoku	73,5	78,3	83,5	89,1	94,3	102,3
TCMB Dış Borç Stoku	15,8	14,1	13,3	11,8	9,7	8,7
Özel Sektör Dış Borç Stoku	161,1	189,0	172,8	191,3	202,7	212,5
Oranlar						
Kısa V. Dış Borçlar/ Top. Dış Borç Stoku	17,2	18,7	18,2	26,5	27,3	30,6
Kamu Dış Borç Stoku / Top. Dış Borç Stoku	29,4	27,8	31,0	30,5	30,7	31,6
TCMB Rezervler (net) / Kısa Vadeli Dış Borçlar	177,1	141,3	152,6	111,0	105,4	96,4
Toplam Dış Borç Stoku / GSYH (3)	38,6	37,9	43,6	39,9	39,6	42,3

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı,

(1) Yuvarlamalar nedeniyle hesaplamalar net sonuçları vermeyebilir.

(2) Haziran sonu itibarıyla

(3) 2012 yılı GSYH verisi Haziran ayı itibarıyla yıllıklandırılmıştır.

4.6. ENFLASYON ve PARA-KUR POLİTİKASI

1. Enflasyon

2011 yılı sonunda TÜFE ve ÜFE yıllık artış hızları sırasıyla yüzde 10,45 ve yüzde 13,33 olarak gerçekleşmiştir. İşlenmemiş gıda fiyatlarındaki olumlu gelişmeler ve baz etkisi nedeniyle 2011 yılı Mart ayı sonu itibarıyla yüzde 3,99 ile oldukça düşük bir düzeye gerileyen TÜFE yıllık artış hızı, Türk Lirasında gözlenen değer kaybının yanı sıra dolar bazında ithalat fiyatlarında kaydedilen artışlar nedeniyle ivmelenmeye başlayarak 2011 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 6,15'e yükselmiştir. Yılın son çeyreğinde Türk Lirasında yaşanan değer kayıplarının belirginleşmesi, yönetilen/yönlendirilen fiyatlarda yapılan ayarlamalar ve işlenmemiş gıda fiyatlarında kaydedilen yüksek artışların etkisiyle 4,3 puan artan TÜFE yıllık artış hızı yüzde 10,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmede yıl genelinde yurtiçi talepte kaydedilen güçlü seyrin de etkisi olmuştur.

2012 yılının ilk çeyreğinde yatay seyreden TÜFE yıllık artış hızı Nisan ayında giyim ve ayakkabı grubu fiyatlarında yaşanan mevsimsel ortalamaların üzerindeki artış ve elektrik ile doğal gaz fiyatlarına yapılan ayarlamaların etkisiyle yüzde 11,14'e yükselmiştir. 2012 yılı Mayıs ayında olumlu baz etkisiyle yüzde 8,28 gerileyen TÜFE yıllık artış hızı Ocak-Eylül döneminde ise 2011 yıl sonuna göre 1,26 puan gerileyerek yüzde 9,19 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmede, yavaşlayan ekonomik faaliyet ile döviz kurunun gecikmeli yansımalarının büyük ölçüde tamamlanmasının yanında yılın ilk yarısında işlenmemiş gıda fiyatlarında kaydedilen olumlu seyir etkili olmuştur. Temel mal grubu fiyatları yıllık artış hızı, Türk Lirasındaki değer kaybının etkilerinin yavaşlamasıyla ivme kaybetmeye başlamış ve 2012 yılı Eylül ayında 2011 yıl sonuna göre 3,7 puan azalarak yüzde 6,41 olarak gerçekleşmiştir. Hizmet grubu fiyatları yıllık artış hızı ise TÜFE yıllık artış hızının yüksek seyrettiği bu dönemde 0,7 puanlık sınırlı bir artışla 6,93 olarak gerçekleşmiştir. Öte yandan, Eylül ayı içinde açıklanan vergi ayarlamaları ile 1 Ekim 2012 tarihinden geçerli olmak üzere doğalgaz ve elektrik tarifelerinde yapılan artış yılın son çeyreğinde enflasyona artırıcı yönde etki yapacaktır.

2010 yılı Ekim ayından itibaren istikrarlı bir şekilde yükselen özel kapsamlı TÜFE göstergelerinden ÖKTG-H ve ÖKTG-I endeksleri yıllık artış oranları 2012 yılında temel mal fiyatlarında yaşanan gelişmelere paralel olarak azalmaya başlamıştır. 2012 yılı Eylül ayı itibarıyla ÖKTG-H ve ÖKTG-I endeksleri yıllık artış hızları sırasıyla yüzde 7,21 ve yüzde 6,68 olarak gerçekleşmiştir.

Mal ve Hizmet Fiyatları (Yıllık Yüzde Değişim)

2011 yılında temelde uluslararası emtia fiyatları ve döviz kuru gelişmelerine bağlı olarak ivmelenen ÜFE yıllık artış hızı, 2012 yılında söz konusu etkilerin yavaşlamasıyla azalmaya başlamış ve 2012 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 4,03 olarak gerçekleşmiştir. Tarım fiyatları mevsimsel gelişmeler sonucunda dalgalı seyrederken, imalat sanayi fiyatlarının aylık artış eğilimi 2012 yılında oldukça düşük seviyelerde seyretilmiştir. Üretici fiyat gelişmeleri tüketici fiyatları üzerindeki maliyet yönlü baskıların zayıf seyrettiğine işaret etmektedir.

Para ve Kur Politikası

Mevcut Durum

Merkez Bankası fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmek temel amacı doğrultusunda enflasyon hedeflemesi rejimi çerçevesinde para politikası uygulamalarını sürdürmektedir. 2012 yılı için enflasyon hedefi Hükümetle birlikte yüzde 5 olarak belirlenmiştir. Merkez Bankasının hesap verme yükümlülüğüne esas teşkil edecek olan belirsizlik aralığı ise ± 2 puan olarak ilan edilmiştir.

Banka, fiyat istikrarı ve finansal istikrarın makroekonomik açıdan iki önemli hedef olması sebebiyle, finansal sistemde istikrarı sağlayıcı tedbirler de almaktadır. Bu bağlamda, temel para politikası aracı olan bir hafta vadeli repo faiziyle birlikte, faiz koridoru (gecelik borç verme ve borçlanma faizi arasındaki fark), zorunlu karşılıklar ve likidite yönetimi gibi alternatif araçları da etkin bir şekilde kullanmaktadır.

Merkez Bankasının 2011 ve 2012 yılı para politikası uygulamalarında küresel ekonomideki gelişmeler ve süregelen belirsizlikler etkili olmuştur. 2010 yılının son çeyreğinden itibaren başlayan süreçte gelişmiş ülke merkez bankalarının aldığı kararlar Türk Lirasının aşırı değer kazanmasına ve hızlı kredi genişlemesine yol açarak cari işlemler açığının hızla artmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler karşısında Banka, makro finansal riskleri kontrol altında tutabilmek amacıyla enflasyon hedeflemesi rejimini geliştirerek bir yandan kısa vadeli faizleri düşük tutarak kısa vadeli sermaye girişlerini caydırmayı, diğer yandan zorunlu karşılık oranlarını artırarak kredi artış hızını yavaşlatmayı hedefleyen yeni bir para politikası stratejisi izlemeye başlamıştır.

Yıllık Enflasyon ve Hedefle Uyumlu Patika

2011 yılının son çeyreğinde enflasyonda öngörülenden daha hızlı bir yükseliş yaşanmıştır. Banka, bu durumun orta vadeli enflasyon beklentilerini ve görünümünü olumsuz etkilemesini engellemek amacıyla, Ekim ayından itibaren güçlü bir parasal sıkılaştırmaya gitmiştir. Bu çerçevede, gecelik borç verme faizleri 350 baz puan artırılarak faiz koridoru yukarı doğru genişletilmiştir. Ayrıca, haftalık repo faiz oranından yapılan bir hafta vadeli fonlama miktarı düşürülerek bankaların fon ihtiyaçlarını, genişletilmiş bant içinde daha yüksek maliyetli kaynaklardan karşılamaları sağlanmıştır. Böylece, Banka tarafından piyasaya sağlanan likiditenin ağırlıklı ortalama maliyeti yükseltilmiştir. Bunun yanında, Banka 29 Aralık 2011 tarihinde ek parasal sıkılaştırmaya giderek politika faizinden yapılan fonlamayı kaldırmış ve geleneksel ihale yöntemiyle gün içi bir hafta vadeli repo fonlaması yapmaya başlamıştır. Bu ihalelerde faizlerin piyasa tarafından belirlenmesi fonlama maliyetini artırmıştır. Ayrıca döviz satım ihaleleri ve doğrudan müdahaleler yoluyla piyasadan çekilen Türk Lirasının daha sonra tekrar piyasaya verilmemesi de ek sıkılaştırmaya katkıda bulunmuştur. Ek parasal sıkılaştırma uygulaması 10 Ocak 2012 tarihinde sonlandırılmıştır. Haftalık repo ihalelerine ilave olarak, 30 Aralık 2011 tarihinden itibaren Merkez Bankası küresel ekonomik gelişmeleri dengelemek ve likiditenin daha etkin dağılmasına katkıda bulunmak amaçları ile her hafta Cuma günü bir ay (dört hafta) vadeli repo ihalesi düzenlemeye başlamıştır.

Merkez Bankası, 2012 yılının ilk çeyreğinde küresel risk algılamalarındaki olumlu seyre karşın maliyet unsurlarına dair yukarı yönlü risklerin varlığı nedeniyle temkinli duruşunu sürdürmüştür. Küresel ölçekte alınan parasal genişlemeye ilişkin kararlar göz önüne alınarak Şubat ayında faiz koridorunun üst sınırı 100 baz puan indirilmiştir. Diğer taraftan, petrol fiyatları ve diğer maliyet unsurlarında gözlenen artışların enflasyon beklentilerini bozmasını engellemek amacıyla 22 Mart – 4 Haziran 2012 tarihleri arasında Banka toplam beş kez ek parasal sıkılaştırmaya gitmiştir. Merkez Bankası bu dönemde bankaların likidite yönetimlerini kolaylaştırmak ve toplam fonlama maliyetlerini öngörebilmelerine yardımcı olmak amacıyla bir hafta vadeli repo ihalesiyle sağlamayı planladığı fonlama miktarının alt sınırına ilave olarak, ihalelerin günlük miktarına ilişkin alt ve üst sınırlarını da ilan etmeye başlamıştır. Takip eden dönemde para politikası temkinli duruşunu devam ettirmiş, bununla birlikte risk iştahının artmasına paralel olarak Temmuz ayından itibaren gerek ortalama fonlama maliyetinin gerekse piyasada oluşan gecelik faizin daha düşük seviyelerde oluşması sağlanmıştır. Ayrıca, küresel ölçekte alınan parasal genişlemeye ilişkin kararlar göz önüne alınarak Eylül ve Ekim aylarında faiz koridorunun üst sınırı toplamda 200 baz puan indirilmiştir. Bu dönemde FED ve AMB tarafından alınan parasal genişlemeye yönelik kararlara rağmen küresel ekonomiye dair belirsizliklerin sürmesi nedeniyle Merkez Bankası para politikasındaki esnekliği korumaya devam etmiştir.

Merkez Bankasının altın rezervlerinin güçlendirilmesi, bankacılık sisteminin maliyet ve likidite kanallarının olumlu etkilenmesi amacıyla Türk Lirası yükümlülükler için tesis edilmesi gereken zorunlu karşılıkların altın olarak tesis edilebilecek kısmı 27 Mart 2012 tarihinde yüzde 10'dan yüzde 20'ye yükseltilmiştir.

2012 yılı Mayıs ayında Merkez Bankası finansal istikrarı desteklemek amacıyla Türk Lirası yükümlülükler için tutulması gereken zorunlu karşılıkların döviz ve altın cinsinden tesis imkânına dair getirdiği esnekliği artırmıştır. İlk aşamada zorunlu karşılıkların yabancı para olarak tutulabilecek oranı yüzde 40'dan yüzde 45'e, altın olarak tutulabilecek oranı ise yüzde 20'den yüzde 25'e yükseltilmiştir. Öte yandan Banka, Türk Lirası zorunlu karşılıkların Türk Lirası, altın veya döviz cinsinden tesis edilmesindeki maliyet farkının azaltılması amacıyla, ilave imkânlar için birim Türk Lirası başına tutulacak altın ve döviz cinsi miktarının rezerv opsiyon katsayısı (ROK) yoluyla artırılmasına karar vermiştir. Banka Mayıs-Eylül döneminde bu imkânın uygulandığı dilimleri kademeli olarak artırmış ve kullanılan imkan arttıkça artan ROK uygulamasını benimsemiştir. Söz konusu mekanizmanın sermaye hareketlerindeki dalgalanmalar karşısında bankacılık sektörünün yabancı para likidite ihtiyacı açısından otomatik bir dengeleyici olarak çalışması beklenmektedir.

Merkez Bankası 22 Temmuz 2011 tarihine kadar olan dönemde düzenlediği döviz alım ihaleleriyle piyasadan 6,5 milyar ABD doları döviz likiditesi çekerken, 5 Ağustos 2011 tarihinden itibaren düzenlediği döviz satım ihaleleriyle ve döviz satım müdahaleleri ile piyasaya toplam 13,6 milyar döviz likiditesi sağlamıştır. Bu gelişmelere paralel olarak 2010 yılı sonu itibarıyla 80,7 milyar ABD doları düzeyinde olan altın hariç brüt döviz rezervleri, 2011 yılı sonunda 78,3 milyar ABD doları düzeyine gerilemiştir. 2011 yılının ikinci yarısından itibaren zorunlu karşılık oranlarına ilişkin alınan kararların etkisiyle altın hariç brüt döviz rezervlerinin seviyesi yükselmeye başlamıştır. 28 Eylül 2012 tarihi itibarıyla söz konusu rezervin seviyesi, 2011 yıl sonuna göre 16,5 milyar ABD doları artışla 94,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Altın rezervlerinin seviyesinin artırılmasına yönelik tedbirlerle ise altın rezervi 28 Eylül 2012 tarihi itibarıyla 2011 yıl sonuna göre 7,4 milyar ABD doları artışla 17,3 milyar ABD doları seviyesine yükselmiştir.

Merkez Bankası Döviz Müdahale ve İhaleleri**(Milyon ABD Doları)**

Yıl	Döviz Alım İhaleleri	Döviz Satım İhaleleri	Döviz Alım Müdahaleleri	Döviz Satım Müdahaleleri	Toplam Net Döviz Alımları
2004	4 104	-	1 283	9	5 378
2005	7 442	-	14 565	-	22 007
2006	4 296	1 000	5 441	2 105	6 632
2007	9 906	-	-	-	9 906
2008	7 584	100	-	-	7 484
2009	4 314	900	-	-	3 414
2010	14 865	-	-	-	14 865
2011	6 450	11 210	-	2 390	-7 150
2012 (1)(2)	-	1 450	-	1 006	-2 456

Kaynak: TCMB

1. 15 Ekim 2012 tarihi itibarıyla
2. En son döviz satım ihalesi 24 Ocak 2012 tarihinde yapılmıştır.

2012 yılı Eylül döneminde 2011 yılı sonuna göre Merkez Bankası net dış varlıklarının ABD doları ve TL değeri artmıştır. Söz konusu dönemde toplam iç varlıklar kalemi 11,9 milyar TL artarak -14,3 milyar TL olmuştur. Bu artışta değerlendirme hesabında yaşanan 5,1 milyar TL tutarında artış etkili olmuştur. Merkez Bankasının temel

yükümlülük kalemlerinden olan emisyon hacmi, yüzde 10,4 oranında artarak 60,8 milyar TL'ye yükselmiştir. Bu gelişmeler sonucunda Merkez Bankası Parası, 2011 yılı sonunda 53,2 milyar TL iken 2012 yılı Eylül ayı itibarıyla 61 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

M1, M2 ve M3 para arzları, 28/09/2012 tarihi itibarıyla 2011 yılı sonuna göre sırasıyla yüzde 17,1, yüzde 7,5 ve yüzde 7,8 oranlarında artmıştır. M1 para arzındaki artışta, Türk Lirası cinsinden vadesiz mevduatlarda yaşanan artış etkili olmuştur. M2 para arzında kaydedilen artışta ise mevduat bankalarındaki vadeli Türk Lirası mevduatların yükselişi belirleyici olmuştur.

Parasal Büyüklükler ve Merkez Bankası Bilançosu Seçilmiş Kalemleri (1)

	2010	2011	2012		
	Aralık	Aralık	Mart	Haziran	Eylül
	(Milyon TL)				
Para Arzları					
M1	133 885	136 237	132 295	142 242	159 530
M2	587 815	655 523	657 482	673 406	704 566
M3	616 201	693 069	696 645	720 377	746 829
	(Milyon TL)				
Net Dış Varlıklar	114 572	150 119	144 589	158 177	185 821
Net İç Varlıklar	-7 112	-26 219	-20 985	-13 841	-14 306
DİBS Portföyü	8 023	7 817	7 899	8 110	8 301
Değerleme Hesabı	-7 246	-19 489	-13 749	-14 279	-14 353
Rezerv Para	75 987	84 047	85 528	77 009	73 126
Emisyon	48 938	55 103	53 177	56 868	60 822
Bankalar Serbest Mevduatı	26 806	28 782	32 211	19 545	12 050
Parasal Taban	65 074	44 919	39 329	47 154	46 909
APİ'den Borçlar	-10 913	-39 129	-46 199	-29 854	-26 217
Merkez Bankası Parası	70 617	53 154	46 488	56 543	61 035
Kamu Mevduatı	5 543	8 235	7 159	9 389	14 126

	(Milyon ABD Doları)				
Net Döviz Pozisyonu	50 278	44 359	38 084	38 773	42 279
Net Dış Varlıklar	74 109	83 898	81 610	87 135	104 277
Net Rezervler	80 237	82 296	79 692	82 554	94 392
KMDTH ve SDMH (-)	11 345	9 706	9 150	8 161	7 372
İç Döviz Yükümlülükleri	23 831	39 539	43 526	48 362	61 998
Döviz Olarak Takip Edilen Kamu Mevduatı	4 850	4 602	5 841	5 940	4 564
Bankaların Döviz Mevduatı	18 981	34 937	37 685	42 422	57 433

Kaynak: TCMB

(1) Alt kalemlerin tamamı gösterilmediği için toplamlar tutmayabilir. Veriler ayın son Cuma günü itibarıyladır.

2013 Yılı Hedefleri

Para politikası, finansal istikrarı da gözeterek şekilde enflasyon hedeflemesi çerçevesinde yürütülecektir. Bu kapsamda, Banka tarafından 2013 yılı için yüzde 5 olarak açıklanan hedef enflasyonun, 2013 Yılı Programında yüzde 5,3 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir.

4.7. KAMU MALİYESİNDE GELİŞMELER VE HEDEFLER

Mevcut Durum

2010 ve 2011 yıllarında kaydedilen yüksek büyüme performansı kamu kesimi göstergelerini olumlu etkilemiştir. Bu dönemdeki güçlü toparlanma ile iç talep ve dış ticaret hacmindeki artışlar vergi ve sosyal güvenlik prim tahsilatına olumlu yönde yansımış, ayrıca bazı kamu alacaklarının yeniden yapılandırılmasına ilişkin düzenleme kapsamında ilâve gelirler elde edilmiştir. Böylece, merkezi yönetim bütçesi, mahalli idareler, sosyal güvenlik kuruluşları, genel sağlık sigortası, fonlar, döner sermayeli işletmeler, İşsizlik Sigortası Fonu ve KİT'leri kapsayan kamu sektörünün en önemli göstergesi olan kamu kesimi borçlanma gereğinin GSYH'ya oranı 2009 yılındaki yüzde 5 seviyesinden, sırasıyla yüzde 2,4 ve yüzde 0,1 düzeyine gerilemiştir.

Aynı dönemde kamu kesimi kapsamından KİT'ler hariç tutularak elde edilen genel devlet dengesi de benzer bir gelişme göstermiştir. 2009 yılında GSYH'ya oranla yüzde 5,5 olarak gerçekleşen genel devlet açığı 2010 yılında yüzde 3 düzeyine gerilemiş, 2011 yılında yüzde 0,4 seviyesinde gerçekleşmiştir.

2012 yılında genel devlet vergi gelirlerinin GSYH'ya oranının önceki yıla göre 0,1 puan azalması beklenmektedir. Bununla birlikte, Merkez Bankasından elde edilen kar payı ile özel kesim ve kamu kesiminden elde edilen sosyal güvenlik prim tahsilatlarındaki artış sonucunda 2012 yılı özelleştirme hariç genel devlet gelirlerinin GSYH'ya oranının bir önceki yıla göre 0,8 puan yükselerek yüzde 36,9 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Genel devlet faiz dışı harcamalarının cari giderler ve cari transferlerdeki artışlar sonrasında 2012 yılında önceki yıla göre 1,7 puan artarak GSYH'nın yüzde 35,1'i düzeyine yükselmesi, faiz giderlerinin ise 0,2 puan artarak yüzde 3,5 düzeyinde olması beklenmektedir.

Bu çerçevede, GSYH'ya oran olarak, 2012 yılında bir önceki yıla göre genel devlet açığının 1,2 puan yükselerek yüzde 1,6 olarak gerçekleşmesi; faiz giderleri ve özelleştirme gelirleri hariç genel devlet fazlasının ise 0,9 puan azalarak yüzde 1,8 düzeyine gerilemesi öngörülmektedir.

Kamu kesimi borçlanma gereğinin bir önceki yıl seviyesinin 1,6 puan üzerine çıkarak GSYH'ya oranla yüzde 1,7 olması; program tanımlı kamu kesimi faiz dışı fazlasının GSYH'ya oranının ise bir önceki yıla göre 1,4 puan azalarak yüzde 0,5 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Genel Devlet İstatistiklerinin Üretilmesi ve Konsolidasyonu

Ülkemizde Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından 1975 yılında yayımlanmaya başlanan kamu kesimi genel dengesi; merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kurum ve kuruluşlar, mahalli idareler, sosyal güvenlik kuruluşları ile genel sağlık sigortası, fonlar, döner sermayeli işletmeler, İşsizlik Sigortası Fonu ve KİT'leri kapsamaktadır. Kamu kesimi genel dengesi belli bir dönemde kamunun gelir, gider, tasarruf ve yatırımları ile tasarruf-yatırım farkının hangi kaynaktan finanse edildiğini göstermektedir.

DPT tarafından 1999 yılında üretilmeye başlanan genel devlet istatistiklerinde toplam harcama ve gelir büyüklüklerinin elde edilmesi ve kapsam dahilinde yer alan idareler arasındaki mali ilişkilerin netleştirilmesi açısından kamu kesimi genel dengesinden farklı bir yöntem esas alınmıştır. Genel devlet toplam harcama ve gelir büyüklükleri elde edilirken KİT'ler kapsam dışında bırakılmış, uluslararası standartlara paralel olarak gayri safilik ilkesi esas alınmış ve yöntem olarak gelir-gider kalemleri arasında herhangi bir netleştirme işlemi yapılmamıştır.

Genel devlet kapsamında yer alan birimlerin harcama ve gelirlerinin hesaplanması sürecinde; bir kamu geliri, geliri ilk olarak elde eden birimin hesabında gelir, nihai olarak harcayan birimin hesabında da gider olarak yazılmaktadır. Böylece, kapsam dahilindeki birimler arasındaki transfer işlemlerinde, ilgili transfer tutarlarının, transferi yapan kuruluştaki harcama olarak; transfer yapılan kuruluştaki da gelir olarak gösterilmemesi sağlanmıştır.

Yapılan bu işlem sonucunda kuruluşlar itibarıyla denge rakamları değişmekte, ancak toplam genel devlet dengesi değişmemektedir.

Benimsenen konsolidasyon yaklaşımı çerçevesinde;

- Genel bütçe vergi gelirleri üzerinden mahalli idarelere ve fonlara aktarılan paylar ve diğer transferler, merkezi yönetim bütçe harcamalarından temizlenmekte ve ilgili oldukları mahalli idare ya da fon dengesinde gösterilmekte,
- Merkezi yönetim bütçesinden sosyal güvenlik ve genel sağlık sigortası sistemine aktarılan cari transferler, merkezi yönetim bütçe harcamalarından ve sosyal güvenlik ile genel sağlık sigortası sisteminin gelirlerinden temizlenmekte,
- Döner sermayeli işletmeler, fonlar ve İşsizlik Sigortası Fonundan merkezi yönetim bütçesine aktarılan tutarlar merkezi yönetim bütçe gelirlerinden ve ilgili birimlerin harcamalarından temizlenmekte,
- Genel devlet kapsamı içerisinde yer alan merkezi yönetim bütçe haricindeki diğer alt kurumsal birimler arasındaki mali ilişkiler mükerrerliği önleyecek şekilde düzenlenmektedir.

2013 Yılı Hedefleri

2012 yılında yüzde 19,9 düzeyinde gerçekleşmesi beklenen genel devlet vergi gelirlerinin GSYH'ya oranının, 2013 yılında dolaylı vergilerdeki artışın etkisiyle 0,8 puan artarak yüzde 20,7 düzeyine yükseleceği tahmin edilmektedir. 2013 yılında GSYH içinde pay olarak dolaysız vergilerin yüzde 5,9, dolaylı vergilerin yüzde 14,2, servet vergilerinin ise yüzde 0,7 seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmektedir.

2012 yılında GSYH'ya oran olarak yüzde 7,5 düzeyinde gerçekleşmesi beklenen genel devlet vergi dışı normal gelirleri ile faktör gelirleri toplamının 2012 yılında Merkez Bankasından elde edilen kar payının 2013 yılında öngörülmemesi ve örgün-yaygın öğretimden elde edilen üniversite harçlarının kaldırılmasıyla birlikte yüzde 6,9 düzeyine gerilemesi beklenmektedir.

Aktif sigortalı sayısındaki ve ödeme gücü olmayanlar için ödenen genel sağlık sigortası primi ödemelerindeki artışlar sonucunda sosyal fon gelirlerinin GSYH'ya oranının, 2013 yılında bir önceki yıla göre 0,3 puan artarak yüzde 9,7 seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmektedir.

2013 yılı özelleştirme gelirlerinin, orman vasfını yitirmiş Hazine arazilerinin satışından elde edilecek gelirlerle birlikte değerlendirildiğinde, bir önceki yıla kıyasla GSYH'ya oranla 0,5 puan artarak yüzde 0,6 düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, özelleştirme gelirleri hariç genel devlet gelirlerinin 2013 yılında GSYH'ya oran olarak bir önceki yıla göre 0,4 puan artarak yüzde 37,3 olması, genel devlet toplam gelirlerinin ise 0,9 puan artarak yüzde 37,9 düzeyine yükselmesi beklenmektedir.

2013 yılında genel devlet cari harcamalarının özellikle mahalli idare harcamalarındaki artışın etkisiyle GSYH'ya oran olarak önceki yıla göre 0,2 puan artarak yüzde 17,7 düzeyine yükselmesi beklenmektedir. Genel devlet transfer harcamalarının ise, sosyal güvenlik harcamalarındaki artışın etkisiyle 0,7 puan artarak yüzde 18,3 düzeyine yükseleceği tahmin edilmektedir. Aynı dönemde, yatırım harcamalarının yüzde 3,4 olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir.

GSYH'ya oran olarak, 2012 yılında yüzde 35,1 olması beklenen genel devlet faiz dışı harcamalarının 2013 yılında yüzde 35,9 düzeyinde gerçekleşeceği öngörülmektedir. Genel devlet faiz harcamalarının 2012 yılı seviyesini koruyarak yüzde 3,5 olarak gerçekleşmesi, böylece genel devlet toplam harcamalarının yüzde 39,4 seviyesine yükselmesi beklenmektedir.

Yukarıda ifade edilen gelişmeler sonucunda, genel devlet dengesinin 2013 yılında GSYH'ya oranla yüzde 1,5 düzeyinde açık vermesi beklenmektedir. Genel devlet faiz dışı fazlasının yüzde 2 düzeyinde olacağı, faiz ödemeleri ve özelleştirme gelirleri hariç genel devlet dengesinin ise yüzde 1,4 oranında fazla vereceği tahmin edilmektedir.

Kamu kesimi borçlanma gereğinin 2013 yılında GSYH'ya oran olarak yüzde 1,5 düzeyinde gerçekleşeceği, program tanımlı kamu kesimi faiz dışı fazlasının GSYH'ya oranının ise önceki yıla göre 0,3 puan artarak yüzde 0,8 seviyesine yükseleceği beklenmektedir.

Genel Devlet Toplam Gelir ve Harcamaları (1)

	(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)					(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
	2009	2010	2011	2012 (2)	2013 (3)	2009	2010	2011	2012 (2)	2013 (3)
Vergiler	176 141	216 109	260 262	286 117	325 709	18,49	19,67	20,05	19,94	20,73
-Vasıtasız	57 293	61 295	76 012	85 530	92 024	6,01	5,58	5,86	5,96	5,86
-Vasıtalı	112 790	147 422	175 155	190 891	223 385	11,84	13,42	13,49	13,31	14,22
-Servet	6 058	7 392	9 095	9 696	10 300	0,64	0,67	0,70	0,68	0,66
Vergi Dışı Normal Gelirler	19 195	19 447	23 836	27 449	25 003	2,02	1,77	1,84	1,91	1,59
Faktör Gelirleri	59 414	60 749	65 395	80 430	82 630	6,24	5,53	5,04	5,61	5,26
Sosyal Fonlar	70 823	89 514	118 858	135 332	152 523	7,44	8,15	9,16	9,43	9,71
TOPLAM	325 573	385 819	468 352	529 328	585 865	34,18	35,11	36,08	36,89	37,29
-Özelleştirme Gelirleri	4 370	3 924	4 117	1 359	9 479	0,46	0,36	0,32	0,09	0,60
TOPLAM GELİR	329 943	389 743	472 469	530 687	595 344	34,64	35,47	36,40	36,99	37,89
Cari Harcamalar	168 771	187 871	215 946	251 041	277 686	17,72	17,10	16,64	17,50	17,67
Yatırım Harcamaları	31 405	37 545	43 322	49 848	53 189	3,30	3,42	3,34	3,47	3,39
-Sabit Sermaye	31 442	37 712	43 136	49 672	53 019	3,30	3,43	3,32	3,46	3,37
-Stok Değişmesi	- 37	- 167	187	176	171	0,00	-0,02	0,01	0,01	0,01
Transfer Harcamaları	181 794	197 317	217 801	252 627	288 090	19,08	17,96	16,78	17,61	18,34
-Cari Transferler	172 212	184 540	205 841	241 403	275 549	18,08	16,79	15,86	16,83	17,54
-Sermaye Transferleri	9 582	12 777	11 960	11 224	12 541	1,01	1,16	0,92	0,78	0,80
FAİZ DIŞI HARCAMALAR	327 381	373 009	433 459	503 002	564 333	34,37	33,95	33,39	35,06	35,92
TOPLAM HARCAMA	381 970	422 734	477 070	553 516	618 966	40,10	38,47	36,75	38,58	39,39
BORÇLANMA GEREĞİ	52 026	32 991	4 601	22 829	23 621	5,46	3,00	0,35	1,59	1,50
FAİZ DIŞI BORÇLANMA GEREĞİ	-2 562	-16 734	-39 010	-27 685	-31 011	-0,27	-1,52	-3,01	-1,93	-1,97
FAİZ GİD. VE ÖZEL. GEL. HARIÇ BORÇ. GER.	1 808	-12 810	-34 893	-26 326	-21 533	0,19	-1,17	-2,69	-1,83	-1,37

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

Not: Negatif işaret fazlayı göstermektedir.

- (1) Genel devlet; merkezi yönetim bütçesi, mahalli idareler, döner sermayeli kuruluşlar, İşsizlik Sigortası Fonu, sosyal güvenlik kuruluşları, genel sağlık sigortası ve fonları kapsamaktadır.
(2) Gerçekleşme tahmini (3) Program

Kamu Kesimi Borçlanma Gereği (KKBG)

	2009	2010	2011	2012 (1)	2013 (2)
	(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)				
Merkezi Yönetim Bütçesi Borçlanma Gereği	52 761	40 081	17 783	33 472	33 893
KİT Borçlanma Gereği	-3 935	-7 041	-2 810	2 002	- 231
İşletmeciler KİT Borçlanma Gereği	-4 213	-8 049	-2 169	890	-1 554
Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar borçlanma Gereği	279	1 008	- 641	1 112	1 324
Mahalli İdareler Borçlanma Gereği	4 036	-1 021	-2 525	-1 069	1 231
Döner Sermaye Borçlanma Gereği	- 828	-1 425	-1 514	- 359	- 190
Sosyal Güvenlik Kuruluşları Borçlanma Gereği	- 546	- 346	- 320	0	0
İşsizlik Sigortası Fonu Borçlanma Gereği	-3 743	-3 844	-7 582	-7 980	-10 303
Fonlar Borçlanma Gereği	346	- 456	-1 241	-1 235	-1 010
TOPLAM KKBG	48 091	25 949	1 790	24 831	23 391
Toplam KKBG (Faiz Giderleri Hariç)	-7 268	-24 381	-42 460	-26 105	-31 705
Toplam KKBG (Özelleştirme Gelirleri Hariç)	52 462	29 873	5 908	26 190	32 870
Toplam KKBG (Faiz Giderleri ve Özelleştirme Gelirleri Hariç)	-2 898	-20 457	-38 343	-24 746	-22 226
	(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
Merkezi Yönetim Bütçesi Borçlanma Gereği	5,54	3,65	1,37	2,33	2,16
KİT Borçlanma Gereği	-0,41	-0,64	-0,22	0,14	-0,01
İşletmeciler KİT Borçlanma Gereği	-0,44	-0,73	-0,17	0,06	-0,10
Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar Borçlanma Gereği	0,03	0,09	-0,05	0,08	0,08
Mahalli İdareler Borçlanma Gereği	0,42	-0,09	-0,19	-0,07	0,08

Döner Sermaye Borçlanma Gereği	-0,09	-0,13	-0,12	-0,03	-0,01
Sosyal Güvenlik Kuruluşları Borçlanma Gereği	-0,06	-0,03	-0,02	0,00	0,00
İşsizlik Sigortası Fonu Borçlanma Gereği	-0,39	-0,35	-0,58	-0,56	-0,66
Fonlar Borçlanma Gereği	0,04	-0,04	-0,10	-0,09	-0,06
TOPLAM KKBG	5,05	2,36	0,14	1,73	1,49
Toplam KKBG (Faiz Giderleri Hariç)	-0,76	-2,22	-3,27	-1,82	-2,02
Toplam KKBG (Özelleştirme Gelirleri Hariç)	5,51	2,72	0,46	1,83	2,09
Toplam KKBG (Faiz Giderleri ve Özelleştirme Gelirleri Hariç)	-0,30	-1,86	-2,95	-1,72	-1,41

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

Not: Negatif işaret fazlayı göstermektedir.

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

2010 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)

								KİT			
	Merkezi Yönetim Bütçesi	Mahalli İdareler	Fonlar	İşsizlik Sigortası	Sosyal Güvenlik	Döner Sermaye	GENEL DEVLET TOPLAMI	İşletmeci	Özelleş. Kapsamı	TOPLAM	TOPLAM KAMU
1. Vergiler	181 041	23 755	4 074	0	0	- 36	208 834	-2 030	- 55	-2 085	206 749
a. Vasıtasız	50 957	6 412	4 074	0	0	- 36	61 408	-2 030	- 55	-2 085	59 322
b. Vasıtalı	130 084	17 342	0	0	0	0	147 427	0	0	0	147 427
2. Vergi Dışı Normal Gelirler	20 354	4 244	334	0	0	- 478	24 454	- 829	0	- 829	23 624
3. Faktör Gelirleri	18 855	7 282	- 3	621	1 921	1 964	30 640	9 677	-1 079	8 598	39 238
4. Sosyal Fonlar	0	0	0	2 046	-28 569	0	-26 523	0	0	0	-26 523
5. Cari Transferler	-130 995	-2 931	-1 604	1 176	27 069	209	-107 075	1 607	0	1 607	-105 468
I. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	89 255	32 349	2 801	3 844	422	1 660	130 330	8 424	-1 134	7 290	137 620
II. CARİ GİDERLER	-94 104	-23 900	-2 634	0	0	0	-120 638	0	0	0	-120 638
III. KAMU TASARRUFU	-4 849	8 449	167	3 844	422	1 660	9 692	8 424	-1 134	7 290	16 982
IV. YATIRIMLAR	-29 215	-11 312	0	0	- 76	- 315	-40 917	-3 193	- 407	-3 600	-44 517
a. Sabit Sermaye	-29 215	-11 314	0	0	- 76	- 621	-41 226	-5 165	- 612	-5 777	-47 003
b. Stok Değişmesi	0	2	0	0	0	307	309	1 972	206	2 177	2 486
V. TASARRUF-YATIRIM FARKI	-34 064	-2 863	167	3 844	346	1 345	-31 225	5 231	-1 541	3 690	-27 535
VI. SERMAYE TRANSFERLERİ	-6 018	3 895	289	0	0	211	-1 624	3 358	894	4 251	2 628
1. Servet Vergileri	4 723	2 669	0	0	0	0	7 392	0	0	0	7 392
2. Diğer Transferler	-9 429	234	289	0	0	0	-8 906	3 895	582	4 477	-4 429
3. Kamulaş.ve Sabit Değer. Art.	-1 311	991	0	0	0	211	- 109	- 537	311	- 226	- 335
VII. KASA-BANKA/BORÇLANMA	40 081	-1 032	- 456	-3 844	- 346	-1 556	32 849	-8 589	647	-7 941	24 907
1. Kasa-Banka Değişimi	0	- 978	- 310	0	0	211	-1 077	-1 785	219	-1 565	-2 643
2. Dış Borçlanma (net)	7 756	1 240	- 69	0	0	0	8 927	- 919	-1 196	-2 115	6 812
-Dış Borç Ödemesi	-10 680	- 489	- 69	0	0	0	-11 238	-3 841	-1 196	-5 037	-16 276
-Dış Borç Kullanımı	18 436	1 729	0	0	0	0	20 165	2 923	0	2 923	23 088
3. İç Borç/Alacak (net)	32 326	-1 283	- 77	-3 844	- 346	-1 635	25 141	-5 346	1 984	-3 362	21 780
4. Stok Değişim Fonu	0	- 11	0	0	0	- 131	- 142	- 539	- 361	- 900	-1 042
BORÇLANMA GEREĞİ	40 081	-1 021	- 456	-3 844	- 346	-1 425	32 991	-8 049	1 008	-7 041	25 949

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

Not: Genel sağlık sigortası hesapları, sosyal güvenlik dengesi içerisinde yer almaktadır.

4.8. BÖLGESEL GELİŞMENİN SAĞLANMASI

BÖLGESEL GELİŞME POLİTİKASININ MERKEZİ DÜZEYDE ETKİNLEŞTİRİLMESİ

Mevcut Durum

Bölgesel gelişme politikaları kapsamında bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak, kırsal alanda asgari yaşam standartlarını geliştirmek ve rekabet edebilirliklerini artırmak suretiyle bölgelerin ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkılarını azami seviyeye çıkarmaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Görece geri kalmış yörelerde; gelir seviyesinin artırılması, ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yerel potansiyeli harekete geçirecek girişimlerin desteklenmesi, kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi ve işbirliğine dayalı rekabetin geliştirilmesi önemini korumaktadır.

Bölgesel gelişmenin hızlandırılabilmesi için ülke bütününe kapsayan, kalkınma ve yatırım dinamiklerini yönlendiren bölge planları, operasyonel nitelikli programlar hazırlama ve bu kapsamda finansman ihtiyacını karşılamaya yönelik merkezi ve yerel düzeyde yönetişimi ve kurumsal kapasiteyi güçlendirme çalışmaları devam etmektedir.

GAP Eylem Planı kapsamında 2008-2012 döneminde 20 milyar TL tutarında yatırım ödeneği tahsis edilmiştir. Bu dönem içerisinde gerçekleştirilmesi planlanan eylemler önemli ölçüde tamamlanmasına rağmen, bitirilemeyen eylemlere yönelik olarak Planın 2013-2017 dönemini içerecek şekilde revize edilmesi çalışmaları devam etmektedir.

Düzyey 2 İstatistiki Bölge Birimleri (İBB) Bazında Çeşitli Göstergeler

Bölgeler	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sırası (2011)	Nüfusun Payı (2011) (Yüzde)	2010-2011 Yıllık Nüfus Artış Hızı (Yüzde)	Şehirleşme Oranı (2011) (Yüzde) (1)	Bölgelerin GSKD'ye Katkısı (2008) (Yüzde)	Kişi Başına GSKD (2008) (Endeks TR=100)	İşsizlik Oranı (2011) (Yüzde)	İstihdamın Sektörel Yapısı (2011)			Üniversite Sayısı (2012)	Bütçe Gelirinin Giderlerini Karşılama Oranı (2011)
								Tarım Sektörü Payı (Yüzde)	Sanayi Sektörü Payı (Yüzde)	Hizmetler Sektörü Payı (Yüzde)		
TR10 (İstanbul)	1	18,2	2,7	99,0	27,7	155	11,8	0,5	39,8	59,7	45	7,8
TR21(Edirne, Kırklareli, Tekirdağ)	8	2,1	3,1	68,4	2,7	130	8,8	19,5	38,6	41,9	3	1,5
TR22(Balıkesir, Çanakkale)	10	2,2	-0,1	59,1	2,2	96	5,3	39,7	18,6	41,7	2	0,7
TR31(İzmir)	3	5,3	0,4	91,4	6,5	123	14,7	12,6	30,7	56,7	9	4,0
TR32(Aydın, Denizli, Muğla)	7	3,7	1,5	58,2	3,6	97	8,5	36,8	19,7	43,6	3	0,8
TR33 (Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak)	12	3,9	-2,1	63,0	3,6	88	4,7	44,7	21,9	33,4	4	0,7
TR41(Bilecik, Bursa, Eskişehir)	4	4,9	1,2	88,3	6,6	138	7,6	12,1	43,3	44,5	6	1,4
TR42(Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova)	6	4,4	2,1	80,9	6,2	141	11,9	21,6	34,2	44,3	7	6,7
TR51(Ankara)	2	6,5	2,5	97,4	8,5	134	9,4	5,0	22,8	72,2	16	1,3
TR52(Karaman, Konya)	11	3,0	1,2	74,4	2,4	77	6,8	34,6	24,1	41,2	5	0,6
TR61(Antalya, Burdur, Isparta)	5	3,6	0,7	69,5	3,9	110	9,3	33,6	12,1	54,3	5	1,0
TR62(Adana, Mersin)	9	5,1	1,2	83,9	4	78	10,7	30,2	19,5	50,3	5	1,4
TR63(Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	21	4,0	0,3	57,9	2,6	63	12,0	34,3	23,6	42,1	3	1,0
TR71 (Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde)	18	2,0	0,0	63,6	1,5	72	8,0	35,9	17,9	46,2	5	0,7
TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat)	14	3,1	-0,2	76,0	2,3	73	10,7	40,1	25,8	34,1	6	0,5
TR81 (Bartın, Karabük, Zonguldak)	13	1,4	-1,5	51,2	1,3	93	7,6	43,2	21,6	35,5	3	1,2
TR82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop)	19	1,0	-0,4	56,9	0,7	71	5,7	53,7	13,3	33,0	3	0,3

Bölgeler	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sırası (2011)	Nüfusun Payı (2011) (Yüzde)	2010-2011 Yıllık Nüfus Artış Hızı (Yüzde)	Şehirleşme Oranı (2011) (Yüzde) (1)	Bölgelerin GSKD'ye Katkısı (2008) (Yüzde)	Kişi Başına GSKD (2008) (Endeks TR=100)	İşsizlik Oranı (2011) (Yüzde)	İstihdamın Sektörel Yapısı (2011)			Üniversite Sayısı (2012)	Bütçe Gelirinin Giderlerini Karşılama Oranı (2011)
TR83 (Amasya, Çorum, Samsun, Tokat)	15	3,6	-0,8	64,7	2,8	74	5,3	45,5	17,6	36,9	5	0,5
TR90 (Artvin, Giresun, Gümüşhane, Rize, Trabzon, Ordu)	17	3,4	-0,1	57,2	2,6	75	6,4	53,6	14,8	31,8	6	0,5
TRA1 (Bayburt, Erzincan, Erzurum)	22	1,4	0,4	62,5	0,9	59	6,3	48,5	12,6	38,7	4	0,3
TRA2 (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars)	25	1,5	2,1	48,1	0,6	38	10,2	55,8	13,7	30,5	4	0,2
TRB1 (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli)	20	2,2	2,4	66,9	1,3	59	10,2	37,2	19,7	43,4	4	0,3
TRB2 (Bitlis, Hakkari, Muş, Van)	26	2,7	1,2	49,4	1	36	12,3	42,3	16,9	40,6	4	0,1
TRC1 (Adıyaman, Gaziantep, Kilis)	16	3,3	2,3	80,9	1,6	49	14,4	22,2	35,1	42,7	5	0,6
TRC2 (Diyarbakır, Şanlıurfa)	23	4,4	2,9	63,4	1,7	40	8,4	28,1	18,6	53,3	2	0,3
TRC3 (Batman, Mardin, Siirt, Şırnak)	24	2,8	3,5	63,9	1,1	41	12,7	17,0	22,5	60,5	4	0,2
Türkiye		100	1,3	76,3	100	100	9,8	25,5	26,5	48,1	168	0,9

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, Maliye Bakanlığı;

(1) Şehir nüfusu il ve ilçe merkezleri nüfusunu kapsamaktadır.

Ulusal düzeyde bölgesel gelişme politikalarının oluşturulmasında ve etkilerinin analiz edilmesinde Onuncu Kalkınma Planı ile bölge planlarının makroekonomik katmanda sektör-bölge ilişkisinin kurulmasında önemli bir altlık olacak bölgesel girdi-çıkış tablolarının 26 Düzey 2 bölgesi için oluşturulması öngörülmektedir.

19/06/2012 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararla yürürlüğe giren teşvik sistemiyle, 2011 Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksine (SEGE) göre belirlenen altı bölgede desteklenecek sektörler ayrı ayrı tespit edilmiş ve kademeli olarak artan teşvikler tanımlanmıştır. Bölgesel ve sektörel uygulama yanında, büyük ölçekli yatırımlar için daha fazla avantaj getiren ek destekler sunulmaktadır.

Teşvik Sistemi Kapsamında Düzenlenen Devlet Yardımlarının Bölgesel Dağılımı

(Cari fiyatlarla)

Teşvik Bölgesi	Düzenlenen Belge Sayısı				Sabit Yatırım (Milyar TL)				İstihdam (Kişi)			
	2009	2010	2011	2012 (1)	2009	2010	2011	2012 (1)	2009	2010	2011	2012 (1)
1	954	1.238	1.497	957	13,9	26,6	22,4	10,2	41 933	55 803	51 918	33 520
2	494	818	926	499	7,0	24,1	10,7	6,2	16 328	34 955	26 535	12 719
3	407	736	704	454	6,1	6,2	7,5	4,0	16 203	21 823	17 112	9 350
4	332	635	610	324	3,2	6,2	6,8	3,5	11 306	19 769	15 252	10 187
5	218	548	463	213	2,5	5,4	5,1	3,1	7 874	15 940	12 722	8 372
6	237	528	405	277	0,9	2,0	3,0	1,8	7 553	13 062	9 243	11 546
Muhtelif Bölgeler	5	2	13	4	1,7	0,1	2,8	1,2	17	300	168	87
Toplam	2 647	4 505	4 618	2 728	35,4	70,6	58,2	30,0	101 214	161 652	132 950	85 781

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2012

(1) 2012 yılı Ocak-Ağustos aylarını kapsamaktadır

Temel Amaç ve Hedefler

Bölgesel gelişme politikalarıyla, bir taraftan bölgelerin verimliliğini yükseltmek yoluyla ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkı sağlamaya, diğer taraftan da bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmaya hizmet edilecek; iç göç hareketlerinin sosyal, ekonomik ve kentsel gelişme bakımından uyumlu ve istikrarlı bir yapıya kavuşması ve refahın yurt sathına dengeli dağılımı gözetilecektir.

Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu ve Bölgesel Gelişme Komitesi, merkezi politikalar ile bölgesel gelişme politikaları arasında planlama, uygulama ve izleme bakımından bağdaşıklığı ve koordinasyonu sağlayarak yönetimi geliştirecektir. Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu tarım, sanayi, turizm, ulaştırma, mekânsal gelişme, kırsal kalkınma, girişimcilik, yenilik, küçük ve orta ölçekli işletmeler gibi ana politika alanlarıyla bölgesel gelişme politikalarının bütünlüğünü ve koordinasyonunu sağlayacak üst düzey kararlar alacaktır. Bölgesel Gelişme Komitesi ise Yüksek Kurulun kararlarına arka plan oluşturacak, kümelenme ve bölgesel yenilik gibi bölgesel nitelikli işletme politikalarının ulusal koordinasyonunu gerçekleştirecek, mekânsal gelişme stratejileriyle kalkınma politikaları arasında bütünlük sağlamaya yönelik çalışmaları yönlendirecektir.

Bölgesel gelişme ve bölgesel rekabet edebilirlik açısından ulusal düzeyde koordinasyonu sağlamak, mekânsal gelişme ve sosyo-ekonomik kalkınma politikaları arasında uyumu güçlendirmek ve alt ölçekli (bölge ve il) plan ve stratejilere genel çerçeve oluşturmak üzere Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) hazırlanarak Kurul onayını müteakip uygulamaya geçirilecektir.

Ulusal düzeyde mekânsal gelişmenin yasal ve teknik çerçevesi geliştirilecek, bölgesel gelişme stratejileri mahallinde hazırlanacak, alt ölçekli plan ve stratejilerin kapsamı, ilke ve standartları belirlenecektir. Onuncu Kalkınma Planı hazırlık çalışmalarına da katkı sağlayacak şekilde Düzey 2 Bölgelerine ilişkin bölge planlarının güncellenmesi çalışmaları yürütülecektir.

Bölgelerde yaşam kalitesinin artırılmasına, ulaşılabilirliğin ve bölge içi ve bölgeler arası etkileşimin geliştirilmesine yönelik olarak, kamu yatırım uygulamalarında ve hizmet arzında mekânsal önceliklendirme ve odaklanma sağlanacaktır. Başta potansiyeli yüksek kentler olmak üzere sosyal ve fiziki altyapı güçlendirilecektir.

1982 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yayımlanan Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi çalışması, yerleşme merkezlerinin ticaret, ekonomik ve sosyal faaliyetler ile haberleşme akım ve ilişkilerini ortaya koyarak bunlar arasındaki etkileşimi ve kademelenmeyi analiz etmektedir. Ancak, geçen 30 yıllık dönemde söz konusu yapının, bu akım ve ilişkilerin geçirdiği değişikliklerin ve yeni durumun tespiti önem arz etmektedir. Ülkemizin yerleşme merkezleri sisteminin günümüzdeki kademeli yapısının ve sosyal ve ekonomik ilişkilerin ortaya çıkarılması amacıyla mezkûr çalışma yenilenecektir.

İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik durumlarını karşılaştırmalı olarak tespit etmek amacıyla 2004 yılında yayımlanan İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması yenilenecektir.

Devlet yardımları, girişim sermayesi ve kredi garanti fonları gibi yatırımı, üretimi ve istihdamı artırıcı araçlar seçici ve mekânsal odaklı olarak geliştirilecektir.

Yerindenlik ilkesi doğrultusunda kalkınma ajansları ile diğer kuruluşların verdiği teknik ve mali destekler arasında tamamlayıcılık ve koordinasyon gözetilecektir. Bu bağlamda Kalkınma Bakanlığı ve kalkınma ajansları ile ortak faaliyet alanlarına sahip diğer kurum ve kuruluşlarla protokollerin imzalanması öngörülmektedir.

4.9. SOSYO-EKONOMİK DURUM VE SEKTÖRLER, BÖLGE VE DİYARBAKIR AÇISINDAN İNCELENMESİ;

Sosyo-Ekonomik Gelişme;

En son 2003 yılında yayınlanan ve yeni teşvik sistemine de dayanak oluşturulması amacıyla T.C. Kalkınma Bakanlığı tarafından yapılan çalışma sonucunda 2011 sonu verilerine göre hazırlanan açıklanan Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi'ne (SEGE) göre, İstanbul'un birinci sırada yer aldığı sıralamada ilk 10 içinde Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden ilk yok. Sıralamada son 10 sırayı alan illerin tamamı ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden.

İlk 10 sırada yer alan illerin dördü Marmara Bölgesi, üçü Ege Bölgesi, ikisi İç Anadolu bölgesi, biri Akdeniz bölgesinden. Bu iller sırayla şunlar: İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Antalya, Bursa, Eskişehir, Muğla, Tekirdağ, Denizli.

Son 10 sırada yer alan iller ise şunlar: Bingöl, Urfa, Mardin, Van, Bitlis, Siirt, Şırnak, Ağrı, Hakkari, Muş.

SEGE-2003 çalışmasında 10 alt kategoride 58 adet değişken kullanılmış iken, SEGE-2011'de ise demografi, eğitim, sağlık, istihdam, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, mali kapasite, erişilebilirlik ve yaşam kalitesi olmak üzere sekiz alt kategoride çoğunluğu 2009-2010 yıllarına ait 61 değişken kullanılmıştır. Çalışmaya dahil edilen yeni değişkenler arasında hane başına ADSL abone sayısı, internet bankacılığı, marka ve patent oranları gibi değişkenlerin de bulunmaktadır.

SEGE çalışması, Belediyelere ve il özel idarelerine kaynak tahsis edilmesi, kamu kurum ve kuruluşlarının personel atamaları ve özlük haklarının düzenlenmesi ile kalkınma ajansları merkezi bütçe paylarının belirlenmesi gibi bölgesel nitelikli kamu politikalarının uygulanmasında önemli bir kıstas olarak kullanılmaktadır.

İş Bankası İktisadi Araştırmalar Birimi tarafından yapılan İllerin Gelişmişlik Endeksi SEGE ile birlikte aşağıda verilmektedir.

Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan SEGE ile İş Bankası Araştırma Bölümü tarafından oluşturulan İGE karşılaştırıldığında, her iki çalışmada da “temel bileşenler analizi” uygulandığı görülmektedir.

SEGE'nin hazırlanmasında 2009-2010 yılları verileri kullanılırken İGE'de SEGE'den farklı olarak 2011 yılı verileri de kullanılmıştır. İGE ile SEGE arasındaki en önemli fark ise seçilen veri setlerinin kapsamında gözlenmektedir. İGE'ye kıyasla daha fazla kriter kullanılan SEGE'de ekonomik değişkenlerin endeks içindeki payı daha düşük seviyededir.

	SEGE (Kalkınma Bakanlığı)	İGE (İş Bankası - İAB)
Kapsam	61 kriter (22'si sosyal kriter)	44 kriter (10'u sosyal kriter)
Dönem	2009-2010	2009-2011
Yöntem	Temel Bileşenler Analizi	Temel Bileşenler Analizi

İki endeks sıralaması arasındaki bölgesel farklılıkların daha net tespit edilebilmesi amacıyla, illerin İGE sıralaması SEGE'de oluşturulan gruplandırmaya benzer şekilde her biri aynı sayıda il içeren 6 gelişmişlik grubuna ayrılmış ve renklendirilmiştir. İki harita karşılaştırıldığında çalışmaların gelişmişlik grupları itibarıyla genel olarak benzer bir görünüm arz ettiği ve farklı gelişmişlik grubuna sahip iller arasındaki grup sapmasının Hatay haricinde sadece bir grup ile sınırlı olduğu görülmektedir. Hatay ili ise İGE'de 2. gelişmişlik grubunda yer alırken Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan SEGE'de 4. gelişmişlik grubunda yer almaktadır. Bu gelişimde SEGE'de sosyal kriterlerin daha fazla ağırlığa sahip olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

SEGE ve İGE Sıralamalarının İl Bazında Karşılaştırması*

İl	SEGE	İGE	İl	SEGE	İGE	İl	SEGE	İGE
Istanbul	1	1	Karabük	28	27	Aksaray	55	60
Ankara	2	2	Zonguldak	29	19	Niğde	56	51
İzmir	3	3	Gaziantep	30	11	Tokat	57	58
Kocaeli	4	4	Trabzon	31	21	Tunceli	58	70
Antalya	5	5	Karaman	32	40	Erzurum	59	46
Bursa	6	6	Samsun	33	31	Kahramanmaraş	60	38
Eskişehir	7	7	Rize	34	37	Ordu	61	59
Muğla	8	8	Düzce	35	33	Gümüşhane	62	67
Tekirdağ	9	10	Nevşehir	36	45	Kilis	63	64
Denizli	10	12	Amasya	37	47	Bayburt	64	68
Bolu	11	29	Kütahya	38	42	Yozgat	65	62
Edirne	12	24	Elazığ	39	35	Adıyaman	66	66
Yalova	13	18	Kırşehir	40	50	Diyarbakır	67	55
Çanakkale	14	25	Kırıkkale	41	39	Kars	68	71
Kırklareli	15	22	Malatya	42	43	Iğdır	69	74
Adana	16	9	Afyonkarahisar	43	44	Batman	70	65
Kayseri	17	13	Artvin	44	49	Ardahan	71	79
Sakarya	18	14	Erzincan	45	53	Bingöl	72	75
Aydın	19	23	Hatay	46	15	Şanlıurfa	73	61
Konya	20	17	Kastamonu	47	52	Mardin	74	72
Isparta	21	30	Bartın	48	48	Van	75	69
Balıkesir	22	28	Sivas	49	41	Bitlis	76	77
Manisa	23	20	Çorum	50	57	Siirt	77	76
Mersin	24	16	Sinop	51	56	Şırnak	78	73
Uşak	25	26	Giresun	52	54	Ağrı	79	80
Burdur	26	36	Osmaniye	53	34	Hakkari	80	78
Bilecik	27	32	Çankırı	54	63	Muş	81	81

*Kırmızı renkli hücreler ilin SEGE’de, yeşil renkliler ise İGE’de belirgin şekilde daha üst sıralarda yer aldığına işaret etmektedir. Diğer iller ise her iki çalışmada benzer sıralamada konumlanmış illeri göstermektedir.

Sanayi Göstergeleri;

İstanbul Sanayi Odası Araştırma Şubesi'nce hazırlanan **Sektörel Göstergeler Raporları**, Sanayi sektörü ve içerisinde yer alan üç ana faaliyet kolu (İmalat, madencilik ve Enerji) ile İmalat Sanayi altında yer alan 24 alt sektörü kapsamakta ve tüm bu sektörlerle ait Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Türkiye İstatistik Kurumu'nca açıklanan Üretim Endeksi, Kapasite Kullanım Oranları, ÜFE, Dış Ticaret ve Sanayi-Hizmet istatistikleri verilerini yıllar itibarıyla çeşitli kırılımlarda içermektedir

İMALAT SANAYİ SEKTÖRÜ

YILLIK ENDEKS, ORAN ve MİKTARLAR

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Üretim Endeksi	-	-	93,7	100,0	98,5	87,3	100,0	110,5	113,0	115,5
Kapasite Kullanım Oranı	-	-	-	-	76,7	65,2	72,6	75,4	74,2	74,4
İhracat (\$ '000)	59.579.116	68.813.408	80.246.109	101.081.873	125.187.659	95.449.246	105.466.686	125.962.537	143.193.911	105.160.517
İthalat (\$ '000)	80.447.302	94.208.255	110.378.826	133.938.136	150.252.335	111.030.525	145.366.975	183.930.287	176.235.027	146.864.016
Dış Ticaret Hacmi (\$ '000)	140.026.418	163.021.663	190.624.935	235.020.008	275.439.994	206.479.771	250.833.661	309.892.823	319.428.937	252.024.532
Dış Ticaret Açığı (\$ '000)	-20.868.186	-25.394.847	-30.132.717	-32.856.263	-25.064.676	-15.581.278	-39.900.288	-57.967.750	-33.041.116	-41.703.499

YILLIK İHRACAT VERİLERİ

YILLIK ENDEKS, ORAN ve MİKTARLAR

		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
İhracat (\$ '000)	İmalat Sanayi	59.579.116	68.813.408	80.246.109	101.081.873	125.187.659	95.449.246	105.466.686	125.962.537	143.193.911	105.160.517
	Toplam Sanayi	60.288.527	69.727.098	81.516.028	102.911.606	127.416.133	97.271.902	108.335.185	128.916.775	146.544.888	108.077.509
	Türkiye	63.167.153	73.476.408	85.534.676	107.271.750	132.027.196	102.142.613	113.883.219	134.906.869	152.461.737	112.492.680

YILLIK DIŞ TİCARET HACİM VERİLERİ

		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Dış Ticaret Hacmi (\$ '000)	İmalat Sanayi	140.026.418	163.021.663	190.624.935	235.020.008	275.439.994	206.479.771	250.833.661	309.892.823	319.428.937	252.024.532
	Toplam Sanayi	151.732.448	180.274.760	213.946.824	262.185.344	313.333.664	228.944.333	279.655.180	350.265.007	365.282.116	283.521.321
	Türkiye	160.706.919	190.250.559	225.110.850	277.334.464	333.990.770	243.071.034	299.427.551	375.748.545	389.006.877	300.115.587

Tarım Göstergeleri;

Seçilmiş tahıllar ve diğer bitkisel ürünler

(Ton-Ton)

	Buğday Wheat	Arpa Barley	Mısır Maize	Çeltik Rice in the husk	Mercimek Lentil	Pamuk (kütü) Cotton (raw)	Ayçiçeği Sunflower	Şeker pancarı Sugar beets
1996	18 500 000	8 000 000	2 000 000	280 000	645 000	2 082 771	780 000	14 543 277
1997	18 650 000	8 200 000	2 080 000	275 000	515 000	2 104 946	900 000	18 400 734
1998	21 000 000	9 000 000	2 300 000	315 000	540 000	2 304 503	860 000	22 282 539
1999	18 000 000	7 700 000	2 297 000	340 000	380 000	2 025 867	950 000	17 102 326
2000	21 000 000	8 000 000	2 300 000	350 000	353 000	2 260 921	800 000	18 821 033
2001	19 000 000	7 500 000	2 200 000	360 000	520 000	2 357 892	650 000	12 632 522
2002	19 500 000	8 300 000	2 100 000	360 000	565 000	2 541 832	850 000	16 523 166
2003	19 000 000	8 100 000	2 800 000	372 000	540 000	2 345 734	800 000	12 622 934
2004	21 000 000	9 000 000	3 000 000	490 000	540 000	2 455 071	900 000	13 517 241
2005	21 500 000	9 500 000	4 200 000	600 000	570 000	2 240 000	975 000	15 181 247
2006	20 010 000	9 551 000	3 811 000	696 000	622 624	2 550 000	1 118 000	14 452 162
2007	17 234 000	7 306 800	3 535 000	648 000	535 181	2 275 000	854 407	12 414 715
2008	17 782 000	5 923 000	4 274 000	753 325	131 188	1 820 000	992 000	15 488 332
2009	20 600 000	7 300 000	4 250 000	750 000	302 181	1 725 000	1 057 125	17 274 674
2010	19 674 000	7 250 000	4 310 000	860 000	447 400	2 150 000	1 320 000	17 942 112
2011	21 800 000	7 600 000	4 200 000	900 000	405 952	2 580 000	1 335 000	16 126 489

Seçilmiş sebze ürünleri

(Bin Ton-Thousand Tons)

	Biber -Pepper							Fasulye	Soğan-Onion				
	Domates Tomatoes	Salçalık For processed	Dolmalık Bell	Sivri Green	Hıyar Cucumber	Patlıcan Eggplant	Kavun Melon	Karpuz Water melon	(taze) Bean (green)	Taze Green	Kuru Dry	Lahana Cabbage	Marul Lettuce
1996	7 800	-	350	800	1 300	850	1 900	3 900	455	230	1 900	678	250
1997	6 600	-	330	800	1 400	847	1 750	3 800	450	235	2 100	679	262
1998	8 290	-	390	1 010	1 475	915	1 885	3 930	455	210	2 270	712	300
1999	8 956	-	393	1 069	1 650	976	1 793	3 932	471	218	2 500	717	307
2000	8 890	-	390	1 090	1 825	924	1 865	3 940	514	228	2 200	725	333
2001	8 425	-	410	1 150	1 740	945	1 775	4 020	490	225	2 150	710	350
2002	9 450	-	410	1 340	1 670	955	1 820	4 575	515	210	2 050	720	345
2003	9 820	-	420	1 370	1 783	935	1 735	4 215	545	220	1 750	721	340
2004	9 440	615	375	710	1 725	900	1 750	3 825	582	207	2 040	701	377
2005	10 050	685	400	744	1 745	930	1 825	3 970	555	200	2 070	676	424
2006	9 855	674	393	776	1 800	924	1 766	3 805	564	201	1 765	687	441
2007	9 937	675	357	725	1 670	864	1 661	3 797	520	185	1 859	648	428
2008	10 985	691	371	735	1 683	814	1 750	4 002	563	168	2 007	675	440
2009	10 746	700	384	753	1 735	816	1 679	3 810	604	169	1 850	707	438
2010	10 052	782	388	817	1 739	847	1 612	3 683	588	165	1 900	693	419
2011	11 003	730	365	880	1 749	822	1 648	3 864	615	154	2 141	710	424

Seçilmiş meyveler, içecek ve baharat bitkileri üretimi

(Bin Ton-Thousand Tons)

	Üzüm Grape	Portakal Orange	Mandalina Mandarin	Elma Apple	Armut Pear	Şeftali Peach	Kayısı Apricot	Fındık Hazelnut	Zeytin Olive	Çay (yaş) Tea (green)
1996	3 700	890	450	2 200	415	360	206	446	1 800	600
1997	3 700	740	365	2 550	400	355	270	410	510	752
1998	3 600	970	480	2 450	360	410	490	580	1 650	979
1999	3 400	1 100	500	2 500	360	400	335	530	600	1 096
2000	3 600	1 070	560	2 400	380	430	530	470	1 800	758
2001	3 250	1 250	580	2 450	360	460	470	625	600	825
2002	3 500	1 250	590	2 200	340	455	315	600	1 800	792
2003	3 600	1 250	550	2 600	370	470	460	480	850	869
2004	3 500	1 300	670	2 100	320	372	320	350	1 600	1 105
2005	3 850	1 445	715	2 570	360	510	860	530	1 200	1 192
2006	4 000	1 536	791	2 002	318	553	460	661	1 767	1 121
2007	3 613	1 427	744	2 458	356	539	558	530	1 076	1 145
2008	3 918	1 427	756	2 504	355	552	716	801	1 464	1 100
2009	4 265	1 690	846	2 782	384	547	661	500	1 291	1 103
2010	4 255	1 711	859	2 600	380	539	450	600	1 415	1 306
2011	4 296	1 730	872	2 680	386	546	650	430	1 750	1 231

Traktör sayısı

	Toplam	Tek akslı		İki akslı							Paletli (Tırtıllı) Track- laying
		One axle		Two axle							
		Beygir gücü		Beygir gücü							
		Horse power		Horse power							
Total	1-5	5 +	1-10	11-24	25-34	35-50	50+	51-70 ⁽¹⁾	70+ ⁽¹⁾		
1996	807 303	1 075	4 620	2 960	19 838	75 116	401 360	301 935	-	-	399
1997	874 995	2 370	4 501	2 631	19 967	78 240	424 128	342 709	-	-	449
1998	902 513	1 449	5 826	3 271	20 371	78 796	434 018	358 456	-	-	326
1999	924 471	1 323	6 783	3 439	20 311	78 094	437 928	376 092	-	-	501
2000	941 835	2 049	7 882	3 776	20 409	77 364	446 541	383 424	-	-	390
2001	948 416	2 048	8 727	4 243	19 955	74 533	450 452	388 098	-	-	360
2002	970 083	2 994	15 689	4 149	19 962	75 359	449 139	-	356 943	45 668	180
2003	997 620	3 098	10 896	4 104	21 155	78 621	459 383	-	368 549	51 668	146
2004	1 009 065	3 220	11 784	3 904	21 075	77 747	458 677	-	376 108	56 349	201
2005	1 022 365	2 848	13 321	3 495	20 264	77 205	460 336	-	382 448	62 237	211
2006	1 037 383	3 094	11 743	3 480	19 716	76 340	465 926	-	390 904	65 972	208
2007	1 056 128	3 852	13 156	4 352	19 260	76 514	469 201	-	399 528	70 029	236
2008	1 070 746	4 096	13 675	6 027	19 635	76 670	471 817	-	401 791	76 817	218
2009	1 073 538	4 403	16 422	4 853	20 494	76 507	465 237	-	404 032	81 386	204
2010	1 096 683	5 235	20 176	5 344	19 997	72 411	471 531	-	414 977	86 813	199
2011	1 125 001	8 212	27 283	5 578	21 244	72 668	476 010	-	422 389	91 411	206

(1) Veriler 2002 yılından itibaren yeniden düzenlenmiştir.

(1) Data has been redesigned since 2002.

Türüne göre hayvan sayısı

	(Bin-housand)									
	Koyun	Kıl keçisi	Tiftik keçisi	Sığır	Manda	Deve	At	Eşek	Katır	Domuz
	Sheep	Ordinary goat	Angora goat	Cattle	Buffalo	Camel	Horse	Ass	Mule	Pig
1996	33 072	8 242	709	11 886	235	2,0	391	689	154	5,0
1997	30 238	7 761	615	11 185	194	1,4	345	640	142	4,6
1998	29 435	7 523	534	11 031	176	1,4	330	603	133	5,0
1999	30 256	7 284	490	11 054	165	1,4	309	555	125	3,4
2000	28 492	6 828	373	10 761	146	1,0	271	489	99	3,0
2001	26 972	6 676	346	10 548	138	0,9	271	462	97	2,7
2002	25 174	6 519	261	9 803	121	0,9	249	417	95	3,6
2003	25 432	6 516	256	9 788	113	0,8	227	398	92	7,1
2004	25 201	6 380	230	10 069	104	0,9	212	368	84	4,4
2005	25 304	6 284	233	10 526	105	0,8	208	341	82	1,9
2006	25 617	6 434	210	10 871	101	1,0	204	329	75	1,4
2007	25 462	6 095	191	11 037	85	1,1	189	296	68	1,8
2008	23 975	5 435	158	10 860	86	1,0	180	274	62	1,7
2009	21 750	4 981	147	10 724	87	1,0	167	234	52	1,9
2010	23 090	6 141	153	11 370	85	1,3	155	212	48	1,6
2011	25 032	7 127	151	12 386	98	1,3	151	199	48	1,8

Hizmetler Sektörü Göstergeleri;

Günümüzde hizmetler sektörünün gelişmesiyle birlikte üretim ve ticaretin artması küresel ekonomideki değişimin önemli bir unsuru olmuştur. Küresel düzeyde hizmetler sektörünü etkileyen eğilimler, teknoloji kullanımının yaygınlaşması, yeni hizmet alanları ve mesleklerin ortaya çıkması, bilgi teknolojileriyle birlikte hizmet sunumunun yaygınlaşması, üretim ve hizmet alanlarının giderek bütünleşmesi ve dış kaynaklardan edinmenin önem kazanmasıdır.

Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler hizmet sektörlerini etkilemekte ve bu sektörlerin değer yaratma potansiyelini önemli ölçüde değiştirmektedir. Tarım ve sanayi sektörleri dışında kalan bütün faaliyetler olarak tanımlanan hizmetler sektöründe, yeni faaliyet alanlarının ortaya çıkması ve mevcut faaliyet alanlarının etkinliğinin artması sektörün yarattığı katma değeri ve istihdamı önemli ölçüde artırmaktadır.

2011 yılı itibarıyla toptan ve perakende ticaretin GSYH içindeki payı % 12'dir. Ekonominin ve nüfusun dinamik yapısına, **iç pazardaki potansiyele, ticareti destekleyen fuar alanları, kongre merkezleri, kültür, turizm ve konaklama yatırımlarına bağlı olarak önümüzdeki yıllarda sektörün milli gelir içindeki payının artması beklenmektedir.** Yurt dışında açılan alışveriş merkezleri ve mağazalarda yerli markaların yurt dışına taşınmasıyla birlikte, sektörün uluslararası piyasalarda da gelişmesi beklenmektedir.

Dünya ekonomisinde yaratılan katma değer önemli bir bölümü hizmetler sektöründen sağlanmaktadır. OECD ülkelerinde hizmetler sektörünün katma değer içindeki payı artış göstermektedir. Bu ülkelerde 2000 yılında katma değer % 75,7'si hizmet sektörlerinden sağlanırken bu oran 2010 yılında % 77,6'ya yükselmiştir.

Türkiye'de de hizmetler sektörünün ekonomideki ağırlığı değişmektedir. 2000 yılında % 64,6 olan bu pay 2009 yılında % 69,8 seviyesine yükselmiştir. 2012 yılında ise bu payın % 68,4 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Hizmetler sektörünün dış gelirler içerisinde önemli bir yeri bulunmaktadır. 2010 yılında 34,7 milyar ABD doları olan hizmet dış ticaret geliri, 2011 yılında 38,6 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Hizmet dış ticaret gelirinin mal ihracatına oranı ise 2010 yılında % 28,7 iken 2011 yılında % 26,9 olmuştur. Hizmet dış ticaret geliri içerisinde turizm, taşımacılık ve inşaat sektörlerinin ağırlığı bulunmaktadır. Hizmetler sektörünün istihdam içindeki payı ise son yıllarda % 55 civarında gerçekleşmiştir.

Hizmetler İle İlgili Temel Göstergeler (%)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
GSYH İçindeki Payı(1)(2)	69,1	69,6	69,8	68,8	68,5	68,4(3)
Hizmetler Sektöründe Büyüme (4)	6,3	1,2	-3,2	8,6	8,9	3,2(3)
Hizmet Dış Ticaret Geliri (milyon ABD doları)	28 930	35 564	33 922	34 743	38 575	26 302(5)
Hizmet Dış Ticaret Geliri/Mal İhracatı	25,1	25,3	30,9	28,7	26,9	24,7 (5)
Hizmetlerin İstihdam İçindeki Payı (2)	55,7	55,4	56,2	55,0	55,0	55,2(6)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, TCMB

Hizmetler Sektörünün Katma Değer Dağılımı (%)

	2007	2010	2011	2012(1)
HİZMETLER	100	100	100	100
Ulaştırma, depolama ve haberleşme	22,5	21,4	22,3	22,0
Toptan ve perakende ticaret	19,8	17,9	19,8	20,0
Konut Sahipliği	17,5	18,2	16,4	15,9
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	6,6	7,8	7,7	8,4
İnşaat	7,9	6,8	7,3	7,3
Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik	6,3	6,8	6,6	7,1
Eğitim	4,7	5,5	5,4	6,1
Mali aracı kuruluşların faaliyetleri	5,3	6,0	5,2	5,0
Oteller ve Lokantalar	3,7	3,8	3,7	2,8
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	2,8	2,8	2,7	2,7
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	2,7	2,7	2,5	2,5
Evci personel çalıştıran hançhalkları	0,3	0,3	0,3	0,3

Kaynak: TÜİK, Milli Gelir İstatistikleri

Toplam istihdamın yaklaşık yarısını sağlayan hizmetler sektöründe istihdamın hizmet sektörlerine dağılımı incelendiğinde, toptan ve perakende ticaret, inşaat ile kamu yönetimi ve savunma alanlarının ağırlıklı olduğu görülmektedir. Ayrıca, 2007-2011 yılları arasında inşaat, eğitim, idari ve destek hizmet faaliyetleri, sağlık ve sosyal hizmet faaliyetleri, mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler, bilgi ve iletişim ile gayrimenkul faaliyetlerinin hizmetler istihdamı içindeki paylarında artış gözlenmektedir.

Hizmetler Sektörünün İstihdam Dağılımı (%)

	2007	2010	2011	2012(1)
HİZMETLER TOPLAMI	100	100	100	100
Toptan ve perakende ticaret	29,8	26,8	26,2	24,6
İnşaat	10,7	11,5	12,6	13,4
Kamu yönetimi ve savunma	10,9	10,4	10,1	10,2
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	8,6	8,7	8,6	9,2
Eğitim	7,5	8,2	8,3	7,8
Ulaştırma ve depolama	8,8	8,1	7,9	7,8
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	3,3	6,2	5,9	6,7
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	4,8	4,8	5,2	5,6
Diğer hizmet faaliyetleri	7,3	6,7	6,3	5,1
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	3,1	3,5	3,2	3,8

Finans ve sigorta faaliyetleri	2,2	2,2	2,1	2,0
Bilgi ve iletişim	1,5	1,6	1,6	1,8
Gayrimenkul faaliyetleri	0,4	0,5	1,2	1,3
Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	1,1	0,8	0,8	0,7

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü İstatistikleri

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ve Diyarbakır

Güneydoğu Anadolu Bölgesi; Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illerinden oluşmaktadır. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) Düzey 2'ye göre ise GAP illeri TRC1 (Adıyaman, Gaziantep, Kilis), TRC2 (Diyarbakır, Şanlıurfa), TRC3 (Batman, Mardin, Siirt, Şırnak) şeklinde gruplandırılmıştır.

Bu bölümde, TRC2 bölgesi (Şanlıurfa ve Diyarbakır) öncelikli olmakla birlikte Güneydoğu Anadolu Bölgesinin lojistik potansiyeline dönük bir değerlendirme yer almaktadır. Değerlendirmenin sağlıklı olması amacıyla, öncelikle Güneydoğu Anadolu Projesi ile ilgili genel bilgiler verilmiş, sonraki aşamalarda ise seçilmiş ekonomik ve sosyal göstergeler incelenmeye çalışılmıştır.

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ve Diyarbakır

GAP'ın uygulandığı bölgede Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak olmak üzere 9 il yer almakta ve bu illerin kapsadıkları alan Türkiye'nin % 9,7'lik (75.193 km²) bir bölümüne karşılık gelmektedir.

GAP Bölgesi, Türkiye genelinde ekonomik olarak sulanabilir toplam alanın % 20'sine sahiptir. İşlemeli tarıma elverişli I., İGİ. ve İGİGİ. sınıf arazi miktarı 2.467,5 bin hektar alan olup, toplam arazinin % 33'ü kadardır. Kısıtlı işlemeye uygun arazi (649,3 bin hektar alan/IV. sınıf) hesaba katıldığında ise, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan topraklarının % 42,2'sinin tarıma elverişli olduğu ortaya çıkmaktadır (GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2010)

Fırat Havzası ve Dicle Havzası projeleri olmak üzere iki gruptan oluşan GAP Su Kaynakları Geliştirme Programı kapsamında 22 baraj, 19 hidroelektrik santrali inşaatı öngörülmüş, projenin tamamlanması sonucunda 1.822 bin hektar alanın sulanması ve yılda 27 milyar kilovat saat elektrik enerjisi üretilmesi planlanmıştır.

GAP bölgesi, Fırat ve Dicle nehirleri ile birlikte Türkiye'nin toplam su potansiyelinin % 28'ini oluş-turmaktadır. GAP Bölgesi'nde 1.822.000 hektar alanın sulamaya açılması planlanmıştır. Fırat ve Dicle Havzası'nda ise 2009 yılı sonu itibarıyla toplam 300.397 hektar alan sulamaya açılmıştır. 72.093 hektar alanda halen sulama şebeke inşaatı devam etmekte olup, 1.448.556 hektar alan planlama aşamasındadır. Sulama projelerinin % 16,5'i işletmededir (GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2010).

1995 yılından itibaren sulamanın başladığı Şanlıurfa-Harran Ovası'nda ise 30.000 hektar alanda sulama öncesi kişi başına yaratılmakta olan 596 ABD Doları katma değer, 2008 yılında 1.241 ABD Doları ulaşmıştır.

Bölge, Türkiye toplamı içerisinde firma sayısı bakımından % 0,8 ve sermaye açısından % 0,4 gibi bir paya sahiptir. Bölgede GAP'ın sulama ve enerji projeleri sayesinde ve Arap ülkeleriyle sınır ticaretinin gelişmesine bağlı olarak Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin ve Diyarbakır illeri giderek artan miktarda yabancı sermayenin tercih ettiği iller arasında yer almaktadır. Diyarbakır'da faaliyet gösteren uluslararası sermayeli şirket sayısı 19'dur. Bilim

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2012 yılında hazırladığı 81 İl Durum Raporu'na göre; Diyarbakır ilinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletmesi sayısı 342'dir. Diyarbakır toplam sanayi işletmesi içerisinde %0,4'lük oranla sanayisi gelişmekte olan iller arasında yer almaktadır. Bölgenin diğer illeri yabancı sermaye anlamında önemsiz sayılabilecek degerde yatırımlar almaktadır.

GAP Master Planı, Bölgenin "Tarıma Dayalı İhracat Merkezi" olmasını öngörmektedir. Bu doğrultuda sınaî gelişmenin sağlanması için gerçekleştirilecek yatırımlarla, ortaya çıkacak potansiyelin, sanayi ve hizmet sektöründe etkin bir şekilde değerlendirilmesi ve özel sektör yatırımlarının yanı sıra GAP kapsamında özel sektörün katkısının sağlanmasına yönelik projeler uygulamaktadır (GAP Master Planı, 2011).

GAP Bölgesinin Sosyo-Ekonomik Gelişimi ve Diyarbakır: Seçilmiş Göstergelerin İncelenmesi Güneydoğu Anadolu bölgesinde 15.355 km² yüzölçümü içinde 1.592.167 kişilik nüfusa sahip olan Diyarbakır ili, 2012 yılı içerisinde gerçekleştirdiği 198.952.000 \$'lık ihracat rakamıyla GAP bölgesi içinde % 2,46'lık orana sahiptir. Diyarbakır; 2011 yılında 13.769 işyerinin beyanıyla 125.872.776,47 TL'lik Gelir Vergisi yaratarak, GAP bölgesinde Gaziantep ve Şanlıurfa'dan sonra üçüncü olmuştur.

GAP Bölgesi 2001 yılı fiyatlarıyla 6,077 milyar TL'lik bir Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (GSYİH) yaratmıştır. Bu durumda kişi başına düşen gelir ise 1.186 dolar olarak gerçekleşmiştir. Diyarbakır ise, 2001 yılında 2,2 Milyar TL GSYİH gerçekleştirmiş ve kişi başına düşen gelir 1.313 dolar olmuştur. Türkiye ortalaması ile karşılaştırıldığında, bu değerlerin çok düşük olduğu gözlenmektedir. Ayrıca TÜİK'in Bölgesel Gayri Safi Katma Değer hesaplarına göre TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi'nde 2008 yılında kişi başı GSKD 3.727 Dolar olarak belirlenmiştir.

Tablo: Türkiye ve GAP Bölgesi'nde GSYİH ve Kişi Başına Düşen Gelir

	GSYİH (1987 yılı fiyatlarıyla.) 1000 TL	Kişi Başına Gelir (Cari Dolar)
Diyarbakır	2.200	1.313
GAP	6.077	1.186
TÜRKİYE	109.885	2.146

Kaynak: TÜİK

Demografik Yapı

GAP Bölgesi nüfusu 2011 yılı itibarıyla toplam 7.819.184'tür ve Türkiye nüfusunun % 10,46'lık kısmına denk gelmektedir. Bölgenin en kalabalık illeri sırasıyla; Gaziantep, Şanlıurfa ve Diyarbakır'dır

Tablo: GAP Bölgesi'ndeki İllerin Nüfusu

İller	1990	2000	2011	2012
Adıyaman	510.827	623.811	593.931	595.261
Batman	344.121	456.734	524.499	534.205
Diyarbakır	1.096.447	1.362.708	1.571.943	1.592.167
Gaziantep	1.010.396	1.285.249	1.753.596	1.799.558
Kilis	130.198	114.724	124.452	124.320
Mardin	558.275	705.098	764.033	773.026
Siirt	243.435	263.776	310.468	310.879
Şanlıurfa	1.001.455	1.443.442	1.716.254	1.762.075
Şırnak	262.006	353.197	457.997	466.382
GAP	5.157.160	6.608.619	7.819.184	7.958.473
Türkiye	56.473.035	67.803.927	74.724.269	75.627.384
GAP/Türkiye (%)	9,13	9,74	10,46	10,52

Kaynak: TÜİK

TRC2 Bölgesi kapsamında değerlendirildiğinde ise Diyarbakır ilinin şehirleşme oranının (% 72,6), Şanlıurfa ilinden çok yüksek olduğu (% 55,4) gözlenmektedir. Diyarbakır ilinde nüfus yoğunluğu (106) da Şanlıurfa ilinden (94) bir hayli yüksektir. Ancak, yıllık ortalama nüfus artışı anlamında Diyarbakır (% 13,4) Şanlıurfa ilinden (% 26,3) düşük bir orana sahiptir.

Tablo. TRC2 Bölgesi'ne Ait Seçilmiş Demografik Göstergeler

	Diyarbakır	Şanlıurfa	TRC2 Bölgesi	Türkiye
Toplam Nüfus (Kişi) (2012)	1.592.167	1.762.075	3.354.242	75.627.384
Şehirleşme Oranı (%) (2012)	72,6	55,4	63,5	77,3
Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması	67	73	23	-
Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı (%0)	13,4	26,3	13,4	12
Nüfus Yoğunluğu (Kişi/km ²) (2012)	106	94	99	98

Kaynak: TÜİK

TRC2 Bölgesi, 2012 yılı itibarıyla temel işgücü göstergeleri açısından incelendiğinde ise Diyarbakır ilinin gerek işgücüne katılma oranı (%40,4) gerekse istihdam oranı (% 34,9) anlamında Şanlıurfa ilinden çok aşağı bir durumda olduğu görülmektedir. Ayrıca, Diyarbakır bu iki değişken kapsamında Türkiye ortalamasının bir hayli gerisinde kalmaktadır. İşsizlik oranı açısından değerlendirme yapıldığında ise, Diyarbakır ilinin Türkiye ortalamasından yaklaşık 4 puan kadar fazla (% 13,8) bir değere sahip olduğu tespit edilmektedir.

TRC2 Bölgesi Temel İşgücü Göstergeleri

	İşgücüne Katılma Oranı (%)		İstihdam Oranı (%)		İşsizlik Oranı (%)	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Diyarbakır	40,4	-	34,9	-	13,8	-
Şanlıurfa	45,2	-	40,5	-	10,4	-
TRC2	32,8	28,8	30,1	26,8	8,4	6,9
Türkiye	49,9	50	49,9	45,4	9,8	9,2

Kaynak: TÜİK

Sanayi Gelişimi ve Dağılımı

GAP Bölgesi, 2006 yılı fiyatları itibarıyla, tarım sektöründe 5.784.870.000 TL (% 9,2), sanayi sektöründe 7.803.032.000 TL (% 4,1) ve hizmetler sektöründe 17.427.649.000 TL'lik (% 4,6) bir katma değer yaratmıştır. Bu durum itibarıyla, bölgenin özellikle sanayi ve hizmetler sektöründe Türkiye'ye katkısının çok düşük düzeyde olduğu gözlenmektedir.

Sektörler İtibarıyla Türkiye ve GAP Bölgesi'nde Gayri Safi Katma Değer (2006)

Bölgesel Katma Değer (Cari Fiyatlarla, 1.000 TL)				
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	1.473.843	3.339.710	6.326.373	11.139.926
TRC2 (Diyarbakır, Şanlıurfa)	3.089.800	1.941.369	6.995.904	12.027.073
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	1.221.227	2.521.953	4.105.372	7.848.552
GAP	5.784.870	7.803.032	17.427.649	31.015.551
Türkiye (TR)	62.662.754	188.646.805	417.108.706	668.412.265
GAP/Türkiye(%)	9,2	4,1	4,2	4,6

Kaynak: TÜİK

Yatırım teşvikleri açısından bakıldığında ise, 2001 yılından bugüne önemli bir gelişme olduğu gözlenmektedir. Örneğin, 2011 yılı itibarıyla GAP Bölgesinde toplam 463 yatırım teşviki kullanılmıştır. Bu değer, Türkiye'de kullanılan teşviklerin yaklaşık % 10'una denk gelmektedir

GAP Bölgesi ve Türkiye Yatırım Teşvikleri Belge Sayısı

Yıl	Diyarbakır (Adet)	GAP (Adet)	Diyarbakır/GAP (%)	Türkiye (Adet)	GAP/Türkiye (%)
2007	42	233	18,02	3.516	6,63
2008	17	316	5,37	4.044	7,81
2009	31	249	12,44	2.722	9,15
2010	97	615	15,77	4.504	13,61
2011	72	463	15,55	4.619	10,02
2012	69	457	15,09	4.362	10,04

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2012.

TRC2 Bölgesi kapsamında bir değerlendirme yapıldığında, Diyarbakır ilinin gerek imalat sanayi sıralamasında (53) gerekse de sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında (67) Türkiye'nin çok gerisinde kaldığı gözlenmektedir. Diyarbakır, "iş kayıtlarına göre girişim sayıları toplamı" açısından da Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında oldukça düşük değerlere sahiptir.

Diyarbakır-Şanlıurfa İllerine Ait Genel Göstergeler

	Şanlıurfa	Diyarbakır	TRC2	Türkiye
İmalat Sanayi Gelişmişlik Sırası	58	53	22	-
Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sırası (2011)	73	67	23	-
İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları Toplamı (2011)	53.400	39.896	93.296	3.422.163
Kişi Başına Elektrik Üretimi (KWh) (2011)	1.221	845	1.041	2.490
Sanayi Elektrik Tüketimi (MWh) (2007)	323.846	179.655	503.501	73.794.540

Kaynaklar: SEGE, 2011; TÜİK, 2011; Karacadağ Kalkınma Ajanst, 2010

GAP Bölgesindeki imalat sanayi işletmelerinin sayısı anlamında bir değerlendirme yapıldığında, Gaziantep ilinin 2.709 firma ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinde önde olduğu gözlenmektedir. Diyarbakır ili ise 430 işletme ile Bölge'deki işletmelerin ancak % 10,24'ünü bünyesinde barındırabilmektedir.

GAP Bölgesindeki İmalat Sanayi İşletmelerinin İllere Göre Dağılımı

İller	İmalatçı Sayısı	Oran(%)
Gaziantep	2.709	64,55
Şanlıurfa	466	11,10
Diyarbakır	430	10,24
Adıyaman	221	5,26
Batman	124	2,95
Mardin	111	2,66
Şırnak	56	1,33
Siirt	43	1,02
Kilis	36	0,89
Toplam	4.196	100

Kaynak: Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası, 2008.

Diyarbakır ili kapsamında, 2009 yılında yapılan bir sayımda ise imalat sanayinde faaliyet gösteren işletme sayısı 522 olarak tespit edilmiştir. Sayı itibariyle bu durumda öne çıkan sektörlerin; Tekstil, Örmeye ve Deri Sanayi (% 16,3) ve Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi (% 32,1) olduğu gözlenmektedir.

Diyarbakır Sanayisinin Sektörel Dağılımı

Faaliyet Alanı	İşletme Sayısı	%
Tekstil, Örmeye ve Deri Sanayi	85	16,3
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	85	16,3
Gıda, İçki ve Tütün Sanayi	82	15,7
Metal, Metal Eşya ve Makine Sanayi	78	14,9
Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi	71	13,6
Kimya-Petrol-Kömür-Kauçuk ve Plastik Ürünleri Sanayi	65	12,5
Madencilik ve Taş Ocaklığı	45	8,6
Diğer	11	2,1
Toplam	522	100

Kaynak: Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası, 2009.

Temel Sektörler: Tarım ve Madencilik

Diyarbakır ili kapsamında tarım sektörü çok önemli bir yer tutmamaktadır. Bu bölümde öncelikle “Tarım ve hayvancılık sektörü” ile “madencilik sektörü” temel sektörler çerçevesinde TRC2 Bölgesi kapsamında değerlendirilecektir. Diyarbakır ili; pamuk, buğday, arpa, mercimek ve dane mısır üretimi alanlarında Şanlıurfa’nın çok gerisindedir.

TRC2 Bölgesi Önemli Tarla Ürünleri ve Üretim Miktarları

		Pamuk	Buğday	Arpa	Mercimek	Dane Mısır
Diyarbakır	Ekilen alan(dekar)	451.228	1.454.763	566.255	424.650	112.914
	Üretim (Ton)	72.303	428.749	172.198	77.296	89.933
Şanlıurfa	Ekilen alan(dekar)	2.096.688	1.882.293	1.919.299	745.569	584.896
	Üretim (Ton)	359.181	542.585	437.373	144.356	375.414
TRC2 Bölgesi	Ekilen alan(dekar)	2.547.916	3.337.056	2.485.554	1.170.219	697.810
	Üretim (Ton)	431.484	971.334	609.571	221.652	465.347
Türkiye	Ekilen alan(dekar)	5.420.000	13.380.000	26.521.795	1.923.225	5.890.000
	Üretim (Ton)	954.600	3.850.000	6.970.000	380.000	4.200.000

Kaynak: Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası, 2009.

Meyve ve Sebze üretimi anlamında da TRC2 bölgesinde üzüm, antepfıstığı, domates, biber üretimi ön plana çıkmaktadır. Bahsi geçen meyve ve sebzelerin Diyarbakır ili 2011 yılı toplam üretim miktarı 242.828 tona karşılık gelmektedir.

TRC2 Bölgesi Meyve ve Sebze Üretim Miktarları (Ton)

	Diyarbakır	Şanlıurfa	TRC2	Türkiye
Üzüm	115.112	31.117	146.229	1.696.811
Antepfıstığı	702	36.619	37.321	112.000
Domates (sofralık)	68.307	89.161	157.468	7.573.431
Domates (salçalık)	34.964	270.708	305.672	3.430.002
Biber (salçalık)	5.982	46.053	52.035	730.493
Biber (dolmalık)	8.917	18.863	27.780	364.930
Biber (sivri)	8.844	2.667	11.511	879.846

Kaynak: Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2010.

TRC2 Bölgesi hayvansal ürün üretimi açısından ise Tablo 2.12’de yer alan değerlere sahiptir. Bahsi geçen hayvansal ürünlerin Diyarbakır ili 2008 yılı toplam üretim miktarı 3.849.399 tona karşılık gelmektedir.

TRC2 Bölgesi Hayvansal Ürün Üretimi

	Diyarbakır	Şanlıurfa	TRC2	Türkiye
Süt (ton)	165.135	117.754	282.889	12.243.040
Kırmızı et (ton)	18.357	4.585	22.942	482.442
Yumurta (bin adet)	39.935	54.335	94.270	13.190.696
Bal (ton)	2.733.330	300.530	3.033.860	81.364.000
Balmumu (ton)	107.885	12.965	120.850	4.539.000
Deri (adet)	784.757	111.295	896.052	8.758.545

Kaynak: Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2010.

TRC2 Bölgesi hayvansal ürün üretimi açısından ise hayvansal ürünlerin Diyarbakır ili 2008 yılı toplam üretim miktarı 3.849.399 tona karşılık gelmektedir.

TRC2 Bölgesi, özellikle Diyarbakır İli, büyük bir maden potansiyeline sahip olup son yıllarda mermer sektörünün öne çıktığı ve önemli bir istihdam yarattığı görülmektedir. Ayrıca TPAO, Perenco ve Alaaddin East firmalarına ait Merkez, Dicle, Eğil, Hani ve Kocaköy İlçelerinde çok sayıda petrol kuyusu bulunmaktadır.

Dış Ticaret Göstergeleri

GAP Bölgesi içinde en yoğun ihracat Gaziantep ili içerisinde gerçekleştirilmektedir. Bu il, 2012 yılı itibarıyla GAP Bölgesi içerisinde toplam ihracatın % 69,21’lik kısmını gerçekleştirmiştir. Gaziantep ilini sırasıyla Şırnak, Mardin, Diyarbakır ve Şanlıurfa illeri takip etmektedir. Diyarbakır ili 2012 yılında 198.952.274 dolarlık ihracatıyla GAP Bölgesi içinde ancak % 2,47’lik bir yer edinebilmiştir.

2012 Yılı GAP Bölgesi İhracat Verileri

İl	İhracat (Dolar)	GAP Bölgesi İçindeki Payı (%)	GAP Sıralaması İçindeki Yeri
Gaziantep	5.580.212.114	69,21	1
Şırnak	1.018.075.231	12,63	2
Mardin	948.377.599	11,76	3
Diyarbakır	198.952.274	2,47	4
Şanlıurfa	109.971.912	1,36	5
Adıyaman	104.826.308	1,30	6
Batman	83.512.706	1,04	7
Kilis	11.670.907	0,14	8
Siirt	6.226.032	0,09	9
GAP Bölgesi	8.061.825.083	100	---

Kaynak: TÜİK, 2011.

GAP Bölgesi ithalatı açısından bir inceleme yapıldığında ise Gaziantep ili bölgenin tüm ithalatının yaklaşık % 90'ını gerçekleştirmektedir. Diyarbakır ili ise 69.057.038 dolarlık ithalatı ile bölgede dördüncü sırada yer alan ithalatçı il konumundadır

2012 Yılı GAP Bölgesi İthalat Verileri

İl	(Bin Dolar)	GAP Bölgesi İçindeki Payı (%)	GAP Sıralaması İçindeki Yeri
Gaziantep	5.053.985.232	89,94	1
Şanlıurfa	202.967.249	3,61	2
Mardin	151.968.426	2,70	3
Diyarbakır	69.057.038	1,23	4
Şırnak	40.732.925	0,72	5
Adıyaman	35.585.231	0,63	6
Batman	26.754.486	0,48	7
Siirt	21.419.050	0,38	8
Kilis	16.539.135	0,31	9
GAP Bölgesi	5.619.008.772	100	---

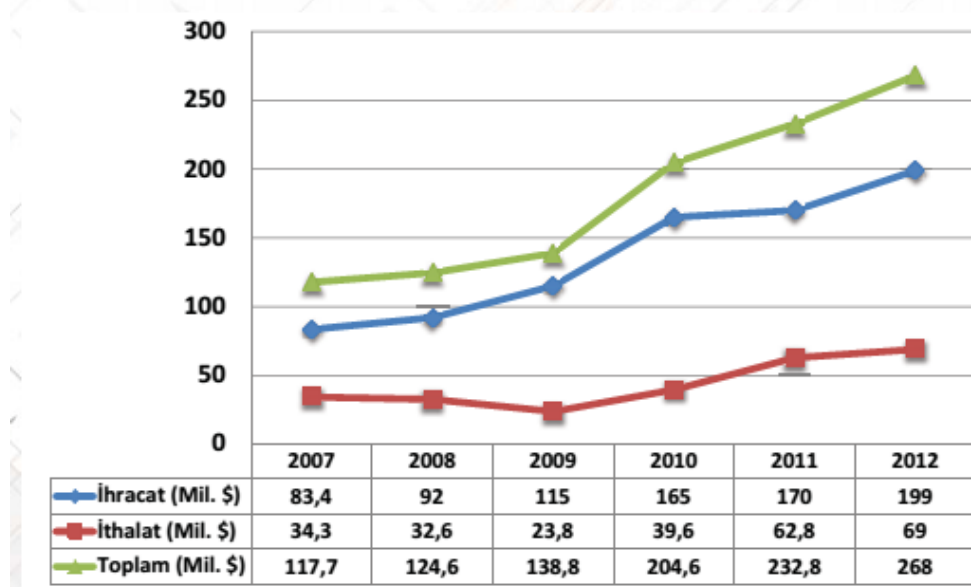
Kaynak: TÜİK, 2012

2011 Yılı GAP Bölgesi Toplam Dış Ticaret Verileri

İl	Bin Dolar	Bölgesel Pay %	GAP Sıralaması
Gaziantep	6.948.169	76,12	1
Mardin	661.848	7,25	2
Şırnak	634.293	6,95	3
Şanlıurfa	420.484	4,61	4
Diyarbakır	204.564	2,24	5
Adıyaman	156.934	1,72	6
Batman	53.712	0,58	7
Siirt	47.755	0,53	8
GAP Bölgesi	9.127,759	100	---

Kaynak: TÜİK

Diyarbakır'a Ait Dış Ticaret Grafiği

Kaynak: TÜİK

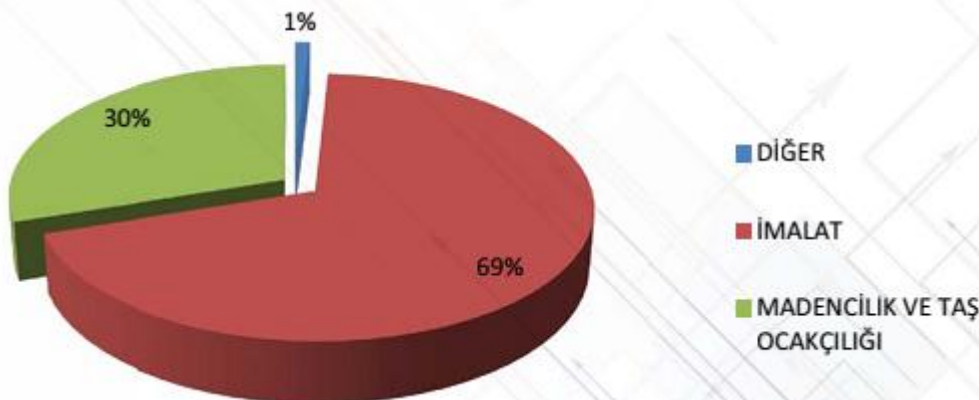
Diyarbakır ili bağlamında detaylı bir değerlendirme yapıldığında ise, İmalat Sanayisi Ürünlerinin ihracatı yapılan ürünler anlamında ön sırada olduğu (% 70,89), bu ürün grubunu “Madencilik ve Taş Ocakçılığı (% 30,91)”nın takip ettiği görülmektedir.

Diyarbakır'dan İhraç Edilen Ürünlerin İl İhracatı İçindeki Miktarları ve Payları

Ürünler	Miktar (bin \$)	Pay (%)
İmalat	116.968	70,89
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	51.010	30,91
Tarım ve Ormancılık	305	0,18
Toptan ve Perakende Ticaret	781	0,48
Balıkçılık	237	0,06
Toplam	164.989	100

Kaynak: TÜİK

Diyarbakır'dan İhraç Edilen Ürünlerin İl İhracatı İçindeki Pay Grafiği

Diyarbakır'ın ülkelere göre ihracatı ele alındığında ise ilk üç sırayı Irak, Çin ve Suudi Arabistan'ın aldığı görülmektedir. Özellikle Irak (% 53,69) ve Çin (% 30,28)'in Diyarbakır'ın en önemli ticari ortakları olduğu görülmektedir. Avrupa ülkeleri ise Diyarbakır ihracatı içerisinde çok az bir pay içermektedir.

Diyarbakır İhracaatının Ülkelere Göre Dağılımı, 2012

Ülke	İhracat Değeri (Milyon Usd)	Toplam İçindeki Pay
Irak	107,2	% 53
Çin	60,5	% 31
Suudi Arabistan	5	% 2,5
Libya	4,2	% 2,11
Hindistan	2,6	% 1,30
Tayvan	1,99	% 1
Diğer ülkeler	17,51	% 9,09

Kaynak: TÜİK

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2012 yılında yayınlanan 81 il durum raporunda yeralan Diyarbakır iline ait ihracat verileri incelendiğinde Diyarbakır İli'nde 2008 ile 2012 yılları arasında ciddi bir ihracat gelişimi görünmektedir. Bu gelişime bağlı olarak il de ihracatçı firma sayısı da artmaktadır.

Diyarbakır İline Ait İhracat Bilgileri

Yıl	İhracatçı Firma Sayısı	İhracat Değeri (1.000 USD)
2008	84	89.191
2009	105	115.388
2010	128	165.201
2011	140	169.398
2012	161	198.952

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2012

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2012 yılında yayınlanan 81 il durum raporunda yeralan Diyarbakır iline ait ithalat verileri incelendiğinde Diyarbakır İli'nde 2008 ile 2012 yılları arasında ciddi bir ithalat gelişimi görünmektedir. Bu gelişime bağlı olarak il de ithalatçı firma sayısı da artmaktadır.

Diyarbakır İline Ait İthalat Bilgiler

Yıl	İthalatçı Firma Sayısı	İthalat Değeri (1.000 USD)
2008	88	31.205
2009	79	23.810
2010	113	39.572
2011	150	62.679
2012	136	69.057

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2012

Genel Bütçe Vergi Gelirleri GAP Bölgesi genel bütçe vergi gelirleri açısından tahsilât anlamında 2010 yılı içerisinde 3.718.131.599 TL'lik bir değere ulaşmıştır. Diyarbakır ilinin GAP bölgesi içindeki payı yaklaşık olarak % 19'dur.

2010 Yılı GAP Bölgesi Genel Bütçe Vergi Gelirleri

İl	Tahakkuk [1]	Tahsilât [2]	GAP Bölgesi Payı (%)
Gaziantep	1.909.899.249	1.491.619.610	40,12
Diyarbakır	892.237.305	691.585.314	18,60
Şanlıurfa	785.000.141	573.383.848	15,42
Mardin	359.626.664	284.363.236	7,65
Adıyaman	300.949.477	223.686.969	6,02
Batman	260.484.746	206.966.256	5,57
Şırnak	209.924.213	140.161.760	3,77
Siirt	133.290.065	106.364.606	2,85
GAP Bölgesi	4.851.411.860	3.718.131.599	100,00

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı

Diyarbakır ili Sanayi Yapısı ve Ticari Yapısı Değerlendirmesi

Diyarbakır İline ilişkin yukarıda verilen detaylı istatistik bilgilere dayanarak Diyarbakır ili Sanayi ve Ticari yapısının değerlendirilmesi;

Diyarbakır İli Sanayi Yapısı Değerlendirmesi

Diyarbakır ekonomisi; başta tarım ve hayvancılık olmak üzere sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerine dayanmaktadır. Bölgede geçmiş dönemlerde yaşanan sorunlardan dolayı arzu edilen düzeyde bölgeye sanayi yatırımı yapılmamış ve dolayısıyla sermaye akışı gerçekleşmemiştir. Katma değeri yüksek yatırımcılar Diyarbakır bölgesi yerine başka bölgelere kaymıştır.

Fakat bölgenin ciddi bir tüketim noktası olması, Ortadoğu ile Türkiye Cumhuriyetlerinin pazarına yakın olması, ucuz iş gücü, yöresel hammadde potansiyeli ve yürürlüğe giren son teşvik sistemi ile yatırımcı-lar için bir cazibe merkezi olmuştur.

Son yıllarda Diyarbakır'da güven ortamının tesis edilmesiyle, özel sektöre dayalı ekonomi, gelişme sağlamıştır. Bu bağlamda 2008 yılı itibarı ile (2008 yılında 62 adet yeni firma kurulmuştur) il genelinde ciddi sanayi yatırımları yapılmıştır. Bu nedenle Diyarbakır ilinde orta ve uzun vadede ekonomideki gelişim daha da artacağı tahmin edilmektedir. Nitekim bölgede yaşanan ekonomik sorunlara rağmen ilde ve bölgede sağlanan güven ortamından dolayı sermaye akışının başladığı ve ciddi sanayi yatırımlarının yapıldığı gözlenmektedir.

4.9.1. DİYARBAKIR İLİ SEKTÖR ÖRGÜTLERİ, ALTYAPI VE PROJELER

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI AMAÇ ve HEDEFLERİ

KARACADAĞ Kalkınma Ajansı tarafından yürütülen TRC2 BÖLGESİ 2014-2023 BÖLGE PLANI çalışmalarında, Ajansın Internet sitesindeki oylamalar, Yönetim Kurulu ve Kalkınma Kurulu üyeleri, bölgenin kurum ve kuruluşları ve Bölge Planı çalıştaylarına katılan kurum, kuruluş, STK ve özel sektör temsilcilerinin değerlendirme sonuçlarına göre çıkan sonuçlar aşağıda verilmektedir.

TRC2 BÖLGESİ İÇİN KALKINMADA ÖNCELİKLİ TEMALAR

1. İstihdam kapasitesini arttırmak /işsizliği azaltmak
2. Üretkenliği arttırmak
3. Sanayiye geliştirmek
4. Bölgenin tanıtımını sağlamak

SORUN ALANLARI

1. İşsizlik
2. Kentin imaj sorunu ve tanıtım eksikliği
3. Sanayi altyapısının yetersiz olması

Bu çalışma sonucunda, Gelişme ekseninde beş temel amaç belirlenmiştir:

Aşağıda sıralanan bu temel amaçlar çerçevesinde alt hedefler ve stratejiler belirlenmiştir.

Stratejik Hizmet Sektörlerinde Uzmanlaşmanın Sağlanması ve Büyümenin Hızlandırılması: Hızlı büyüme potansiyeline sahip aynı zamanda hızlı istihdam artışı ve işgücünün niteliğini geliştirici etkisi bulunan stratejik hizmet sektörlerinde gelişmenin, hizmet kalitesi artışı ve uzmanlaşmanın artırılması ile sektörel gelişme ve ekonomik büyümenin desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Diyarbakır ve Şanlıurfa'da Tarımsal Üretimin Rekabetçi Bir Yapıya Kavuşturulması: Modern tarım yöntemleri kullanılmasıyla tarımsal yapıda bir dönüşümün gerçekleştirilmesi; tarımsal üretimde katma değerin artırılması ve ürün çeşitliliğinin sağlanması, tarımsal girdi maliyetlerinin düşürülmesine yönelik önlemlerin alınması ile tarımsal işletmelerin rekabet güçlerinin yeniden yapılandırılması amaçlanmaktadır.

Bölge İllerinde Sanayinin Gelişmesi ve Katma Değerli Üretim Yapısına Geçiş: Bölge ekonomisinin güçlendirilmesi ve üretkenliğin artırılması için bölge illerinde imalat sanayinin geliştirilmesi, öncü ve stratejik sektörlerde yığılma ve iktisadi saslama sağlanması, sektörler arasında tedarik ve değer zincirlerinin oluşturulmasıyla bölgenin dışa açılması amaçlanmaktadır.

KOBİ'lerin Rekabet Güçlerinin Artırılması, Girişimciliğin Desteklenmesi ve İçsel Potansiyelin Harekete Geçirilmesi: KOBİ'lerin kapasitelerin geliştirilmesi, girişimcilik konusunda farkındalığın artırılması, girişimcilere yönelik finansal araçların geliştirilmesi ve erişilebilirliğinin artırılması ile bölgede üretim kapasitesinin geliştirilmesi, iş olanaklarının yaratılarak istihdam kapasitesinin artırılması amaçlanmaktadır.

İş ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi: Çalışma alanlarında altyapının iyileştirilmesi, yeni yatırım taleplerini karşılayabilecek çalışma alanlarının oluşturulması, bölgeye yönelik oluşmuş olumsuz imajın ortadan kaldırılması için acil önlemlerin alınması ve beşeri sermayenin sektörel gelişme politikalarıyla uyumlu olarak geliştirilmesi, bölgede yaşam kalitesinin artırılması ve kentsel çekiciliğin artırılması ile bölgenin iş ve yatırım açısından cazip hale getirilmesi amaçlanmaktadır.

TRC2 Bölgesi ülkenin düşük gelirli bölgeleri arasında olmasına karşın, Diyarbakır başta olmak üzere metropolleşme sürecindeki merkezlerdeki kentsel ekonomilerin etkisi, genç nüfus ve işgücü potansiyeli, doğal kaynaklar ve tarım potansiyeli ile ekonomik canlılığın ve dinamizminin bulunduğu bir bölgedir. Yapılan iktisadi analizlerde bölge ekonomisinde son 4 yılda hızlı gelişmeler olduğu; sanayi sektörlerinde uzmanlaşma ve yığılmaların artmasının yanı sıra kentsel gelişme, talep koşulları, inşaat ve bölgeye gelen yatırımların da etkisi ile başta tekstil ve giyim eşyaları ile mobilya olmak üzere aşağıdaki tabloda yer alan sektörlerin hızlı büyüme gösterdiği görülmüştür. Bölgede uzmanlaşma ve nitelikli yığılmalar gösteren, kümelenme olanakları açısından ele alınabilecek olan bu sektörler bölgenin temel sektörleri olup, emek yoğun ve katma değerli üretim yapısına sahip yükselen sektörler de bölgede geliştirilecek stratejik sektörler olarak değerlendirilmektedir.

Bölge İllerinde Stratejik Sektörler		
	Temel Sektörler	Yükselen Sektörler
Diyarbakır	Gıda Ürünleri İmalatı	Tekstil Ürünleri ve Giyim Eşyaları İmalatı
	Metalik Olmayan Mineral Ürünleri İmalatı	Mobilya Ürünleri İmalatı
	Diğer Madencilik ve Taş Ocakçılığı	Elektrikli Teçhizat İmalatı
	Ağaç ve Ağaç Ürünleri İmalatı	Makine ve Ekipman İmalatı

Bu kapsamda Diyarbakır'da ilgili sektörler için Küçük ve Organize Sanayi siteleri ile sanayi alanlarının kurulması önerilmektedir.

DİYARBAKIR OSB

Organize sanayi bölgesi Heyeti, Diyarbakır İl Özel İdaresi Müdürlüğü ve Ticaret Sanayi Odası Başkanlığının iştirakiyle 1991 yılında kurulmuştur.

Bölge Diyarbakır Elazığ Devlet Karayolunun 22.KM 'sinde Yaytaş Köyü Sınırları içerisinde 1992 yılında 523 hektar alana kamulaştırma işlemleri tamamlanarak 5000 ile 45000 M2 arasında toplam 255 sanayi parseli oluşturulmuştur.

1996 Yılında 100 hektarlık alanda altyapı inşaatına başlanmıştır. 2010 yılı itibarı ile altyapıda % 99 oranında fiziki gerçekleşme sağlanmıştır.

Bölgenin elektrik, su, doğalgaz, iletişim ve ulaşım ile ilgili önemli altyapı eksikliği bulunmamaktadır.

120 firma üretimde 40 firma inşaat'ta ve 39 firmada projede olmak üzere toplam 199 firma yer almaktadır.

5.000- 45.000 m2 arasında değişen 301 sanayi parselinden oluşmakta iken, yapılan tevhitlerle 255 sanayi parseline dönüştürülmüştür.

Günümüzde yaklaşık istihdam sayısı 3000 civarındadır. Tam doluluk oranı sağladığında bu sayının 7.000 ile 10.000 arasında olacağı öngörülmektedir.

1996 yılında alt yapı çalışmalarına başlanmış olup ulaşılan rakamsal veriler aşağıda gösterilmiştir ;

BÖLGENİN ALT YAPI DURUMU

- 27.832 m. Trafik yolu
- 22.657 m Kanalizasyon Şebekesi
- 9.205 m Yağmur Suyu Şebekesi
- 28.115 m İçme Suyu Şebekesi
- 500 m3 ve 5000 m3 2 adet gömme su deposu
- 50 lt /sn 3 adet aktif su kuyuları
- Elektrik altyapısı;
94 adet OG, 12 adet AG trafo mevcut olup, toplam 48.647 KVA kurulu trafo gücüne sahiptir.
Havai hatların uzunluğu 17.000 m' dir.
1 adet merkez trafo binası
2 adet alt trafo binası
500 adet demir ve betonarme direk
200 adet dış aydınlatma armatörü mevcuttur.
Bölgede yıllık ortalama 40- 50 milyon kwh elektrik enerjisi tüketilmiştir.

Üretilen ürünlerin sınır ya da limanlara düşük maliyetle ulaştırılması için gerekli olan Demiryolu Hattının alt ve üst geçitleri, kamulaştırma işlemleri ile birlikte OSB'ye bağlanmasının kısa sürede tamamlanması ve 2013 sonunda hizmete açılması beklenmektedir.

SOSYAL DONATILAR

- 2003 yılında yapımı biten hizmet binası
- Taş laboratuvarı olarak hizmet veren hizmet binası
- Müteşebbis heyetce yaptırılan jandarma karakol binası ve 4 daireli lojmanı
- Sağlık ünitesi olarak hizmet veren bina
- Sanayicilerin katkıları ile zemin katı hizmete açılmış camii

2009 yılı itibarı ile Organize Sanayi Bölgesinin Evsel çöp atıkları ve çevre temizliği işi hizmet alımı yapılmıştır.

MEVCUT DURUM

YATIRIMCILARIN DURUMU

- Üretimde olan firma sayısı: 120
- İnşaatda olan firma sayısı: 40
- Projede aşamasında olan firma sayısı: 39
- Toplam: 199

ÜRETİMDE OLAN FİRMALARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

- Çırcır, Ham yağ ve Biodizel: 14 (Dönemsel çalışanlar)
- Tekstil ve Çorap: 7
- Mermer ve Bazalt işleme: 16
- Gıda ve Yem: 17
- Yapı elemanları ve Kimyasalları: 16
- Metal ve Elektrik Malzemeleri: 14
- Kereste, Mobilya ve Pen imalatı: 16
- Diğerleri: 20
- Toplam: 120

Talebin devam etmesi nedeniyle 2. OSB projesi de gündeme gelmiş ve altyapı (elektrik, su, doğalgaz, yol vb) inşaat hazırlıkları yapılmaya başlamıştır.

TARIMA DAYALI İHTİSAS BESİ OSB

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı arasında imzalanan protokol kapsamında kurulmasına karar verilen, Ticaret Borsası, Esnaf ve Sanatkarlar Odası ile Ticaret ve Sanayi Odası tarafından ortaklaşa yapılan 187 hektar alanda inşa edilen, 113 parselden oluşan ve Türkiye’de bir ilk olan Diyarbakır Tarıma Dayalı İhtisas Besi Organize Sanayi Bölgesi’nde tesisler tamamlanıp işletmeye alınmaya başlanmıştır.

Tam doluluğun sağlanması ve yatırımların işletmeye alınması ile yaklaşık 10.000 Büyükbaş besiciliği yapılacak olup, yaklaşık 4000 kişilik istihdam sağlanacaktır.

DİYARBAKIR TEKSTİL KENT

Diyarbakır'da 750 dönüm alana yaklaşık 7.500 kişinin istihdam edileceği "Tekstilkent" kurulması planlanmıştır.

Güneydoğu Tekstil Sanayi ve İş Adamları Derneği (GÜNTİAD) çatısı altında birleşen Güneydoğulu tekstilcilerin Tekstil Kent Projesi Diyarbakır Valiliği öncülüğünde Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın koordinasyonunda kurulacaktır.

Diyarbakır Elazığ karayolu üzerinde kurulacak ve tüm Türkiye'den gelecek tekstilcileri bir araya getirecek Tekstil Sanayi Sitesi'nin kurulacağı alanın tahsisi için başbakanlıktan onay bekleniyor.

Hükümetin yeni stratejisine göre, İstanbul ve İzmir'in tekstilde moda ve tasarım merkezi Anadolu'nun ise üretim merkezi olacaktır.

Tekstil Sanayi Sitesi'nde okul, kreş, parklar ve showroom gibi sosyal altyapıya da yer verilecek.

Açıklanan yeni teşvik paketinden sonra tekstil firmalarının bölgeye ilgisi artmış olup, emek yoğun bir sektör olan Tekstil sektörünün istihdama sağlayacağı katkı nedeniyle Tekstil Kent Projesinin hayata geçirilmesi kararlaştırılmıştır.

Mevcut durumda Mera olan arazinin Tekstil Kent alanı olarak tahsisi için çalışmalara başlanmış olup, Mera komisyonunca alınan karar, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca onaylanmış ve Yerin tahsisi için artık başbakanlıktan onay beklenmektedir.

Yüzlerce fabrika bir araya geleceği için yönetiminin de ya organize sanayi bölgesi ya da küçük sanayi sitesi olması gerekirken, Organize sanayi bölgelerinin kuruluşu ve işletilmesi zaman aldığı için küçük sanayi sitesi olarak kurulması kararı doğrultusunda yönetimi için GÜNTİAD üyelerinden oluşan bir kooperatif kurulmuştur.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesince imar planı için olumlu görüş bildirilmiş ve bir mimarlık firmasınca imar planı hazırlığına başlanmıştır.

Yer tahsisi ve imar planı tamamlandıktan sonra alanın alt ve üst yapıya ilişkin projeler hazırlanacaktır.

Alanın geniş olması nedeniyle proje 3 etap şeklinde gerçekleştirilecektir.

İlde merdiven altı üretim yapan yaklaşık 120 iş yerinin bulunduğu bilinmekte olup var. Bu firmalar yer sıkıntısından dolayı istenen şartlarda üretim yapamamaktadırlar. Büyük bir kısmı uygun bir yer olması halinde taşınma niyetini dile getirmişlerdir. Tekstil kentin bir kısmında mevcut yerel imalatçılara ve önemli bir kısmına da İzmir, İstanbul, Bursa ve Antalya gibi illerden yatırım yapmak isteyen tekstilcilere tahsis yapılması planlanmaktadır. Böylece yerel firmalar bu alanda büyük firmalara üretim yapar hale gelebilecektir.

Üretim, rekabet nedeniyle İstanbul ve İzmir'in dışına kaymakta olup, Tekstil ürünlerinin Anadolu'da üretilip İstanbul'da pazarlanması modeli geliştirilmektedir.

Bu alanda yapılacak yatırımlarla Diyarbakır'da sanayinin istihdamdaki payı, özellikle kadın istihdamı artacak, üretim ve ihracat potansiyeli harekete geçirilecektir.

GÜNTİAD Yönetim Kurulu "İl dışındaki tekstil firmalarının maliyetlerinin yüksek olduğunu, bu nedenle Diyarbakır'a yatırım için yoğun talep gösterdiğini belirtmektedir".

Sektörel bazdaki bu gelişimde hem Avrupa hem de Ortadoğu iyi bir pazar olacak. İşbirliği halinde tüm dünyaya ürünleri pazarlama şansı olacaktır.

Bir anlamda tekstilciler güçlerini birleştirecekler ve kümelenme sağlayacaklardır.

Tekstilkentin 2014 yılının sonunda tam anlamıyla üretime geçmesi hedeflenmektedir. Bu konuda valilik, belediye, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası, sivil toplum kuruluşları ve Karacadağ Kalkınma Ajansından destek alınmaktadır. Bu yatırım başka sektörlerde de emsal olacaktır.

Yatırımcılar, hem lojistik hem sosyal anlamda yatırımcı için çok cazip bir il olduğu için Diyarbakır da yatırım yapmayı düşünmektedirler.

DİYARBAKIR LOJİSTİK OSB

İlin ekonomik ve sosyal kalkınması için önem taşıyan Lojistik Merkez kurulması projesi fizibilite ve geliştirme aşamasındadır.

Diyarbakır lojistik sektörüne yönelik yapılan saha ve anket çalışmaları kapsamında, il bütününde sektörde hizmet vermekte olan firmaların yerel ağırlıkta olduğu, ulusal veya uluslararası alanda hizmet vermekte olan lojistik firmaların bulunmadığı tesbit edilmiştir.

Ayrıca, sektörün fiziksel dağınıklığı, firmaların küçük ölçekli ve verimsiz olduğu ve dolayısı ile yönetsel yapılarının oluşmadığı gözlemlenmiştir.

Öte yandan ihracatta, Türkiye genelinde Diyarbakır'ın ciddi oranda gelişme gösterdiği, bu gelişimin sektörün antrepo ve depo kullanımına ilişkin gereksinimlerini arttırdığı, bundan dolayı Diyarbakır ilinde yakın zamanda gümrüklü ve gümrüksüz olmak üzere özellikle gıda, paketlenme ve tekstil sektörüne hizmet verecek oluşumlar olacağı vurgulanmaktadır.

İlin mevcut lojistik altyapısı değerlendirildiğinde ise, küreselleşen rekabet ortamında firmaların yoğun olarak kullanmayı ekonomik nedenlerden dolayı tercih ettiği multi modal taşımacılık alt yapısının da yeterli olmadığı tesbit edilmiştir.

Fakat ilin gelişen sanayisi karşısında bu tür alt yapıların da süreç içerisinde kendiliğinden oluşacağının gözlemlendiği raporda yer almaktadır. Bunun mevcut durumda göstergelerinden biri de OSB'lerde bulunan firmaların talepte bulundukları demiryolu bağlantısı ve aktarım istasyonu alt yapısıdır.

İlin yerel ve ekonomik aktörleri son dönemde lojistik sektörünün gelişimine yönelik ortak bir olgu yaratmıştır. Bu bağlamda Karacadağ Kalkınma Ajansı sektörün sorunları ve çözüm önerileri için tüm tarafların katılımı ile çalıştaylar düzenlemiş ve bunları ilgili taraflara iletmıştır. Bu ve bu tür çalışmalar ile sektörün mevcut durumunun geliştirilmesi için vizyon yaratılmıştır.

Diyarbakır İli lojistik sektöründe var olan en temel sorunlardan bir tanesinin kavramsal olarak lojistik kelimesinin sektör tarafından sadece taşımacılık-nakliye olarak algılanması, Sektörün fiziksel dağınıklığı, firmaların küçük ölçekli ve verimsiz olması, teknoloji kullanımında uzak olunması önemli sorunlar arasında yer almaktadır.

Optimal ölçekli şirket birleşmeleri yoluyla (kümelenme değil) daha verimli ve güçlü şirketlerin il genelinde oluşturulması gerekliliği, küçük firmaları bir araya gelmeye teşvik edecek bir yönetsel yapı oluşturulması hedeflenmektedir.

İl genelinde bulunan sanayi firmaların genel anlamda üretim ölçeklerinin küçük olması ve üreticilerin kendi işlerini, kendi araç ve depolarında kendilerinin yöneterek gerçekleştirmekte olmaları İl genelinde lojistik hizmetlerden artı değer elde edilmesini zorlaştırmaktadır. Ayrıca lojistik sektörünün taşımacılık ve depolama olarak gelişmesinden çok nakliye ağırlıklı oluşumların meydana gelmesini neden olmaktadır.

Diyarbakır'da şirketlerin çoğunluk ile aile şirketleri olmasından dolayı kurumsallaşma ve şirket birleşmelerine sıcak bakılmaması bir gerçektir. Bu durum firmaların ekonomik ölçeklerinin büyümesini engellemektedir.

Demiryolu taşımacılığı, İl genelinde sadece dökme yükler için kullanılmaktadır. Bölgede bulunan demir yolları eski ve genellikle tek hatlıdır. İstasyonlarda yük elleçleyebilecek alan ve ekipman yeterli oranda bulunmamaktadır. Bu neden ile bölgenin multi-modal veya intermodal taşımacılık yapabilme kabiliyeti düşüktür. İlin önemli oranda yük üretim noktaları olan Organize Sanayi Bölgelerine demiryolu bağlantısının bulunmaması lojistik sektörü için diğer bir sorundur.

Bu bağlamda, sektör kapsamında limanların ve gümrük kapılarının demiryolu ulaşımı ile erişilebilirliklerinin artırılması, bölge illeri arasında demiryolu bağlantısının sağlanarak demiryolları kullanımının etkinleştirilmesi ve sanayi bölgelerine demiryolu terminali altyapısı olan depolama alanlarının oluşturulması elzemdir.

Diyarbakır ilinin otoyol bağlantısının olmaması ve mevcut karayolu kalitesinin yetersiz olması taşımacılık sektöründe zaman kaybına ve maliyetlerin artmasına neden olmaktadır. Bu ortaya çıkan sorunlardan dolayı bölgede ithalat veya ihracat yapmakta olan firmaların taşıma maliyetleri artmaktadır. Ayrıca karayolunun bölgede

nerede ise tek taşıma şekli olarak kullanılmasından dolayı ihracatçı firmalar, özellikle mevsimsel olarak araç bulma sıkıntısı yaşamaktadır.

İl'de lojistik sektörünün gelişiminde İpek yolunun geliştirilmesi önem teşkil etmekte olduğu merkezi hükümet tarafından da vurgulanmaktadır. Fakat bu bağlamda İl'de bulunan gümrük alt yapısı yetersiz ve kısırdır. İlin gelişen sanayisine cevap verebilecek mevcut durumda gümrük denetimine uygun gümrüklü saha ve kantar bulunmamaktadır. Bu neden ile kaçak eşyaların alınıp tasfiye edilme işlemlerinde sıkıntılar yaşanmakta, ihracat ve ithalat işlemlerinde darboğazlar oluşmaktadır. Tüm bu süreçler bölgede bulunan sanayici üzerinde ciddi anlamda zamansal ve mali kayıplar yaratmaktadır.

Gümrük işlemleri bölgede antrepo kavramının oluşmamasından ve gümrüğe ait bir gümrüklü saha olmamasından dolayı, ihracata tabi yükler araç üzerinde mühürlenmektedir. Bu araçların büyük oranda konteynerize olmamasından dolayı gümrük müdürlüğü tarafından kontrol edilme olasılıkları düşüktür. Yani açık araçlar ile bölgede ihracata sevk yapılmaktadır. Bu da bölgede kaçakçılığı teşvik etmektedir.

İl de 2012 yılı itibarı ile yeni yapılacak olan Gümrük Hizmet binasının şehir içinde olması ve TIR giriş çıkışlarına uygun olmaması da gümrük işlemlerini ciddi oranda yavaşlatmaktadır. Bunun temel nedeni ise bölgede antrepo kullanımının olmaması ve araç üzeri gümrük işlemlerinin yapıyor olmasıdır.

Diyarbakır'da sivil havaalanının olmaması, mevcut havaalanının kargo taşımacılığına yönelik bir alt yapısının olmaması da sektör için mevcut durumda büyük bir sorun teşkil etmese de ilerleyen süreçlerde hava kargo sektörünün gelişmesi sonucunda hissedilecek olan sorunlar arasında yer almaktadır.

Ayrıca havaalanında gümrüklü kısım amirliği kâğıt üzerinde bulunmakta iken fiili olarak her hangi bir yapılaşma bulunmamaktadır. Raporun hazırlanmasına yönelik olarak yapılan çalışmalarda ortaya çıkan diğer sorunlar arasında sektöre yönelik doğru bilgi akışının ve yönlendirmenin olmadığı, firmaların yurtdışı bağlantı eksikliği, yerel firmalar da markalaşmanın yetersiz düzeyde olduğu, sektöre yönelik mevcut durumda girişimcilik ruhunun olmadığı gibi sorunlar da gözlemlenmiştir.

Bütün bu tesbitler ve eksiklerin giderilmesine yönelik ihtiyaç sebebi ile Lojistik OSB yatırımına karar verilmiştir.

Hedeflenen yatırımın Gelişme Planı çerçevesinde ise, yerel gereksinimlerle başlayarak bölgesel hizmetler başta olmak üzere ulusal ve uluslararası gereksinimlere yönelecek bir lojistik merkez öngörülmektedir. Bu çerçevede demiryolu yapımı öncesi ve sonrası olmak üzere iki aşamalı bir gelişme planlanmıştır.

Yatırım aşamaları

1. Aşama (2013-2014): Bu aşamada 84 dönüm arazi üzerinde TCDD tarafından yapılacak demiryolu hat, elleçleme ve depolama alanları yatırımları öngörülmüştür. Bu aşamaya paralel olarak Lojistik İhtisas OSB onay ve kuruluş çalışmaları sürecektir. TCDD istasyon, depolama ve elleçleme sahası olarak öngörülen alan büyüklüğü 78.000 m² dir. Bu aşamada Lojistik İhtisas OSB kuruluş çalışmalarının tamamlanması, plan ve projelerin hazırlanması ve Bakanlık tarafından onaylanması sağlanacaktır.

2. Aşama (2015-2018): Bu aşamada altyapı yatırımının tamamlanması öngörülmektedir. Firma yatırımları 2015 yılında başlayacaktır. Bu aşamada öngörülen gelişme için öngörülen alan 630 dönümdür (630.000 m²) Proje sonunda ilk etapta toplam 708 dönümlük bir alan kullanılmış olacaktır.

Diyarbakır lojistik merkezinin gelişmesini etkileyecek başlıca nedenler aşağıda belirtilmiştir:

- GAP Projesi'deki ekonomik gelişme,
- Kentin sanayi, ticaret ve diğer hizmetler sektörlerindeki gelişimi,
- OSB nin varlığı,
- Mevcut demiryolu altyapısı,
- Gümrükleme işlemlerinin yapılabilir olması ve Irak sınırına yakınlık,
- Lojistik hizmet verecek girişimcilerin artması,
- Kent içindeki yük trafiğinin kent dışına çıkarılması,
- Merkezin ulusal ve uluslararası bazda tanıtılması, fuar vb. etkinlikler düzenlenmesi.

Merkezde yaklaşık tahmini olarak 700-900 kişi çalışacak olup, bunlar ağırlıklı olarak taşıt sürücüleri, depo elemanları, vinç ve diğer makine operatörleridir.

DİCLE VADİSİ PROJESİ

Diyarbakır'ın görünümünü değiştirecek bu proje ile Dicle Vadisi'nin ekolojik potansiyeli de dikkate alınarak, Kent ve çevresinde yaşayanların dinlenme alanları gereksinimlerini karşılamak amacıyla ilk aşamada Dicle Vadisi'nin Master Planı hazırlanacak. Bu planın ardından ise kentsel tasarım ve peyzaj projeleri ile uygulama çalışmaları başlatılacak. Bu çalışma ile Diyarbakır'da önemli ölçüde ihtiyaç duyulan yeşil alanlar artırılacak.

Geneksel hava korunacak

Bölgede meydanlar, bahçeler, yaya yolları, bisiklet yolları, hobi ve sportif alanları oluşturulacak. Geleneksel, yöresel, kültürel, doğal özellikleri ve çevresindeki alanlar ile kentin doğal yapısı da korunacak. Geleneksel öğeler yanında çağdaş peyzaj düzenlemeleri de yapılacaktır.

Öncelikli hedef bisiklet yolları

Projenin ilk etabı, On Gözlü Silvan Köprüsü ile hemen üst tarafından yükselen, Diyarbakır sur içinin ve çevresinin algılandığı Kırklar Tepesi yamaçlarında olacak. 280 hektar büyüklüğünde olacak Kırklar Tepesi Parkı içerisinde doğal gölet, açık hava etkinlik alanı, gezi, yürüme ve koşu yolları, dinlenme ve çocuk oyun alanları, kır kafeleri ile piknik alanları bulunacaktır. Parkı engelli ve yaşlıların da rahat kullanabilmesi amacıyla engelsiz bir tasarım düzenlemesi yapılacaktır. Ayrıca çevre ve doğanın korunması için öncelikle parkta sonrasında tüm kentte bisiklet yollarının yapılması öncelikli hedefler arasına alındı.

KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ

Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) tarafından Diyarbakır Surları'nı gecekondulardan kurtarmak için başlatılan Kentsel Dönüşüm Projesi devam etmektedir.

Proje kapsamında evleri yıkılan hak sahiplerine ödemeleri yapılmaktadır.

Diyarbakır Surları'nı gecekondulardan kurtarmak için başlatılan Kentsel Dönüşüm Projesi yürütülmektedir. Cumhurbaşkanlığı tarafından himaye altına alınan Tarihi Sur Bölgesi, Valilik, TOKİ ve Belediye işbirliğiyle yürütülen projelerle ayağa kaldırılmaktadır.

Alipaşa-Lalebey ve Suriçi (Cevatpaşa) Mahallelerinin Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında Tarihi Diyarbakır Surları çerçevesinde Valilik, Büyükşehir ve Sur Belediyesi ile TOKİ tarafından yürütülen çalışmalarda hak sahiplerine ödemeleri yapılmakta olup, bölgenin gecekondularla plansız yapılardan temizlenmesiyle ortaya çıkan 30 bin 372 metrekaarelik alan TOKİ'ye devredilmiştir.

KÜÇÜK SANAYİ YAPILANMALARI

Diyarbakır'da Merkez Oto, Marangozlar, 2. Oto Tamircileri, 3. Oto Tamircileri, Bismil, Ergani ve Silvan Küçük Sanayi Sitesi olmak üzere toplam 7 KSS mevcut olup, toplam 1497 işyeri mevcuttur. Bu bölgelerdeki kayıtlı istihdan ise yaklaşık m5.700 kişidir.

KSS Adı	İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı (%)	İstihdam
Merkez Oto	339	100	1.017
Marangozlar	99	100	198
2. Oto Tamircileri	298	100	1.192
3. Oto Tamircileri	297	25	1.782
Bismil	184	100	920
Ergani	120	100	240
Silvan	160	63	320
Toplam	1.497	-	5.669

DİYARBAKIR SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE MESLEK KURULUŞLARI

Geleneksel kalkınma modellerinin aksine yeni yaklaşımlar, kalkınmada fiziki ve beşeri sermayenin yanında ülkelerin sosyal sermayeleri ve yüksek güven düzeyine sahip kurumlarının da önemli etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Sivil toplum kuruluşları ulusal düzeyde organizasyonu bulunan yasal dayanağa sahip örgütlenmelerle sağlanmaktadır.

Kamu kurumu niteliğinde mesleki kuruluşlara bağlı oda, borsa ve birlikler, Sendikalar Kanunuyla kurulan İşçi ve İşveren Sendikaları, Dernekler Kanunuyla kurulan Dernekler ve Vakıflar Kanunuyla düzenlenen Vakıflar sivil toplum örgütlenmesinin genel yapısını oluşturmaktadır.

1 Mesleki Kuruluşlar, Odalar, Borsalar ve Birlikler

Türkiye’de oda ve borsalar 5174 sayılı “Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İle Odalar ve Borsalar Kanunu” kapsamında faaliyet göstermektedir. Bu kanun çerçevesinde Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin kuruluş ve işleyişine ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Bölgede bu kapsamda Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)’ne bağlı;

- Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası (7.440 Aktif Üye),
- Diyarbakır Ticaret Borsası (475 Aktif Üye),

Diğer yasal dayanaklarla kurulan kuruluşlardan bölgede Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu’na (TESK) bağlı; Diyarbakır Esnaf ve Sanatkarları Odaları Birliği bulunmaktadır. Diyarbakır’da 2012 yılı itibariyle 42 Esnaf ve Sanatkar Odası ve 27.118 üyesi mevcuttur.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği’ne (TZOB) bağlı; Diyarbakır Merkez ve İlçe Ziraat Odaları kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olarak hizmet vermektedir.

Diyarbakır Barosu, Yasa ile kurulmuş kamu kurumu niteliğindeki meslek odalarından Bölgede Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB)’ne bağlı; Ziraat Mühendisleri Odası, Çevre Mühendisleri Odası, Elektrik Mühendisleri Odası, Fizik Mühendisleri Odası, Gıda Mühendisleri Odası gibi çeşitli mühendislik/mimarlık branşlarında mesleki kuruluşlar kamu yararına hizmet vermektedir.

Ayrıca Türk Tabipleri Birliğine (TTB)’ne bağlı; Diyarbakır Tabip Odası Türk Diş Hekimleri Birliği (TDB)’ne bağlı; Diyarbakır Diş Hekimleri Odası (Bölgedeki 9 ili temsilen), Türk Eczacıları Birliği (TEB)’ne bağlı; Diyarbakır Eczacı Odası (11. Bölge), Türk Veteriner Hekimleri Birliği’ne bağlı; Diyarbakır Veteriner Hekimleri Odası, Türkiye Noterler Birliği’ne bağlı; Diyarbakır Noter Odası, Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği(TÜRMOB)’ne bağlı; Diyarbakır SMMM Odası ilde mesleki faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarıdır.

2 Sendikalar

İlde ayrıca, işçi sendikaları TÜRK-İŞ, DİSK, BASK ve HAK-İŞ konfederasyonlarına bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Memur sendikaları ise KESK, KAMU-SEN, MEMUR-SEN, BASK, HAK-SEN ve DESK konfederasyonlarına bağlıdır.

Diyarbakır ilinde TÜRK-İŞ’e bağlı; TÜRK-İŞ 7. Bölge Temsilciliği, HARB-İŞ, SAĞLIK İŞ, YOL İŞ (1 Nolu, 2 Nolu), TEZ KOOP-İŞ, TES-İŞ (1 No’lu, 2 No’lu), BELEDİYE-İŞ, HABER-İŞ, TARIM-İŞ (Bölge Temsilciliği), ÖZ GIDA İŞ, TEK GIDA İŞ sendikaları, DİSK’e bağlı; DİSK Güney Doğu Bölge Temsilciliği, GENEL-İŞ Bölge Başkanlığı, GENEL-İŞ, DEV SAĞLIK-İŞ sendikaları, BASK’a bağlı; EMEK-İŞ, TÜM KÖY SEN Bismil Şubesi, TÜRK-TİS, TÜRK-TİS

(Güneydoğu Bölge Başkanlığı) sendikaları ve HAK-İŞ'e bağlı ÖZ GIDA-İŞ Diyarbakır temsilciliği Bölgede faaliyet gösteren işçi sendikalarıdır.

Diyarbakır ilinde faaliyet gösteren memur sendikaları ise KESK'e bağlı; BTS Şubesi, BES Şubesi, EĞİTİM SEN Şubesi, ESM Şubesi, HABER-SEN Şubesi, SES Şubesi, TARIM ORKAM SEN Şubesi, TÜM BEL SEN Şubesi, YAPI YOL-SEN Şubesi, DİVES Şubesi, KAMU-SEN'e bağlı; KAMUSEN konfederasyon temsilciliği, TÜRK TARIM ORMAN SEN temsilciliği, TÜRK HABER SEN temsilciliği, TÜRK EĞİTİM SEN temsilciliği, TÜRK SAĞLIK SEN temsilciliği, TÜRK İMAR SEN temsilciliği, MEMUR-SEN'e bağlı; MEMUR SEN konfederasyon temsilciliği, BÜRO MEMUR SEN 29. Şubesi, TOÇ BİR SEN Şubesi, EĞİTİM BİR SEN Şubesi, SAĞLIK SEN Şubesi, DİYANET SEN Şubesi, ENERJİ BİR SEN temsilciliği, BAYINDIR MEMUR SEN temsilciliği, BEM BİR SEN temsilciliği, BİRLİK HABER-SEN temsilciliği, KÜLTÜR MEMUR-SEN temsilciliği, ULAŞTIRMA MEMUR-SEN temsilciliği, BASK'a bağlı; BAĞIMSIZ YAPI İMAR SEN temsilciliği, ÖZERK DİYANET temsilciliği, HAK-SEN'e bağlı; HAK-SEN konfederasyon temsilciliği, TOÇ HAK SEN temsilciliği, ENERJİ HAK-SEN temsilciliği, İMAR HAK-SEN temsilciliği, EĞİTİM HAK-SEN temsilciliği, DESK'e bağlı; DEMOKRATİK OFİS-SEN temsilciliği, DİN BİR-SEN temsilciliği şeklinde yapılanmıştır.

3 Dernekler

Türkiye'de önemli sivil toplum unsurlarından olan dernekler, 5253 sayılı Dernekler Kanunu kapsamında faaliyet göstermektedir. Bölge illerinden Diyarbakır ilinde 2013 yılı itibarıyla 921, aktif dernek mevcuttur. Nüfus yoğunluğu ve kurumsal kapasite gelişimi gibi etkenlerden dolayı dernekler il merkezlerinde yaygınlaşmıştır.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ

Dicle Üniversitesi, 1966 yılında Ankara Üniversitesi' ne bağlı olarak Diyarbakır Tıp Fakültesi'nin açılmasıyla ilk temellerini atmış, 1974 yılında ise Fen Fakültesi'nin açılışı ile kuruluşunu tamamlamıştır.

Diyarbakır kentinin doğusunda 27 bin dekar alan üzerine kurulan Dicle Üniversitesi; bünyesinde 14 fakülte, 4 yüksekokul, 10 meslek yüksekokulu ve 4 enstitüsü, merkezi kütüphane, merkez araştırma laboratuvarı, teknokent, 22 Araştırma ve Uygulama Merkezi ve örneğidir kongre merkezi ile 27 bin öğrenciye modern ve çağdaş eğitim olanakları sunmaktadır.

Toplam kullanılabilir kapalı alanı ise 553.052 M²'dir. Merkez kampüsü dışında, Diyarbakır'ın Ergani, Çermik, Çüngüş, Bismil ve Silvan ve Kulp ilçelerinde de Yüksek okulları mevcuttur.

Dicle Üniversitesi'nin bugün 27 bin 500 öğrenci, 3600 civarında kadrolu akademik ve idari elemanı mevcuttur. Üniversite, sunmakta olduğu öğretim hizmetleri dışında 1200 yataklı Araştırma Hastanesiyle, mevcut hastane kompleksiyle aynı zamanda bölgenin sağlık merkezi konumundadır.

Üniversite Araştırma Hastanesi'nde verilen üst düzeyde sağlık hizmeti sayesinde bölgedeki vatandaşlar çok önemli sorunlar dışında büyük merkezlere gitmemektedirler. Dicle Üniversitesi, bölgede ihtiyaç duyulan hemen her alandaki meslek elemanlarını yetiştiren, ulusal ve uluslararası düzeyde araştırmalar yapan ve bölge ekonomisine yönelik projeler üreten bölgedeki en önemli kurumlardan biridir.

TEKNOKENT

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TEKNOPARK-TEKNOKENT)

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri; yeni fikir ve buluş sahiplerinin başarılı olabilmeleri için büyük ve küçük şirketlerin, girişimcilerin ve akademik personelin bir araya getirilmesiyle üniversite ve sanayi kuruluşları arasındaki işbirliğini sağlamayı amaçlayan organizasyonlardır.

Teknoparklar; bilim ve teknoloji alanındaki buluşları ve gelişmeleri, girişimciler aracılığıyla sanayi alanına aktarmak için bir araç olarak da tarif edilebilir. Bu bölgelerdeki firmalara çeşitli alanlarda vergi ve KDV muafiyeti avantajı sağlanmaktadır. Bu teşvikler aracılığıyla, ileri teknoloji üreten ve kullanan, ülke ekonomisine daha yüksek katma değer ve istihdam sağlayan, uluslararası rekabet gücü yüksek firmaların oluşumu desteklenmektedir.

TRC2 Bölgesi'nde TEKNOPARK olarak Diyarbakır ilinde Dicle Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi A.Ş.'nin kuruluşu 2009 yılında tamamlanmış olup, 2011 yılında hizmete girmiştir. Dicle Üniversitesi kampus alanı içinde 300 dönümlük alana sahip bölgede 6.500 m² kapalı alan mevcuttur.

4.9.2. DİYARBAKIR İLİ BAZI ÖNEMLİ GÖSTERGELERİ

ENERJİ

Türkiye’de önümüzdeki yıllarda artan oranda enerji ihtiyacı daha da hissedecektir. Çünkü, ekonomik kriz dönemleri hariç Türkiye elektrik enerji talebinin büyüme hızına paralel olarak her yıl %6-8 oranında arttığı görülmektedir. Ülkemizin 2020 yılına kadar elektrik enerji talebinin, yıllık ekonomik %5 büyüme hızı göz önüne alındığında her yıl 2500 -3000 MW ilave kurulu güç tesisi gerektiği hesaplanmaktadır. Bu ise her yıl yaklaşık en az 3-4 milyar Dolar yatırım gerektirmektedir.

Enerji hammaddeleri açısından Türkiye’nin zengin olduğu söylenemez.

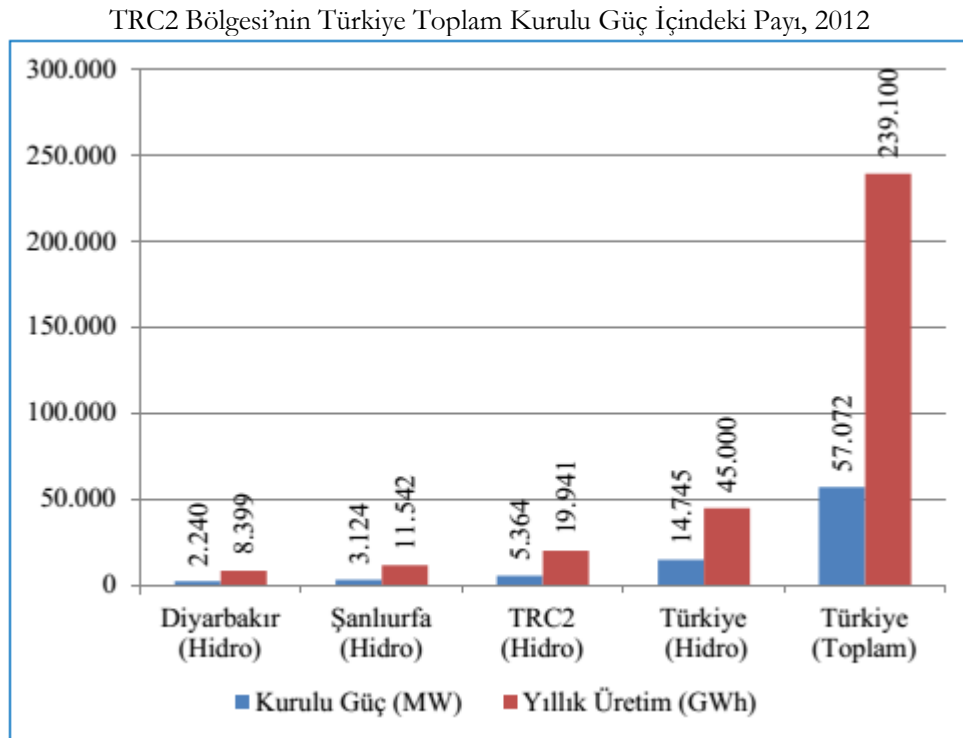
Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de enerji talebinin %90’nı madencilik kökenli fosil yakıtlarla (petrol,doğal gaz ve kömür) ile karşılanmaktadır.Alternatif enerji kaynaklarının geliştirilmesi için yoğun çalışmalar olmasına rağmen daha uzun süre fosil kaynaklı enerji kaynaklarına bağımlılık devam edecektir.

2020 yılına kadar dünya enerji endüstrisinin toplam yatırım gereksinimleri 30 trilyon ABD doları civarındadır. Türkiye kendi kaynakları ile ancak enerji ihtiyacının %10’nu karşılayabilmektedir.

Türkiye elektrik üretiminin %35’i kömür,%48.5’i doğal gaz,%16,5 hidroelektrik kaynaklardan üretilmiştir.

1. Bölgedeki Elektrik Üretimi

TRC2 Bölgesinde herhangi bir termik santral bulunmayıp hidroelektrik santrallerden elektrik üretilmektedir. Toplamda 5.364 MW Kurulu gücü bulunan 7 adet hidroelektrik santral ile bölgede yıllık 19.941 GWh elektrik üretim kapasitesi mevcuttur. Türkiye hidroelektrik kurulu gücünün % 36,6’sı, toplam kurulu gücün ise % 9’u TRC2 Bölgesinde bulunmaktadır.

Kaynak: DSİ, 2012b.

2. Bölgedeki Elektrik Tüketimi

En önemli gelişmişlik göstergelerinden biri olan kişi başına elektrik tüketimi TRC2 Bölgesi’nde 1.041 KWH değeriyle, 2.490 KWH olan Türkiye ortalamasının oldukça altında bulunmaktadır.

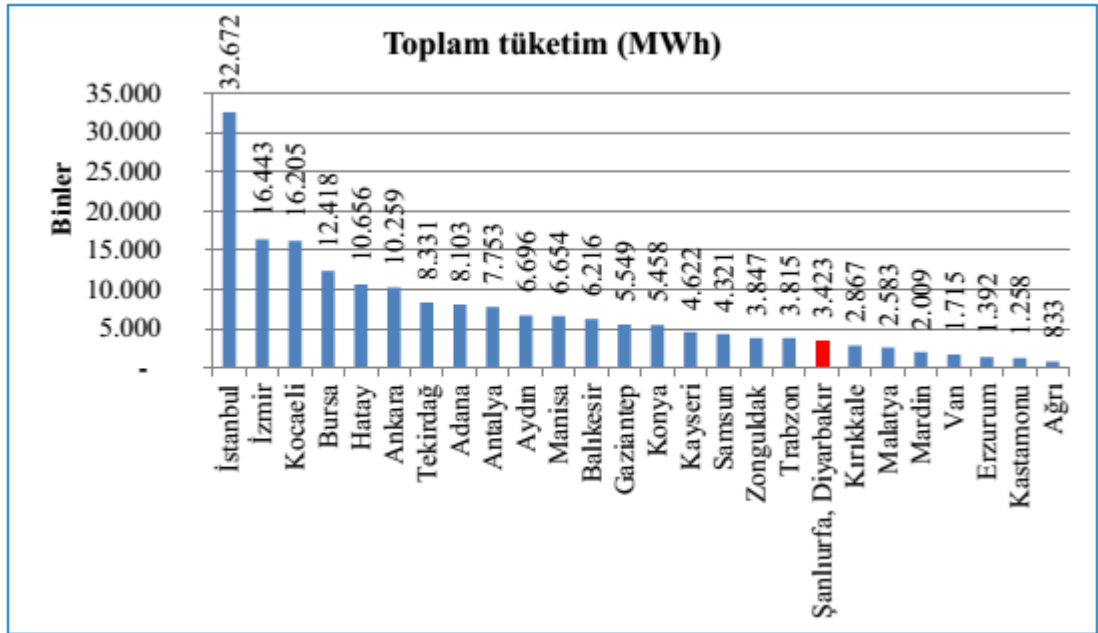
Bölge Türkiye toplam elektrik tüketimi içinde % 2,07’lik bir pay alarak 26 Düzey 2 Bölgesi içinde 19. sırada yer almaktadır.

TRC2 Bölgesi ve Türkiye Elektrik Tüketim Durumu, 2011

		Şanlıurfa	Diyarbakır	TRC2 Bölgesi	Türkiye
Kişi Başı	KWH	1.221	845	1.041	2.490
Kişi Başı Sanayi	KWH	231	144	189	1.177
Kişi Başı Mesken	KWH	316	288	303	592
Toplam	MWH	2.095.421	1.327.781	3.423.202	186.099.551
Toplam Tüketim İçindeki Miktarlar	Sanayi	396.074	225.487	621.561	87.980.191
	Ticarethane	165.301	222.727	388.028	30.525.233
	Mesken	542.868	451.781	994.649	44.271.092
	Tarımsal	508.710	63.781	572.491	3.813.908
	Resmi Daire	103.238	172.592	275.830	7.272.436
	Aydınlatma	27.006	31.794	58.800	3.986.130
	Diğer	352.224	159.619	511.843	8.250.560

Kaynak: TÜİK, 2011b.

Grafik 4.4- Düzey 2 Bölgeleri Elektrik Tüketim Miktarları, 2011

Kaynak: TÜİK, 2011b.

Elektrik tüketiminin sektörel dağılımına bakıldığında, bölgenin sanayi elektrik tüketim oranının ülke ortalamasının çok altında olduğu, buradan da bölgedeki sanayinin yeterince gelişmediği görülebilmektedir.

Tarımsal sulamanın Türkiye toplam elektrik tüketimi içindeki oranı % 2 iken TRC2 Bölgesi'nde bu oran % 17'dir. 1995 - 2011 yılları arasında TRC2 Bölgesinde elektrik tüketim miktarında % 189 artış görülmüş olup, bu artış miktarı % 177 olan Türkiye artış miktarı ile paralel bir çizgidedir. Sanayi elektrik tüketiminde söz konusu yıllarda Türkiye'de % 136 artış görülmüşken TRC2 Bölgesi'nde % 220 oranında artış olmuştur.

TRC2 Bölgesi Elektrik Abone Gruplarına Göre Abone Sayıları, 2012

	Diyarbakır	Şanlıurfa	TRC2
Mesken	344.333	324.822	669.155
Ticaret	50.238	46.457	96.695
Resmi Daire	3.080	2.641	5.721
Sanayi	324	323	647
Tarımsal Sulama	3.160	10.085	13.245
Genel Aydınlatma	2.059	2.092	4.151
Diğer	9.087	5.832	14.919
Toplam	412.281	392.252	804.533

Kaynak: DEDAŞ, 2012.

TRC2 Bölgesinde sanayi abone sayısı sınırlı düzeyde bulunmaktadır. Genel olarak Türkiye'deki toplam elektrik abone sayısının % 2'sini TRC2 Bölgesi oluşturmaktadır.

3. Petrol

Diyarbakır il sınırları içinden Batman-Dörtöyl Ham Petrol Boru Hattı, Şanlıurfa il sınırları içinde ise Irak - Türkiye Ham Petrol Boru Hattı bulunmaktadır. Batman ve çevresinden çıkarılan ham petrolü tüketim noktalarına ulaştırmak üzere 4 Ocak 1967 tarihinde Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı tarafından işletmeye açılan Batman - Dörtöyl Ham Boru Hattının mülkiyeti, 10 Şubat 1984 tarihinde BOTAŞ'a devredilmiştir. Yıllık taşıma kapasitesi 3,5 milyon ton olan boru hattının uzunluğu ise 511 kilometredir. 2012 yılında, Batman-Dörtöyl Ham Petrol Boru Hattı ile taşınan ham petrol miktarı 11.257 varildir.

Irak - Türkiye Ham Petrol Boru Hattı Sistemi, Irak'ın Kerkük ve diğer üretim sahalarından elde edilen ham petrolü Ceyhan (Yumurtalık) Deniz Terminali'ne ulaştırmaktadır. 35 Milyon ton yıllık taşıma kapasitesine sahip bulunan söz konusu boru hattı, 1976 yılında işletmeye alınmış ve ilk tanker yükleme 25 Mayıs 1977'de gerçekleştirilmiştir. 1983 yılında başlayıp, 1984 yılında tamamlanan I. Tevsi Projesi ile hattın kapasitesi 46,5 milyon ton/yıl'a yükseltilmiştir. I. Boru Hattı'na paralel olan ve 1987 yılında işletmeye alınan II. Boru Hattı ile de yıllık taşıma kapasitesi 70,9 milyon tona ulaşmıştır.

Türkiye'nin bu konumu, Türkiye'nin enerji konusunda üreteceği stratejileri ve uygulayacağı politikaları önemli kılmaktadır. TRC2 Bölgesi, dünyanın enerji merkezi Ortadoğu ile birlikte stratejik bir konuma sahiptir.

4. Doğalgaz

Doğal gaz kullanımının yurt genelinde yaygınlaştırılması çerçevesinde Malatya-Gaziantep Doğal Gaz Boru Hattından alınan bir branşman ile Adıyaman, Şanlıurfa, Elazığ, Diyarbakır Boru Hattı fazlalarının 2007 yılında tamamlanmasından sonra TRC2 Bölgesi'nde doğalgaz dağıtım altyapı çalışmalarına başlanmıştır.

5 TRC2 Bölgesi Planlanan Enerji Yatırımları

Türkiye'nin, Cumhuriyetin 100. yılının kutlanacağı 2023 yılına yönelik iddialı vizyonu gereği, enerji sektörüne ilişkin yüksek hedefler öngörülmektedir. Bu hedefler arasında aşağıdakiler yer almaktadır:

- 125.000 MW düzeyinde kurulu güç (2012 yılında 57.072 MW),
- Yenilenebilir enerji payının % 30'a yükseltilmesi,
- 60.717 km taşıma hattı (2010 yılında 49.104),
- 158.460 MVA düzeyinde enerji dağıtım birim kapasitesi (2010 yılında 98.996 MVA),
- Elektrik kaybının / kaçak elektrik kullanımının % 5'e düşürülmesi ve akıllı şebeke kullanımının artırılması,
- 5 milyar m3 doğal gaz depolama kapasitesi (2010 yılında 2,6 milyar m3),
- Enerji borsası oluşturulması,
- 10.000 MW kapasiteli 8 nükleer reaktörün aktif hale gelmesi,
- 5.000 MW kapasiteli 4 nükleer reaktörün inşa edilmesi,
- Kömür havzalarına 18.000 MW kapasiteli elektrik santrallerinin yapılması,
- Su enerjisinden tam yararlanılması,
- Rüzgâr enerjisinin 20.000 MW düzeyine çıkarılması (2010 yılında 1.694 MW),
- 600 MW jeotermal ve 3.000 MW güneş enerjisi kapasiteli elektrik santralleri.

Türkiye'deki enerji ihtiyacının karşılanması için yapılacak yatırımların 2023 yılına kadar toplamda yaklaşık 130 milyar ABD dolarına ulaşacağı tahmin edilmektedir.

2009 yılında toplam kurulu kapasitenin % 64'ünü termik, % 34'ünü de HES kapasitesinin oluşturmasına karşın, 2018 yılına kadar termik kapasitenin payının % 60'a inmesi ve HES kapasitesinin ise % 38'e çıkması beklenmektedir.

Bölge Dağıtım Şirketi 2011-2015 Dönemi Yıllık Yatırım Harcaması (TL), 2012

Dağıtım Şirketi	TL
Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş.	102.002.513
Türkiye Toplamı	1.692.888.913

Kaynak: TEİAŞ, 2012.

TRC2 Bölgesinde elektrik altyapısının genişletilmesi ve iyileştirilmesi çalışmaları kapsamında yeni trafo inşası ve iletim ağlarının inşaa çalışmaları devam etmektedir.

Türkiye'nin 2012 - 2021 yılları arasındaki elektrik enerjisi talebinin ortalama % 7,3 oranında artması öngörülmektedir ve bu oranın Avrupa Birliği ülkelerinin enerji talebinden yüksek bir oran olduğu görülmektedir.

Son 10 yılda Diyarbakır'a 479, TL enerji yatırımı gerçekleştirilmiştir.

İlin elektrik altyapısını güçlendirmek için bu yıl içinde gerçekleştirilecek elektrik iletim projelerinin yatırım tutarı 59 milyon TL'dir.

Dünyanın en büyük su projelerinden olan GAP'ın temel barajlarından biri konumunda olan Ilısu Barajı, bin 200 MW'lık kurulu gücü bakımından Atatürk, Karakaya ve Keban barajlarının ardından Türkiye'nin dördüncü büyük barajı konumunda olacaktır.

Doğalgaz ve petrol yatırımları

Diyarbakır 2007'de doğalgazla tanışmış olup ve abone bağlantıları hızla sürdürülmektedir.

Diyarbakır'a son 10 yılda petrol arama ve üretimine yaklaşık 300 milyon liralık yatırım yapılmıştır. Diyarbakır Sarıbuğday-1 kuyusunda TPAO-Shell ortaklığında başlatılan ülkemizin ilk kaya gazı sondajında 3 bin 850 metrede çalışma devam etmektedir. 4 bin 500 metrede sondajın tamamlanması ve bulgulara göre yeni kuyu açılıp açılmamasına karar verilecektir.

Elektrik Üretim, İletim ve Dağıtım

Dicle Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi (DEDAŞ) tarafından 2013 yılında Diyarbakır'a 28 milyon lira ödenek sağlanmış olup, ödenegin tamamının yatırıma dönüştüreceği belirtilmiştir.

Diyarbakır'a 2012 yılı içerisinde 340 adet güç artışı ve ilave trafolar şebekeye dahil edilmiştir.

2012 yılında TEİAŞ tarafından Dökmetaş mevkiinde yapılan 125 megawattlık trafo merkezi ve enerji nakil hatları yatırımı gerçekleştirilmiş olup, Bismil-Çınar ilçeleri yol ayırımı Şükürlü Köyü mevkiinde TEİAŞ tarafından yaptırılan 2x100 megawattlık trafo merkezinin tamamlanması ile birlikte Diyarbakır'da önümüzdeki 20 yıla kadar orta gerilimde enerji darboğazının olmayacağı belirtilmektedir.

GAP kapsamında inÇa edilen ve edilmekte olan Karakaya, Devegeçidi, Kral Kızı, Dicle gibi barajların önemli bir bölümü Diyarbakır çevresindedir. Hidroelektrik enerji yanında baraj ve göletlerden elde edilen su, tarımsal alanlarda yeni olanaklar sağlamaktadır.

Almanya'nın en büyük güneş enerjisi firmalarından Iliotec, Diyarbakır firması Vivatek Enerji ortaklığıyla Türkiye'nin güneş enerjisi potansiyelinin en yüksek olduğu bölge olan Güneydoğu'ya önemli bir yatırım kararı alındı.

10 milyon Euro yatırım tutarlı proje ile Güneş enerjisinden elektrik enerjisi üretmek hedeflenmiştir.

Diyarbakır Girişimci İşadamları Derneği'nde(DİGİAD) bir araya gelen Vivatek ile Iliotec firmasının yetkilileri, yatırım için ortaklık sözleşmesini imzalamıştır.

SU ve KANALİZASYON

1. Göller, Göletler ve Baraj Gölleri

Atatürk Barajı ülkemizde yapımı tamamlanan en büyük barajdır. Baraj seddesinin nehir tabanından yüksekliği 169 metredir. Bu özelliğiyle dünyada dolgu tipindeki barajlar arasında dokuzuncu, gövde tipi bakımından üçüncü ve baraj gölünde biriktirilecek su hacmi bakımından on beşinci sıradadır.

Diyarbakır ilinde doğal göl bulunmamaktadır. Özellikle sulama amaçlı kullanılan önemli baraj gölleri mevcuttur. Devegeçidi Baraj Gölü, ilin ilk yapay gölüdür. Atatürk Baraj Gölü, Kral kızı Baraj Gölü, Dibni Baraj Gölü, Ilısu Baraj Gölü, Devegeçidi Baraj Gölü, Batman Baraj Gölü, Karakaya Baraj Gölü ilde bulunan barajların en önemlileridir.

Diyarbakır İli Sulama Göletleri, 2012

	Rezervuar Yüzeyi	Sulama Alanı (ha)
Beşpınar Göleti	108	140
Gözegöl Göleti	648	650
Halılan Göleti	172	920
Kabaklı Göleti	6	182
Künreş Göleti	46	19
Ortaviran Göleti	281	550
Kurtyakası Göleti	5	9.000

Kaynak: DSİ X. Bölge Müdürlüğü, 2012.

Yukarıdaki göletler dışında Karahan Göleti, Kozan Göleti ve Alatosun Göleti önemli göletlerdir.

Diyarbakır İli Baraj Göletleri

	Rezervuar Yüzeyi (ha)
Atatürk Barajı	2.452 (Diyarbakır ili için)
Batman Barajı	3.100
Devegeçidi Barajı	3.214
Dicle Barajı	2.650
Dibni Barajı	4.160
Dilaver Barajı	71
Ergani Barajı	89
Göksu Barajı	390
Ilısu Barajı	3.750
Karakaya Barajı	1.868
Kale Barajı	960
Kıbrıs Barajı	152
Kıralkızı Barajı	6.000
Kolludere Barajı	273
Lice-Hani Barajı	340
Oyuklu Barajı	45
Silvan Barajı	20.758

Kaynak: DSİ X. Bölge Müdürlüğü, 2012

2 İçme ve Kullanma Suyu Kalitesi

Şanlıurfa il merkezinin içme suyu temel olarak Atatürk Baraj Gölünden gelen tünellerin yanında kurulan arıtma tesisinden karşılanmaktadır. İçme suyu arıtma tesisinden ilimizin tüm içme suyu ihtiyacı karşılanmaktadır. Atatürk Baraj Gölü'ne; Adıyaman şehir merkezinin Samsat ve Kâhta ilçe merkezlerinin atık suları, Şanlıurfa'nın Bozova ilçe merkezinin atık suları direkt deşarj edilmektedir.

Diyarbakır'da mevcut içme suyu iki ana gruptan ibarettir; kaynak suları ve derin kuyulardan dalgıç pompalarla çıkarılan sular. İlimizin su temini Dicle Barajı ve Gözeli Su Havzasından sağlanmaktadır. Su barajdan 32 Km uzaklıktaki Ham Su Arıtma Tesisine pompalar yardımıyla iletilmektedir.

Gözeli su membası Diyarbakır'ın en eski su kaynağıdır. Zamanla bu kaynağın su kapasitesi artırılmıştır ancak havza civarında kontrolsüz açılan sulama amaçlı kuyular ile küresel ısınma gibi çevre faktörlerinin etkisi ile havzada bulunan mevcut kuyuların bir kısmından su alınamamaktadır.

3 Su Kaynakları

3.1 Yüzeysel Su Kaynakları

TRC2 Bölgesi zengin su kaynaklarına sahiptir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin yerüstü su kaynaklarını oluşturan iki önemli nehir olan Fırat ve Dicle Nehirleri TRC2 Bölgesi sınırları içinde yer almaktadır. Sınır aşan sular niteliğinde olan bu nehirlerden Fırat Nehri'nin ülke sınırları içindeki toplam su potansiyeli 32x109 m3 , Dicle Nehri'ninki ise 21x109 m3 olup iki havzanın 53x109 m3 olan toplam su potansiyeli Türkiye'nin 26 havzasındaki 186x109 m3'lük toplam su potansiyelinin % 30'una karşılık gelmektedir.

Diyarbakır ili içerisinde geçen akarsuların toplam uzunluğu 768 km.dir, bunun 592 km.sini Dicle Nehri, 122 km.sini Batman Nehri ve 54 km.sini Fırat Nehri oluşturur. Diyarbakır ilinin Çermik ve Çüngüş ilçeleri Fırat Havzası'nda kalmakta, diğer ilçeler ise Dicle Havzası'nda yer almaktadır. Diyarbakır ilinde toplam yer üstü su potansiyeli 6.905 hm3'tür. Bu miktarın 6.520 hm3'ü Dicle Havzası'nda, 385 hm3'ü ise Fırat Havzası'nda bulunmaktadır. Bunun yanı sıra ildeki yeraltı ve yerüstü toplam su akışı miktarı 7.255 hm3'tür. Akış miktarının 7.128 hm3'ü Dicle Nehri akışı, 200 hm3'ü ise Sinek Çayı (Fırat Nehri'nin bir kolu) akışıdır.

Diyarbakır ilindeki en önemli akarsu Dicle Nehri'dir. Diğer akarsuların çoğu Dicle Nehri'nin kollarını oluşturmaktadır. Dicle Nehri batıdan Devegeçidi Çayı ve Fabrika Deresi'ni, güneyden Karasu, Göksu, Şeyhan ve Savur Çaylarını, kuzeyden ise Ambar Çayı, Kuru Çay, Pamuk Çayı, Salat Çayı ve Batman Çayı'nı alır. Bu çaylardan en önemlisi Batman Çayı'dır. Diğer çayların büyük çoğunluğu düzensiz akışa sahiptir. Dicle Nehri Batman Çayı'nı da aldıktan sonra 18,956 m3/sn su akıtmaktadır. İldeki diğer akarsular; Kulp Çayı, Zori Çayı, Sason Çayı, Zellek Kaynağı, Koki Kaynağı, Serdi Kaynağı, Hani Kaynağı, Silvan Kaynağı ve Yılanlı Kaynağı'dır.

Diyarbakır Büyükşehir Belediye sınırları içerisindeki su kaynaklarından üretilen ve 2011 yılı içerisinde terfi ettirilen toplam içme su miktarı $(56.992.000 + 7.643.899) = 64.635.899$ m³/yıldır. Diyarbakır il merkezinin içme ve kullanma suyu temini Dicle Barajı ve Gözeli Yeraltı suyu Havzası'ndan sağlanmaktadır. Kent suyunun büyük bir kısmının karşılandığı Dicle Baraj Gölünden 2011 yılı itibarıyla, 56.992.000 m³/yıl içme suyu üretilmiş olup, üretilen bu içme suyu kent için üretilen toplam su miktarının % 88'ini oluşturmaktadır. İçme suyu+sulama+enerji amaçlı baraj, Kralkızı Barajı ve Devegeçidi Barajları ile ortak olarak çalışmaktadır. Dicle Nehri debisi 110 m³/sn düzeyindedir. Su barajdan 32 km uzaklıktaki Ham Su Arıtma Tesisine pompalar yardımıyla iletilmektedir.

Diyarbakır-Serapgüzeli (Gözeli) civarındaki içme suyu sondaj kuyularından (16 aktif kuyudan) 2011 yılı içerisinde toplam 7.643.899 m³/yıl su üretilerek üretilen bu su miktarı, Büyükşehir sınırları içerisinde üretilen su miktarının % 12'sine tekabül etmektedir. Diyarbakır-Serapgüzeli (Gözeli) Mahallesi civarında yer alan havza, içme suyu sondaj kuyularının çevresi DSİ tarafından yeraltı suyu işletme sahası olarak tespit edilmiştir. Hâlihazırda havzadan derin kuyular ve artezyen olarak elde edilen sular toplanarak kente iletilmektedir. Derin kuyulardan yaklaşık olarak 250 lt/sn'lik su temini yapılabilmektedir. Kaynaktan elde edilen sular ise; maksimum 200 lt/sn' civarındadır.

5.3. Yeraltı Su Kaynakları

Diyarbakır ilinin yer altı su potansiyeli 350 hm³/yıl'dır. Diyarbakır kenti ve çevresinde en üstte önemli miktarda yeraltı suyu bulunduran bazalt birimi mevcuttur. Bu birimin altında yeraltı suyu yönünden verimsiz olan Şelmo formasyonu yer almaktadır. Bunun altında ise sahanın kuzey kısımlarında Silvan formasyonu, güney kısımlarında Çermik formasyonu bulunmaktadır. En alt kısımda ise yeraltı suyu yönünden verimli olan akifer niteliğindeki Midyat formasyonu vardır. Midyat formasyonu kent ve yakın çevresinde 200-300 m derinlikte bulunmakta olup 200-300 m kalınlığa sahiptir. Kireçtaşı-Killi, tebeşirli kireçtaşlarından oluşan bu formasyonda açılan kuyularda ortalama 15-20 lt/sn su alınmaktadır.

4 Atık Su Arıtma Sistemleri

TRC2 Bölgesi'ndeki kent yerleşimlerinde atıksu arıtma sistemleri gelişmemiş durumdadır. Bölgede bulunan 55 belediyeden tam verimle çalıştırılabilen arıtma tesisi sayısı 4'tür. Diyarbakır'da 2 adet arıtma tesisi mevcuttur.

TÜİK 2012 yılı verilerine göre, TRC2 Bölgesindeki 55 belediyeden 45'inde (18 Şanlıurfa, 27 Diyarbakır) kanalizasyon şebekesi bulunmaktadır. Aynı verilerde kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun, belediye nüfusu içindeki oranı Şanlıurfa için % 80, Diyarbakır için ise % 96 olarak verilmiştir. TRC2 Bölgesi ile Türkiye genelinde bu oranın % 88 olduğu görülmüştür. Ayrıca bu veriler bölgede kanalizasyon şebekesi olmayan yerleşimlerin daha çok küçük belediyeler olduğunu göstermektedir.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi DİSKİ Genel Müdürlüğü tarafından, atık su arıtma tesisi faaliyete geçirilmiştir. Büyükşehir Belediyesine tabi olan atık su arıtma tesisi, şu anda % 30 verimle, mekanik olarak arıtma yapmaktadır. Şehirdeki evsel atık sular yaklaşık 694 km uzunluğunda toplama sistemi ile toplanarak, toplam 52 km uzunluğunda çapları 700 mm ile 1.800 mm arasında değişen kolektör hatlarına bağlanarak 2.000 mm'lik tek bir kolektör hattı ile cazibeli bir şekilde arıtmak üzere atık su arıtma tesisine verilmektedir.

Kent içindeki atık suların toplanıp bunların tekrar kullanıma sunulması amacıyla yapılan toplama sistemleri dört ilçe belediyesinden, Suriçi sınırları dâhilinde tamamlanmış olup; Bağlar, Kayapınar ve Yenişehir Belediyesi gibi yeni yerleşim alanlarında tamamlama çalışmaları devam etmektedir. DİSKİ Genel Müdürlüğü'nün Avrupa Birliği 2009-2013 IPA Kapsamında Kent Merkezinde ayırık sistemde Yağmur suyu projesi, Kentin E Havzasına hitap eden Batı kolektörü, Bağıvar-Çarıklı-Pirinçlik ve Üniversite Bölgesini kapsayan kanalizasyon şebeke çalışmaları yapılacaktır.

Atıksu arıtma tesisinin çamur arıtım ünitesinden çıkan çürümüş çamurların, gerekli analiz ve araştırmalardan sonra uygun bulunursa tarım arazilerinde toprak iyileştirici ve gübre şeklinde kullanılması düşünülmektedir. 2010 yılı içerisinde tesiste 750.000 m³ gaz üretimi sağlanmış ve yaklaşık 300.000 m³ gaz tesiste kullanılmış, geri kalan ise; yakma ünitesinde yakılmıştır.

Ayrıca, mevcut Mekanik Arıtma Tesisine ilave olarak diyarbakır ileri biyolojik atıksu arıtma tesisi de IPA 2009-2013 dönemi kapsamında bulunmaktadır. İleri biyolojik arıtma tesisi, Avrupa Birliği IPA Programının Teknik Yardım Projesi kapsamında yapılmaya başlanmış olup; proje giderleri Avrupa Birliği, Çevre ve Orman Bakanlığı ve DİSKİ tarafından karşılanmaktadır. Tesis, 2025 yılında 1.245.000 nüfusa hizmet edecek kapasitede ve organik karbon, azot ve fosfor giderimine sahip ünitelerden oluşacaktır.

5. Katı Atıklar

Üretim işlemleri, ürünlerin tüketilmesi ve diğer insan aktiviteleri sonucunda oluşan ve artık ihtiyaç duyulmayan ve uzaklaştırılmak istenen her türlü madde atık olarak tanımlanmaktadır. Katı atıklar; evsel katı atıklar, tıbbi atıklar, tehlikeli ve zararlı atıklar, atık yağlar, pil ve aküler, arıtma çamuru, gibi katı maddelerden oluşmaktadır.

Diyarbakır'da hızla artan nüfusun yanında tüketim toplumu zihniyetinin yaygınlaşmasıyla birlikte, katı atıklarının bertaraf edilmesi büyük bir sorun teşkil etmektedir. Hali hazırda kullanılan atık depolama sahası, düzensiz depolama yüzünden ömrünü doldurmak üzeredir. Bunun neticesinde yeni bir atık sahası zorunlu hale gelmiş olup Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından planlanan Düzenli Depolama ve Kompost Tesisleri projesi aşamasındadır.

Diyarbakır İli İlçelerinin Katı Atık Üretimi ve Bertaraf Şekilleri, 2011

İlçe Adı	Nüfus	Kişi Başına Ort. Katı Atık Miktarı (kg/gün)	Toplanan Atık Miktarı (ton/gün)	Bertaraf Şekli
Merkez	834.854	0,78	651	Vahşi depolama
Ergani	62.000	0,80	50	Vahşi depolama
Çüngüş	2.544	1	0,9	Vahşi depolama
Eğil	6.120	7,69	1,9	Vahşi depolama
Lice	9.717	1,02	10	Vahşi depolama
Çınar	11.936	0,65	8	Vahşi depolama
Dicle	8.600	3	25,8	Vahşi depolama
Kulp	9.852	1,31	6	Vahşi depolama
Silvan	41.484	0,87	36	Vahşi depolama
Bismil	56.333	1,33	40	Vahşi depolama
Kocaköy	5.644	1,06	6	Vahşi depolama
Hani	8.277	0,66	15	Vahşi depolama
Çermik	17.825	1,12	20	Vahşi depolama

Kaynak: DİÇŞM, 2011.

Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından planlanan Düzenli Depolama ve Kompost Tesisi proje aşamasındadır. Diyarbakır Büyükşehir Belediye sınırları dahilinde bulunan 4 merkez ilçe belediyesinin yanı sıra Bismil, Çınar, Dicle, Eğil, Ergani ve Hani belediyeleri de düzenli katı atık depolama projesine dahildir

Katı atık analizlerine bakıldığında Diyarbakır kent merkezinden kaynaklanan çöpün içinde organik maddenin oranının yüksek seviyelerde olduğu gözlenir. Cam, tekstil, metal ve plastik maddeler ise düşük yoğunlukta bulunmaktadır.

Diyarbakır'da üretilen tıbbi atık miktarı toplam 1.440 ton/yıl olarak tahmin edilmektedir. Sağlık kuruluşlarından kaynaklanan tıbbi atıkların, kaynağında yönetmeliğe uygun toplanması yönünde çalışmalar sürdürülmekte, Büyükşehir Belediyesi tıbbi atık araçları tarafından nihai depo alanına taşınmakta ve burada evsel atıklardan ayrı olarak işlem görmektedir.

Sıvı yağlar otomotiv sektöründen, fabrikalardan ve iş makinalarından kaynaklanmaktadır. Diyarbakır'da atık madeni yağların geri kazanımı amacıyla bir tesis kurulmuş olup faaliyete geçmiştir.

Diyarbakır'da atık pil, akü ve bataryaların geçici olarak depolanması amacı ile kurulu tesisler bulunmakta olup maksimum 90 gün depolanan bu atıklar, lisanslı taşıyıcılarla bertaraf edilmek üzere anlaşmalı tesislere taşınmaktadır.

Diyarbakır'da, hayvan kadavraları ve mezbaha atıkları için üç ayrı tesis mevcuttur. Tesislerde üretilen atıklara yönelik geri kazanım yapılmamakta ve atıklar sahada gömülerek ya da Büyükşehir Belediyesi atık sahasına götürülerek atıkların bertarafı sağlanmaktadır.

6 Atıkların Geri Kazanılması ve Değerlendirilmesi

Diyarbakır'da şimdiye kadar bu tür atıklar belli bir sistemle düzenli olarak ayrıştırılmadığı için, bu işlem nihai depo alanında çok sağlıksız koşullarda kısmen gerçekleştirilmeye çalışılmaktaydı. Diyarbakır'da 1999 yılından beri, ildeki kurum ve kuruluşlarda imha edilmesi gereken evrak ve atık kâğıtların, diğer atıklardan ayrı olarak toplanması sağlanmaktadır.

DİYARBAKIR HİZMETLER SEKTÖRÜ

Diyarbakır ili hizmetler sektörü, alt sektörlerine ait bilgiler özetle aşağıdadır;

1. Turizm

Turizm, dünya genelinde 20'nci yüzyılın son yarısında en hızlı büyümenin görüldüğü yükselen sektörlerden biridir. Başta sadece belli bölgelerde gelişen ve sınırlı sayıda ülkeye gelir getiren turizmde, hızlı bir gelişim yaşanarak yeni destinasyonlar oluşmuş, gelişmekte olan ülkeler de turizm gelirlerinden pay almaya başlamıştır.

TRC2 Bölgesi Turizm Göstergeleri ve Altyapı Durumu

1 Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış ve Doluluk İstatistikleri

2007–2011 yılları arasında TRC2 ve Şanlıurfa-Diyarbakır özelinde turizm işletme ve belediye belgeli tesislerdeki geliş sayısı, geceleme sayısı, ortalama kalış süresi ve doluluk oranlarına baktığımızda; TRC2 Bölgesine gelen yabancı turist sayısı 2007 yılında 27.021 iken 2011 yılında 55.748 yükselmiş, yerli turist sayısı 677.198'den 628.055'e inmiş, toplam turist sayısı 704.219'dan 683.803'e düşmüştür.

TRC2 Bölgesine gelen yabancı turist sayısının, Türkiye'ye gelen yabancı turist sayısına oranı 2007 yılında % 0.14 iken 2011 yılında % 0.21'e yükselmiştir. Yerli turist oranına bakıldığında ise; 2007 yılında % 2.80 olan oran 2011 yılında % 2.09'a düşmüştür. Bölge, yabancı turist sayısında oransal olarak artış yakalamakla birlikte yerli turist oranında azalma yaşamıştır. Bölgenin geceleme sayısı 2007 yılında 1.074.196 iken 2011 yılında 970.171'e gerilemiş, Türkiye'deki geceleme sayısına oranı da % 2.51'den % 0.62'ye düşmüştür.

Ortalama kalış süreleri 2007 yılında 1,2 2011 yılında 1.45 olarak gerçekleşerek Türkiye ortalamasının (2,55 ve 2,7) oldukça gerisinde kalmıştır.

Bölge için işletmelerin doluluk oranlarına baktığımızda; 2007 yılında turizm işletme belgeli tesisler için oran % 27.17 iken, 2011 yılında % 38.52'e yükselmiş ancak Türkiye ortalamasının (%51.46) altında kalmış, belediye belgeli tesisler için ise oran % 39.97'den % 37,5'e düşmüş fakat yine de bu oran Türkiye ortalamasının (% 33.91) üzerinde gerçekleşmiştir.

Diyarbakır ili tesislerinin doluluk oranları ise %45'lere ulaşan oldukça iyi bir oranda seyretmektedir.

Diyarbakır ve Şanlıurfa Turizm İşletme ve Belediye Belgeli Tesislere Geliş Sayısı, Geceleme Sayısı, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranları, 2007-2011

		Şanlıurfa			Diyarbakır		
Tesislere Geliş Sayısı		Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
2007		10.469	167.580	178.049	16.552	509.618	526.170
2008		9.878	168.529	178.407	25.153	534.723	559.876
2009		12.693	174.088	186.781	21.070	510.986	532.056
2010		18.481	201.915	220.396	28.360	363.816	392.176
2011		17.556	210.967	228.523	38.192	417.088	455.280
Geceleme Sayısı		Şanlıurfa			Diyarbakır		
2007		16.017	473.149	489.166	29.392	555.638	585.030
2011		32.453	331.051	363.504	67.064	539.603	606.667
Ortalama Kalış Süresi		Şanlıurfa			Diyarbakır		
2007		1.65	1.25	1.25	1.75	1.15	1.15
2011		1.85	1.6	1.6	1.75	1.3	1.3
Doluluk Oranı		Şanlıurfa			Diyarbakır		
2007	A (%)	2.21	20.58	22.79	2.12	29.43	31.55
	B (%)	2.32	33.83	36.15	1.76	42.01	43.78
2011	A (%)	3.00	30.38	33.38	5.32	38.33	43.65
	B (%)	2.60	26.69	29.29	4.47	41.23	45.70

Kaynak: KTB, 2011.

TRC2 Bölgesi Turizm İşletme ve Belediye Belgeli Tesislere Geliş Sayısı, Geceleme Sayısı, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranları, 2007-2011

TRC2 Bölgesi			
Tesislere Geliş Sayısı	Yabancı	Yerli	Toplam
2007	27.021	677.198	704.219
2008	35.031	703.252	738.283
2009	33.763	685.074	718.837
2010	46.841	565.731	612.572
2011	55.748	628.055	683.803
Geceleme Sayısı	TRC2 Bölgesi		

TRC2 Bölgesi			
2007	45.409	1.028.787	1.074.196
2011	99.517	870.654	970.171
Ortalama Kalış Süresi	TRC2 Bölgesi		
2007	1.7	1.2	1.2
2011	1.8	1.45	1.45
Doluluk Oranı	TRC2 Bölgesi		
2007	A (%)	2.17	25.01
	B (%)	2.04	37.92
2011	A (%)	4.16	34.36
	B (%)	3.54	33.96

Kaynak: KTB, 2011.

Turizm işletme ve belediye belgeli tesislerdeki geliş sayısı, geceleme sayısı, ortalama kalış süresi ve doluluk oranlarına il düzeyinde baktığımızda; Diyarbakır iline gelen yabancı turist sayısı 2007 yılında 16.552 iken 2011 yılında 38.192'e yükselmiş, yerli turist sayısı ise 509.618'den 417.088'e inmiş, toplam turist sayısı ise 526.170'den 455.000'ine düşmüştür. Diyarbakır'a gelen yabancı turist sayısının Türkiye'ye gelen yabancı turist sayısına oranı 2007 yılında % 0.08 iken 2011 yılında % 0.14'e yükselmiştir.

Diyarbakır'daki yerli turist oranına bakıldığında ise; 2007 yılında % 2.10 olan oran 2011 yılında % 1.39'a düşmüştür. Diyarbakır, yabancı turist sayısında oransal olarak artış yakalamakla birlikte, ilde yerli turist oranında azalma yaşamıştır. Diyarbakır'ın geceleme sayısı 2007 yılında 585.030 iken 2011 yılında 606.667'e yükselmiş ancak Türkiye'deki geceleme sayısına oranı % 1.37'den % 0.38'e gerilemiştir. İlde ortalama kalış süreleri 2007 yılında 1.15, 2011 yılında 1.3 olarak gerçekleşerek Türkiye ortalamasının (2,55 ve 2,7) oldukça gerisinde kalmıştır. Diyarbakır için işletmelerin doluluk oranlarına baktığımızda; 2007 yılında turizm işletme belgeli tesisler için oran % 31.55 iken, 2011 yılında % 43.65'e yükselmiş ancak Türkiye ortalamasının (% 51.46) altında kalmış, belediye belgeli tesisler için ise oran % 43.78'den % 45.70'e yükselerek Türkiye ortalamasının (% 33.91) üzerinde gerçekleşmiştir.

Diyarbakır ve Şanlıurfa'nın turizm işletme ve belediye belgeli tesislere geliş sayısı, geceleme sayısı, ortalama kalış süresi ve doluluk oranları, turizm ile ön plana çıkan diğer TRC illeri ve Hatay ile karşılaştırıldığında; tesise geliş sayısında Diyarbakır, diğer TRC illeri olan Adıyaman, Gaziantep, Mardin ile Hatay ilinden daha iyi durumdadır. Geceleme sayısına baktığımızda ise; Diyarbakır'ın 2007 yılındaki geceleme sayısı, diğer illere göre daha yüksek iken 2011 yılında Hatay ve Gaziantep'in gerisine düşmüştür. 2011 yılında Diyarbakır'da ortalama kalış süresi Hatay, Gaziantep ve Mardin'in gerisinde, Adıyaman'ın ise ilerisindedir. Doluluk oranı da diğer tüm illere göre Diyarbakır'da daha yüksektir.

2. Turizm Tesisleri

Bölgede turizm tesisi varlığı; turizm işletme belgeli ve belediye işletme belgeli olarak, 112 tesis, 3.719 oda ve 7.601 yatak kapasitesinden oluşmaktadır.

TRC2 Bölgesi Turizm İşletme ve Belediye İşletme Belgeli Tesisler, 2012

	Turizm İşletme Belgeli			Belediye İşletme Belgeli			Toplam		
	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Şanlıurfa	12	859	1.717	37	839	1.974	49	1.698	3.691
Diyarbakır	17	998	1.879	46	1.023	2.031	63	2.021	3.910
TRC2	29	1.857	3.596	83	1.862	4.005	112	3.719	7.601

Kaynak: ŞİKTİM, 2012; DİKTİM, 2012

Diyarbakır'da ise 17 adet turizm işletme belgeli konaklama tesisi ve 46 adet belediye işletme belgeli konaklama tesisi bulunmaktadır. İlde bulunan 17 adet turizm işletme belgeli konaklama tesisinin, 1 adedi özel belgeli, 1 adedi beş yıldızlı, 4 adedi dört yıldızlı, 4 adedi üç yıldızlı ve 7 adedi iki yıldızlıdır. Bu tesisler genelde il merkezinde bulunup ilçe olarak sadece Çermik'te, belediye işletme belgeli, toplam 389 oda ve 842 yatak kapasitesine sahip, 20 konaklama tesisi mevcuttur.

Turizm yatırımı belgeli tesis sayısı; 7 adettir

Yatırımda bulunan tesislerin tamamlanıp faaliyete Diyarbakır'da yatak kapasitesi 1.544 adet artış gösterecektir.

Bölge genelindeki seyahat acentesi sayısı 84'dür. Diyarbakır'da faaliyet gösteren 53 seyahat acentesinin 48'i A grubu, 5'i de B grubudur.

Bölgede konaklama tesisleri içerisinde diğer konaklama türlerinden olan pansiyon, tatil köyü, kamping, termal otel tesislerinin eksikliği görülmektedir. Ayrıca tarihi dokunun yoğun olduğu yerlerde ev pansiyonculuğu veya butik otel işletmeciliğinin değerlendirilmesi, turizm tesisi altyapısının gelişmesi açısından önem arz etmektedir.

3 Bölgedeki Turizm Türleri

Türkiye Turizm Stratejisi (2023) belgesinde Diyarbakır GAP Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi ile İnanç Turizmi Koridorunda yer almaktadır.. Bölgede öne çıkan kültür ve inanç turizminin yanı sıra kış turizmi, su sporları, sağlık turizmi ve termal turizm, gurme turizmi, ekoturizm, fuar ve kongre turizmi potansiyeli bulunmaktadır.

Kültür Turizmi

Kültür turizmi, uluslararası turizm pazarında yükselen alanlardan biridir. Bunun en önemli nedenleri arasında, deniz turizmi pazarına yönelik kitle turizminin doyuma ulaşması, çevre ve çevre dengesi konusunda yapılan tartışmalar, doğal güzellikler ve kaynaklardan yoksunluk ve bireylerin tarihi değerler ve kültürel miras hakkında bilinçlenmeye başlamış olması gibi unsurlar gelmektedir.

Diyarbakır; neolitik dönemin ve Anadolu'nun ilk yerleşmelerinden olan Çayönü yerleşmesi, İçkale, inşa tarihi bilinmeyen ve günümüze en iyi şekilde ulaşmış sağlam Surları, Paleolitik ve Mezolitik dönem izlerini taşıyan mağaralar (Hasuni Mağaraları, Hılar Mağaraları, Bırkleyn Mağaraları), farklı dönemlere ait çok sayıda anıtsal yapı ve sivil mimarlık örnekleri ve büyük ölçüde bozulmadan günümüze kadar ulaşmış tarihi kent dokusu ile kültür turizmi için yüksek potansiyele sahiptir.

İnanç Turizmi

Peygamberler şehri olarak anılan Şanlıurfa ve sahabeler şehri olarak bilinen Diyarbakır illeri ile Bölge, inanç turizminin önemli merkezlerinden biridir. Bölge; geçmişten günümüze ilkel dinlerden, çok tanrılı dinlere ve semavi dinlere uzanan bir yelpazede pek çok inanç için önemli yere sahiptir. Şanlıurfa şehir merkezine 15 km. uzaklıkta bulunan Göbeklitepe'de yapılan arkeolojik kazılarda, günümüzden 11.000 yıl öncesine ait dünyanın en eski tapınak kalıntılarının bulunmuş olması; Harran ve Soğmatar'da Asur, Babil dönemlerinde ay, güneş ve gezegenlerin kutsal sayıldığı Pagan dini tapınakları, İbrahim Peygamber'in doğduğu, Yakub, Eyyub, Elyesa, Şu'ayb ve Musa peygamberlerin yaşadığı şehir olduğuna inanılmış olması, Urfa'ya "İnançlar Diyarı" ve "Peygamberler Şehri" denilmesine sebep olmuştur. Müslümanlar için Şanlıurfa, Hz. İbrahim'in ve Hz Eyüp'ün makamının olduğu, Hz. İlyas ve Hz. Yakup gibi peygamberlerin yaşadığı kutsal şehirdir.

Diyarbakır'da inanç turizmi açısından önemli bir merkezdir. Sahabe kabirleri, Anadolu'nun ilk camisi olan, İslam dünyasının beşinci Harem-i Şerif'i (Kutsal Mabet) olan Ulu Camii (Camii Kebir), Keldani mezhebine ait Keldani Kilisesi, Hristiyanlıktan önce Şemsi mabedi olan ve kutsal kitapların dili olan Süryanice ibadet edilen Meryem Ana Süryani Kadim Kilisesi, Eğil ilçesinde bulunan Peygamber Kabirleri yoğun olarak ziyaretçi çeken önemli dini merkezlerdendir.

Kış Turizmi

Siverek sınırları içerisinde yer alan Karacadağ Kayak Merkezi, Şanlıurfa'nın ve Bölgenin kayak yapılan ve kış turizmine yönelik hizmet veren tek tesisidir. Şanlıurfa ve Diyarbakır merkezlerine yakın konumu nedeniyle her iki ilden de ziyaretçi çekmektedir.

Su Sporları

Bölgenin su sporları için uygun alanları Şanlıurfa'nın batı ve kuzeybatısında Karkamış, Birecik ve Atatürk Baraj Gölleri'dir. Atatürk Barajı ile oluşan göl, ülkenin 3. büyük gölüdür. Atatürk Baraj Gölü'nde yılda bir kere Su Sporları Şenliği düzenlenmektedir. Bozova ve Halfeti ilçelerinde su

sporları yapmak için uygun alanlar bulunmaktadır. Ayrıca Diyarbakır'ın Eğil ilçesinde de su sporlarının geliştirilmesi için çalışmalar devam etmektedir.

Sağlık Turizmi ve Termal Turizm

Gelişmiş sağlık hizmetlerine sahip Diyarbakır ili, Dicle Üniversitesi Araştırma Hastanesi, Diyarbakır Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi ve çok sayıda özel sağlık kuruluşları ile bölgesel sağlık merkezi konumundadır ve çevre illere hizmet vermektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığınca termal turizm merkezi olarak ilan edilen Çermik ilçesi Kaplıca bölgesinde 73 ha. alanda sıcak su rezervi tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalarda, üst solunum yolu enfeksiyonlarında, romatizmal hastalıklarda ve kadın hastalıklarında olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir. Şanlıurfa'nın 40 km. güneydoğusunda bulunan Karaali köyündeki sıcak su kaplıcasında 90 ha. alanda sıcak su rezervi tespit edilmiştir. İl Özel İdaresi tarafından 1997 yılında açılan Kaplıca Otel Tesisleri ve Kapalı Havuz Tesisleri 34 odalı 68 yataklıdır ve 150.000 m³ /saat sıcak su kapasitelidir. Ayrıca 2000 yılında açılmış olan 54 daireli bir apart otel tesisi bulunmaktadır. 49–55 derecedeki sıcak suyun, sinir sistemi, eklem, cilt, dolaşım ve benzeri hastalıklar için şifa özelliği taşıdığı tespit edilmiştir.

Çermik Kaplıcaları ve Karaali Kaplıcaları bölgeden ve çevre illerden yılın her döneminde çok sayıda ziyaretçi çekmektedir. Fakat kaplıcaların altyapıları ve çevre kalitesi yetersiz durumdadır. Kaplıca merkezlerinde altyapının iyileştirilmesi, tesislerin modernizasyonu, mevcut kapasitenin kullanılmasına yönelik olarak yeni tesislerin kurulması, çevre kalitesi ve hizmet kalitesinin artırılması gerekmektedir.

Gurme Turizmi

Diyarbakır mutfak kültürü de yağlı, baharatlı ve etli yemekleri ile burmalı kadayıf gibi yöresel tatlılarıyla ön plandadır. Diyarbakır karpuzu, iriliği nedeniyle şehrin sembolü olmuştur.

Ekoturizm

Diyarbakır ilinde bulunan Hassuni Mağaraları, Brikleyn Mağaraları, Eğil ilçesi gibi doğal ve tarihi özelliklere sahip alanlar bölgede ekoturizm potansiyelini öne çıkarmaktadır. Pirinç ve buğday tarımının dünyada ilk kez yapıldığı ve bu ürünlerin gen merkezi olan Karacadağ etekleri bazalt taşların temizlenmesi durumunda kimyevi gübre ve zirai ilaç kullanılmamış toprağıyla organik tarım ve Agro-turizm için uygun alanlar oluşturacaktır. Karacadağ yayla turizmi ve ekoturizm olanakları değerlendirilecek alanlardandır.

Fuar ve Kongre Turizmi

Diyarbakır ili, TRC2 Bölgesin içinde fuar ve kongre turizmi açısından ön plana çıkmaktadır. Türkiye'deki beş fuar merkezinden biri olarak gösterilen Diyarbakır ilinde düzenlenen fuarlara Suriye ve Irak gibi komşu ülkelerden ve Türkiye'nin birçok yerinden çok sayıda katılımcı ve ziyaretçi gelmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığınca hizmete açılan Cahit Sıtkı Tarancı Kültür ve Kongre Merkezi, Büyükşehir Belediyesi Sümerpark Kongre Merkezi ve Dicle Üniversitesi Kongre Merkezi ile Diyarbakır kongre turizmi için önemli altyapıya sahiptir.

MEVDUAT ve KREDİ BİLGİLERİ

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ve TRC2 Bölgesi özelinde genel olarak alternatif finansal araçları pek kullanılmamakta, finansman ihtiyacının büyük bir kısmının krediler ile karşılanmaktadır. Finansal araçlar içerisinde krediler çok yüksek bir paya sahip iken, finansal kuruluşlar içerisinde de bankalar ağırlıktadır. Bu durum, finansal olarak yeteri kadar yayılma olmadığının ve finansal sistemin Bölgede oldukça sığ olduğunun göstergesidir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) verilerine göre, 2012 yılı sonu itibariyle Türkiye'de 10.984 banka şubesi bulunmaktadır. Bunlardan 87'si Diyarbakır'da olmak üzere TRC2 Bölgesinde 162 banka şubesi bulunmaktadır.

Banka şube sayısı sıralamasında 81 il arasında Diyarbakır 23'üncü olmuştur. Şube başına nüfus 2012 yılı sonunda Diyarbakır'da 18.056 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye, Şanlıurfa ve Diyarbakır'da Banka Şube Sayıları

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Şanlıurfa	42	49	53	58	62	75
Diyarbakır	64	72	76	82	85	87
TRC2 Bölgesi	106	121	129	140	147	162
Türkiye	7.936	9.107	9.541	10.008	10.430	10.984

Kaynak: BDDK, 2012

2012 yılında yurt içi mevduat hacmi 737 milyar TL seviyesindedir. Diyarbakır yurt içi mevduat hacmi açısından 2012 yılı sonunda 26'ıncı sırada yer almıştır. Kişi başına düşen mevduat verilerine bakıldığında Diyarbakır'da 2012 yılında 1.713 TL mevduat gerçekleşmiştir.

Şanlıurfa ve Diyarbakır İllerinin Yurt İçi Mevduat Hacmi (Bin TL)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Şanlıurfa	792.920	893.765	1.256.465	1.563.150	1.846.424	1.900.545
Diyarbakır	1.133.130	1.435.725	1.783.961	2.386.432	2.532.347	2.690.664
TRC2 Bölgesi	1.926.050	2.329.490	3.040.426	3.949.582	4.378.771	4.590.209
TRC2/TR (%)	0,57	0,55	0,63	0,65	0,65	0,62

Kaynak: BDDK, 2012

2012 yılında yurt içi nakdi kredi hacmi 785 milyar TL seviyesindedir. Bunun 9,5 milyar TL'si (% 1,2) TRC2 Bölgesindedir. Diyarbakır yurt içi nakdi kredi hacmi açısından 2012 yılında 23'üncü sırada yer almıştır.

Sektörel açıdan bakıldığında Diyarbakır'da ziraat ve balıkçılık başta gelmektedir.

Diyarbakır'da inşaat, toptan ticaret ve komisyonculuk sektörleri kredilerin yoğun olduğu alanlardır.

Kişi başına düşen nakdi kredi verilerine bakıldığında Diyarbakır'da 2012 yılında 3.311 TL nakdi kredi gerçekleşmiştir.

Şanlıurfa ve Diyarbakır İllerinin Yurt İçi Nakdi Kredi Hacmi (Bin TL)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Şanlıurfa	771.588	1.270.485	1.451.515	2.450.644	3.448.415	4.437.068
Diyarbakır	1.041.172	1.603.691	1.832.177	2.822.928	4.047.947	5.201.765
TRC2 Bölgesi	1.812.760	2.874.176	3.283.692	5.273.572	7.496.362	9.638.833
TRC2/TR (%)	0,75	0,96	0,98	1,0	1,1	1,2

Kaynak: BDDK, 2012

YATIRIM TEŞVİK BELGELERİ

19 Haziran 2012 tarih ve 2012/3305 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” ile yayınlanan yeni yatırım teşvik sistemine göre sosyo-ekonomik gelişmişlik durumları dikkate alınarak 6 farklı bölge oluşturulmuş ve bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmayı, sektörel kümelenmeyi öne çıkarmayı hedefleyerek bu bölgelere farklı teşvik uygulamaları getirilmiştir.

Buna göre TRC2 Bölgesi teşvik sisteminden en fazla faydalanan 6.Bölgede yer almaktadır.

Yatırım Teşvik Belgesi İstatistikleri

TRC2 Bölgesi’nde 2007 ve 2012 yılları arasında Yatırım Teşvik Belgesi sayısı, sabit yatırım tutarları ve bununla sağlanan istihdam miktarları aşağıdaki tabloda verilmiştir. TRC2 Bölgesi bu 6 yıllık dönemde toplam olarak Türkiye genelinde; belge sayısında % 3,2, sabit yatırım tutarında % 1,3, istihdam sayısında % 2,8 oranlarıyla toplamdan çok düşük pay almıştır. Ayrıca bu paylara baktığımızda, toplam yatırım tutarı ve istihdam oranlarının, belge sayısı oranına göre daha düşük kaldığı görülmektedir. Bu da TRC2 Bölgesindeki yatırımların daha küçük ölçekli olduğunu, daha az toplam sabit yatırım tutarı barındırdığını ve daha az istihdam sağladığını ortaya koymaktadır. 2012 yılında, Diyarbakır ilinde düzenlenen yatırım teşvik belgesi sayısı 69 iken, Şanlıurfa ilinde bu sayı 98 olarak gerçekleşmiştir.

TRC2 Bölgesi Yatırım Teşvik Belgesi İstatistikleri

	Şanlıurfa	Diyarbakır	TRC2 Bölgesi	Türkiye
Belge Sayısı				
2007	19	42	61	2.823
2008	33	17	50	3.051
2009	31	31	62	2.381
2010	111	97	208	4.324
2011	57	72	129	4.492
2012	98	69	167	4.362
Toplam	349	328	677	21.433
Sabit Yatırım (Milyon TL)				
2007	229	266	495	22.180
2008	102	34	136	27.164
2009	109	138	247	30.884
2010	357	338	695	64.861
2011	694	304	998	56.180
2012	578	334	912	57.764
Toplam	2.069	1.414	3.483	259.033
İstihdam				
2007	867	1.437	2.304	128.547
2008	725	380	1.105	118.158
2009	574	668	1.242	87.289
2010	2.479	2.289	4.768	155.426
2011	1.638	1.861	3.499	128.028
2012	5.957	2.643	8.600	149.234
Toplam	12.240	9.278	21.518	766.682

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

2012 yılında TRC2 Bölgesi'ndeki yatırım teşvik belgesi sayısı 2011 yılındaki miktarı aşmıştır. 2012 yılında Diyarbakır ilinde imalat sanayi sektöründe 39, hizmetler sektöründe 16, madencilik sektöründe 12, enerji ve tarım sektöründe 1'er adet yatırım teşvik belgesi düzenlenmiştir. Bu dönemde alınan yatırım teşvik belgesi sayısı önceki yıllara göre daha yüksek olup Diyarbakır için Türkiye toplamının yaklaşık % 1,5'ünü oluşturmaktadır. Bölgenin yatırım tutarı ve istihdamda Türkiye toplamından aldığı pay önceki yıllara göre daha yüksek olmasına rağmen yine de ülke ortalamasına göre düşük kalmıştır

Sektörel Bazda Yatırım Teşvik Belgesi İstatistikleri, 2012

	Sektör	Belge Sayısı	Sabit Yatırım	İstihdam
Şanlıurfa	Enerji	-	-	-
	Hizmetler	22	181	3.424
	İmalat	56	338	2.505
	Madencilik	14	43	249
	Tarım	6	16	47
	Toplam	98	578	6.225
Diyarbakır	Enerji	1	7	10
	Hizmetler	16	150	712
	İmalat	39	126	1.737
	Madencilik	12	46	175
	Tarım	1	4	9
	Toplam	69	333	2.643
TRC2	Enerji	1	7	10
	Hizmetler	38	331	4.136
	İmalat	95	464	4.242
	Madencilik	26	89	424
	Tarım	7	20	56
	Toplam	167	911	8.868
Türkiye	Enerji	197	12.663	3.503
	Hizmetler	1.156	15.216	57.899
	İmalat	2.590	26.543	76.585
	Madencilik	287	2.212	8.131
	Tarım	125	790	3.066
	Toplam	4.355	57.424	149.184

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

Diyarbakır ili için verilen Teşvik belgelerinin önemli kısmı imalat sektörü için düzenlenmiştir.

KAMU YATIRIMLARI

Kamu yatırımları, özellikle özel sektörün yatırım yapmaktan çekindiği ya da yüksek teşvikler bekleyerek yatırımları başka noktalara kaydırduğu yerlerde ciddi bir önem kazanmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Türkiye'de çoğu yere göre özel sektör yatırımlarının sınırlı olduğu bir bölge olarak öne çıkmaktadır. Bu durum kamu yatırımlarının bölge için önemini daha da arttırmaktadır.

TRC2 Bölgesi Kamu Yatırımları (Bin TL)

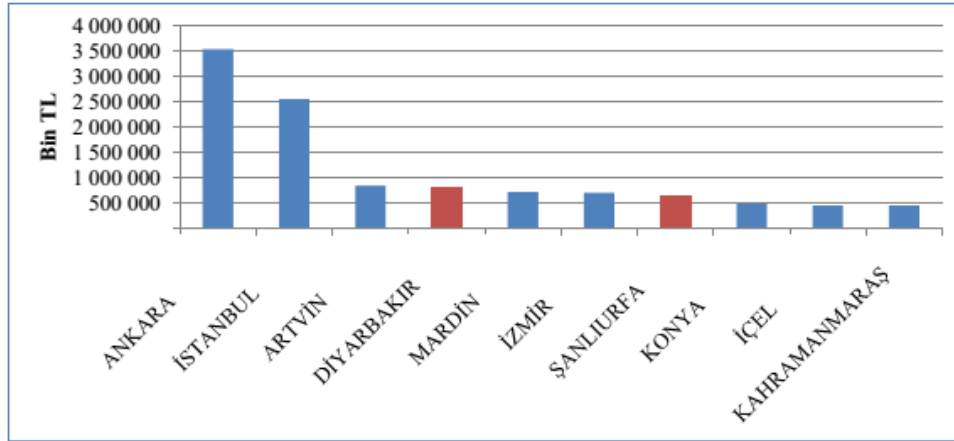
	Şanlıurfa	Diyarbakır	TRC2 Bölgesi	Türkiye	TRC2 Bölgesi / Türkiye (%)
2005	291.344	158.760	450.104	19.899.447	2,26
2006	158.092	121.230	279.322	21.608.226	1,29
2007	142.208	111.607	253.815	21.513.108	1,18
2008	129.379	145.943	275.322	21.915.452	1,26
2009	541.697	370.231	911.928	27.458.727	3,32
2010	590.243	469.201	1.059.444	33.832.966	3,13
2011	680.639	776.615	1.457.254	36.400.287	4
2012	647.736	798.074	1.445.810	44.434.287	3,25

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

2008 Yılından başlayarak Diyarbakır'da kamu yatırımlarında ve Türkiye genelinden aldığı payda ciddi bir artış gözlenmektedir.

Ayrıca, Kamu Yatırımları sıralamasında Diyarbakır 4. Sırayı almıştır.

Kamu Yatırımlarında ilk 10 il (2012)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

2012 yılı için TRC2 Bölgesi'nde gerçekleştirilmesi düşünülen kamu yatırımı 1.445 milyon TL seviyesinde olup, bu tutarın 798.074 TL'si Diyarbakır için tahsis edilmiştir. Bu miktarın yarısından fazlası Tarım sektörü için tahsis edilmiş olup, bölgede tarım faaliyetlerine olumlu şekilde yansımaktadır. Madencilik ve eğitim sektörleri de tarımdan sonra en fazla pay alan sektörler konumundadır.

	Diyarbakır	Şanlıurfa	TRC2 Bölgesi	Türkiye	TRC2 Bölgesi/ Türkiye (%)
Tarım	376.817	409.465	786.282	5.852.392	13,44
Madencilik	68.856	6.281	75.137	1.208.400	6,22
İmalat	2	-	2	538.050	0,00
Enerji	18.283	42.357	60.640	3.732.935	1,62
Ulaştırım	15.029	6.356	21.385	13.877.595	0,15
Turizm	-	3.624	3.624	294.439	1,23
Konut	12.205	776	12.981	479.845	2,71
Eğitim	100.673	86.166	186.839	6.491.136	2,88
Sağlık	25.200	25.102	50.302	2.161.600	2,33
Diğer	181.009	67.609	248.618	9.797.895	2,54
Toplam	798.074	647.736	1.445.810	44.434.287	3,25

EĞİTİM

Eğitim düzeyi ulusal ve uluslararası gelişmişlik endekslerinde yer alan en önemli göstergelerden biridir. Eğitim, ekonomik ve sosyal ihtiyaçların karşılanması için gereken nitelikli işgücünün yetişmesinde, değişen talep yapısına uygun beceri ve bilgi altyapısının oluşturulmasında, kaynakların verimli olarak kullanılmasında önemli bir role sahiptir.

Türkiye genelinde 6 yaş ve üzeri nüfus için okuma yazma bilmeyenlerin oranı % 4,2 olarak tespit edilmişken, Bölgede bu değerin % 9,7 olduğu görülmektedir. Bu durum okuryazarlığın bölgede önemli bir sorun olduğunu göstermektedir. Okuma yazma bilmeyenlerin oranı Diyarbakır ili için % 9 olarak belirlenmiştir.

Bölge’de dezavantajlı gruplardan olan kadın nüfusun okuryazarlık durumu incelendiğinde; Türkiye geneli kadın nüfusu okuma yazma bilmeyen oranı % 7 iken Bölge’de % 16,2 ile Türkiye ortalamasının 2 katından fazla olduğu görülmektedir. Diyarbakır ilinde ise bu oran % 14,9 olarak tespit edilmiştir. Veriler bölgede okuma yazma bilmeyen kadınların oranının yüksek olduğunu, bu konuda Bölge’de çalışmalar yapılması gerektiğini göstermektedir.

İlkokul

Genç nüfusa sahip bir bölge olması sebebiyle TRC2 Bölgesi’nde öğrenci sayısı yüksektir. Türkiye genelinde ilkokul öğrencisi sayısının toplam nüfusa oranı % 7,4 iken TRC2 Bölgesinde ilkokul öğrencisi sayısının Bölge toplam nüfusuna oranı % 12,3’tür.

İlkokul eğitiminde 2012-2013 eğitim-öğretim yılı okullaşma oranlarına bakıldığında Diyarbakır Türkiye ortalamasının üzerindedir ve okullaşma oranı % 100’e çok yakın bir değerdedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısını bölge bazında incelediğimizde TRC2 Bölgesinde bu sayı 25 iken Türkiye’de 20’dir. Bu sayılar ilkokul eğitiminde öğretmen açığının olduğu göstermektedir. TRC2 Bölgesinde derslik başına düşen öğrenci sayısı 29 iken Türkiye’de bu sayı 24’tür. Derslik başına düşen öğrenci sayısı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Eğitim ortamının kalitesinde önemli göstergelerden biri olan derslik başına düşen öğrenci sayısının ülke ortalamasının üstünde olması ilkokulda derslik ihtiyacının yüksek olduğunu göstermektedir. TRC2 Bölgesinin 2023 yılındaki çocuk nüfusu göz önünde bulundurulduğunda derslik ihtiyacı önem arz etmektedir.

Ortaokul

Temel eğitimin son basamağı olan ortaokul eğitiminde TRC2 bölgesinde öğrenci sayısı yüksektir. Türkiye genelinde ortaokul öğrencisi sayısının toplam nüfusa oranı % 7,4 iken TRC2 Bölgesi’nde ortaokul öğrencisi sayısının Bölge toplam nüfusuna oranı % 11,2’dir.

Ortaokul eğitiminde 2012-2013 eğitim-öğretim yılı okullaşma oranlarına bakıldığında Diyarbakır Türkiye ortalamasının altındadır. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ülke ortalamasının üstündedir. TRC2 Bölgesinde derslik başına düşen öğrenci sayısı 45 iken Türkiye’de bu sayı 30’dur. Derslik başına düşen öğrenci sayısı Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir. Derslik başına düşen öğrenci sayısının ülke ortalamasının üstünde olması ortaokulda derslik ihtiyacının yüksek olduğunu göstermektedir. TRC2 Bölgesinin 2023 yılındaki çocuk nüfusu göz önünde bulundurulduğunda, derslik ihtiyacı önem arz etmektedir.

Ortaöğretim

Ortaöğretim; genel ortaöğretim, mesleki ve teknik ortaöğretim olmak üzere ayrı ayrı incelenmiştir

Genel ortaöğretimde 2012-2013 eğitim-öğretim yılı okullaşma oranlarına bakıldığında Diyarbakır ülke ortalaması ile aynı düzeydedir. Diyarbakır illerinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ülke ortalamasının oldukça üstündedir. TRC2 Bölgesinde derslik başına düşen öğrenci sayısı 45 iken,

Türkiye’de bu sayı 28’dir. Derslik başına düşen öğrenci sayısının ülke ortalamasının üstünde olması ortaokulda derslik ihtiyacının yüksek olduğunu göstermektedir.

Mesleki ve teknik ortaöğretimde 2012-2013 eğitim-öğretim yılı okullaşma oranlarına bakıldığında Diyarbakır’ın mesleki ve teknik eğitimde okullaşma oranı, Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, ülke ortalamasına yakındır. TRC2 Bölgesinde derslik başına düşen öğrenci sayısı 37 iken, Türkiye’de bu sayı 34’tür.

İSTİHDAM EDİLEBİLİR NÜFUS

TRC2 Bölgesi 2012 yılı işgücü istatistikleri incelendiğinde, işgücüne katılma oranı, istihdam oranı, işsizlik oranı ve tarım dışı işsizlik oranı verilerinin 2004 yılına kıyasla daha düşük seviyelerde olduğu görülmektedir. 2009 yılında krizin etkisiyle işsizlik en yüksek noktaya ulaşmıştır.

TRC2 Bölgesi Temel İşgücü Göstergeleri, 2004-2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kurumsal Olmayan Çalışma Çağındaki Nüfus (bin)	1.488	1.555	1.617	1.676	1.696	1.810	1.932	2.022	2.121
İşgücü	550	535	509	516	540	622	647	663	610
İstihdam Edilenler	485	477	447	445	464	505	563	608	569
İşsiz	65	58	62	71	76	117	85	55	42
İşgücüne Katılma Oranı %	37	34,4	31,5	30,8	31,8	34,4	33,5	32,8	28,8
İşsizlik Oranı %	11,8	10,9	12,1	13,8	14,1	18,8	13,1	8,4	6,9
Tarım Dışı İşsizlik Oranı %		14,5	12	13,5	16,9	20,5	14,5	9,6	-
İstihdam Oranı %	32,6	30,7	27,7	26,5	27,3	27,9	29,1	30,1	26,8
İşgücüne Dâhil Olmayan Nüfus (bin)	938	1.019	1.108	1.160	1.157	1.187	1.285	1.359	1.511

Kaynak: TÜİK, 2012d.

Düzey 2 Bölgeleri işgücü göstergelerine bakıldığında TRC2 Bölgesi 2012 yılında 26 Düzey 2 Bölgesi içinde işgücüne katılım oranı ve istihdam oranı en düşük olan bölgedir. İşsizlik oranı ise Türkiye ortalamasının altındadır.

2004-2012 yıllarında TRC2 Bölgesinin Düzey 2 Bölgeleri arasında yerini incelediğimizde işgücüne katılma oranı ve istihdam oranında genel olarak son sıralarda olduğu, işsizlikte ise son yıllarda iyileşme olduğu görülmektedir.

TRC2 Bölgesi Temel İşgücü Göstergeleri Düzey 2 Sıralaması, 2004-2012

	İşgücüne Katılma Oranı %	Sıralama	İşsizlik Oranı %	Sıralama	İstihdam Oranı %	Sıralama
2004	37	En düşük 1.	11,8	En yüksek 10.	32,6	En düşük 1.
2005	34,4	En düşük 2.	10,9	En yüksek 11.	30,7	En düşük 2.
2006	31,5	En düşük 2.	12,1	En yüksek 7.	27,7	En düşük 2.
2007	30,8	En düşük 2.	13,8	En yüksek 4.	26,5	En düşük 2.
2008	31,8	En düşük 2.	14,1	En yüksek 7.	27,3	En düşük 2.
2009	34,4	En düşük 2.	18,8	En yüksek 2.	27,9	En düşük 2.
2010	33,5	En düşük 1.	13,1	En yüksek 7.	29,1	En düşük 1.
2011	32,8	En düşük 1.	8,4	En yüksek 16.	30,1	En düşük 2.
2012	28,8	En düşük 1.	6,9	En yüksek 18.	26,8	En düşük 1.

Kaynak: TÜİK, 2012d.

2011 yılında işgücü konusunda TÜİK tarafından yayınlanmış iki ayrı istatistik bulunmaktadır. Bunlardan “Hanehalkı İşgücü İstatistikleri” her ay TÜİK tarafından yayınlanan sadece işgücü göstergelerini ölçmeyi amaçlayan saha çalışmasıdır. Diğeri ise 2011 yılında yayınlanan ve istisnai bir çalışma olan “Nüfus ve Konut Araştırması” başlıklı saha çalışmasıdır. İki çalışmanın sonuçları arasında çelişkiler bulunmaktadır. Hanehalkı İşgücü istatistiklerinde Türkiye’deki işsizlik rakamı 9,8 iken, Nüfus ve Konut araştırmasında bu rakam 7,9 gözükmemektedir. Aşağıdaki tabloda nüfus konut araştırmasına ait istatistikler verilmiştir. Buna göre Diyarbakır işgücüne katılma oranında, işsizlik oranında ve istihdam oranında en düşük 2. ilkonumundadır.

İşgücüne Katılım

TRC2 Bölgesi’nin işgücüne katılım oranı, Türkiye ortalamasının oldukça altında seyretmektedir. Şanlıurfa’nın işgücüne katılım oranının ise, genel olarak Diyarbakır ortalamasının üstünde değerlere sahip olduğu görülmüştür. Nüfus konut araştırması sonuçlarına göre Diyarbakır % 40,4 ile Kırıkkale’den sonra işgücüne katılım oranı en düşük olan 2. ildir. Nüfus konut araştırmasında Düzey 2 bazında istatistik yayınlanmamıştır. Hanehalkı işgücü istatistiklerine göre ise 2011 yılında TRC2 Bölgesi işgücüne katılım oranı % 32,8’dir. Matematiksel olarak 2011 yılında TRC2 bölgesinin işgücüne katılım oranı % 40,4’ten az, %45,2’den fazla olamaz. Nüfus konut araştırmasının Bölge gerçeğini daha iyi yansıttığı düşünülmektedir. Aşağıdaki tablo ve grafikte işgücüne katılım oranına ait istatistikler yıllar itibariyle verilmiştir.

İşgücüne Katılım Oranı (%), 2004-2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Şanlıurfa	-	-	-	-	36,1	36,2	35,5	45,2 ¹⁰	
Diyarbakır	-	-	-	-	26,9	32,7	31,8	40,4 ¹¹	
TRC2 Bölgesi	37	34,4	31,5	30,8	31,8	34,4	33,5	32,8	28,8
Türkiye	46,3	46,4	46,3	46,2	46,9	47,9	48,8	49,9	50

Kaynak: TÜİK, 2012d.

İstihdam

TRC2 Bölgesi’nin istihdam oranı Türkiye ortalamasının oldukça altında seyretmektedir. Nüfus konut araştırması sonuçlarına göre Diyarbakır % 34,9 ile Kırıkkale’den sonra istihdam oranı en düşük olan 2. ildir.

Nüfus konut araştırmasında Düzey 2 bazında istatistik yayınlanmamıştır. Hanehalkı işgücü istatistiklerine göre ise 2011 yılında TRC2 Bölgesi istihdam oranı % 30,1’dir. Matematiksel olarak 2011 yılında TRC2 bölgesinin istihdam oranı % 34,9’dan az, % 40,5’ten fazla olamaz. Nüfus konut araştırmasının Bölge gerçeğini daha iyi yansıttığı düşünülmektedir. Aşağıdaki tablo ve grafikte istihdam oranına ait istatistikler ve yıllar itibariyle değişim verilmiştir.

İstihdam Oranı (%), 2004-2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Şanlıurfa	-	-	-	-	36,1	36,2	35,5	40,5 ¹²	
Diyarbakır	-	-	-	-	22,7	26	27,5	34,9 ¹³	
TRC2 Bölgesi	32,6	30,7	27,7	26,5	27,3	27,9	29,1	30,1	26,8
Türkiye	41,3	41,5	41,5	41,5	41,7	41,2	43	45	45,4

Kaynak: TÜİK, 2012d

Türkiye’de ve TRC2 Bölgesinde kayıt dışı istihdam yıllar itibariyle düşme eğiliminde olmakla birlikte TRC2 Bölgesi kayıtdışı istihdam oranları Türkiye ortalamasının oldukça üstündedir. 2004 yılında toplam istihdamın % 80’i kayıt dışı iken, 2011 yılı itibariyle bu oran % 60'lara kadar gerilemiştir. Tarım sektöründe istihdamın azalması, kayıt dışılığın da azalmasını olumlu yönde etkilemiştir.

SAĞLIK

Hastane Sayısı

2011 yılı hastane sayılarına bakıldığında Diyarbakır 14 kamu hastanesi ve 8 özel hastane olmak üzere toplam 22 hastaneye sahiptir. Diyarbakır 81 il içerisinde toplam hastane sayısı sıralamasında 17.sıradadır.

Yatak Kapasiteleri

2011 yılı hastane yatak kapasiteleri incelendiğinde, Diyarbakır 3.396'sı kamu hastanelerine ait ve 595'i özel hastanelere ait olmak üzere toplam 3.391 hastane yatak sayısına sahiptir. Diyarbakır, 81 il içerisinde toplam hastane yatak sayısı sıralamasında 10.sıradadır.

TRC2 Bölgesinde yüzbin kişi başına düşen toplam hastane yatak sayısı 2007 yılında bu sayı 145 iken, 2011 yılında 185'e çıkmıştır. Diyarbakır'da bu sayı 254 yatak ile Türkiye ortalamasına çok yakındır.

Personel Durumu

Sağlık personeli sayısı bakımından Diyarbakır'ın Türkiye sıralamasındaki yeri iyi denilebilecek düzeydedir. Uzman hekim sayısında TRC2 bölgesi 26 bölge içinde 11.sıradadır. Diş hekimi sayısında TRC2 bölge sıralaması 17'ye düşmektedir.

Yıllara göre toplam hekim sayısı hem Türkiye'de hem de bölge illerinde paralel bir artış içindedir.

Yeşil Kart Sayısı

Hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında olmayan ve sağlık hizmetleri giderlerini karşılayacak durumda bulunmayan vatandaşların bu giderlerinin karşılanması için yeşil kart sistemi uygulanmaktadır. Sağlık hizmetlerinin verilmesinde bölgede yeşil kart uygulaması yaygın olarak kullanılmaktadır.

Diyarbakır ilinde de sağlık hizmetlerinden yeşil karttan yararlananların sayısı çok yüksektir. İl nüfusunun % 34,9'u yeşil kartlıdır. Diyarbakır'da bulunan 555.327 yeşil kartlının % 23,9'u merkez ilçelerde, % 51,1'i diğer ilçelerdedir.

Bölgede istihdam ve işgücüne katılım göstergelerindeki düşüklüğün bir sonucu olarak, genel sağlık sigortası olan nüfusun oranı düşük seviyede, yeşil kartlı nüfusun oranı yüksek seviyededir.

ULAŞIM

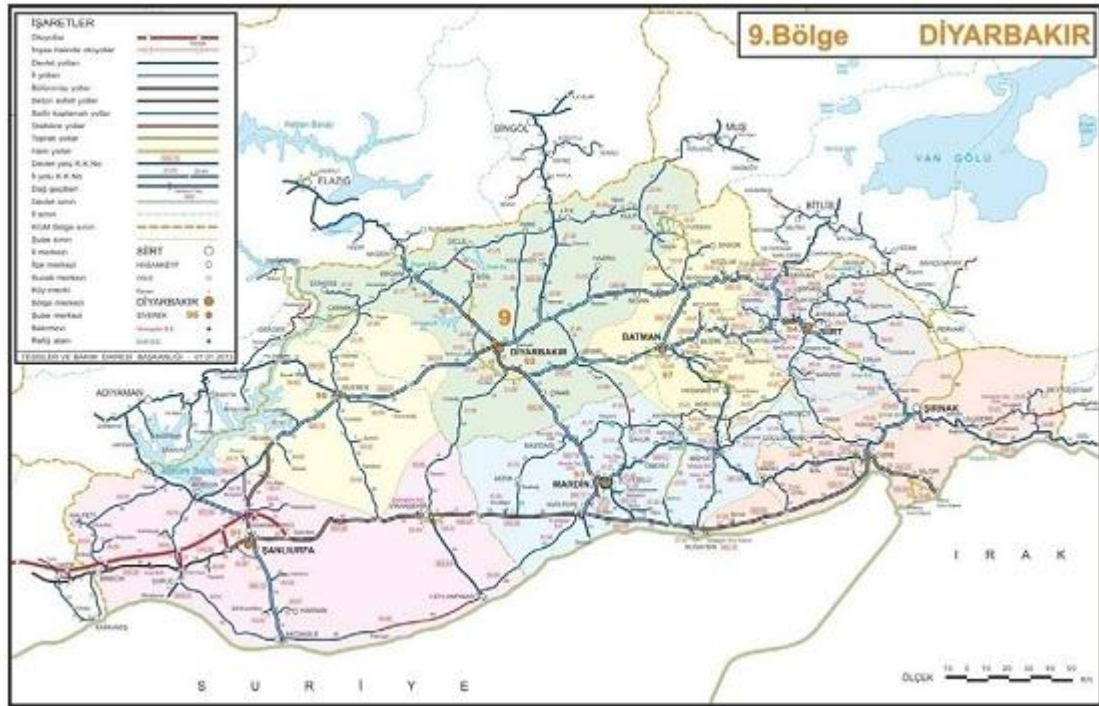
Genel Ulaşım Sistemi

Diyarbakır ilindeki başat ulaşım sistemi, tüm Türkiye genelinde olduğu gibi kara yolu ulaşımıdır.

Diyarbakır ve Şanlıurfa şehirleri Gaziantep'ten sonra Güneydoğu Anadolu Bölgesinin en büyük iki ili olup sanayi, ticaret ve hizmetler sektöründe de yörede öncü konumdadırlar. Ayrıca, Şanlıurfa ilinin Suriye'ye olan sınırı ve her iki ilin de Mardin ve Şırnak illeri üzerinden Irak'a olan yakınlığı sebebiyle bu iki il, ulaşım açısından sınır kapıları ve Türkiye'nin iç kesimlerine doğru uzanan akslar üzerinde konumlanmaktadır. Diyarbakır, Adıyaman hariç diğer bölge illerinden gelen ulaşım ağlarının düğümlendiği bir merkez iken, Şanlıurfa bölgenin batıya açılan kapısı durumundadır.

Bölge sınırları içerisinde bulunan karayolu, demiryolu ve havayolu taşımacılığı ile kent içi ulaşım sistemleri aşağıdaki haritada gösterilmiştir.

TRC2 Bölgesi Karayolu Ulaşım Sistemi, 2012

Kaynak: DKİM, 2012.

1. Karayolu

Mardin, Şırnak, Batman ve Siirt illeri ile birlikte Diyarbakır ve Şanlıurfa illeri de Karayolları Genel Müdürlüğü 9. Bölge Müdürlüğü hizmet alanı içinde kalmaktadır. Ana ulaşım şekli karayolu ulaşımı olduğu için bölge içerisindeki merkezlerin civar yerleşimlere olan uzaklıkları önem kazanmaktadır. Aşağıdaki tabloda, Diyarbakır ve Şanlıurfa şehir merkezlerinin bazı önemli merkezlere olan karayolu mesafeleri verilmiştir.

TRC2 Bölgesi sınırları içinde toplam 15.368 km'lik karayolu yol ağının 2.216 km'si devlet ve il yolu, 146 km'si otoyol, 12.636 km'si ise köy yoludur.

Ülke, Bölge ve İl Düzeyinde Yol Uzunlukları (km), 2012

Bölge Adı	İl ve Devlet Yolu	Otoyol	Köy Yolu	Demir Yolu	Toplam Yol Ağı
Türkiye	62.930	2.119	305.227	9.642	379.918
Güneydoğu Anadolu	6.006	291	31.320	895	38.512
TRC2 Bölgesi	2.216	146	12.636	370	15.368
Şanlıurfa	1.149	146	7.458	220	8.973
Diyarbakır	1.067	-	5.178	150	6.395

Kaynak: TUIK, 2012ı.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi karayolu ağı, toplam Türkiye karayolu ağı içerisinde % 4'lük paya sahipken; TRC2 Bölgesi karayolu ağı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi karayolu ağı içerisinde % 39,9 oranında pay almaktadır. Şanlıurfa ili, toplam karayolu uzunluğu açısından, tüm iller arasında 8'inci, Diyarbakır ili, toplam karayolu uzunluğu açısından, tüm iller arasında 17'ncidir.

Diyarbakır ve Şanlıurfa Devlet ve İl Yollarının Satış Cinslerine Göre Uzunlukları, 2012

	Devlet ve İl Yolları Toplamı (KM)					
	Beton Asfalt	Sathi Kaplama	Stabilize Yol	Toprak Yol	Diğer Yollar	Toplam
Diyarbakır	63,5	884,5	35	51	42	1.076
Şanlıurfa	416,8	809,2	113	0	13	1.352
TRC2 Bölgesi	480	1.694	148	51	55	2.428

Kaynak: KBM, 2012.

Uluslararası ve Ulusal Ulaşım Aksları

TEN-T (Trans-Avrupa Ulaştırma Ağları)

AB'de üç temel ağ yapısı bulunmaktadır. Bunlar; Trans-Avrupa Ulaştırma Ağları (TEN-T), Pan-Avrupa Ulaştırma Ağları (Pan European Corridors-PEC) ve Bölgesel Ulaştırma Ağları olarak sıralanabilir. TEN-T ulaştırma ağları 30 öncelikli koridor üzerine kurulmuş, üye ülkelerin birbirleri ile olan bağlantılarını güçlendirmek için geliştirilen projeleri kapsamaktadır. Avrupa Birliğinin oluşturduğu proje içinde Türkiye gibi aday ülkelerin yanı sıra, Rusya gibi komşuluk politikasına tabi olan ülkeler de yer almaktadır.

AB resmi istatistik kurumu tarafından hazırlanan son analizlere göre, TEN-T ağının yoğun olduğu ve ticaret hacimlerinin yüksek olduğu Batı Avrupa ülkeleri arasında akışlar oldukça yüksek oranlardadır.

TRACECA

Mayıs 1993'te Brüksel'de üç Kafkas ülkesi; Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan ve beş Orta Asya ülkesi; Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan'ın katılımlarıyla Avrupa-Kafkasya-Asya Taşıma Koridoru projesi doğmuştur. Projeye Moğolistan, Ukrayna, Moldova, Bulgaristan, Romanya ve Türkiye de dâhil olmuşlardır.

TRACECA Projesinin temel amacı, Avrupa Birliği öncülüğünde, AB fonlarının kullanılması ve teknik yardımın alınması suretiyle Avrupa'dan başlayarak Karadeniz, Kafkaslar, Hazar Denizi ve Orta Asya arasında bir taşıma koridorunun oluşturulmasıdır.

TRACECA projesi çerçevesinde Türkiye'nin Kuzey Anadolu bölgesi geçiş güzergâhı olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede, devam eden beş adet ana proje bulunmaktadır. Bu projeler; Gerede-Merzifon Karayolu iyileştirilmesi, Refahiye-Erzurum Gürbulak Karayolu iyileştirilmesi, Mersin Konteyner Limanı, Filyos Limanı, Irmak-KarabükZonguldak Hattının Sinyalizasyonu olarak listelenmiştir.

Denize sınırı olmayan ülkeleri de içeren koridordaki ağ, özellikle denizle bağlantısı olmayan Merkez Asya ülkeleri için, dış ticaretlerini ve ulaştırma ağlarını geliştirebilmeleri açısından oldukça önem taşımaktadır.

Türkiye, TRACECA programına 2002 yılında dâhil olmuş ve güzergâh LondraBulgaristan-İstanbul-Ankara-Gürcistan olarak değişmiştir. Türkiye, İstanbul-Batım/Gümrü karayolu bağlantısı, İstanbul-Sivas-Kars/Gümrü demiryolu bağlantısı ve İstanbul, Samsun limanları ile TRACECA haritasında yer almaktadır.

Türkiye tarafından önerilen haritada yer alan Samsun'dan Mersin ve İskenderun'a inen belli bir demiryolu hat kesimi ile Mersin, İskenderun ve Derince limanları koridora dâhil edilmemişlerdir. Mersin limanında, Ortadoğu ülkelerine yönelik taşımaların geliştirilmesi amacıyla demiryolu feribot yanaşma rıhtımı yer almaktadır. Bu sayede, Orta Asya, Karadeniz ve Kafkas ülkelerinin yükleri Akdeniz'e indirilebilecektir.

TRC2 Bölgesi yukarıda açıklanan ve Avrupa Birliği tarafından hazırlanan TEN-T ve TRACECA uluslararası ulaşım proje aksları içerisinde mevcut ulaşım durumu itibariyle etkin olarak yer almamaktadır. Öte yandan Türkiye kapsamında değerlendirildiğinde ise dokuz ayrı ulaştırma eksen ve geleceğe yönelik yatırımlar belirlenmektedir. Bunlar aşağıdaki gibidir;

TEM Yol Ağı, 2012

Kaynak: UBAK, 2012

Şanlıurfa sınırları içerisinde TEM otoyolunun, otoyol bağlantı yolları ile beraber, 145km'lik kısmının yapımı tamamlanmış olup işletmededir. Toplam 225 km uzunluğundaki Şanlıurfa-Gaziantep otoyolu GAP'ın ana arterini oluşturmaktadır. Otoyol; Birecik-Suruç, Suruç-Şanlıurfa, Gaziantep çevreyolu, Gaziantep-Birecik kesimlerinden oluşmaktadır.

Şanlıurfa-Habur otoyolu, Gaziantep otoyolunun devamı niteliğinde planlanmaktadır. Otoyolun ana gövdesi toplam 109,5 km. olup; Gaziantep'ten başlayarak, Şanlıurfa, Mardin ve Cizre üzerinden Habur sınır kapısına kadar ulaştırılması planlanmaktadır. Bu otoyolun ana gövdesine Diyarbakır'dan yaklaşık 36,5 km'lik bağlantı yolu yapılarak, Diyarbakır'dan Irak'a otoyol bağlantısı sağlanması planlanmaktadır. Diyarbakır-Mardin otoyol bağlantısı projesinin ihalesi yapılmış olup, alternatif güzergâhlar üzerinde çalışmalar devam etmektedir.

Asya Karayolları, 2012

Kaynak: UBAK, 2012.

Türkiye'den geçen Asya Karayolları tali yol hattı, Mersin'den başlayarak Şanlıurfa ve Diyarbakır illeri üzerinden İran sınır kapısı Gürbulak'a bağlanmaktadır.

Diyarbakır ile Adıyaman illerini bağlayacak karayolu olan Nissibi Köprüsü'nün, Siverek ile Kâhta ilçeleri arasında kalan bölgede, Fırat Nehri üzerinde yapılması planlanmıştır. Fırat Köprüsünün 1990 yılında baraj gölü altında kalmasıyla, Atatürk Baraj Gölünde Şanlıurfa Siverek-Adıyaman Kâhta arasında çalışan 1 adet ve Şanlıurfa Hilvan-Adıyaman Kâhta arasında çalışan 1 adet feribot olmak üzere toplam 2 adet feribot bulunmaktadır. Bu feribotlar ile hemaraç, hem yolcu taşımacılığı yapılmaktadır.

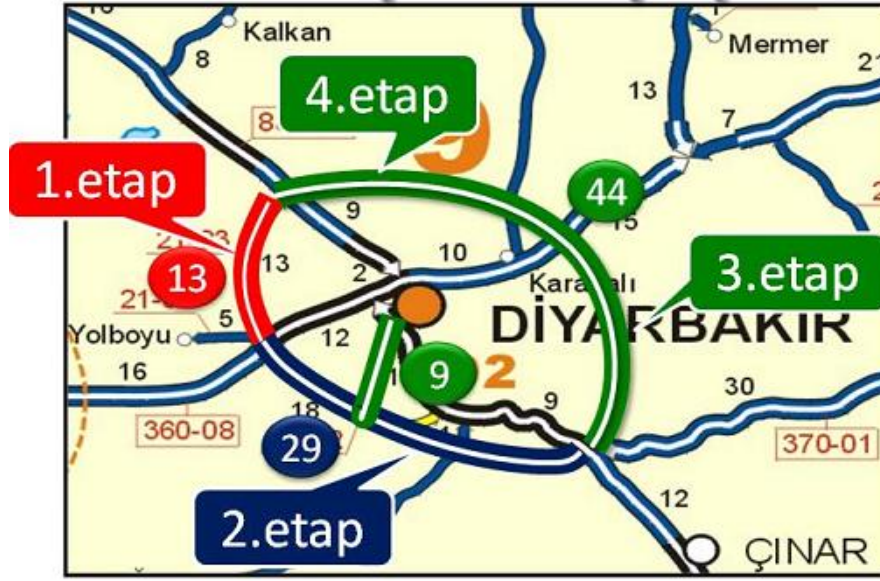
Adıyaman ve Diyarbakır ile birlikte birçok ilin geçiş noktası olacak Nissibi Köprüsünün inşası edilmesi bölgedeki ulaşımın rahat ve güvenli bir şekilde yapılmasını sağlayacaktır. Ayrıca bölgenin Nemrut Dağı gibi turistik değerleri göz önüne alındığında, yapılacak köprü bölgeye ekonomik olarak da bir canlılık getirecektir. Eğik kablo askılı şeklinde 610 m. uzunluğunda ve 22,9 m. genişliğinde olan bu köprü'nün çalışmalarına başlanmış olup 2014 yılında bitirilmesi hedeflenmektedir.

Diyarbakır İl Yolları, 2012

Kaynak: KBM, 2012.

Diyarbakır Çevre Yolları, 2012

Kaynak: KBM, 2012.

Karayolu kent içi geçişlerini yerleşim alanları dışına taşımak amacı ile iki çevre yolu projesi planlanmıştır. Birincisi Elazığ Yolu'nun batısından Şanlıurfa Yolu'na bağlanan çevreyoludur. İkincisi, Şanlıurfa yolundan, Mardin yoluna bağlanmaktadır.

Diyarbakır çevreyolu çalışmalarında: 1. Etap toplam 13 km.lik Diyarbakır çevreyolunun 1. etabı BSK seviyesinde bitirilmiş ve trafiğe açılmıştır. 2. Etap 29 km.lik kesimin ise sözleşmesi yapılmış olup, 2014 yılı sonunda bitirilmesi hedeflenmektedir. 2. Etapta 9 km.'lik havaalanı bağlantısının ihalesi yapılmış olup, havaalanı projesinin bitirilmesi ile eş zamanlı olarak bağlantı yolunun da tamamlanması planlanmaktadır. 3. ve 4. Etap, 44 km.lik doğu çevreyolu için toplulaştırma çalışmaları kapsamında önerilecek güzergâhlar neticesinde proje ihalesi yapılacaktır.

Diyarbakır'da çevre yollarının yapımı ve bu yolların kavşaklar ile diğer yollarla bağlanması sonucu trafiğin rahatlayacağı beklenmektedir.

Trafik Hacmi

Trafik hacmi değerlendirmesi, Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiş yol boyu trafik anketlerine dayanmaktadır. 2012 yılında Karayolları 9. Bölge Müdürlüğü tarafından etüdü yapılan Yıllık Ortalama Günlük Trafik (YOGT) sayımlarının Diyarbakır ılsınırları içerisindeki kesiti incelendiğinde; Diyarbakır'da başlayan yolculukların büyük bölümünün Elazığ yönü, Silvan yönü ve Mardin yönünde sonlandığı görülmektedir:

- Elazığ yolundan 7.582 taşıt/gün,
- Batman yolundan 7.538 taşıt/gün,
- Şanlıurfa yolundan 6.771 taşıt/gün,
- Mardin yolundan 5.984 taşıt/gün araç geçtiği gözlenmektedir

2. Havayolu

Diyarbakır Askeri Havalimanı, 1952 yılından bu yana sivil uçuşlara da hizmet veren, sadece yurtiçi uçuşlara açık ve bölgesel niteliktedir. Toplam 26.369 m²'lik kurulu alan üzerindedir, bunun 2.680 m²'lik kısmı yolcuya açık alana sahiptir ve Havalimanı kent merkezinden sadece 6 km uzaklıkta bulunmaktadır. Apron kapasitesi 3 uçaktır, havalimanının kapasitesi ise 1.450.000 yolcu/yıl'dır.

Gümrük hizmeti verilemediğinden havalimanında doğrudan uluslararası hava ulaşımı yapılamamaktadır.

2011 yılı yolcu sayısı 1.733.374, 2012 yılı yolcu sayısı 1.285.824'tür. 2012 yılında yaşanan bu düşüşün nedeni yolcu trafiğinin en yoğun olduğu 3 aylık dönemde havalimanının bakımının yapılmasıdır. Mevcut terminal binası kapasitesini aşmış durumda olduğundan, DHMİ Genel Müdürlüğü tarafından aynı havalimanı sınırları içinde yeni bir arazi üzerinde, iç ve dış hatlara hizmet verebilecek; 24.000 m2 oturma alanına sahip, yaklaşık 86.803 m2 kullanım alanı ve 936 araç kapasiteli açık otoparkı ve 1.038 araçlık kapalı otoparkı olan, 10 uçak kapasiteli (6 adedi yolcu köprüsü) yeni bir terminal binasının yapılması planlanmaktadır.

Havalimanının yolcu kapasitesi 5.000.000 yolcu/yıl olacaktır. 2013 yılı başında havalimanı inşaatı ihalesi sonuçlanmış olup, inşaat çalışmalarına başlanmıştır.

Bölgedeki bazı havalimanlarında 2011-2012 yılları, yolcu, yük ve uçak trafiği aşağıdaki tabloda verilmiştir. Bu tabloda Adana ve Gaziantep havaalanlarına ait bilgiler de verilmiş olup, bölge dışında yer alan ama yaklaşık aynı büyüklükteki hinterlandlara hizmet veren yakın havalimanlarındaki değişim de gözlenmiştir. Bu verilere göre, Adana Havalimanı dışındaki bölge havalimanları kargo taşımacılığında etkisiz kalmaktadır. Yolcu taşımacılığında ise en düşük kapasitede çalışmakta olan Şanlıurfa GAP Havalimanı dışındaki havalimanlarında Türkiye genelindeki artışa paralel bir artış gözlenmiştir. Şanlıurfa GAP Havalimanının hizmete girişi ile 3 yıl içinde taşınan yolcu sayısı hemen hemen iki katına çıkmakla birlikte havalimanı hala oldukça düşük kapasitede (% 13) işletilmektedir.

TRC2 Bölgesi ve Komşu İllerin Karşılaştırmalı Hava Kargo, Yolcu ve Uçak Sayısı, 2011-2012

	2011			2012		
	Yük (Ton)	Yolcu (Kişi)	Uçak Sayısı	Yük (Ton)	Yolcu (Kişi)	Uçak Sayısı
Türkiye	2.249.473	117.620.469	914.484	2.249.133	130.351.620	958.198
Şanlıurfa	2.077	231.323	2.474	3.149	347.326	3.426
Diyarbakır	15.467	1.733.374	13.909	11.066	1.285.824	11.161
Gaziantep	14.352	1.314.508	13.099	16.808	1.442.969	13.014
Adana	36.240	3.240.967	34.966	40.474	3.764.157	38.620

Kaynak: DHMİ, 2012

3 Demiryolu

Ulusal demiryolu ağı bölgeyi iki aks üzerinden doğu-batı doğrultusunda beslemektedir. Kuzeydeki hat, Ergani'den Bölge'ye girmekte, Diyarbakır ve Batman'ı geçerek Kurtalan'da son bulmaktadır. Bu hat Malatya merkezli TCDD 5. Bölge Müdürlüğü sorumluluk sahasında kalmaktadır. Güneydeki hat ise, Narlı (Kahramanmaraş)'dan dan başlayarak Gaziantep ve Nizip üzerinden Barak (Karkamış)'a varmakta, buradan Suriye sınırını izleyerek Nusaybin'e kadar ulaşmakta ve Suriye topraklarından geçerek Irak'a bağlanmaktadır. Bu hat, Adana merkezli TCDD 6. Bölge Müdürlüğü sorumluluk sahasına girmektedir. Diyarbakır ili sınırlarında 150 km., Şanlıurfa ili sınırlarında da 221 km. demiryolu hattı mevcuttur. Demiryolu ağı, Bölgedeki yerleşimlerin çok azına hizmet vermekte olup, mevcut iki hattın da birbirine bağlantısı bulunmamaktadır. Şanlıurfa, şehir merkezinden demiryolu geçmemesine rağmen GAP illeri içerisinde, Gaziantep'ten sonra en çok demiryolu uzunluğuna sahip il konumundadır.

TCDD 6. Bölge sorumluluk sahası içerisinde bulunan Mürşitpınar tren istasyonu hem Suriye sınırında bulunması hem de sınırın hemen ötesinde bulunan Ayn-el Arap şehrine yakınlığı sebebiyle oldukça önemli bir yerdedir. 120.000 m2'lik bir alanda yer alan Mürşitpınar tren istasyonu Şanlıurfa şehir merkezine 56,3 km'lik uzaklıktadır.

GAP Bölgesi İllerinin Demiryolu Uzunlukları, 2008-2010

İller	Demiryolu (km)	
	2008	2010
Adıyaman	45	45
Batman	47	47
Diyarbakır	150	150
Gaziantep	254	254
Kilis	16	16
Mardin	128	128
Siirt	35	35
Şanlıurfa	220	220
Şırnak	-	-
GAP	895	895
Türkiye	8699	9594

Kaynak: TCDD, 2010.

İstanbul Haydarpaşa'dan kalkan Güney Ekspresi bölge içerisindeki kuzey hattı boyunca Ergani, Diyarbakır ve Bismil'den geçerek Batman'a yönelir. Batman-Diyarbakır ve Kurtalan Diyarbakır arasında günde birer sefer olmak üzere karşılıklı bölgesel tren seferleri bulunmaktadır.

Ayrıca Kurtalan-Diyarbakır yönünde de haftada 3 defa olmak kaydıyla karşılıklı seferler yapılmaktadır. Ancak bu güzergâhtaki seferler yolcu kapasitesine bağlı olarak düşürülmekte ve hatta durdurulabilmektedir.

Demiryolu; Diyarbakır kent merkezinden kuzeybatı-güneydoğu yönünde geçerek, Yenişehir ve Bağlar ilçeleri arasında 1,3 km uzunluğunda bir istasyon oluşturmakta ve bu hatşehir içinden geçtiği kısımlarda kentin bölgelerini ayıran bir eşik oluşturmuştur.

TCDD 6. Bölge Müdürlüğü sınırları içerisinde kalan güney hattı üzerinde Mürşitpınarı, Akçakale ve Ceylanpınar önemli istasyonlardır. Bu hat, Bağdat demiryolunun bir parçasıdır.

TCDD verilerine göre hatta düzenli yolcu treni seferleri bulunmamaktadır.

Diyarbakır il sınırları içerisinde yük taşımacılığı Diyarbakır, Ergani, Leylek ve Bismil istasyon şefliğince yürütülmektedir. TCDD 5. Bölge Müdürlüğünden gelen verilere göre Diyarbakır'dan Malatya ve Kurtalan yönlerine her gün yük treni kaldırılmakta olup, 2010 yılı içerisinde gelen vagon sayısı 10.017, giden vagon sayısı 3.088 olmak üzere toplam 13.105 iken 2012 yılında gelen vagon sayısı 8.119, giden vagon sayısı 2.720'ye düşmüştür. 2010 yılında 282.245 ton gelen yük ve 69.260 ton giden yük olmak üzere toplam 351.505 ton yük taşınması gerçekleştirilmiştir. Diyarbakır il sınırları içinde, giden yolcu toplamı 164.871 adettir.

Diyarbakır Yük Durumu, 2011-2012

İşyeri	2011		2012	
	Boşalan	Dolan	Boşalan	Dolan
Diyarbakır	131.706	5.015	89.172	8.262
Bismil	12.945	0	10.112	0
Ergani	139.921	57.602	114.909	24.380
Leylek	29.172	801	19.782	1.134
Toplam	313.744	63.418	233.975	33.776

Kaynak: TCDD5BM 2012.

3.1. Demiryolu Projeleri

Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi Demiryolu Bağlantısı Projesi

Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi, Elazığ yolu üzerinde kent merkezine 23 km.uzaklıkta, Büyükşehir Belediyesi sınırları dışındadır ve mevcutta demiryolu bağlantısı bulunmamaktadır. Diyarbakır OSB'nin demiryolu bağlantısı olmadığı için üretilen ürünlerin sınır ya da limanlara ulaştırılması, sanayiciler için büyük bir maliyet oluşturmaktadır. Bu bağlamda OSB'nin demiryolu bağlantısının sağlanması ile OSB'de bulunan firmaların taşımacılıkmaliyetlerinin azalacağı, dolayısı ile firmaların rekabet avantajına sahip olacakları öngörülmektedir.

2012 yılında OSB'ye demir yolu bağlantısının yapılması amacıyla, Geyik-Leylek istasyonları arasında ayrılan hat için ihtiyaç duyulan yaklaşık 100.000 m2'lik taşınmaz ile üzerindeki muhdesatın T.C.D.D. Genel Müdürlüğü tarafından acele kamulaştırılmasına ilişkin karar yayımlanmıştır. Taşınmazın T.C.D.D. Malatya Bölge Müdürlüğüne teslim edilmesi ve kamulaştırma işleminin çok kısa sürede tamamlanması planlanmaktadır.

Erzincan-Diyarbakır-Mardin Demiryolu Projesi

Erzincan-Diyarbakır-Mardin demiryolu projesi kapsamında Şanlıurfa ve Diyarbakır, Erzincan, Elazığ, Mardin, Sivas ve Ankara'ya, yüksek hızlı tren hatlarıyla bağlanacaktır. Ayrıca bölgede planlanan diğer projeler ile Diyarbakır ve Şanlıurfa'nın, Gaziantep üzerinden Adana'ya erişiminin sağlanması planlanmaktadır. Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde artacak yolcu ve yük taşımacılığında, yüksek hızlı tren hatlarının oluşturduğu ulaşım koridorları stratejik önem kazanacaktır. Öngörülen demiryolu hattının İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerini birleştirecek olması nedeniyle yerel ve uluslararası yük ve yolcu ulaşımı açısından önemli bir işleve sahip olması beklenmektedir.

Etüt, proje ve mühendislik hizmetleri devam eden Erzincan-Muş ve Trabzon-Erzincan Demiryolu hatları ile Erzincan ili kavşak niteliğinde olacak olup, genişleyen demiryolu ağı ile pek çok ile ulaşım sağlanacaktır. Planlama aşamasında olan Şanlıurfa-Mürşitpınar hattı ile Şanlıurfa ile ilçelerine ulaşım sağlanacaktır.

Diyarbakır-Şanlıurfa Demiryolu Projesi

Diyarbakır-Şanlıurfa arasında yapılması planlanan demiryolu hattının ortalama seyahat süresi yolcu trenleri için 45 dakika, yük trenleri için 135 dakika olarak planlanmaktadır.

Diyarbakır-Şanlıurfa Demiryolu Projesi güzergâhını kapsayan bölgede ulaşım genelde karayolu ile sağlanmaktadır. Hattın başlangıcı olarak Diyarbakır ili mevcut demiryolu koridoru belirlenmiştir. Aynı zamanda Diyarbakır kesiminde planlanan Diyarbakır İstasyonunda, bir diğer hızlı tren projesi olan Erzincan-Diyarbakır-Mardin Demiryolu Projesi ile entegrasyon sağlanacaktır. Hat sonu olan Şanlıurfa kesiminde ise, Şanlıurfa-Mürşitpınar Demiryolu'na entegrasyon sağlanacaktır.

Proje kapsamında 4 adet istasyon yapılması planlanmaktadır. Diyarbakır ili idari sınırları içerisinde 1 adet, Şanlıurfa ili idari sınırları içerisinde 3 adet istasyon planlanmıştır. Proje kapsamında Şanlıurfa merkezinde bir istasyon tasarlanmamıştır. Diyarbakır-Şanlıurfa demiryolu Şanlıurfa-Mürşitpınar demiryolu projesine bağlanacaktır. Şanlıurfa merkezinde Şanlıurfa-Mürşitpınar demiryolu projesi kapsamında istasyon yapılacak olup, iki demiryolu hattı da bu istasyonu ortak kullanacaktır.

Diğer yüksek hızlı tren projeleri ile entegrasyonu sağlanacak olan Diyarbakır-Şanlıurfa Demiryolu Hattı vasıtasıyla; Diyarbakır ve Şanlıurfa, Malatya, Sivas ve Ankara'ya bağlanacaktır. Ayrıca bölgede planlanan diğer projeler ile Gaziantep üzerinden Adana'ya erişiminin sağlanması da planlanmaktadır. Diyarbakır İstasyonuna entegre olması planlanan Erzincan-DiyarbakırMardin Demiryolu Projesi ile Erzincan, Diyarbakır ve Mardin il ve ilçelerine ulaşım sağlanacaktır.

TARIM

Genel Arazi Dağılımı ve Sulama Durumu

Türkiye geneli tarım alanları içinde önemli bir yere sahip olan TRC2 Bölgesinin sulanabilir toprakları GAP'ın etkisiyle her yıl artış göstermektedir.

TRC2 Bölgesi Tarım Alanlarının Dağılımı, 2010-2012

Dekar	Toplam Alan	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı		Sebze Bahçeleri Alanı	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı	Süs Bitkileri Alanı
		Ekilen Alan	Nadas			
2012						
Türkiye	237.954.813	154.644.523	42.861.366	8.271.142	32.129.886	47.895
TRC2	16.427.407	13.027.575	1.627.702	373.331	1.398.692	107
Şanlıurfa	10.720.597	7.861.857	1.506.052	205.917	1.146.664	107
Diyarbakır	5.706.810	5.165.718	121.650	167.414	252.028	-
2011						
Türkiye	236.137.614	156.915.671	40.171.970	8.096.419	30.911.356	42.198
TRC2	17.435.495	13.661.910	2.043.389	346.733	1.383.341	122
Şanlıurfa	11.444.392	8.322.734	1.828.019	186.093	1.107.424	122
Diyarbakır	5.991.103	5.339.176	215.370	160.640	275.917	-
2010						
Türkiye	243.942.052	163.330.020	42.490.255	8.015.980	30.105.797	-
TRC2	18.708.933	15.417.293	1.653.432	337.144	1.301.064	-
Şanlıurfa	12.591.457	9.951.744	1.423.814	178.284	1.037.615	-

Dekar	Toplam Alan	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı		Sebze Bahçeleri Alanı	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı	Süs Bitkileri Alanı
		Ekilen Alan	Nadas			
Diyarbakır	6.117.476	5.465.549	229.618	158.860	263.449	-

Kaynak: TÜİK, 2012

TRC2 Bölgesi ve Türkiye geneli tarım alanlarının dağılımı incelendiği zaman 2010 - 2012 yılları arasında Türkiye geneli tarım alanlarının dağılımında % 2,45'lik bir azalmanın meydana geldiği görülmektedir ve bu oranın % 38,1'lik kısmı TRC2 Bölgesindeki azalmadan kaynaklanmaktadır.

Türkiye geneli ve TRC2 Bölgesi geneli tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanlarında 2010 - 2012 döneminde bir azalma gözlenmektedir. Türkiye geneli ve TRC2 Bölgesinde büyük bir alan nadas alanı olarak ayrılmaktadır. Türkiye genelinde sebze bahçelerinin alanında % 3,18'lik bir artış meydana gelirken TRC2 Bölgesinde % 10,73'lük bir artış meydana gelmiştir.

Meyveler, içecekler ve baharat bitkileri alanında 2010 - 2012 yılları itibariyle % 6,7'lik bir artış meydana gelirken TRC2 Bölgesi genelinde % 7,5'lik bir artış meydana gelmiştir. Türkiye ve TRC2 Bölgesi süs bitkileri alanında büyük bir potansiyele sahip olmakla beraber üretim yapılan alanlar şu an için sınırlı ve bu ürünlerden elde edilen gelir düşük düzeydedir.

TRC2 Bölgesi Tarım Arazilerinin Sulama Durumu (ha), 2012

Mevcut Sulanan Alan	
Şanlıurfa	450.452
Diyarbakır	114.662
TRC2 Bölgesi	565.114
Türkiye	5.280.000
AB 27	10.345.270

Kaynak: DSİ, 2012a.

Mevcut durumda ülkemizde 5,28 milyon hektar alan sulanmaktadır. TRC2 Bölgesi'nde 565 bin hektarlık sulanan alan mevcut olup oran olarak Türkiye'de sulanan alanın % 11'ine tekabül etmektedir. Diyarbakır'da ise 114.662 hektarlık alan sulanmakta, bu ise Türkiye'de sulanan alanın yaklaşık %2'sidir.

TRC2 Bölgesi Sulama Hedefi (ha)

	Sulamaya Elverişli Arazi	Ekonomik Olarak Sulanabilir Arazi	Sulanan Alan
Şanlıurfa	1.011.675	834.900	450.452
Diyarbakır	583.173	443.925	114.662
TRC2 Bölgesi	1.594.848	1.278.825	565.114

	Sulamaya Elverişli Arazi	Ekonomik Olarak Sulanabilir Arazi	Sulanan Alan
Türkiye	25.300.000	8.500.000	5.280.000

Kaynak: DSİ, 2012a.

Türkiye'nin 77,94 milyon hektar olan yüzölçümünün yaklaşık 25,3 milyon hektarını sulanabilir araziler oluşturmaktadır. Ancak DSİ tarafından yapılan çalışmalar sonucunda, Türkiye genelinde ekonomik olarak sulanabilecek toplam alan yaklaşık %33 ile 8,5 milyon hektar olarak tespit edilmiştir.

Bu oran Diyarbakır'da da daha yüksek seviyededir. Sulamaya elverişli arazi 583.173 hektar olup, bunun yaklaşık %75'i yani 443.925 hektarı ekonomik olarak sulanabilecek alandır. Ancak sulanan alan olarak oranlara bakıldığında durum tersine dönmektedir. Türkiye'de ekonomik olarak sulanabilecek alanın %62'si yani 5.280.000 hektarı sulanan alan iken, Diyarbakır'da ekonomik olarak sulanabilecek alanın %26'sı yani 114.662 hektarı sulanmaktadır.

Bitkisel Üretim

Aşağıdaki tabloda bazı önemli tarla ürünleri ve üretim miktarları yer almaktadır.

2012 yılı itibariyle Türkiye'deki toplam 238 milyon dekar arazinin % 43,2'sinde buğday ve arpa ekimi yapılmış olup bu alanlardan 27,3 milyon ton ürün elde edilmiştir. Türkiye'de bu iki üründen, özellikle buğdaydan dekar başına alınan verim dünya ortalamasının altında seyretmektedir.

Gelişmiş ülkelerin buğdaydan dekar başına aldıkları verim Türkiye'deki elde edilen verimden en az 3 kat fazladır. Akıllı tarım uygulamaları ve sertifikalı tohum uygulamalarının etkin bir şekilde uygulanması sonucu ülkemizdeki buğdaydan alınan verim miktarında en az %50 - 60'lık bir artışın olması imkân dâhilindedir. Diyarbakır'da %4,5'i olmak üzere TRC2 Bölgesi Türkiye'deki buğday ve arpa üretiminin yaklaşık % 11'ini karşılamaktadır ve Diyarbakır'da %85 olmak üzere TRC2 Bölgesi tarım arazilerinin % 55'inde buğday ve arpa ekimi yapılmaktadır.

Türkiye tarım arazilerinin % 2'sinde pamuk ekimi yapılmış olup, 858.000 ton pamuk (lif) üretimi gerçekleştirilmiştir. 2012 yılında Türkiye genelinde üretilen pamuğun (lif) % 49'u TRC2 Bölgesinde üretilmiştir. Bir diğer önemli tarla ürünü olan dane mısır üretiminde TRC2 Bölgesi önemli bir yere sahip olup toplam ülke genelinin % 16'sını üretmektedir. Bu oran Diyarbakır açısından ülke genelinin %2,5'udur.

TRC2 Bölgesi Önemli Tarla Ürünleri ve Üretim Miktarları, 2012

		Pamuk	Buğday	Arpa	Dane Mısır
Şanlıurfa	Hasat Alanı (Dekar)	2.067.928	3.064.864	1.946.064	843.420
	Üretim (ton)	953.246	1.121.393	581.161	608.991
Diyarbakır	Hasat Alanı (Dekar)	405.940	3.479.550	554.045	133.451
	Üretim (ton)	175.091	1.042.182	197.959	113.098
TRC2 Bölgesi	Hasat Alanı (Dekar)	2.473.868	6.544.414	2.500.109	976.871
	Üretim (ton)	1.128.337	2.163.575	779.120	722.089
Türkiye	Hasat Alanı (Dekar)	4.884.963	75.438.697	27.510.920	6.222.426
	Üretim (ton)	2.320.000	20.284.730	7.116.680	4.600.000

Kaynak: TÜİK, 2012f

TRC2 Bölgesinde 1991 - 2012 döneminde pamuk üretimi % 422 kat artmış olup, günümüzde Türkiye'de üretilen toplam pamuğun yaklaşık yarısı TRC2 Bölgesinde üretilmektedir.

Hâlihazırda TRC2 Bölgesi toplam tarım alanlarının % 15'inde pamuk hasadı yapılmakta olup bu oranın ilerleyen yıllarda artış trendine bağlı olarak, önümüzdeki yıllarda da TRC2 Bölgesinde üretilen pamuk miktarında artış olması beklenmektedir. Önemli bir sanayi girdisi olan pamuğun ülkenin ihtiyaç duyduğu düzeyde üretilme potansiyeli ülkemizde özellikle TRC2 Bölgesinde mevcut olup tekstil sektörü talebini karşılayabilecek ölçüde pamuk üretiminin yapılması durumunda milyarlarca dolarlık pamuk ithalatının da önüne geçilmiş olunacaktır.

TRC2 Bölgesindeki pamuk üretim miktarının artırılması ve tekstil sektörünün hammadde talebinin karşılanması sektörün dünya pamuk piyasası fiyat dalgalanmalarından olumsuz olarak etkilenme riskini de azaltmış olacak, böylelikle ülke tekstilinin rekabetçiliği olumlu yönde etkilenecektir. Bu gelişme Tekstilde önemli bir aktör olmaya aday olan Diyarbakır Tekstil Sektörünü de olumlu etkileyecektir.

Hayvansal Üretim

Türkiye'de hayvansal üretim, bitkisel üretimden sonra gelmekte ve tarımsal üretim değerinin yaklaşık % 30'unu oluşturmaktadır. Bu durumun birçok önemli nedeni bulunmakla birlikte, temel neden Türkiye'de hayvancılığın ticari bir faaliyet olarak algılanmamasıdır. Ayrıca geleneksel tarım kültürü içerisinde bitkisel üretim birincil üretim faaliyeti durumundadır.

Türkiye tarafından son yıllarda izlenen tarım politikaları, daha çok bitkisel üretimin artırılması ve kalite olarak iyileştirilmesinin yanında, hayvancılık için yem bitkileri üretimi ve süt teşviki gibi bazı özendirici ve geliştirici önlemlerin de alındığı görülmektedir. Bu çerçevede, hayvancılık sektörü, önümüzdeki dönemlerde de ülke ekonomisi ve insan beslenmesindeki önemini artırarak sürdürecektir. Türkiye'nin de özellikle ülke insanının yeterli ve dengeli beslenebilmesi için, bu konudaki mevcut potansiyelini değerlendirmesi yönünde önemli çalışmalar sürdürülmektedir.

TRC2 Bölgesinde hayvancılık ürünleri üretimi için uygun koşullar bulunmakla birlikte hayvancılığın geliştirilmesi yönünde önlemler alınması gerekmektedir.

TRC2 Bölgesi Mevcut Hayvan Varlığı, 2011

	Diyarbakır	Şanlıurfa	TRC2	Türkiye
Dana ve buzağı: erkek	34.317	31.464	65.781	1.549.310
Dana ve buzağı: dişi	34.274	15.970	50.244	1.603.287
Tosun: 1-2 yaş	44.354	42.648	87.002	1.366.461
Düve: 1-2 yaş	50.248	26.537	76.785	1.811.318
İnek: 2 yaş ve üzeri	112.209	58.378	170.587	5.489.352
Boğa ve öküz: 2 yaş ve üzeri	27.660	12.057	39.717	566.609
Manda	7.824	415	8.239	97.632
Deve	9	22	31	1.290
Koyun	645.146	1.350.104	1.995.250	25.031.565
Keçi	198.277	174.915	373.192	7.277.953
At, katır ve eşek	7.756	8.021	15.777	398.975
Kümes hayvanı	508.095	880.156	1.388.251	241.498.538

Kaynak: TÜİK, 2011

TRC2 Bölgesindeki küçükbaş hayvan varlığı 1991 yılından beri düşüş eğiliminde olmakla beraber 2011 yılında hem yerli koyun sayısında hem de keçisi sayısında bir artış meydana gelmiştir. TRC2 Bölgesinde 1991 - 2011 yılları arasında yerli koyun sayısında % 32 ve keçi sayısında % 41'lik bir düşüş meydana gelmiştir.

TRC2 Bölgesi 2011 yılı itibariyle Türkiye'deki kültür, melez ve yerli büyükbaş hayvan sayısının % 4'ünü oluşturmaktadır. Bölgede yıllar itibariyle yerli sığır miktarı hızla düşerken kültür sığır sayısında özellikle 2010 yılından sonra hızlı bir artış meydana gelmiştir.

TRC2 Bölgesindeki arı kovanı sayısı 1991 yılından beri sürekli bir artış göstermiştir. 2008 yılındaki kuraklık bölgedeki kovan sayısını düşürmüştür fakat son yıllarda kovan sayısındaki hızlı artış devam etmektedir.

TRC2 Bölgesindeki bal üretimi son yıllarda yaşanan kuraklığın ardından sert bir düşüş yaşamış olmasına rağmen tekrar hızlı bir yükselme sürecine girmiş bulunmaktadır. Hâlihazırda Türkiye bal üretiminde dünyada ikinci sırada bulunmaktadır. TRC2 Bölgesinin kuzey kesimlerinde arıcılığın teşvik edilmesinin, son yıllarda hızlanan bal üretimine olumlu şekilde yansıtacağı öngörülmektedir.

TRC2 Bölgesi 2011 yılında Türkiye'de üretilen alabalığın % 4'ünü karşılamıştır ve bölgede 20 milyon TL'lik bir değer üretilmiştir. Bu dönemde Elazığ ili ülke toplam üretiminin % 15'ini karşılamıştır ve toplamda 75 milyon TL'lik bir değer üretmiştir. Yakın bir gelecekte TRC2 Bölgesini çevreleyen su kaynaklarında tatlı su balığı üretim potansiyelinin yeterince kullanılması veya teşvik edilmesi suretiyle bölgede üretilen değer miktarında katlanmalar meydana geleceği öngörülmektedir.

TRC2 Bölgesinde üretilen süt miktarı toplam ülke genelinin % 3'ünü karşılamaktadır. Süt ve süt mamulleri stratejik beslenme açısından stratejik ürünler arasında bulunmaktadır.

Hayvancılıkta modern tekniklerin kullanıldığı Avrupa ülkelerinde özellikle İngiltere, Fransa ve Almanya'da yıllık süt üretim miktarı 150 milyon tonu aşmış bulunmaktadır. TRC2 Bölgesindeki bitkisel üretim potansiyeli ile hayvancılığın paralel bir şekilde geliştirilmesi durumunda bölgenin yakın bir gelecekte önemli süt üretim merkezlerinden birinin olması öngörülebilir.

TRC2 Bölgesi özellikle süt üretim miktarı açısından bakıldığında büyükbaş süt üretiminin ülke ortalamasının altında olması ve bölgede çok yoğun miktarda koyun sütü üretilmesi sonucu bölge üretimi diğer bölgelere nazaran düşük görülmekle beraber, üretimin yıllar itibarıyla artış kazandığı tespit edilmiştir.

Tarımda İşletme Büyüklükleri

Tarımda Ortalama İşletme Büyüklükleri, 2012

	Tarımsal İşletme Başına Düşen Arazi Miktarı (ha)
Şanlıurfa	18,9
Diyarbakır	8,2
TRC2 Bölgesi	13,6
Türkiye	5,9

Kaynak: TÜİK, 2012f.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Türkiye’de işletme başına düşen ortalama alan sadece 6 hektardır.

Bu miktar TRC2 Bölgesi’nde 13,6 hektar, Diyarbakır’da ise 8,2 Hektardır. Küçük çiftliklerde modern donanım ve binalara yapılan büyük yatırımlardan ekonomik getiri elde etme olanakları sınırlıdır. Küçük çiftlikler aynı zamanda işgücüne yeterli istihdamı sağlamamaktadır. Bu kısıtlamalara ek olarak, çoğunluğa tekabül eden bu küçük işletmeler; hanehalkının büyük bir bölümünün düşük gelirli ya da yoksulluk sınırında olması gibi sosyal sorunlar doğurmaktadır.

Bir diğer sorun ise tarım işletmelerinin birden fazla parsel bölünmesidir. Çiftliklerin büyük bir kısmı 3 parselden fazla parçaya ayrılmıştır. Bu bölünme bir yandan makineleşme, yoğun otlatma sistemlerinin benimsenmesi gibi olanakları kısıtlamakta bir yandan da kayıpların artmasına ve üretim maliyetlerinin yükselmesine neden olmaktadır.

İLLER ve ORTADOĞUYA ULAŞIM, MESAFELER

Diyarbakır'ın Seçilmiş Yurt İçi /Yurt Dışı Merkezlere ve Sınır Kapılarına karayolu ile Uzaklığı aşağıda verilmektedir;

Yurtiçi Merkezler	Mesafe (km)	Yurtdışı Merkezler	Mesafe (km)
Diyarbakır-Şanlıurfa	176	Diyarbakır-Halep	390
Diyarbakır-Adıyaman	205	Diyarbakır-Bağdat	826
Diyarbakır-Gaziantep	317	Diyarbakır-Amman	686
Diyarbakır-Hatay	513	Diyarbakır-Tahran	1.373
Diyarbakır-Mersin	592	Diyarbakır-Şam	739
Diyarbakır-Mardin	95	Diyarbakır-Beyrut	535
Diyarbakır-Adana	523	Diyarbakır-Halep	385
Diyarbakır-Ankara	912	Sınır Kapıları	
Diyarbakır-Bursa	1.283	Diyarbakır-Kapıkule	1.239
Diyarbakır-İstanbul	1.365	Diyarbakır-Nusaybin	151
Diyarbakır-İzmir	1.424	Diyarbakır-Karkamış	284
Diyarbakır-Trabzon	626	Diyarbakır-Mürşitpınar	234
Diyarbakır-Samsun	819	Diyarbakır-Habur	295
Diyarbakır-Antalya	1.081	Diyarbakır-Öncüpınar	373

İNŞAAT SEKTÖRÜ

İnşaat sektörü, yatırımlarla doğrudan ilgili olması nedeniyle ekonominin genel durumundan kolayca etkilenebilen bir sektördür. İnşaat sektörü, doğrudan ya da dolaylı olarak birçok alt sektöre girdi-çıkı sağladığı için ekonomide lokomotif etkisi yaratarak geniş bir etki alanı oluşturmaktadır.

Fabrika, atölye, imalathane, mağaza, dükkan gibi işyerlerinin faaliyet olarak ekonomiye kazandırılması, ihtiyaç duyulan mekanların yapımı ile mümkündür.

İnşaat sektörünün üretimi, genel ekonomik yapıdaki değişim hakkında da önemli bilgiler vermektedir. Ülkemizde, inşaat sektörünün en önemli faaliyeti olan konut üretimi; şehirleşme, halkın barınması, istihdam gibi sosyal konuları da kapsadığından, sektörün gelişimi sosyo-ekonomik yapının da gelişiminin göstergelerinden birini oluşturmaktadır.

TRC2 Bölgesinde inşaat sektörünün büyüklüğü ve niteliğini görmek için TÜİK İş istatistikleri altındaki yapı izin istatistikleri incelenmiştir. "Yapı ruhsatı" ve "Yapı kullanım izin belgesi" olarak iki başlıkta incelenen veriler 2002-2012 yıllarını kapsamaktadır. Kullanım amaçlarına göre "İkamet amaçlı" ve "İkamet amaçlı olmayan" şeklinde ayrılan istatistikler TRC2 Bölgesi iller ve ilçeler düzeyinde inşaat sektöründeki gelişmeler hakkında karşılaştırma yapma imkânı vermektedir.

Yapı Ruhsatı: Yapı Ruhsatı, 3194 Sayılı İmar Kanunu'nun 21. maddesi gereğince, yapımına başlanacak yapılar için; belediye sınırları içinde belediyelerce; belediye sınırları dışında İl Özel İdaresi; organize sanayi bölgelerinde organize sanayi bölge müdürlükleri; serbest bölgelerde ise serbest bölge müdürlükleri tarafından verilmesi zorunlu bir belgedir.

TÜİK iş istatistiklerine göre TRC2 Bölgesi ve illerinde 2002-2012 yılları arasında yapı ruhsatı alınan yapılara ilişkin istatistikler yapı sayısı, yüzölçümü ve daire sayısı başlıkları seçilerek aşağıda verilmektedir.

TRC2 Bölgesi 2002-2012 Yılları Yapı Ruhsatı Durumu (A. Yapı sayısı B.Yüzölçümü (m2)
D. Daire Sayısı), 2002-2012

		Diyarbakır			Şanlıurfa			TRC2 Bölgesi				
		Toplam	İkamet Amaçlı Binalar	İkamet Amaçlı Olmayan Binalar		Toplam	İkamet Amaçlı Binalar	İkamet Amaçlı Olmayan Binalar		Toplam	İkamet Amaçlı Binalar	İkamet Amaçlı Olmayan Binalar
2002	A	203	154	49	A	441	370	71	A	644	524	120
	B	469.575	402.483	67.092	B	597.083	458.924	138.159	B	1.066.658	861.407	205.251
	D	2.360	2.357	3	D	2.525	2.522	3	D	4.885	4.879	6
2003	A	309	260	49	A	460	401	59	A	769	661	108
	B	850.223	738.677	111.546	B	753.650	640.241	113.409	B	1.603.873	1.378.918	224.955
	D	4.066	4.066	0	D	3.601	3.598	3	D	7.667	7.664	3
2004	A	360	310	50	A	732	660	72	A	1.092	970	122
	B	813.381	712.534	100.847	B	1.187.118	1.007.203	179.915	B	2.000.499	1.719.737	280.762
	D	3.941	3.938	3	D	5.800	5.785	15	D	9.741	9.723	18
2005	A	583	505	78	A	776	700	76	A	1.359	1.205	154
	B	1.342.683	1.186.299	156.384	B	739.017	632.076	106.941	B	2.081.700	1.818.375	263.325
	D	6.430	6.428	2	D	3.718	3.706	12	D	10.148	10.134	14
2006	A	488	423	65	A	966	806	160	A	1.454	1.229	225
	B	1.632.748	1.223.898	408.850	B	1.223.577	1.027.080	196.497	B	2.856.325	2.250.978	605.347
	D	6.289	6.281	8	D	6.119	6.085	34	D	12.408	12.366	42
2007	A	754	649	105	A	528	465	63	A	1.282	1.114	168
	B	1.582.231	1.268.426	313.805	B	674.288	586.759	87.529	B	2.256.519	1.855.185	401.334
	D	6.760	6.739	21	D	3.409	3.389	20	D	10.169	10.128	41
2008	A	461	358	103	A	719	574	145	A	1.180	932	248
	B	1.213.208	1.010.064	203.144	B	806.579	599.701	206.878	B	2.019.787	1.609.765	410.022
	D	6.166	6.155	11	D	3.832	3.811	21	D	9.998	9.966	32
2009	A	689	588	101	A	955	374	581	A	1.644	962	682
	B	1.569.270	1.303.539	265.731	B	783.293	551.930	231.363	B	2.352.563	1.855.469	497.094
	D	7.419	7.406	13	D	3.391	3.304	87	D	10.810	10.710	100
2010	A	1.442	992	450	A	1.920	1.532	388	A	3.362	2.524	838
	B	3.882.439	3.406.451	475.988	B	2.633.481	2.260.919	372.562	B	6.515.920	5.667.370	848.550
	D	17.212	17.175	37	D	12.764	12.677	87	D	29.976	29.852	124
2011	A	502	391	111	A	530	450	80	A	1.032	841	191
	B	1.489.506	1.106.666	382.840	B	983.666	850.018	133.648	B	2.473.172	1.956.684	516.488
	D	6.588	6.584	4	D	4.257	4.212	45	D	10.845	10.796	49
2012	A	792	659	133	A	1.205	956	249	A	1.997	1.615	382
	B	2.662.313	2.110.413	551.900	B	2.078.044	1.686.525	391.519	B	4.740.357	3.796.938	943.419
	D	11.218	11.209	9	D	9.198	8.980	218	D	20.416	20.189	227

Kaynak: TÜİK 2012h.

Bölgede inşaat yapım amacıyla yapı ruhsatı alınan toplam bina sayısı verileri yıllara göre incelendiğinde Bölge genelinde 2002 yılından 2006 yılına kadar kademeli bir artış olduğu, 2007-2008 yıllarında ise düşüş meydana geldiği gözlemlenmektedir. Söz konusu yıllarda, özellikle inşaat sektöründe meydana gelen küresel ekonomik krizin etkilerinin yaşandığı değerlendirilmektedir. Sonraki yıllarda özellikle 2010 yılında Bölgede yapı ruhsatı izinlerinde önemli bir artış olmuştur. Bu yıllarda iki ilde de kentsel yapılaşmanın arttığı gözlemlenmektedir.

2011 yılındaki ruhsat izin sayılarındaki düşüşün sektörde 2011 yılındaki daralmayla paralellik arz ettiği değerlendirilmektedir. Yapı ruhsatı izinlerinde Bölge illeri karşılaştırıldığında, Şanlıurfa ilinde Diyarbakır'a nazaran daha fazla ruhsat alındığı görülmektedir.

Bölgede alınan yapı ruhsatı izinlerinin yüzölçümüne göre niteliği incelendiğinde Bölge illeri arasındaki fark daha iyi anlaşılmaktadır. 2002-2012 yılları arasında Şanlıurfa ilinde Diyarbakır'a nazaran daha fazla yapı ruhsatı alınmışken, izin alınan yapıların yüzölçümü değerlerinde Diyarbakır ili Şanlıurfa iline göre daha fazla inşaat alanı yüzölçümü içermektedir.

Şanlıurfa ilindeki yapı ruhsatları sayıca fazla olmasına karşın inşaat alanlarının düşük olduğu görülmektedir.

Yapı ruhsatlarının niteliği hakkında bilgi veren diğer bir veri başlığı ikamet amaçlı yapılan binalardaki daire sayısıdır. Grafik incelendiğinde, yıllara göre dağılımın önceki grafiklerle aynı gelişme eğilimini izlediği görülmektedir. Diyarbakır ili, yapı yüzölçümü değerlerinde olduğu gibi ikamet amaçlı binalardaki daire sayısı verilerinde de genel itibarıyla Şanlıurfa ilinden yüksek değerlere sahiptir. İki ildeki yapılaşma bu yönüyle farklılık göstermektedir.

Yapı Ruhsatlarının Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı

Diyarbakır Yerleşim Merkezlerine Göre Yapı Ruhsatı Sayıları, 2002-2012

Diyarbakır			
Yerleşim Merkezi	Yapı Sayısı	Yüzölçümü (M2)	Daire Sayısı
Kayapınar	1.893	8.580.514	40.146
Bağlar	1.652	3.756.461	16.854
Yenişehir	585	2.011.240	9.750
Ergani	827	1.182.525	5.810
Sur	638	771.125	1.015
Bismil	189	387.662	1.683
Silvan	134	342.254	1.576
Lice	118	85.492	329
Çermik	62	82.924	355
Çınar	99	71.218	195
Kulp	29	68.705	40
Hani	136	54.257	358
Dicle	147	29.021	212
Çarıklı	7	27.792	16
Hazro	19	17.836	68
Bağırvar	3	8.101	0
Yukarısalat	2	7.589	0
Çüngüş	13	6.372	24
Tepe	4	6.194	2
Eğil	18	4.829	13
Gürbüz	3	3.072	1
Ambar	2	1.760	0
Şölen	2	439	2
Kuyular	1	195	0
Genel Toplam	6.583	17.507.577	78.449

Kaynak: TÜİK, 2012h.

TÜİK İş istatistiklerinden alınan, TRC2 Bölgesi son 10 yıllık yapı ruhsatı sayılarının yerleşim yerlerine göre dağılımı verileri, yapılaşmanın ilçelere göre dağılımı hakkında fikir vermektedir. İnşaat sektörünün gelişimi diğer sektörleri de etkilediğinden, yerleşim yerlerinin gelişimi hakkında değerlendirmede bulunulabilir.

Veriler incelendiğinde, Diyarbakır ilinin kuzeybatı yönündeki Kayapınar ilçesi ile güneybatı yönündeki Bağlar ilçeleri, toplam yapı sayısı ve niteliği açısından kentin yeni gelişme alanları olarak değerlendirilebilir. Bunu sırasıyla merkez ilçelerden Yenişehir (3.) ve Sur ilçesi (5.) takip etmektedir; merkez ilçeler dışında kalan ilçelerde ise Ergani (4.), Bismil (6.) ve Silvan (7.) ilçelerinin geliştiği göze çarpmaktadır.

Yapı Kullanım İzin Belgeleri

Yapı Kullanım İzin Belgesi, 3194 Sayılı İmar Kanunu'nun 30. maddesi gereğince tamamen veya kısmen biten yapılar için: belediye sınırları içinde belediyelerce; belediye sınırları dışında İl Özel İdaresi; organize sanayi bölgelerinde organize sanayi bölge müdürlükleri; serbest bölgelerde ise serbest bölge müdürlükleri tarafından verilmesi zorunlu bir belgedir.

Yapı kullanım izinleri, ruhsat alınmış yapının bittiğini ifade eden bir belge olduğundan yapı stoku ve piyasa koşullarına göre inşaat satışları hakkında fikir vermektedir. İnşaat stoklarının eritilememesi, genelde nakit kaynakları kısıtlı firmaların piyasa ödemelerini etkilemekte, bu da zincirleme olarak diğer sektörleri de yansıtmaktadır. Aşağıda TÜİK İş istatistiklerine göre TRC2 Bölgesi ve illerinde 2002-2012 yılları arasında yapı kullanım izni alınan yapılara ilişkin istatistikler; yapı sayısı, yüzölçümü ve daire sayısı başlıkları seçilerek verilmektedir.

TRC2 Bölgesi ve İlleri Yapı Kullanım İzin İstatistikleri, 2002-2012

		Diyarbakır				Şanlıurfa				TRC2 Bölgesi		
		Toplam	İkamet Amaçlı Binalar	İkamet Amaçlı Olmayan Binalar		Toplam	İkamet Amaçlı Binalar	İkamet Amaçlı Olmayan Binalar		Toplam	İkamet Amaçlı Binalar	İkamet Amaçlı Olmayan Binalar
2002	A	54	42	12	A	54	29	25	A	108	71	37
	B	61.074	27.470	33.604	B	91.147	29.067	62.080	B	152.221	56.537	95.684
	D	162	162	0	D	201	201	0	D	363	363	0
2003	A	50	37	13	A	61	29	32	A	111	66	45
	B	74.143	62.814	11.329	B	100.198	36.851	63.347	B	174.341	99.665	74.676
	D	484	484	0	D	200	200	0	D	684	684	0
2004	A	96	60	36	A	48	24	24	A	144	84	60
	B	65.122	25.484	39.638	B	81.121	29.773	51.348	B	146.243	55.257	90.986
	D	159	159	0	D	172	171	1	D	331	330	1
2005	A	222	183	39	A	154	116	38	A	376	299	77
	B	294.067	240.468	53.599	B	268.309	217.874	50.435	B	562.376	458.342	104.034
	D	1.599	1.595	4	D	1.509	1.507	2	D	3.108	3.102	6
2006	A	111	83	28	A	127	82	45	A	238	165	73
	B	110.997	71.851	39.146	B	115.000	73.268	41.732	B	225.997	145.119	80.878
	D	500	499	1	D	467	465	2	D	967	964	3
2007	A	262	233	29	A	119	74	45	A	381	307	74
	B	175.496	126.739	48.757	B	149.024	92.697	56.327	B	324.520	219.436	105.084
	D	708	704	4	D	483	479	4	D	1.191	1.183	8
2008	A	261	198	63	A	455	356	99	A	716	554	162
	B	499.394	376.961	122.433	B	444.253	353.559	90.694	B	943.647	730.520	213.127
	D	2.312	2.304	8	D	2.264	2.263	1	D	4.576	4.567	9
2009	A	454	393	61	A	394	328	66	A	848	721	127
	B	860.009	599.267	260.742	B	629.466	501.477	127.989	B	1.489.475	1.100.744	388.731
	D	4.272	4.261	11	D	3.062	3.052	10	D	7.334	7.313	21
2010	A	264	205	59	A	1.026	594	432	A	1.290	799	491
	B	389.541	244.076	145.465	B	1.135.742	559.528	576.214	B	1.525.283	803.604	721.679
	D	1.210	1.198	12	D	3.299	3.271	28	D	4.509	4.469	40
2011	A	536	483	53	A	506	345	161	A	1.042	828	214
	B	663.788	511.402	152.386	B	698.160	521.159	177.001	B	1.361.948	1.032.561	329.387
	D	2.737	2.724	13	D	3.098	3.054	44	D	5.835	5.778	57
2012	A	186	136	50	A	596	392	204	A	782	528	254
	B	639.618	328.879	310.739	B	779.810	653.597	126.213	B	1.419.428	982.476	436.952
	D	1.535	1.531	4	D	3.873	3.838	35	D	5.408	5.369	39

Kaynak: TÜİK, 2012h.

TRC2 Bölgesinde yapı kullanım izni alınan yapılara ilişkin veriler, dönemsel farklılıklar göstermektedir.

Son 10 yılda TRC2 Bölgesinde yapı kullanım izni alınan bina sayılarının, yapı ruhsatı alınan bina sayılarından farklı olduğu görülmektedir. Yapı ruhsatı istatistikleri, ekonomik kriz ve sektörel daralma dönemlerinden doğrudan etkilenmektedir. Yapı kullanım izni ise biten inşaatlar yani sektörün yapı stoku hakkında bilgi vermektedir.

Bölgede 2007 yılına kadar bina bazında yapı kullanım izinleri sayısında önemli bir değişiklik görülmezken, 2008 yılından sonra artış trendinde olan bu sayı 2010 yılında en üst noktasına ulaşmıştır. 2011 ve 2012 yıllarında ise izin sayılarında düşüşlerin başladığı görülmüştür.

Ayrıca tüm yıllar değerlendirildiğinde, Bölgede alınan yapı kullanım izni sayılarının alınan ruhsatlara göre düşük seviyede kaldığı belirlenmiştir. Bu durum veri kaynaklarının güvenilirliği göz ardı edilirse, sektördeki yapı stokunun arttığı anlamına gelmektedir.

Veriler iller bazında incelendiğinde; 2008, 2010 ve 2012 yıllarında Şanlıurfa ilinde alınan yapı kullanım izin belgesi sayılarının, Diyarbakır'a göre önemli ölçüde yüksek olduğu görülmektedir. Kullanım izin belgelerinin niteliği sonraki bölümlerde incelenmektedir.

TÜİK iş istatistiklerinden alınan son 10 yıllık yapı kullanım izni sayılarının yerleşim yerlerine göre dağılımı, kentsel yapılaşmanın ilçeler bazında gelişimi hakkında fikir vermektedir.

Veriler incelendiğinde, Diyarbakır'da inşaat yüzölçümü büyüklüklerine göre; Bağlar ve Sur ilçeleri yer almaktadır. Daire sayısına göre yapılan sıralamada ise Kayapınar, Yenişehir ilçelerinden sonra, Ergani ilçesinin Sur ve Bağlar ilçelerinin önünde, 3. Sırada olduğu belirlenmiştir. Bu ilçeleri takiben Bismil ve Silvan ilçelerindeki kentsel yapılaşmadaki gelişme dikkat çekmektedir.

4.9.3. ÖNE ÇIKAN SEKTÖRLER

Diyarbakır ilinde Tarım ve Hayvancılık dışında Sanayi sektörü de önem kazanmaya başlamıştır.

4.9.3.1. Sanayi Genel Göstergeleri

TRC2 Bölgesi henüz kendi potansiyelini yansıtan gelişmiş bir sanayiye sahip değildir. Yapılan “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması sonuçlarına göre Diyarbakır 67 sırada yer almaktadır. İmalat sanayi gelişmişlik sıralamasında ise 53. Sırada yer almaktadır.

Sanayi için önemli gelişmişlik göstergelerinden biri olan elektrik tüketimine TRC2 Bölgesi Genel Göstergeler bakıldığında, TRC2 Bölgesi’nin sanayi elektrik tüketiminin Türkiye toplamı içindeki payının sadece % 0,71 olup, Diyarbakır’ın payı ise % 0,26’dır

TRC2 Bölgesi Genel Göstergeler

	Şanlıurfa	Diyarbakır	TRC2 Bölgesi	Türkiye
İmalat Sanayi Gelişmişlik Sıralaması (2003)	58	53	22	
Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması- (2011)	73	67	-	
Kurulan Şirket ve Kooperatiflerin Toplam Sayısı (2012)	1.160	824	1.984	107.219
Kapanan Şirket ve Kooperatiflerin Toplam Sayısı (2012)	594	324	968	69.523
Kişi Başına Toplam Elektrik Tüketimi (kWh) (2011)	1.221	845	1.041	2.490
Kişi Başına Toplam Elektrik Tüketimi İl Sıralaması (2011)	76	77	23	-
Sanayi Elektrik Tüketimi Payı (% , 2011)	0,45	0,26	0,71	100

Kaynak: TÜİK, 2011b; Kalkınma Bakanlığı, 2011.

Diyarbakır ve Şanlıurfa TSO'ları verilerine göre mevcut işletmelerin faaliyete geçme yıllarına bakıldığında, Bölgede sanayileşme süreci, güvenlik ve istikrar durumuna paralel olarak değiştiği görülmektedir. İşletmelerin faaliyete geçme başvuruları son 10 yılda hız kazanmış, özellikle son 5 yılda önemli bir yükseliş sağlamıştır. Bölge illerinde 2008 yılından sonra faaliyete geçen işletme sayısı tüm işletmelerin % 60'ını oluşturmaktadır. Bu durum bölgede olumlu bir gelişmenin göstergesi olarak anlaşılabilir. Aynı zamanda bölgede faaliyet gösteren işletmelerin genç olduğunu göstermektedir.

4.9.3.2. Sanayinin Sektörel Dağılımı, Sanayi İstihdamı

a. Sanayinin Sektörel Dağılımı

TRC2 Bölgesinde sanayinin sektörel dağılımı incelenirken Bölge illerinin Ticaret ve Sanayi Odalarında kayıtlı işletme verilerinden ve Sosyal Güvenlik Kurumu istatistikleri yılığundan faydalanılmıştır. NACE Rev.2 sınıflandırmasına göre B grubu (05-09) Madencilik ve Taş Ocakçılığı ve C grubu (10-33) İmalat Sanayi alt faaliyet kollarındaki işletmeler baz alınmıştır. Söz konusu faaliyet kollarında Ticaret ve Sanayi Odalarına kayıtlı Diyarbakır'da 732 adet işletme vardır. Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre ise işletme sayıları aşağıdadır.

TRC2 Bölgesi'nde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı, 2011

Sektör Kodu (Nace)	Faaliyet Kolu	Diyarbakır		Şanlıurfa		Türkiye	
		İşletme Sayısı	%	İşletme Sayısı	%	İşletme Sayısı	%
05	Kömür ve Linyit Çıkartılması	0	0%	0	0%	740	0%
06	Ham Petrol ve Doğalgaz Çıkarımı	15	1%	1	0%	51	0%
07	Metal Cevheri Madenciliği	3	0%	0	0%	939	0%
08	Diğer Madencilik ve Taş Ocağı	91	7%	40	4%	4459	2%
09	Madenciliği Destekleyici Hizmet	4	0%	3	0%	267	0%
10	Gıda Ürünleri İmalatı	386	29%	508	48%	39379	15%
11	İçecek İmalatı	2	0%	3	0%	578	0%
12	Tütün Ürünleri İmalatı	2	0%	0	0%	57	0%
13	Tekstil Ürünleri İmalatı	78	6%	38	4%	16047	6%
14	Giyim Eşyaları İmalatı	39	3%	14	1%	30325	12%
15	Deri ve İlgili Ürünler İmalatı	3	0%	3	0%	5682	2%
16	Ağaç, Ağaç Ürünleri Ve Mantar Üretimi	41	3%	15	1%	11232	4%
17	Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri İmalatı	5	0%	1	0%	1985	1%
18	Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğ.	35	3%	32	3%	9036	4%
19	Kok Kömürü ve Petrol Ürünleri İmalatı	3	0%	6	1%	375	0%
20	Kimyasal Ürünleri İmalatı	22	2%	31	3%	4460	2%
21	Eczacılık ve Ecz.İlişkin Mal. İmalatı	3	0%	1	0%	205	0%
22	Kauçuk ve Plastik Ürünler İmalatı	57	4%	33	3%	11082	4%
23	Metallik Olmayan Ürünler İmalatı	87	7%	80	7%	12442	5%
24	Ana Metal Sanayi	18	1%	16	1%	9059	4%
25	Fabrik Metal Ürünler - Mak. Tec. Hariç	85	6%	44	4%	30546	12%
26	Bilgisayar, Elektronik ve Optik Üretimi	8	1%	0	0%	2105	1%
27	Elektrikli Techizat İmalatı	19	1%	25	2%	4502	2%
28	Makine ve Ekipman İmalatı	35	3%	45	4%	15752	6%
29	Motorlu Kara Taşıtı ve Römork İmalatı	22	2%	4	0%	2812	1%
30	Diğer Ulaşım Araçları İmalatı	3	0%	0	0%	1080	0%
31	Mobilya İmalatı	53	4%	40	4%	16915	7%
32	Diğer İmalatlar	15	1%	8	1%	5407	2%
33	Makine ve Ekipman Kurulumu ve On.	182	14%	77	7%	19592	8%
Toplam		1.316	100	1.068	100	257.111	100

Kaynak: SGK, 2011

SGK verilerine göre sanayi faaliyet kolunda Diyarbakır'da 1.316 işletme bulunmaktadır. İldeki sanayi işletmeleri; 10-Gıda Ürünleri İmalatı (Diyarbakır % 29), 33-Makine ve Ekipman Kurulumu ve Onarımı (Diyarbakır % 14) ve 23-Metallik Olmayan Ürünlerin İmalatı (Diyarbakır % 7) faaliyet kollarında yoğunlaşmaktadır.

Önceki yıllarda faaliyet kolu oranlarında ön plana çıkan Tekstil Ürünleri İmalatındaki işletme sayısı özellikle Şanlıurfa'da geçen senelere oranla düşük görünmektedir.

Türkiye ve TRC2 Bölgesi'ndeki sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı karşılaştırıldığında;Bölgedeki işletmelerin 10-Gıda Ürünleri İmalatı, 33-Makine ve Ekipman Kurulumu Onarımı, 23-Metalik Olmayan Ürünlerin İmalatı ve 08-Diğer Madencilik ve Taş Ocakları faaliyet kollarında Türkiye ortalamasını aştığı görülmektedir. Ancak 14-Giyim Eşyaları İmalatı (% 12), 25-Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (% 12) ve 31-Mobilya imalatı (% 7) faaliyet kollarında Türkiye ortalaması Bölge ortalamasının üzerinde bir orana sahiptir.

b. Sanayi Kapasite Verileri

TRC2 Bölgesinin Sanayi durumu hakkında fikir vermesi açısından, il genelinde sanayi kapasite raporu alan işletmelere ilişkin veriler ve imalat için kodlanan ürünler verilmiştir.

TRC2 Bölgesi Kapasite Raporu Verileri, Nisan 2013

	Diyarbakır	Şanlıurfa	Türkiye
Firma Sayısı	411	526	58.522
Kapasite Raporu Sayısı	457	584	65746
Toplam Çalışan Sayısı	12.945	12.553	2.532.879

Kaynak: TOBB, 2013.

TRC2 Bölgesinde alınan kapasite raporu verilerine bakıldığında son 3 yıl içerisinde Diyarbakır'da 411işletmenin kapasite raporu aldığı görülmektedir.

İlçelere Göre Kapasite Raporu Verileri, Nisan 2013

Diyarbakır	
İlçe Adı	Sayı
Merkez	345
Bismil	33
Hani	14
Silvan	12
Ergani	8
Kulp	8
Çermik	7
Hazro	5
Çüngüş	5
Eğil	5
Dicle	4
Çınar	4
Lice	4
Kocaköy	2
Yenişehir	1
Toplam	457

Kaynak: TOBB, 2013.

Kapasite raporlarının ilçelere göre dağılımında Merkez ilçeler ön plana çıkmaktadır. Merkez ilçelerden sonra en fazla kapasite raporu alan ilçeler arasında Diyarbakır'da Bismil, Şanlıurfa'da Viranşehir ilçeleri gelmektedir.

Diyarbakır İli Kapasite Raporunda Kodlanan İlk 10 Ürün, Nisan 2013

Sıra	Açıklama	Kapasite Rapor Sayısı
1	Pamuk tohumu yağı üretiminden arta kalan küspe ve katı atıklar	34
2	Mermer ve traverten, ham veya kabaca tıraşlanmış	30
3	Pamuk (kardelenmiş veya taranmış)	30
4	Mıdır	26
5	Kepek, kavuz ve diğer artıklar (buğdayın kalburdan geçirilmesi, öğütülmesi veya diğer işlemleri sonucunda kalan)	22
6	Hazır Beton	21
7	Sözleşme Esasına Dayalı Diğer Yiyecek Hizmetleri (Yemek Fabrikaları ve Toplu Yemek Mutfakları)	20
8	Doğal Taşlardan Kaldırım Döşemeleri, Kaldırım Kenar Taşları, Büyük ve Yassı Döşeme Taşları	18
9	Ekmeklik ve Kaplıca (kızıl) Buğday Unu	13
10	Mutfak Mobilyaları	13

Kaynak: TOBB, 2013.

İşletmelerin imalat için kodladığı ilk 10 ürün bilgilerine bakıldığında; her iki ilde de pamuk, mıdır, kepek, hazır beton ve yiyecek hizmetleri ürünleri listeye girmektedir. Diyarbakır'da bölgedeki doğal kaynaklara bağlı olarak (mermer, bazalt taşı vb) mermer imalatı ve doğal taşlardan kaldırım döşemeleri imalatının ön plana çıktığı görülmektedir ayrıca mutfak mobilyaları imalatı da listeye girmiştir.

c. Sanayideki İstihdam Durumu

Yıl	TRC2 Bölgesi			Türkiye		
	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Tarım	Sanayi	Hizmetler
2005	33,5	14,9	51,4	25,7	26,3	48
2006	24,8	16,8	58,6	24	26,8	49,2
2007	24,9	17,1	58	23,5	26,7	49,8
2008	33,4	16,8	49,6	23,7	26,8	49,5
2009	28,9	16,2	54,9	24,6	25,3	50,1
2010	27,9	17,2	54,9	25,2	26,2	48,6
2011	28,1	18,6	53,3	25,5	26,5	48,1
2012	30,1	23,7	46,2	24,6	26,0	49,4

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre TRC2 Bölgesi'nde sanayi iş kolunun toplam istihdamdaki payı artış eğilimindedir. Özellikle son 3 yıldaki gelişme sonucu sanayi iş kolunda Bölge ortalaması % 23,7 ile Türkiye ortalamasına (% 24,6) yaklaşmıştır. Grafiğe göre 2008 yılında tarım sektöründeki istihdamda yaşanan kırılmanın ardından toparlanma yaşamıştır. Tarımdan kopan işgücü Bölgede hizmetler iş koluna yönelirken Türkiye genelinde ise daha çok sanayi iş koluna geçmiştir.

TRC2 İlleri ve Türkiye Sanayi İstihdamının Sektörel Dağılımı, 2011

Na ce	Faaliyet Kolu	Diyarbakır		Şanlıurfa		Türkiye	
		İstihdam	%	İstihdam	%	İstihdam	%
05	Kömür ve Linyit Çıkartılması	0	0%	0	0%	51.662	2%
06	Ham Petrol ve Doğalgaz Çıkarımı	406	2%	45	0%	3.704	0%
07	Metal Cevheri Madenciligi	14	0%	0	0%	22.197	1%
08	Diğer Madencilik ve Taş Ocak.	1.386	9%	509	4%	57.192	2%
09	Madenciligi Destekleyici Hizmet	23	0%	15	0%	4.396	0%
10	Gıda Ürünleri İmalatı	2700	17%	2458	21%	379.772	12%
11	İçecek İmalatı	72	0%	23	0%	12.252	0%
12	Tütün Ürünleri İmalatı	389	2%	0	0%	5.400	0%
13	Tekstil Ürünleri İmalatı	1540	9%	2177	18%	392.550	12%
14	Giyim Eşyaları İmalatı	775	5%	109	1%	413.218	13%
15	Deri ve İlgili Ürünler İmalatı	35	0%	35	0%	53.034	2%
16	Ağaç, Ağaç Ürünleri ve Mantar Ür.	450	3%	66	1%	65.570	2%
17	Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri İmalatı	21	0%	2	0%	39.523	1%
18	Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğ.	201	1%	260	2%	68.222	2%
19	Kok Kömürü ve Petrol Ürün. İm.	28	0%	34	0%	8.809	0%
20	Kimyasal Ürünleri İmalatı	223	1%	347	3%	77.653	2%
21	Eczacılık ve Ecz.İlişkin Mal. İm.	15	0%	39	0%	10.144	0%
22	Kauçuk ve Plastik Ürünler İm.	467	3%	257	2%	159.846	5%
23	Metalik Olmayan Ürünler İma.	2087	13%	1.249	11%	193.899	6%
24	Ana Metal Sanayi	197	1%	217	2%	158.175	5%
25	Fabrik. Metal Ürün.(Mak. Tec. Har)	807	5%	518	4%	357.757	11%
26	Bilgisayar, Elektronik ve Optik Ür.	123	1%	0	0%	40.324	1%
27	Elektrikli Techizat İmalatı	361	2%	359	3%	85.776	3%
28	Makine ve Ekipman İmalatı	343	2%	1.772	15%	169.667	5%
29	Motorlu Kara Taşıtı ve Römork İm.	192	1%	11	0%	98.091	3%
30	Diğer Ulaşım Araçları İmalatı	37	0%	0	0%	36.025	1%
31	Mobilya İmalatı	385	2%	384	3%	116.860	4%
32	Diğer İmalatlar	46	0%	70	1%	34343	1%
33	Makine ve Ekipman Kurulumu Ve On.	2.932	18%	901	8%	159.047	5%
Toplam		16.255	100	11.857	100	3.275.108	100

Kaynak: SGK, 2011.

Sosyal Güvenlik Kurumu verileri esas alındığında sanayinin sektörel dağılımı Türkiye genelinde; 14-Giyim Eşyaları İmalatı (% 13), 13-Tekstil Ürünleri İmalat (% 12), 10-Gıda Ürünleri İmalatı (% 12), 25-Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (% 11) faaliyet kolları ön plana çıkmaktadır. Diyarbakır'da ise en çok istihdamı 33-Makine Ve Ekipmanları Kurulumu ve Onarımı (% 18), 10-Gıda Ürünleri İmalatı (% 17), 23- Metalik Olmayan Ürünlerin İmalatı (% 13), 08- Diğer Madencilik Ve Taş Ocakçılığı (% 9), 13-Tekstil Ürünleri İmalatı (% 9) faaliyet kolları sağlamaktadır.

4.9.3.3. Bölgede Öne Çıkan Sanayi Sektörleri

a. Bölgenin Sanayi Yoğunlaşma Endeksi

Sanayi İşyeri Yoğunlaşma Endeksine göre; Diyarbakır ilinde gıda ürünleri imalatı 1,92, kok kömürü ve petrol ürünleri imalatı 3,9, eczacılık ve eczacılığa ilişkin malların imalatı 2,86, metalik olmayan ürünler imalatı 1,37, motorlu kara taşıtı ve römork imalatı 1,53 ve makine ve ekipman kurulumu ve onarımı 1.81 endeks değerleriyle ilde görece yoğunlaşmış sektörlerdir.

Diyarbakır ili 1316 işyeri sayısı ile Türkiye'deki sanayi işyerleri içinde % 0,51'lik paya sahip olup, 81 il içindeki sıralamada 31'inci sıradadır.

Sanayi İstihdamının Yoğunlaşma Endeksine göre; Diyarbakır ilinde gıda ürünleri imalatı 1,43, içecek imalatı 1,18, ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı 1,38, metalik olmayan ürünler imalatı 2,17, makine ve ekipman kurulumu ve onarımı 3,71 endeks değeri ile Türkiye referansına oranla yoğunlaşma göstermektedir.

b. Bölgenin Sanayi Alt Sektörleri Bazında 3 Yıldız Analizi

Sanayi alt sektörleri içinde, bölgenin temel sektörleri olup kümelenme potansiyeli taşıyan sektörlerin belirlenmesi için, Sosyal Güvenlik Kurumu istatistikleri kullanılarak 3 yıldız analizi uygulanmıştır. Nace revize 2 sınıflamasına göre 2 basamaklı alt sektörler için yapılan analizde; sektörlerin büyüklük, başatlık ve uzmanlaşma katsayılarının, belirlenen eşik değerleri aşması durumunda 3 yıldız aldığı ve kümelenme potansiyeli taşıdığı kabul edilmektedir.

Analizde kullanılan eşik değerler literatürde kullanılan değerler göz önünde bulundurularak bölge sanayi alt sektörlerinin göstergelerine uygun olarak belirlenmiştir. Buna göre eşik değerler; büyüklük için ‰ 5, başatlık için ‰ 3 uzmanlaşma için ise 1 olarak alınmıştır.

Buna göre Diyarbakır'da 4 adet sanayi alt sektörü, her 3 katsayıda eşik değerin üstünde değer alarak 3 yıldız almıştır.

Diyarbakır İli Sanayi Alt Sektörleri Üç Yıldız Analizi, 2011

Sektör Kodu	Sektör Adı	İşyeri Sayısı	Çalışan Sayısı	Büyüklük	Başatlık	Uzmanlaşma
8	Diğer Madencilik ve Taş Ocakçılığı	91	1,386	0.024	0.085	4.88
10	Gıda Ürünleri İmalatı	386	2,700	0.007	0.166	1.43
13	Metalik Olmayan Ürünler İmalatı	87	2,087	0.011	0.128	2.17
23	Makine ve Ekipman Kurulumu ve Onarımı	182	2,932	0.018	0.180	3.71

Kaynak: SGK, 2011.

Diyarbakır'da ayrıca 06 kodlu ham petrol ve doğalgaz çıkarımı, 09 kodlu madencilik destekleyici hizmet, 11 kodlu içecek imalatı, 12 kodlu tütün ürünleri imalatı ile 16 kodlu ağaç ve ağaç ürünleri ve mantar üretimi sektörleri 2 yıldız almıştır.

4.9.4. DİYARBAKIR İLİ TİCARİ YAPISI DEĞERLENDİRMESİ

Diyarbakır'da ticaret, küçük esnaf veya işletmelerden meydana gelen, ağırlıklı olarak tarımsal ve hayvansal ürünler, gıda maddeleri, giyim, ev araç ve gereçleri, inşaat malzemeleri ile diğer tüketim mallarının alım ve satımlarının yapıldığı içe dönük bir yapı arz etmektedir. Tarımsal alanda tarla ürünleri üretiminde, kırmızı mercimek, pamuk, buğday, arpa, susam üretimi bölgede önemli tarla ürünleri içerisinde gözükmemektedir ve bölge içinde kırmızı mercimek üretiminde lider olan Diyarbakır ili, pamuk ve buğday üretiminde de ön plana çıkmaktadır.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2012 yılında hazırlanan 81 il durum raporuna göre, Diyarbakır İli Sebze üretim değeri bakımından ekonomiye en fazla katkısı olan bölge ürünü karpuz olup, üretimde Diyarbakır ili ön plana çıkmaktadır. Diğer sebze ürünlerinde belirgin bir üretim göze çarpmamaktadır. Bölgede Diyarbakır baklagil ve yumrulu bitki üretiminde lider durumdadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde hayvan sayıları bakımından; keçi, sığır, manda, et tavuğu, ördek ve açılan ipek böceği kozası sayısında Diyarbakır, ön plana çıkmaktadır. İlde üretilen tarımsal ürünler ile sanayi bitkilerinin bir kısmı ilde diğer bir kısmı da çevre illerinde pazarlanmaktadır.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2012 yılında hazırlanan 81 il durum raporuna göre, Diyarbakır İli toplam mevduatın ve kredinin bölgelere göre pay sıralamasında Diyarbakır ili Bölge illeri arasında Gaziantep ilinden sonra ikinci sırada yer almaktadır.

2006 yılı verilerine göre ihracatçı firma sayısı bakımından Diyarbakır ili bölge illeri içinde Gaziantep ve Mardin illerinden sonra Şanlıurfa ili ile birlikte 3. sırada yer alırken, ithalatçı firma sayısına göre Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin illerinden sonra 4. sırada yer almaktadır. Aynı yıl toplam ihracat değeri açısından il, bölge illeri arasında 4. toplam ithalat değeri açısından yine 4. sırada yer almıştır.

4.9.5. TÜRKİYE SANAYİSİ VE DİYARBAKIR SANAYİSİ

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının 2012 yılında hazırladığı 81 il durum raporunda, resmi kayıtlara göre sanayi işletmeleri başta İstanbul (% 31) olmak üzere, Bursa (% 8), Ankara(% 7), İzmir(% 5), Konya(% 4), Gaziantep (% 3), Denizli(% 3), Kocaeli(% 2) , Adana(% 2), Tekirdağ(% 2), Kayseri(% 2), Mersin(% 2)' de olmak üzere, toplam % 71 i, oluşturmaktadır. Bölgelere göre bir değerlendirme yaptığımızda, sanayi işletmelerinin % 48 Marmara Bölgesinde, %17 İç Anadolu Bölgesinde, % 14 Ege Bölgesinde, % 8 Akdeniz Bölgesinde, %6 Karadeniz Bölgesinde, % 5 Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, % 2 Doğu Anadolu Bölgesinde olduğu görülmektedir.

Diyarbakır ilinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletmesi sayısı 342'dir. Toplam sanayi işletmesi içerisinde % 0,4 lük bir oran ile sanayisi gelişmekte olan iller arasında yer almaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki illerin sanayisine göre bir değerlendirilmesi yapıldığında, % 65'lik bir oran ile Gaziantep ili bölge illeri arasında birinci sırada yer alırken, % 10 Şanlıurfa, % 9 Diyarbakır, % 6 Adıyaman, % 4 Batman, % 3 Mardin, % 1 Kilis, % 1 Siirt, % 1 Şırnak yer almaktadır.

Diyarbakır ilinde bulunan sanayi işletmelerinin sektörel dağılımına baktığımızda, % 27'lik bir oran ile gıda ürünlerinin imalatı, %23'lük bir oran ile diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörlerinin ilk iki sırada olduğu görülmektedir.

Diğer sektörler sırasıyla;

- % 8 Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı,
- % 8 Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı,
- % 5 Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç)
- % 4 Tekstil ürünleri imalatı,
- % 2 Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı,
- % 2 Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizatı hariç),
- % 2 Kok kömürü rafine edilmiş petrol ürünlerinin imalatı,
- % 2 Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı,
- % 2 Elektrik gaz,buhar ve haval.,
- % 1 Mobilya imalatı,
- % 1 Motorlu kara taşıtı,treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı,
- % 1 Bilgisayarların elekt.ve optik ürün imalatı,
- % 1 Ana metal sanayi,
- % 1 Kömür ve linyit çıkartılması,
- % 1 İçecek imalatı,
- % 1 Metal çevherleri madenciliği,
- % 1 Ham petrol ve doğal gaz çıkarımı, saha arama, tetkiki hariç petrol, gaz çıkarımı ile ilgili hizmetler,
- % 1 Elektrikli teçhizat imalatı,
- % 1 Diğer imalatlar,
- % 1 Deri ve ilgili ürünlerin imalatı,
- % 4 Diğer.

Sanayi sicil kayıtlarına göre, Diyarbakır'da kayıtlı işletmelerde istihdam sayısı Toplam: 8.198 dir. Kalite kontrol birimi olan firma sayısı 48, çalışan sayısı 125 'tir. Ar-Ge birimi bulunan firma sayısı 9 ve Ar-Ge çalışan sayısı 8 dir.

Diyarbakır ilinde lider sektör Diğer Madencilik ve Taş Ocakçılığı Ürünleri sektörüdür. Diğer sektörlerden Gıda ürünlerinin imalatı sektörü merkezli bir kümelenme içinde olduğu görülmektedir. Sanayi çalışanların, % 27 'si Diğer madencilik ve Taş Ocakçılığı, % 18 'i Gıda Ürünlerinin İmalatı sektörlerinde istihdam edilmektedir. İstihdamın % 72 si işçi, % 4 ü mühendistir. Diyarbakır ilinde bulunan sanayi iş-letmelerinin % 23 ü mikro ölçekli, % 69 u küçük ölçekli, % 8 i orta ölçekli işletmelerdir.

4. 2. FUAR VE KONGRE SEKTÖRÜ, GELİŞMELER HAKKINDA GENEL BİLGİ

4.2.1. SEKTÖRÜN VE HİZMETİN TANIMI

4.2.1.1. KONGRE TURİZMİ

Kongre kavramının turizm sektörü açısından ele alınmasında ulusal ve uluslararası kongre ve yabancı Kongre turizmi, giderek artan kongre ve konferans faaliyetlerinin ortaya çıkardığı turizm koludur.

Kongre Turizminin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel ve Diğer Etkileri ana hatları ile aşağıda verilmektedir;

Kongre Turizminin ana hatları ile ekonomik etkileri;

- ✓ Sıradan bir tatil paketinin fiyatı kişi başı 600 ABD Doları iken; ortalama bir kongre paketi kişi başına
- ✓ 1150 dolara satılmaktadır.
- ✓ Kongre turizminden elde edilen gelir, dünya çapında yılda ortalama 175 milyar dolardır.
- ✓ ongreler, gerek hazırlık gerekse düzenleme aşamasında inşaat, ulaşım, teknik hizmetler, yiyecek içecek, kiralık otomobil, halıcılık, dericilik, konaklama, tercümanlık v.b. gibi 37 işkolunu direkt etkilemektedir.
- ✓ İstihdamı arttırır
- ✓ Yeni işyerlerinin açılmasını sağlar

Yapılan araştırmalara göre Kongre katılımcılarının kongre aidatı dışındaki harcamalarının dağılımı şöyledir;

- ✓ Otel harcamaları % 35
- ✓ Restoran harcamaları % 26
- ✓ Alışveriş harcamaları % 12
- ✓ Şehir içi turlar % 6
- ✓ Eğlence harcamaları % 6
- ✓ İçecek harcamaları % 6
- ✓ Diğer harcamalar % 4

Yapılan araştırmalar, kongre katılımcılarının normal bir ziyaretçiye oranla 3 kat daha fazla harcama yaptığını göstermektedir.

Kongre katılımcılarının % 25'i eşleri ile seyahat etmekte, % 75'i ise pre ve post (önce ve sonra) kongre turlarına katılmaktadır.

Dünyadaki tüm otel konaklamalarının % 13.4'ü kongre katılımcıları tarafından yapılmaktadır

ICCA'nın yaptığı araştırmaya göre; 2002 yılında uluslararası toplantılara katılan delegelerin delege başına harcamalarının ortalama 1.600 ABD Doları olduğu tespit edilmiştir. Delegelerin toplam harcamalarının ise; 2.8 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir.

Kongre Turizminin Sosyal ve Kültürel Etkileri ise aşağıda özetlenmiştir;

- ✓ İnsanlar arasında kültürel bağları güçlendirir.
- ✓ İnsanlar arasında yabancı dil öğrenme isteği artar. Yerli halkın davranışları da değişir.
- ✓ Bölgedeki turistik değerler daha iyi korunur.
- ✓ Alt-üst yapıya daha çok önem verilir, gelişme sağlanır.

Kongre Turizminin Diğer Etkiler ise;

- ✓ Turizm sezonu uzar, turizm geliri bu doğrultuda artar,
- ✓ istihdamda (ölü sezonda) dalgalanma azalır.
- ✓ Ölü sezonda fiyat düşürme zorunda kalınmaz.
- ✓ Ülke, bölge tanıtımı açısından olumludur. Potansiyel turist sayısı da artar.

Tarih ve kültür hazinesi çok zengin olan Türkiye, Avrupa ve Asya'nın birleştiği yerde toplantı ve kongrelere ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye birinci sınıf otel konaklama hizmeti, tesis sayısı, dünyanın belli başlı şehirlerine kolayca ulaşım, Avrupa ülkelerine yakınlık, doğal güzellikler, uygun iklim koşulları ve alternatiflerine göre maliyet avantajı ile kongre turizmi açısından ideal bir destinasyondur.

Türkiye'nin Kongre Turizmi kavramı ile tanışması ise 1995 yılında HABİTAT İĞİ 'nin İstanbul'da yapılması ile olmuştur. Çünkü Kongre Turizmi için her şeyden önce bir kongre merkezi veya merkezleri yapılmasına ihtiyaç duymaktadır. Türkiye ilk ciddi kongre merkezine Habitat İĞİ nedeniyle tamamlanan Lütfü Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı ile kavuşmuştur. Habitat öncesi dönemde de İstanbul'da kongreler düzenlenmişse de İstanbul ve Türkiye için kongre turizminin dönüm noktasının Habitat İĞİ olduğu tartışmasızdır.

Tarih ve kültür hazinesi çok zengin olan Türkiye, Avrupa ve Asya'nın birleştiği yerde toplantı ve kongrelere ev sahipliği yapmaktadır.

Türkiye birinci sınıf otel konaklama hizmeti, tesis sayısı, dünyanın belli başlı şehirlerine kolayca ulaşım, Avrupa ülkelerine yakınlık, doğal güzellikler, uygun iklim koşulları ve alternatiflerine göre maliyet avantajı ile kongre turizmi açısından ideal bir destinasyondur.

Kongre kavramının turizm sektörü açısından ele alınmasında ulusal ve uluslararası kongre ve yabancı kongreler şeklinde bir ayırım yapılabilir. Teknik olarak kongre niteliği taşımayan bazı organizasyonlar da turizm organizasyonu olarak kongrelerle aynı özellikleri taşıdıkları, organizatör açısından aynı temel hizmetleri gerektirdikleri, aynı ticari ilişkilerin uygulanmasına neden oldukları için kongre başlığı altında değerlendirilir. İnceleme konusu açısından ise aynı organizasyon özelliklerini arz eden tüm toplantılar kongre kavramı içinde değerlendirilmektedir.

ULUSLARARASI KONGRE

Türkiye'de organizasyon sahibi veya sahibini temsilen bir kurumun var olduğu, kongre katılımcılarının Türkiye'den ve Türkiye dışından katılanlardan oluştuğu kongreler, kongre turizminin en önemli kısmını bu kongreler oluşturur. Genellikle büyük kongre merkezlerinde düzenlenir ve ön hazırlığı çok aşamalı ve yorucu, ticari riski de fazla olan kongrelerdir.

ULUSAL KONGRE

Kongre sahibinin Türkiye'den bir kurum ve katılımcılarının tamamının Türkiye'den olduğu kongreler bu kapsamda olup, sayısının çokluğu, katılımcı sayısının belli bir büyüklüğü aşmaması nedeniyle kongre pazarındaki pastanın toplantı salonu olanağı bulunan çeşitli otellerce de paylaşılmasını sağlayan önemli organizasyonlardır.

YABANCI KONGRE

Kongre sahibinin ve katılımcıların Türkiye dışından olduğu, toplanılacak yer olarak Türkiye'nin seçildiği, genellikle meslek örgütlerinin seçimli veya seçimsiz Genel Kurul toplantılarıdır. Katılım ve getirisi uluslararası kongreler kadar olmasa da itibari değeri oldukça fazla olmaktadır.

4.2.1.1.1. Dünyada Kongre Turizmi

Dünya'da kongre turizmi çoğunlukla sanayileşmiş ülkelere yapılmaktadır. Son yıllarda kongre turizmi turizm zenginliği fazla olan ülkelere doğru bir yönelme göstermektedir. Kongre katılımcıları genel olarak kültür düzeyi ve gelir seviyesi yüksek kesimlerden oluştuğu için kongreye katılımın yanı sıra bir tatil imkânı ve en azından bir turistik kent ziyaret etme ve eğlenme şansını elde etmektedir. Bu itibarla, kongrenin konusu kadar yapıldığı mekân ve mekânın yer aldığı kent de önem taşımaktadır. Son dönemlerde 5 yıldızlı büyük tesislerde yapılan kongreler dünyada olduğu kadar Türkiye'de de ön plana çıkmıştır.

Turizm özelliklerini taşıyan ülkelere, Türkiye örneğinde olduğu gibi, kongre merkezleri henüz organize olamamış ve yeterince tanıtımını yapamamış ya da bu konuda henüz girişimlere başlanamamıştır. Sanayileşmiş ülkelere kongre merkezleri donanımlı olmakla birlikte organize eden kurum ve kuruluşlar da deneyimlidir. Ancak katılımcı her defasında aynı şehir ve mekândaki kongreleri tercih etmemeye başladığından yeni arayışlar yeni bir turizm sektörü olan kongre turizmini gündeme getirmektedir.

2011 yılında dünyada yapılan uluslararası kongre rakamları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Bu sıralamaya göre Türkiye 159 kongre ile 23. Sırada yer almaktadır.

Mekan tipi	2006	2007	2008	2009	2010
Oteller	41. 5%	42. 4%	42. 7%	44. 6%	43. 1%
Kongre Merkezleri	33. 7%	30. 7%	28. 3%	25. 6%	26. 3%
Üniversite	17. 4%	17. 9%	20, 0%	20. 6%	21. 1%
Diğer	7. 4%	9. 1%	9. 2%	9. 2%	9. 5%
Toplam	100. 0%	100. 0%	100. 0%	100. 0%	100. 0%

Kaynak: ICCA 2001-2010 Rapor

Görüleceği üzere Dünya'daki kongrelerin yaklaşık %70'i oteller ve kongre merkezlerinde yapılmaktadır.

Turizm özelliklerini taşıyan ülkelerde, Türkiye örneğinde olduğu gibi, kongre merkezleri henüz organize olamamış ve yeterince tanıtımını yapamamış ya da bu konuda henüz girişimlere başlanamamıştır.

Sanayileşmiş ülkelerde kongre merkezleri donanımlı olmakla birlikte organize eden kurum ve kuruluşlar da ziyadesiyle deneyimlidir. **Ancak katılımcı her defasında aynı şehir ve mekândaki kongreleri tercih etmemeye başladığından yeni arayışlar yeni bir turizm sektörü olan kongre turizmini gündeme getirmektedir.**

2011 yılında dünyada yapılan uluslararası kongre rakamları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Bu sıralamaya göre Türkiye 159 kongre ile 23. Sırada yer almaktadır.

Sıra No	Ülke	Kongre Sayısı
1	Amerika	759
2	Almanya	577
3	İspanya	463
4	Birleşik Krallık	434
5	Fransa	428
6	İtalya	363
7	Brezilya	304
8	Çin Halk Cumhuriyeti	302
9	Hollanda	291
10	Avusturya	267
11	Kanada	255
12	İsviçre	240
13	Japonya	233
14	Portekiz	228
15	Kore	207
16	Avustralya	204
17	İsveç	195
18	Arjantin	186
19	Belçika	179
20	Meksika	175
21	Polonya	165
22	Finlandiya	163
23	Türkiye	15

2011 yılında dünyaca ünlü kongre şehirlerinde yapılan uluslararası kongre rakamları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Bu sıralamaya göre 113 kongre ile İstanbul 9. Antalya ise 23 kongre 92. sırada yer almaktadır.

Sıra No	Ülke	Kongre Sayısı
1	Viyana	181
2	Paris	174
3	Barselona	150
4	Berlin	147
5	Singapur	142
6	Madrid	130
7	Londra	115
8	Amsterdam	114
9	İstanbul	114
92	Antalya	23

Kaynak: ICCA 2001-2011 Raporu

Kongre turizminde, kongre organizasyon işinin doğası gereği, farklı faaliyet alanlarına sahip birçok işletme ortak bir amaç çerçevesinde bir araya toplanmaktadır. Bu birliktelik sonucunda ortaya çıkan yapının temel özelliği; bir ürün veya hizmeti üretebilmek için yapılması gereken iş ve faaliyetlerin, tek bir işletmenin bünyesinde toplanması yerine, farklı işletmelere dağıtılmış olmasıdır. Dolayısıyla kongre turizmi sektöründeki işletmelerin faaliyetleri, iş yaptıkları ve içinde bulundukları destinasyonu tanıtmak ve pazarlamak amacındaki bireysel firmaların kolektif çalışmaları ile şekillenmektedir. Bu noktada Kongre ve Ziyaretçi Büroları birbirinden bağımsız ve aralarında organik ilişki bulunmayan hizmet sağlayıcıların yaptıkları işleri uyumlaştırma görevi görmektedir. En iyi örneklerden biri Barselona Turizm Konsorsiyumu'dur. 1993 yılında **Barselona Belediye Başkanlığı, Barselona Ticaret Odası, Barselona Tanıtma Vakfı ve diğer ilgili kuruluşların** katılımı ile kurulmuştur. Konsorsiyum sayesinde Barselona kısa sürede tüm dünyada tanınmış ve büyük kongre ve toplantılara ev sahipliği yapmak üzere eksiksiz olarak donatılmış bir metropol haline gelmiştir. Bu arada paydaşlarla ilişkiler de geliştirilmiş ve kongre ve toplantı turizminde uzmanlık ve profesyonellikleri dikkate alınarak seçilen 300'den fazla üyeye sahip olmuştur. Sonuçta, turist sayısının katlandığı, otel doluluk oranlarının %80-90'lara ulaştığı, tüm paydaşların mutlu olduğu bir sistem kurulmuştur ve halen başarıyla yürütülmektedir.

Uluslararası Kongre ve Konferans Şirketleri Birliği (ICCA), 1963'te dört kıtada faaliyet gösteren seyahat acentelerinden oluşan küçük bir grup tarafından, o günlerde yeni bir olgu olan uluslararası tıp kongrelerine cevap vermek üzere kurulmuştur. ICCA'yı kuranların amacı, bu dönüşümlü organizasyonlara ilişkin bilgi ve tecrübelerini birbirlerine aktararak farklı ülkelerden aldıkları işleri, o ülkede bildikleri ve güvendikleri firmalarla paylaşabilmektir. Bugün 86 ülkede tedarikçi sektörlerin her dalından 900'den fazla şirket ve kuruluş ICCA'nın üyeleri arasında yer almaktadır. ICCA'nın merkezi Amsterdam'da, bölgesel birimleri Malezya, Uruguay ve ABD'de yer almaktadır.

ICCA kongre ve toplantı merkezleri, destinasyon pazarlama, toplantı yönetimi, toplantı destek ve ulaştırma olmak üzere toplam 5 sektörden oluşmaktadır.

Veri alışverişi yoluyla oluşturulan güven ortamı sayesinde hem yıllık kongrelerde hem de diğer iletişim kanalları üzerinden yürüten son derece etkili bir iç pazarı oluşmuştur. Bunlara ek olarak, birçok firma da ICCA'yı kullanıcı grupları, pazarlama konsorsiyumları, diğer faydalı ağlar ve iş ilişkileri oluşturmada kullanmaktadır. Türkiye'deki İstanbul, İzmir, Antalya kongre büroları da ICCA üyesidir. Bunların yanı sıra Türkiye'den başlıca kongre mekanları, destinasyon pazarlama kuruluşları, toplantı yönetimi şirketleri ve Türk Hava Yolları'nı da içeren 40'dan fazla kuruluş da ICCA üyeleri arasında yer almaktadır.

4.2.1.1.2. TÜRKİYE'DE KONGRE TURİZMİ

Türkiye’de kongre turizmi yeni bir sektör olarak ortaya çıkmıştır. 2010 yılında Türkiye’de toplamda 160 uluslararası, 2011 yılında ise 159 kongre düzenlenmiştir. İstanbul’a uluslararası firmaların direk uçuşlarının çok olması ve uluslararası zincir firmaların İstanbul’da merkezlerinin olması İstanbul’u uluslararası kongreler için cazip hale getirmektedir. İstanbul’un yanı sıra İzmir ve Ankara gibi büyük şehirler de ön plana çıkmaktadır.

Türkiye’nin dünya kongre turizminde önemli bir konuma sahip olduğu yönündeki göstergeleri değerlendiren turistik tesis ve otel işletmecileri, kongre merkezleri açma ve kongre tertip etme konusunda atılımlar gerçekleştirmişlerdir. Türkiye’de yaklaşık 500 bin kişilik kapasiteye sahip otel ve kongre merkezi bulunmakta olup, İstanbul, Ankara, Antalya ve İzmir gibi şehirlerde beş yıldızlı otel ve kongre merkezlerinin sahip oldukları teknik donanım ile sundukları hizmet kalitesi çok yüksek seviyededir

Yukarıdaki tabloya göre;

Antalya’nın çekiciliği, İstanbul ve İzmir ile büyük ölçüde aynıdır. Antalya’nın göreceli üstünlüğünün nedeni, yedek kapasiteye sahip olan mevcut otel ve konferans tesisleridir. Ancak gerek Almanya gerekse İspanya, Antalya’dan oldukça yüksek puanlar almışlardır. Bu ülkelerde kongre turizmi alanında köklü bir tarih ve tahsis edilmiş altyapı bulunmaktadır ve Avrupa’daki müşteriler tarafından daha iyi tanınmaktadır.

	ANTALYA	İSTANBUL	İZMİR	ALMANYA	İSPANYA	AZAMİ
İşletme İmajı	%4,2	%4,5	%4,3	%5,0	%4,3	%5
Altyapı hizmetleri	%3,0	%3,0	%3,0	%6,0	%6,3	%9
Lojistik	%2,5	%2,8	%2,8	%5,0	%5,0	%5
İşgücü	%9,1	%8,8	%9,1	%4,6	%6,5	%13
Gayrimenkul	%4,5	%0,6	%3,3	%4,5	%4,8	%9
Küme Gücü	%6,8	%8,3	%6,5	%8,3	%8,1	%9
Toplam	%30,1	%28,0	%29,0	%33,4	%35,0	%50

TÜRKİYE’DE KONGRE VE TURİZM BÜROLARI

Türkiye’de İstanbul, İzmir ve Antalya’da olmak üzere üç tane Kongre ve Turizm Bürosu bulunmaktadır. En eski ve aktif kongre ve turizm bürosu olan İstanbul Kongre ve Ziyaretçi Bürosu İstanbul Convention & Visitors Bureau -ICVB)1997 yılında Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı’nın (TUGEV) bir iktisadi işletmesi olarak kurulmuştur. Başbakanlık Tanıtma Fonu Başkanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın desteğini alan ve Bakanlıkça görevlendirilen bir kuruluş olarak birçok kongre ve incentive fuarı organize etmiş, ayrıca kamu kesimi ve özel sektörle işbirliği halinde pek çok toplantıda yararlı çalışmalar yapmıştır.

Türkiye’de kongre turizminin geliştirilebilmesi ve kongre turizmi potansiyeli olan illere yaygınlaştırılması amacıyla hazırlanarak uygulamaya konulan Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve 2007-2013 Eylem Planına göre Ankara, Bursa, Konya ve Mersin şehirleri kongre şehri olarak; İstanbul, Antalya, İzmir, Ankara, Adana, Gaziantep ve Trabzon ise önemli fuar şehirleri olarak belirlenmiştir.

BATI AKDENİZ BÖLGESİNDE KONGRE TURİZMİ

Batı Akdeniz Bölgesinde kongre turizmi ağırlıklı olarak Antalya ilinde yapılmaktadır. Antalya merkezinde ve ilçelerinde kongre salonuna sahip Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan belgeli 225 tane beş yıldızlı otel bulunmaktadır.

Antalya’da, kongre turizminin diğer önemli bileşeni olan bir fuar merkezi Antalya Fuarçılık İşletme ve Yatırım A. Ş. (ANFAŞ) ve orta büyüklükte bir sergi merkezi (Cam piramit) bulunmaktadır.

Antalya ilindeki büyük kapasiteli beş yıldızlı oteller Antalya’nın kongre turizmi konusunda konumunu güçlendirmektedir. Söz konusu otellerin birçoğu gelişmiş ses, ışık ve görüntü teknolojileriyle donatılmış merkezde ve ileri derecedeki teknolojik alt yapıya sahip olmalarının yanı sıra konaklamaları sırasında da ihtiyaç duyabilecekleri bir çalışma masası, kapalı devre yayın sistemi her oda da standart olarak sunmaktadır.

Antalya’nın en büyük kongre otellerinden biri 3 kongre ve 23 toplantı salonu, 5 sergi salonu, 2320 m2, 1000 m2, 1300 m2 kolonsuz kapalı alanlara ait kongre salonları ve 100 er metrelik 2 fuaye alanı ve 5000 kişiye ikram verebilecek ziyaret ofisi ve özel mutfağı ile dünya standartlarında bir kongre oteli olma özelliği taşımaktadır.

Antalya özellikle kara ve hava ulaşımı alanlarında da güçlü bir ulaştırma altyapısına sahip olmasıyla ön plana çıkmaktadır. Yaz döneminde 10 hedef Avrupa kenti ile düşük maliyetli tarifeli günlük uçuşlar yapılmaktadır.

Ulaştırmanın da kongre turizmi açısından önemi göz önüne alındığında Antalya'nın avantajlı konumu pekişmektedir.

Antalya'da edinilen teknik bilgi (know-how) tecrübesi ve yüksek kaliteli ağırlama hizmetleri sektörün başlıca avantajları arasındadır. Antalya'nın salon kapasitesi yaklaşık 165 bin kişi ile 87 bin kişilik salon kapasitesine sahip olan İstanbul'un iki katına yakındır. Antalya Türkiye'nin kongre kapasitesi içinde % 37'lik pay ile ilk sırada yer almaktadır. Antalya kısa dönemde kongre turizmi konusunda büyük atak gerçekleştirmiştir. 2010 yılında 40 uluslararası ve 46 ulusal olmak üzere toplamda 86 kongreye ev sahipliği yapmıştır. Bu kongrelere refakatçiler hariç 37 bin kişi katılmıştır. Son olarak da dünya çapında 95 ülkeden kongre düzenleyicisi ve dünya kongre sektörüne yön veren en az 3500 profesyonelin katılacağı Uluslararası Toplantı ve Kongreler Birliği'nin (International Congress and Convention Association, ICCA) 2014 Genel Kurulu'nun Antalya'da yapılmasına karar verilmiştir. Antalya ve Türkiye'nin tanıtımı için çok büyük bir fırsat olan ICCA Genel Kurul Toplantısı, turizmi 12 aya yaymak ve üst gelir grubundaki turistlerin ülkemizi ziyaret etmelerini sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır.

ANTALYA KONGRE VE ZİYARETÇİ BÜROSU

Antalya Kongre Bürosu (Antalya Convention Bureau - ACB) 1996 yılında Antalya Tanıtım Vakfı (ATAV)bünyesinde kurulmuştur. Söz konusu büronun oluşturulmasının başlıca sebebi Antalya'da kongre turizminin gelişmesini sağlamak ve yaygınlaştırmaktır. "Antalya Convention Bureau" Antalya Ticaret ve Sanayi Odası'nın da katkılarını aldığı 2010 yılından bu yana faaliyetlerini arttırmış, Antalya'nın ciddi bir potansiyeli olan Kongre, Toplantı, Seminer, organize edebilme potansiyelini hayata geçirmekte tanıtım faaliyetlerine hız vermiştir. Antalya Kongre Ziyaretçi Bürosu, Uluslararası Toplantı ve Kongreler Birliği'nin (International Congress and Convention Association, ICCA) 2014 Genel Kurulu'nun yapılması için Antalya'nın seçilmesini sağlayarak büyük bir başarıya imza atmıştır

4.2.1.2. Fuar Sektörü

Dünyayı ticarette ulusal sınırları olmayan ortak bir pazar hâline getiren küreselleşme, yeni satış ve tanıtım tekniklerini zorunlu kılmaktadır. Bir ürün yada hizmetin tanıtımı onun kalitesinden daha önemli satış unsuru hâline gelmiştir.

Ticaret hayatında Ulaşım ve İletişim Araçlarının gelişimleri doğrultusunda rekabetin artık yurt içi piyasası ile yeterli olamayacağı yurtdışı piyasalarda da var olmanın önemi ve gerekliliği kaçınılmaz sonuçtur. Bu nedenledir ki fuarcılık başlı başına bir sektör hâline gelmiştir.

Günümüzde Fuarlar;

- ✓ Son derece çağdaş,
- ✓ Yurtdışı ve yurt içi tanıtım ve pazarlamanın yoğun yaşandığı,
- ✓ Ürün ve hizmetlerin sergilendiği,
- ✓ Geleceğe yönelik çalışmaların yürütüldüğü,
- ✓ Katılımcı firmalar açısından mükemmel birer organizasyonu olan,
- ✓ Binlerce izleyici ile düzenlendiği ülke, bölge, şehir de yarattığı ticari turistik hareketliliği sağlayan, İş bağlantılarının kurulduğu iş geliştirme merkezleri hâlini almıştır.

Ayrıca ulusal ve uluslararası boyutta düzenlenen ihtisas fuarları tüm sektörler de ihtisaslaşmaya neden olmaktadır.

Fuarlar zaman açısından sınırlandırılmış aktiviteler olup genel olarak düzenli bir biçimde gerçekleştirilmektedir. Burada çok sayıda katılımcı bir veya birden fazla ekonomik dalın önemli ürünlerini sergilemekte ve ağırlıklı olarak sanayi toptancılarına sanayi tüketicilerine ve büyük miktarlarda satın alanlara örnek ürünler tanıtılmaktadır.

Fuarlarda alıcı ve satıcılar çeşitli iş anlaşmaları gerçekleştirmek üzere bir araya gelmektedir. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında fuarlar ticareti geliştirebilmek amacıyla kurulan geçici pazarlar olarak da nitelendirilebilmektedir. Fuarlar düzenli aralıklarla genellikle aynı yer de ve tarihte düzenlenen ve belirli süreleri kapsayan ticari aktiviteler olarak da değerlendirilebilmektedir.

Fuar; Ticaretle ilgili ürün ya da hizmetlerin teknolojik gelişmelerin bilgi ve yeniliklerin tanıtımı, pazar bulunabilmesi ve satın alınabilmesi, teknik işbirliği, geleceğe yönelik ticari işbirliği kurulması ve geliştirilmesi için belirli bir takvime bağlı olarak düzenli aralıklarla genellikle aynı yerlerde gerçekleştirilen bir tanıtım etkinliğidir.

Buamaçla yapılan işe fuarcılık adı verilmektedir.

Fuarların gelişimi üç evreye ayrılabilir;

- ✓ Festivaller, Pazar yerleri.
- ✓ 1850'den sonraki dönem
- ✓ Şimdiki dönem

Festivaller ve Pazar yerleri

Sanayi Devrimi öncesi, tüketiciye yönelik malların sergilendiği, tüccarların mallarını satış amaçlı teşhir ettiği fuarlar dönemidir. Tarihte bilinen ilk fuar, Kral Dagobert tarafından Paris yakınlarındaki St. Denis banliyösünde 629 yılında kurulan "Foire de Saint Denis" dir. 18. ve 19. yüzyıllarda, sanayi devrimi ile birlikte fuarlar, malların satıldığı pazarlardan malların sadece sergilendiği ortamlara dönüşmüştür. Artık amaç, aynı ürünler den bol miktarda getirip, onları fuar süresince satmak değil, çok çeşitli ürünlerden yalnızca birer numune sergileyerek, yapılacak alışverişin ilk adımının atılması olmuştur.

Fuarlar, elektronik iletişimindeki hızlı gelişmeye rağmen, satış ve pazarlamanın en dinamik ve etkili unsurlardan biri olarak günümüzde de gelişmeye devam etmektedir. Günümüz modern ekonomi düzeninde, kişisel ve uzun vadeli ticari temaslar kurulması için en uygun ortamları fuarlar sağlamaktadır. Yüz yüze etkileşim ortamında beş duyu organının tam kapasite kullanım olanağını sunan yegane mekânlar fuarlardır.

1850'den Sonraki Dönem

Sanayi Devrimi ile başlayan süreçtir. Bu süreçte el yapımı ürünlerden teknoloji ile üretilen ürünlere geçilmiştir. Fuarcılığın temeli Fransa kabul edilmekle birlikte, modern anlamda fuarcılığın başlangıcı 1851'de İngiltere'de düzenlenen fuar kabul edilmektedir. Günümüzdeki şekliyle ilk büyük fuar 1851 yılında Londra'da Hyde Park'da gerçekleştirildi. Crystal Palace adı ile tanınan bu sergiyle birçok ülke ilgilendi ve sık aralıklarla fuarlar düzenlenmeye başladı. Bu fuarlar genellikle uluslararası nitelikte oluyordu.

Şimdiki Dönem

Ürünlerin yanında hizmetlerinde kendini gösterdiği ve ihtisaslaşmanın hissedildiği fuarlar dönemidir. Fuarcılık profesyonel bir iş kolu bir devlet politikası haline gelmiştir.

Fuarların Önemi

Günümüzde tüm sektörlerde yaşadığımız gelişmeler ve pazarda meydana gelen yeni oluşumlar rekabetin yoğun bir şekilde yaşandığı ortam doğurmuştur. Bugün artık sadece kaliteli mal üretilip pazara sürmek başarı elde etmek ve satış yapabilmek için yeterli görülmemektedir. Çünkü günümüz koşullarında tüketiciler aynı malın değişik fiyat kalite ve biçimleri ile karşılaşabilmekte ve ihtiyacı olan mal ya da hizmeti değişik alternatifler arasından seçme şansına sahip olmaktadır.

Katılımcı firmalar açısından önemi

21. yüzyılda tüm pazarlarda oldukça yoğun bir rekabet yaşanmakta ve bu rekabet ortamında üretiminden gelen liderlik gücü, yerini pazarlama ve tanıtım çalışmalarının başarısından gelen liderliğe bırakmaktadır. Çünkü küreselleşme süreci, bilgi iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler, üretim olanaklarının çok genişlemiş olması gibi sebeplerle bir işletmenin ortaya çıkardığı en hızlı, kaliteli ve düşük maliyetli bir üretimin yöntemi, çok kısa bir süre içerisinde diğer işletmeler için de bir üretim standardı oluşturmakta ve ürün hizmet kalitesi açısından işletmeler arası farklar giderek yok olmaktadır.

Bu tip gelişim ve değişimlerin yaşandığı bir dönemde artık tüketicilerin zihninde farklı bir konum ve değer yaratabilen işletmeler pazardaki paylarını koruyabilmekte ve ilerleme kaydedebilmektedir. İşte bu noktada firmaların yürüttükleri pazarlama ve tanıtım aktivitelerinin çok önemli bir rolü bulunmaktadır. Böylesi bir pazar ortamında da ticari ihtisas fuarlarına katılım, firmalara oldukça önemli avantajlar sunmakta ve hem pazarlama hem de tanıtım aktivitelerini bir arada yürütmelerine olanak sağlamaktadır.

Ticari ihtisas fuarları, mal ve hizmet üreticilerinin ve tüketicilerinin belli zaman ve mekân dilimi içerisinde buluştukları bir pazar niteliği taşımakta ve fuarların belirli bir konuya yönelik olması katılımcı firmalara "ilgili talebi" doğrudan, kısa sürede ve en etkili biçimde yakalama imkânı vermekte; bu sayede de hem satış hem tanıtım açısından önemli kazanımlar elde edilmesini sağlamaktadır. Bu açıdan fuarlar, tanıtım kapsamlı olmakta katılımcıların etkili satış grafiğinin bire bir pazarlama ilişkileri ile artmasına aracılık etmektedir.

Günümüzde farklı sektörlerde faaliyet gösteren pek çok firmanın karşı karşıya olduğu en önemli sorunlardan bir tanesi üreticileri ile tüketiciler arasındaki fiziksel mesafenin son derece artmış olması bu iki grup arasında sınırlı düzeyde bir iletişim kurulabilmesidir.

Üreticiler bu şartlar altında, giderek zorlaşan rekabet koşulları içerisinde bir yandan yeni ve kaliteli üretim teknolojileri geliştirmeye, bir yandan rakipleri izlemeye bir yandan da mevcut ve potansiyel müşterilerine ulaşmaya, onların düşünce istek ve beklentilerini belirlemeye çalışmakta ve haliyle son derece zorlanmaktadırlar.

Firmalar, bu işletmeleri, aradaki mekânsal ve zamansal uzaklık nedeniyle genellikle pazar analizleri, tüketici isteklerini belirleyen pazarlama araştırmaları, reklam etkinliğini ölçümleme araştırmaları gibi yöntemlerle gerçekleştirmekte ve müşteriyle gerçek anlamda fiziksel bir ilişki kuramamaktadır.

Konuya bu açıdan bakıldığında, ticari ihtisas fuarlarının firmalar açısından önemi açıkça ortaya çıkmaktadır. Çünkü ticari ihtisas fuarları, günümüz Pazar koşullarında üretici ile tüketicileri, alıcı satıcıları karşı karşıya getirebilen, bu gruplar arasında karşılıklı, yüz yüze bir ilişki kurulmasını sağlayabilen nadir aktivitelerden bir tanesidir. İhtisas fuarları sayesinde katılımcı firmalar, iş yaptıkları müşterileri ile yüz yüze iletişim kurmakta, onların firmaları ve ürünleri hakkında düşündüklerini ilk kaynaktan öğrenme şansına sahip olmakta ve firma tanıtımlarını bizzat müşterilerin kendilerine, araya başka herhangi kişi ya da kitle iletişim aracını sokmadan gerçekleştirebilmektedir.

Fuar alanında katılımcı firma için anahtar konumda olan müşterilere gösterilen konukseverlik, bu kimselere fuar dönemi boyunca yakından ilgilenilmesi ve otellerde özel yerler ayrılması, birebir yapılan toplantılar, bu müşterilerin sergi alanına ulaşmaları ve diğer özel ihtiyaçlarının karşılanması gibi ayrıcalıklı işlemlerle mevcut ilişkilerin sağlamlaştırılması yönünde önemli adımlar atılmaktadır.

İhtisas fuarları, mevcut ilişkiler üzerindeki faydasının yanında yeni yüzlerle karşılaşmak adına da önem kazanmaktadır. İhtisas fuarları, yüksek ilgi düzeyine sahip ziyaretçileri işletme standına çekmesi açısından bulunmaz bir fırsat olarak görülmektedir.

Firmalar, ticari ihtisas fuarlarına katılarak mevcut müşterileri ile bir araya gelebildikleri ve iş ilişkilerini geliştirebildikleri gibi ilerde iş bağlantıları kurabilme ihtimali olan potansiyel müşteriler ile de karşılaşma şansına sahip olmaktadır.

İhtisas fuarları, fuarın düzenlendiği sektöre ait pek çok işletmeye fuar alanında bir araya getirmekte ve böylece bu işletmeler arasında geleceğe yönelik bilgi paylaşımlarının yapılmasına ve iş ortaklıklarının kurulmasına olanak sağlamaktadır.

Sektördeki diğer işletmelerle bağlantı kurulmasının yanı sıra ticari ihtisas fuarlarında, o sektörle iş yapan ya da yapmak isteyen profesyonel ziyaretçiler bulunmakta ve katılımcı firmalar bu kimselere ürün ve hizmetlerinin doğrudan tanıtımını yapma fırsatına sahip olmaktadır.

İhtisas fuarlarında söz konusu sektöre ait ve hizmet satın almak isteyen potansiyel müşteriler, fuar alanına bu amaçla ve kendi istekleriyle gelmekte ve işletmeler, ihtisas fuarlarının “ilgili müşteriyi fuar organizasyonuna çekebilme” özelliğinden faydalanmaktadır. Fuara ziyaretçi olarak iştirak eden kimseler zaten sektörle, fuar alanında tanıtılan hizmetlerle ilgili oldukları konu hakkında gönüllü olarak bilgilendirilmek istedikleri ve bu sürecin sonucunda bir iş bağlantısı gerçekleştirme potansiyeline sahip oldukları için katılımcı firmalar açısından büyük kolaylıklar ortaya çıkmaktadır.

Fuarcılık konusunda yapılan araştırmalar göstermektedir ki ihtisas fuarları, pazarlama araştırmalarının gerçekleştirilmesi için önemli fırsatlar sunmaktadır. Örneğin, eğer katılımcı firma yeni bir ürün ya da hizmeti pazara sunmayı düşünüyorsa, katıldığı ihtisas fuarındaki ziyaretçiler üzerinde çalışmalar yürüterek, fiyatlama ve dağıtım gibi konular hakkında fikir geliştirebilmekte, ürünün sahip olması gereken temel özellik ve faydalar, kalite standartları hakkında bilgi toplayabilmektedir.

Fuar organizasyonların katılımcı firmalar için bu kadar önem arz eden bir çalışma haline gelmesinin nedenlerinden bir tanesi de bu tipteki organizasyonların çok sayıdaki firmayı bir araya getirmesi; bu sayede de firmalara “rakiplerini izleme” şansı vermesidir. İhtisas fuarlarında firmalar, sektördeki rakiplerinin birçoğuyla aynı alanda hatta yan yana ya da karşı karşıya olan fuar standardına da sahip olmakta, onları yakından gözlemleme fırsatı bulmaktadır. Bu sayede de rakiplerin ulaştıkları mevcut durumu görme rakip firmaların müşterileri ile kurdukları ilişkileri, onlara davranış biçimlerini ve iş yapma yöntemlerini takip edebilme gibi sektörle ilgili bilgi toplama açısından son derece önemli çalışmaları yürütebilmektedir.

Aynı zamanda ihtisas fuarları, rakiplerin müşterilerini görme ve fuar sırasında yürütülecek çeşitli ve pazarlama

ve tanım aktiviteler ile ilgili söz konusu müşterilere ulaşma, onlarla da bağlantı kurma şansı veren organizasyonlar olma bakımından da önem taşımaktadır.

Katılımcı firmalar fuar alanında iyi eğitilmiş stand personeli, aktif ve başarılı fuar öncesi ve fuar sırası tanıtım çalışmaları, destek faaliyetleri, dikkat çekici bir sergi dizaynı ve özenle yürütülen fuar sonrası çalışmaları sayesinde rakiplerinden daha başarılı bir konuma geçebilmektedir.

Ayrıca, ziyaretçiler fuar alanında katılımcı firmaları karşılaştırma şansına sahip olduklarından ürünlerin performans fiyat kalite, hizmet açısından üstünlüklerini ortaya koymak için önemli bir fırsat yakalanmaktadır. Rakiplerin yeni ürünleri fiyatlama ve pazarlama stratejileri hakkında ilgi toplamanın, rakipleri dinlemenin ve izlemenin bu kadar rahat yapılabilceği başka bir platform bulunamamaktadır.

Fuar organizasyonlarına katılan firmalar fuar süresince firma ve ürün hizmetlerini tanıtmak amacıyla stant kiralamakta ve tüm aktivitelerini, çalışmalarını buradan yönlendirmektedir.

Firmaların kiraladıkları bu stantlar, işletmelerin kendi çalışma alanlarının bir nevi küçük birer kopyası, benzeri niteliğinde olmaktadır. Katılımcı firmalar stant alanlarını kendi isteklerine göre dekore etmekte ve bir yerleşim düzeni oluşturmaktadır.

Bu düzen içinde kullanılan mobilyalar dekorasyon malzemeleri, renkler, afişler, broşürler gibi diğer tanıtım materyalleri, firmanın tanıtılmasında katkıda bulunmaktadır.

Katılımcı firmalar katıldıkları fuar organizasyonlarında, kiraladıkları standları dekore ederken:

- Firma logosunu,
- Logoda kullanılan renkleri,
- Kurumu temsil eden diğer renk ve görsel özellikleri amacına uygun bir şekilde bir araya getirip kullanabilirse kurum kimliğinin hedef müşteri gurubuna tanıtılması, benimsetilmesi ve bu görsel kimliğin pekiştirilmesi konusunda önemli bir adım atmış bulunmaktadırlar.

Firmaların fuar alanında stand düzenlerken:

- Büyüklüğe,
- Dekorasyona,
- Standda kullanılan malzemelerin ve mobilyaların özellikleri,
- Standda görevli personelin tavırları, kıyafetleri,
- Müşteriye yaklaşma ve onlarla konuşma biçimleri,
- Fuar alanında sergilenen ürünlerin özellikleri
- Fuar standında yapılan sunum, gösteri, şov ve diğer aktiviteler organizasyonla ilgili tüm unsurlar, fuarı ziyaret eden mevcut ve potansiyel müşteriler üzerinde etkili olmakta, kurum imajını olumlu ya da olumsuz bir biçimde etkileyebilmektedir.

Fuar organizasyonları işletmelere yüz yüze tanıtım fırsatı vermektedir. Ancak bir fuarın katılımcı firmalara sunduğu bu yüz yüze tanıtımla sınırlı kalmamaktadır.

Günümüzde fuar organizasyonları ve buralarda gerçekleştirilen aktiviteler birer haber niteliği taşımakta ve medya kuruluşlarının ilgisini çekmektedir. Bu sayede çok sayıda basın – yayın kuruluşu fuar süresince dikkatini fuar alanında yoğunlaştırmakta ve yayınlarında fuarla ilgili haberlere yer vermektedir. Katılımcı firmalar, standlarında başarılı gösterimler, ilgi çekici tanıtım aktiviteleri gerçekleştirdikleri takdirde medyada haber olarak yer alma ve bu şekilde de tanıtım yapma fırsatına sahip olmaktadır.

Katılımcı firmaların yürüttüğü bilimsel tanıtım çalışmalarının dışında fuarı organize eden ajans ya da şirketinde yürüttüğü birtakım tanıtım çalışmaları da vardır. Organizatör firmalar, fuar alanına ziyaretçi çekebilmek amacıyla gazete, dergi ve televizyonlara reklam verme, sektörde yer alan kişi ve kuruluşlara davetiye gönderme, sektörel yayınlarda fuarla ilgili ilan ve haberler yayınlatma, alternatif reklam mecralarından yararlanarak fuar organizasyonu ile ilgili bilgiler verme gibi tanıtım çalışmaları sürdürerek katılımcı firmaların tanıtım çabalarında destek vermekte ve bir sinerji ortamının oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Orta ve uzun süreli firma planlaması anlayışı içinde, bir fuara katılım, firmanın söz konusu pazardaki gelecekteki durumuna açıklık getirmeye de yardımcı olmaktadır. Yukarıda saymış olduğumuz katkılarının yanı sıra **fuar organizasyonları**,

- Satış çalışmalarını destekleme,
- Yeni müşteri gruplarını tanıma,
- Kârlılığı arttırma,
- Dağıtımın genişletilmesi,
- Yeni temsilciler,
- Bayiler bulunması,
- Sunulan yeni ürünün piyasadaki başarısının değerlendirilmesi,
- Piyasaya sunulması düşünülen ürünlerin kabul edilebilirlik durumunun incelenmesi, basınla ilişkilerin geliştirilmesi,
- Bilgi alışverişi yolu ile araştırma ve satış faaliyetlerinin geliştirilmesi,
- İhracat imkânlarının değerlendirilmesi gibi pek çok noktada katılımcı firmalar açısından önemli sonuçlar ve kazanımlar doğurabilmektedir.

Görüldüğü gibi, rekabetçi pazar ekonomilerinde, oldukça etkili pazarlama iletişimi araçlarından birisi olarak karşımıza çıkan fuarla,

- İş bağlantıları kurmanın,
- Etkili tanıtım yapmanın,
- Pazarı tanımanın, en verimli şekillerinden biri durumuna gelmiştir.

Firmaların pazardaki mevcut durumlarını korumaları ya da geliştirmesi açısından diğer pazarlama ve pazarlama iletişimi çalışmalarının yanında fuarlardan da yararlanması gerekliliği artık tüm otoriteler tarafından kabul edilen bir gerçektir ve özellikle ihtisas fuarları önümüzdeki yıllarda da işletmelerin yürüttüğü en önemli pazarlama iletişimi faaliyetlerinden biri olmayı sürdürecektir.

Dünyanın pek çok bölgesinde ekonomik krizler yaşanmasına ve buna bağlı olarak da birçok sektörün büyük gerilemeler yaşanmasına rağmen AUMA'nın 2003-2004 dönemi için yaptırdığı bir araştırma, fuarcılık konusunda, gelecek için umut ışığı saçmaktadır. Söz konusu araştırma, Ekim 2002' de Emnid Institute tarafından 500 Alman fuar katılımcısı üzerinde yapılmış ve katılımcılara önümüzdeki 2 yıl için beklentileri sorulmuştur.

Alman fuar katılımcıların ortalama olarak yıllık fuar bütçelerinin 299. 000 Euro olarak tespit edilmesi ve bu bütçenin geçmiş yıllara göre %3 fazla olması cesaret verici bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. Bu bütçe değeri firmaların diğer tanıtım mecraları için değerlerle kıyaslanınca da fuar bütçelerine verilen önem ortaya çıkmaktadır. Diğer mecralara (yazılı ve görsel medya vb.) ayrılan bütçede bu oranda bir artış gözlenmemektedir.

Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Önemi

Modern toplum hayatının organizasyon, koordinasyon ve icra anlayışındaki büyük gelişmenin güzel bir ürününü teşkil eden fuarlar, her an değişen ve gelişen yaşam ile orantılı olarak her geçen gün gelişmekte ve değişmektedir.

Bu gelişme doğrultusunda fuarlar, dünya devletlerinin

- Ticari,
- Ekonomik,
- Sosyal ve kültürel açıdan birbirlerini iyi tanıyıp aralarındaki ilişkileri ve dayanışmayı en üst seviyede gerçekleştirmeleri açısından da önemli yararlar sağlamakta ve önem taşımaktadır.

Bir ürün ya da hizmet üreten işletmeler hayatlarına devam edebilmek için söz konusu ürün ve hizmetlerini satmak ve kâr elde etmek zorundadır. Günümüz koşullarında ise ürün ve hizmetleri ilgili müşteri gruplarına satabilmek için öncelikle bunların tanıtımını etkin bir biçimde gerçekleştirmek ve bu sayede yurt içi ve yurt dışı pazarlara ulaşmak gerekmektedir. İşte bu noktada reklâm, halkla ilişkiler ve tanıtım çalışmalarının önemi ve gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Fuar organizasyonları da günümüzde reklam, halkla ilişkiler gibi çağdaş iletişim olanaklarından bir tanesi haline gelmiş ve hedef kitleye firma ve firmanın pazarlama bileşimi hakkında bilgi verme, tanıtımı sağlama ve imajı güçlendirme konusunda önemli aşamalar kaydetmiştir. Bunu sağlarken de reklam, tanıtım, halkla ilişkiler gibi uygulamalardan yararlanmaktadır.

Düzenlendiği Alanda Yarattığı Sosyo-Kültürel Ortam Bakımından Önemi

Fuar organizasyonları sadece organizatör firmalar ya da katılımcı firmalar açısından değil düzenledikleri şehir, bölge hatta ülkeler için olumlu sonuçlar doğurmaktadır.

Düzenledikleri ilk dönemlerden beri fuar organizasyonları, yöre halkının sosyal ve kültürel gelişimlerine önemli katkılarda bulunmuştur.

Fuarlar,

- Farklı yöre,
- Ülke,
- Kültürden insanları bir araya getirmesi, bunlar arasında iletişim kurulmasına ve kültürel paylaşımlar gerçekleştirilmesine yardımcı olması bakımından önem kazanmaktadır.

Günümüzde de fuar organizasyonları düzenledikleri alanlara ciddi anlamda bir canlılık getirmektedir. Fuar dönemi boyunca, fuarı ziyaret etmek için başka şehir ve ülkelerden gelen katılımcı ve ziyaretçiler sayesinde kısa süreli de olsa ticari bir hareketlilik yaşanmakta ve de ekonomilere ciddi katkılar sağlamaktadır.

Katılımcı ve ziyaretçilerin konaklama, yeme, içme gibi temel ihtiyaçlarını fuarın düzenlendiği bölgede karşılamak zorunluluğu o bölgede faaliyet gösteren birçok işletmenin gelirlerinin artmasına yardımcı olmaktadır.

Ayrıca bölge halkı fuar dönemi boyunca gerçekleştirilen aktivitelere katılma şansını elde etmekte, sosyal ve kültürel aktivitelere katılabilmektedir.

Pazarlama Açısından Önemi

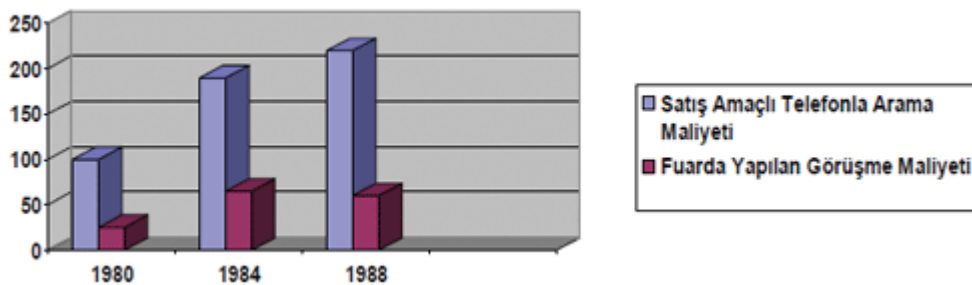
Günümüz pazarlarında tüketici davranışları son derece değişken ve karmaşık bir yapı kazanmış, bir ürün ya da hizmetin tanıtımı, en az o ürünü üretmek kadar önemli bir hâle gelmiştir. Böylesi bir ortamda da, söz konusu ürünler için gerçekleştirilecek tutundurma çabalarının daha dikkatli, titiz ve kompleks bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çünkü, pazardaki mevcut şartlar altında bir firma, ne kadar iyi ve kaliteli ürün üretirse üretsin, o ürünü iyi ve doğru bir biçimde tanıtmayı başaramazsa, faaliyet gösterdiği sektörde başarı sağlayamamaktadır.

Bu noktada firmaların yürüttüğü bütünsel pazarlama iletişimi çalışmalarının çok büyük bir önemi bulunmaktadır. Bütünsel pazarlama iletişimi kapsamında ele alınan iletişim teknik ve yöntemlerinin uygulanmasıyla birlikte, firmaya ait tek ve güçlü bir imaj oluşturulmakta ve sinerjik bir etki elde edilmektedir.

Daha önceki bölümde ayrıntılı olarak incelendiği gibi bütünsel pazarlama iletişimi yaklaşımı içerisinde pek çok farklı iletişim yöntemi bulunmaktadır. Tüm bu yöntemlerin birbirine göre üstünlükleri ve zayıflıkları vardır. Ancak bütünsel pazarlama iletişimi süresince odak nokta, üretilen ürün ve/veya hizmetlerin ve firmanın en iyi şekilde tanıtılması olduğundan tüm bu iletişim yöntemleri birbirini destekleyecek biçimde kullanılmaktadır. Bu aşamada ticari ihtisas fuarları da bütünsel pazarlama iletişimi sürecinin çok önemli bir parçasını oluşturmakta ve diğer iletişim çabalarının etkinliğinin artırılmasına yardımcı olmaktadır.

Ticari ihtisas fuarlarını, diğer iletişim çabalarından ayıran önemli özellikleri nedeni ile bu aracın kullanımı, bazı açılardan işletmelere diğer iletişim yöntemlerinden daha büyük kazanımlar sunmaktadır. Örneğin, ticari ihtisas fuarları gibi yüz yüze olmasa da müşteri ile birebir iletişim kurma olanağı veren, satış amaçlı telefonla arama maliyetleri ve fuarda yüz yüze yapılan görüşme maliyetleri arasında Trade Show Bureau tarafından 1980-1984 ve 1988 yılları boyunca yapılan araştırma ve karşılaştırmalarda fuarların maliyetler bakımından ne denli büyük avantajlar sunduğu açıkça ortaya çıkmıştır.

Aşağıdaki şekilde söz konusu araştırma sonuçları gösterilmektedir.

Şekilden de görülebildiği gibi, telefon görüşmesi maliyetleri sürekli artış gösterirken, fuarda görüşme maliyetleri ilk aşamada artmakta daha sonra bir gerileme göstermektedir. Bu maliyet farkı, telefon ile yapılan görüşmelerde, satış gerçekleştirebilmek için zaman zaman 3 veya 4 kez görüşme gereksimi doğmasına karşılık, fuar standın da gerçekleştirilecek fazla sayıdaki görüşmelerin artı bir maliyet getirmemesinden kaynaklanmaktadır.

Elbette ki ticari ihtisas fuarlarının bütünleşik pazarlama iletişimi süreci içerisinde bu derece önem kazanmasının tek nedeni bazı konularda yarattığı maliyet avantajı değildir. Ticari ihtisas fuarları bütünleşik pazarlama iletişimini oluşturan tüm elemanlar üzerinde çeşitli yönlerden etkili olmaktadır. Çünkü ticari ihtisas fuarları günümüzde, bir takım ürün ve hizmetlerin satıldığı basit bir kavram olmaktan çıkmış, farklı bir anlam kazanmış, bir enformasyon ve iletişim kaynağı hâline gelmiştir.

Konuya öncelikle pazarlama ve bütünleşik pazarlama iletişimi sürecinin ilk elemanı olan ürün açısından yaklaştığımızda, ticari ihtisas fuarına katılımın, ürün karmasının bileşenleri ve bu sayede de ürünün kendisinin test edilmesine önemli ölçüde imkân sağladığını söylemek mümkündür. Bu özelliği ile ticari ihtisas fuarları, hem ürünün tanıtımını gerçekleştirmekte hem de söz konusu ürünlerin, nasıl birer iletişim mesajı verdiklerinin ve bu mesajın tüketiciler tarafından nasıl algılandığının doğrudan gözlemlenmesine olanak sağlamaktadır.

Ticari ihtisas fuarları, bir firmaya ait ürün yelpazesinin, profesyonel ziyaretçiler ile buluşmasını sağlayan organizasyonlar olması bakımından da etkili olmaktadır.

Fuar organizasyonuna katılımla,

- Firma ürün kalitesi,
- Ürün dizisi,
- Marka ve
- Ürün tasarımı konuları hakkında ilk elden bilgi edinilmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi adına da önemli fırsatlar sunmaktadır. Görüldüğü gibi ticari ihtisas fuarları, bütünleşik pazarlama iletişimi yaklaşımının başarı ile uygulanabilmesi açısından oldukça önemli bir nokta olan ürün ile ilgili olarak alınacak pek çok kararda kullanılmak üzere önemli bir veri girdisi elde edilmesini sağlamakta bu yönüyle de sürecin işlerliğine katkıda bulunmaktadır.

Ticari ihtisas fuarlarına katılım ile firmanın mevcut fiyat politikalarının gözden geçirilmesi, yeni bir anlayış ile tanımlanması da mümkün olmaktadır.

Çünkü ticari ihtisas fuarlarında işletmeler, mevcut fiyat politikalarını etkileyebilecek değişiklik ve yeniliklerle karşılaşabilmekte ve kendilerine yeni fırsatlar yaratabilmektedirler.

Ticari ihtisas fuarlarında kurulan bağlantılar ile miktar indirimleri, çeşitli özel indirimler, fiyat politikası değişiklikleri gibi önemli adımlar atılabilmektedir. Bunların dışında, yine fuar organizasyonlarında gerçekleştirilen, ödeme koşullarının değiştirilmesi, kredilendirme gibi imkanlar fuar dönemine özgü uygulamalar oldukları için firmalara fiyat imajını zedelemekten kısa dönemli değişiklikler yapma imkânı vermektedir. Bu örneklerden de görülebileceği gibi ticari ihtisas fuarları, ürün kararları üzerinde olduğu gibi fiyat ile ilgili olarak alınan kararlar üzerinde de etkili olmaktadır. Ticari ihtisas fuarları diğer iletişim çabalarından farklı olarak sürecin tamamı üzerinde etki yaratmakta ve bu sayede de giderek daha önemli bir pazarlama iletişimi elemanı hâline gelmektedir.

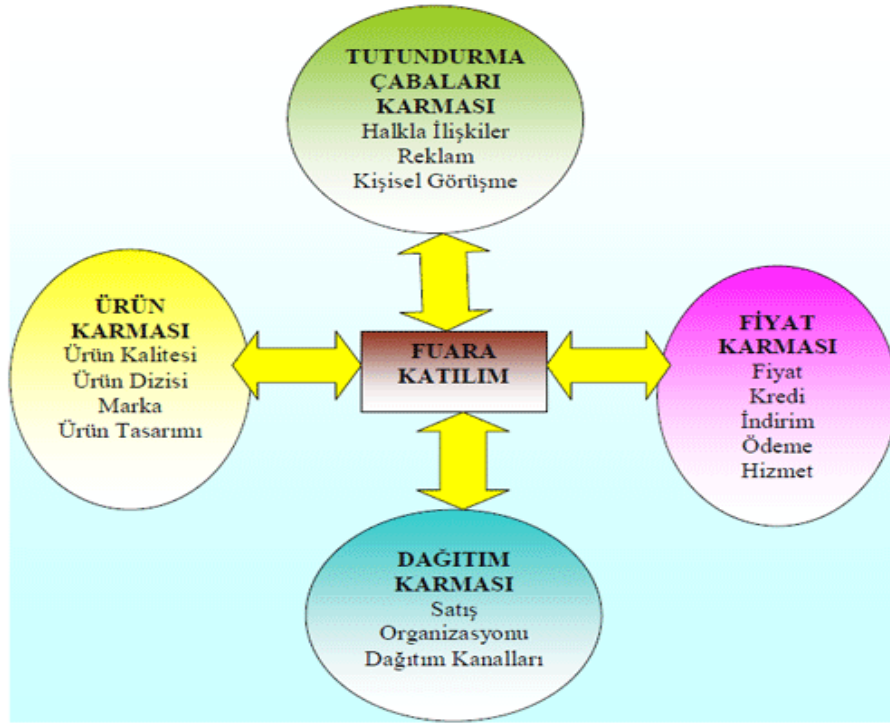
Pazarlama karması ve aynı zamanda bütünleşik pazarlama iletişimi sürecinin bir diğer elemanı olan dağıtım açısından konuya yaklaştığımızda diyebiliriz ki, ticareti ihtisas fuarlarına katılım, işletmelerin dağıtım fonksiyonu açısından çok büyük önem taşımaktadır. Çünkü ihtisas fuarları, işletmelerin dağıtım politikalarının desteklenmesi ve dağıtım alanlarının genişletilmesi konularında destek vermektedir.

Ticari ihtisas fuarlarında katılımcı firmalar, yeni bayiler ve distribütörlerle bir araya gelip yeni bağlantılar kurmaktadır.

İhtisas fuarları, belirli bir sektöre ait birçok işletmeyi bir araya getirdiği için katılımcı firmaların kendi çabalarıyla bulup ulaşamayacağı farklı bölge ve dağıtım alanındaki bayilerle, bunlara ihtiyaç duyan üretici firmalara karşılaşma fırsatı vermektedir.

İhtisas fuarları, kendi içerisinde öncelikle bir iletişim çalışması olmakla beraber bütünleşik pazarlama iletişiminin temelini oluşturan ürün-fiyat ve dağıtım unsurları üzerinde önemli ölçüde etkili olmakta, bu unsurlar hakkında alınacak karar ile ilgili bilgi toplanmasına, veri elde edilmesine katkı sağlamakta ve tüm bunlara paralel olarak da

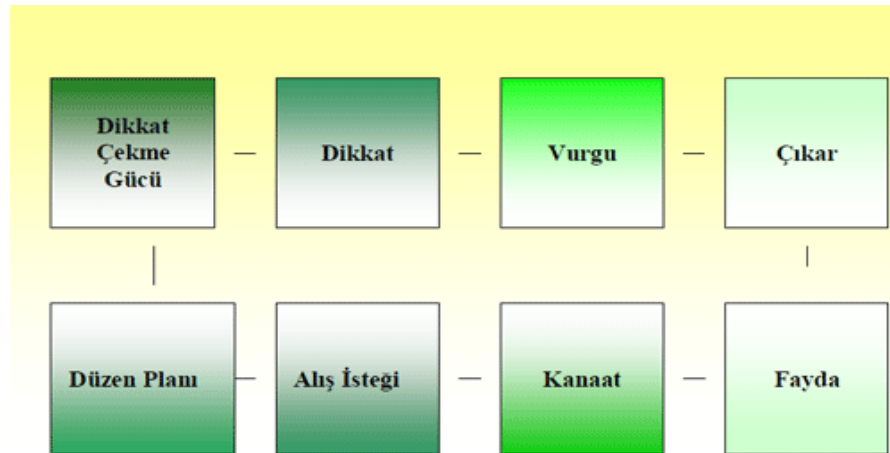
söz konusu unsurların tanıtımını da aynı şekilde yardımcı olmaktadır. Bu sayede fuarlar, bütünleşik pazarlama iletişimi sürecinin işlerliğinde önemli bir rol üstlenmektedir. Ticari ihtisas fuarlarına katılımın, pazarlama ve bütünleşik pazarlama iletişimi karmasının bir parçası olarak bulunduğu nokta aşağıda şekil’de gösterilmektedir.

İşletmenin satış gücünün yeniden yapılandırılması, yeni satıcı ve satış temsilcilerinin bulunması, depolama ve nakliye için yeni partnerlerin aranması gibi konular hakkında da uygun çözüm ve açılımların bulunması açısından da diğer bütünleşik pazarlama iletişimi unsurlarından farklılaşmakta ve süreçteki önemi artmaktadır.

Görüldüğü gibi ihtisas fuarları, diğer pazarlama iletişimi unsurlarından değişik bir yapılanma göstermekte ve tutundurma çalışmalarının dışında pazarlama karmasının diğer elemanlarının işleyişinde önemli etkilerde bulunmakta ve yürütülen kampanyanın gerekliliklerine bağlı olarak, fuarlar kendilerine göre tipik özelliklere sahip olmaktadır.

Temel olarak bir ihtisas fuarı, standa çekildikleri ya da yönetildikleri takdirde talep miktarını kolayca arttırabilecek on binlerce alıcının olduğu bir alana kurulmakta ve bu yönüyle de satış sürecinde oldukça etkin bir rol üstlenmektedir. İşletmenin fuar standındaki bir görevli, diğer satış aktivitelerinin yaklaşık on kat fazlası ile günde 40-50 alıcıya hitap edebilmektedir. Bu nedenle ihtisas fuarları, belirli dönemlerde, işletmenin bütünleşik pazarlama iletişimi çalışmalarına yoğun bir satış desteği ve canlılık getirmesi bakımından da süreç içerisinde oldukça önemli bir yer ve öneme sahiptir.

Tek bir aktivite içerisinde pek çok mesaj sunma fırsatı verdiği için bir çok pazarlama iletişimi elemanından daha yüksek oranda gerçekleşmekte ve bu sayede de söz konusu iletişim yöntemlerinin işleyişine ve bilinirliğine katkıda bulunmaktadır.

Ticari ihtisas fuarları, bütünleşik pazarlama iletişimi ile işletme hakkında oluşturulmaya çalışılan imaja somut bir boyut katmaktadır. Bir gazete reklamında, tanıtım broşürlerinde, diğer reklam aktivitelerinde olduğu gibi, soyut bir etki yaratmak yerine, ihtisas fuarlarında, ürün ve/veya hizmetler merkezi bir unsur olarak ele alınmakta, işletmenin makine, teknoloji ve üretim sistemleri sergilenerek, imajın somut boyutu desteklenmektedir.

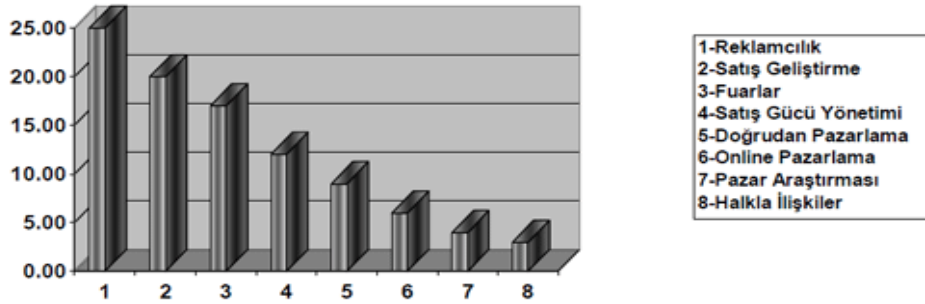
Bu sayede de bütünleşik pazarlama iletişimi sürecinin işlerliğine bir devamlılık getirilmektedir. Çünkü, bütünleşik pazarlama iletişimi kapsamında yararlanılan diğer iletişim yöntemleri, müşterinin zihninde soyut bir imaj yaratmakta, işletmenin vaat ettikleri, ürün ve hizmetleri hakkında aktarılan mesajlarla işletmenin müşterilerine olan bakış açısı yansıtılmaya çalışılmaktadır.

Ticari ihtisas fuarları ise, yansıtılmaya çalışılan bu bakış açısının birebir uygulamasını sunarak, diğer iletişim yöntemlerine somut boyutta bir destek sunmaktadır. İhtisas fuarları bu özellikleri açısından da bütünleşik pazarlama iletişimi çalışmalarının sonuca ulaşmasında oldukça önemli bir rol oynamaktadır.

1997-1999 yılları arasında merkezi New York'ta bulunan Erdos&Morgan Araştırma Şirketi tarafından gerçekleştirilen bir araştırmayla fuarların tüm pazarlama araçları içindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Fuarlar, dünya üzerinde yaşanan gelişmelere paralel olarak pazarlama iletişimi araçları arasında yer alan reklam ve satış geliştirme yöntemlerinin ardından 3. sırada yer almaktadır ve son iki yıl içerisinde 5. sıradan 3. sıraya yükselerek çok büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Fuarların iki yıl gibi kısa bir sürede bu kadar hızlı bir gelişim kaydetmesi sektörün geleceği için de umut vermektedir. Araştırma sonuçlarına göre firmalar tarafından tercih edilen araçlar aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Ticari ihtisas fuarlarını bütünleşik pazarlama iletişimi içerisinde ön plana çıkaran oluşumlardan bir tanesi de işletmeden işletmeye ve işletmeden işletmeye pazarlama çalışmaları içinde önemli bir rol oynamasıdır. Yani ticari ihtisas fuarları özellikle iş pazarları açısından büyük önem taşımaktadır.

Tüketici pazarlarındaki satın alma davranışı ile iş pazarlarındaki satın alma davranışları birbirinden farklı şekillenmektedir. İş pazarlarında mevcut ve potansiyel müşteri sayısı tüketici pazarlarına göre daha azdır. Bu nedenle de alıcı ve satıcılar arasında daha yakın bir ilişki söz konusu olmaktadır. Ancak müşterilerin verdikleri siparişler tüketici pazarlarına göre çok daha büyük miktarda olduğu için bir tek müşterinin kaybı ya da kazancı büyük önem taşımaktadır. Ayrıca işletmeden işletmeye pazarlamanın yapıldığı iş pazarlarında satın alma davranışı çok daha rasyonel, ekonomik, tarafsız, fayda ve etkinlik orijinli olarak gerçekleşmektedir.

İşletmeden işletmeye pazarlama çalışmalarında mevcut müşterilerle ilişkileri sağlıklı bir biçimde devam ettirebilmek ve potansiyel müşterilere işletme ile ilgili bilgi aktarabilmek için özellikle kişisel iletişim tekniklerinden faydalanılmakta ve müşteri ile bire bir iletişim kurulmasına önem verilmektedir. Bu noktada iş pazarlarında yürütülen bütünleşik pazarlama iletişimi çalışmalarında ticari ihtisas fuarları da kişiselleştirilmiş ve interaktif bir görüşme ve iletişim biçimi olarak nitelendirilmektedir.

İhtisas fuarları, işletmeden işletmeye pazarlama çalışmalarında taraflar arasındaki iletişimi sağlayan ve güçlendiren önemli bir iletişim biçimidir ve özellikle de rakipler arası karşılaştırmaların yapılabildiği bir ortam yaratması açısından avantajlar sunmaktadır.

Yukarıda sayılan niteliklerinin yanında ticari ihtisas fuarlarının kendi içinde de bütünleşik bir yapısı

bulunmaktadır. İhtisas fuarları aynı organizasyonun içinde birçok farklı iletişim yöntem ve tekniğini bir araya getirmektedir.

İhtisas fuarlarına katılan firmalar öncelikle mevcut ve potansiyel ziyaretçilerini çekebilmek amacıyla reklam çalışmalarından yararlanmakta, gazete, dergi, TV ve açık hava ortamlarında fuar katılımıyla ilgili reklamlar yayımlanmaktadır. Yine profesyonel ziyaretçilere ulaşabilmek amacıyla doğrudan postalamadan faydalanılmakta, fuara katılımın duyurulabilmesi için çeşitli basın toplantıları ve kokteyller düzenleyerek basınla ilişkilerini geliştirmekte, firmanın fuar organizasyonunda yürüttüğü aktivitelerin medyada haber olarak yer bulması sayesinde halkla ilişkiler çalışmalarına destek verilmekte, fuar alanında hazırlanan stand, yapılan dekorasyon vb. unsurlarla firmanın görsel kimliğinin pekiştirilmesine yardımcı olunmakta ve fuarda yapılan müşteri görüşmeleri ile kişisel satış süreci desteklenmektedir.

Sayılan tüm çalışmaların doğru bir planlama dahilinde şekillendirilip birbirini destekler nitelikte kullanılması durumunda, bütünsel pazarlama iletişimi sürecinden beklenen sinerjik etkinin elde edilmesi mümkün olmaktadır.

Ticari ihtisas fuarları bütünsel pazarlama iletişimi sürecinin etkinliğini arttıran en önemli elemanlardan bir tanesidir ve gelecekte de firmaların en çok yararlandığı iletişim yöntemlerinden bir tanesi olacaktır.

Uluslararası ticaretin hızlı bir şekilde geliştiği günümüzde, fuarların düzenlendikleri bölgenin ekonomisine getirdiği canlılık yadsınamaz bir gerçektir ve tüm dünyada fuarların önemi giderek artmaktadır. Bu nedenle diğer illerimizde de fuarcılık sektörüne önem verilmesi, belirli bölgeler belirlenerek bu bölgelerde dünya standartlarında fuar alanları inşa edilmelidir. Kalkınmada kaldıraç görevi gören fuarcılık sektörüne yerel yönetimlerin gereken önemi vermesi ile hem ülke hem de bölge ekonomisine büyük katkısı olacaktır.

4.2.1.2.1. DÜNYADA FUAR SEKTÖRÜ

Dünyada 25 milyar doların üzerinde pazar hacmine sahip olan fuarcılık sektörü uluslararası ticarete gün geçtikçe daha fazla önem kazanmaktadır. Dünyada düzenlenen organizasyonlarda üretici firmaların yer almaları, ürünlerini sergilemesi ve müşterilerle direk bağlantı kurmalarını sağlayan fuar organizasyonları ülkemizde de büyük ilgi topluyor.

Dünya fuarcılık sektörü çok dağınık bir yapıya sahiptir. Son dönem verileri ile baktığımızda tasnif edilmiş 4 bini aşkın fuarda 25 milyar doların üzerinde sadece fuar katılımı için ödenen miktarda pazar büyüklüğü söz konusudur. Katılımın yan harcamaları örneğin “stand yapımı, yolculuklar, konaklama, ağırlama gideri, sergilenecek malların nakliyesi, gümrüklemesi vb. masraflar bu rakamın en az 8-10 katı mertebesinde. Yani fuarlar hazırlandığı şehirleri, ülkeleri zenginleştiren, ilgililerine alışık oldukları gelirlerin yanında çok önemli ölçüde ek gelirler sağlayan faaliyetlerdir.

Dünyada Fuarcılığın ulaştığı her yıl ortalama 120 ülkede alt sektörler dâhil yaklaşık 250 farklı sektörde 9.000 civarında fuar düzenlenmektedir. Bu fuarlar uluslar arası veri tabanlarına kayıtlı fuarlardır.

Reklamlar, fuarcılığın dünyada başlı başına bir sektör hâline geldiğini ve dev bir bacasız endüstriyi bünyesinde barındırdığını göstermektedir.

Dünyada fuarcılığın lideri Almanya’dır. Almanya’nın bu konudaki liderliği, düzenlemiş olduğu fuarların sayısından kaynaklanmaktadır.

Almanya’nın Fuarcılık Konusundaki Başarı Kriterleri	
Alt Yapının Kalitesi	Jeopolitik Konum
• Çağdaş taşıma alt yapısı • Çok fonksiyonlu fuar alanları • Dünya fuar kapasitesinin % 20’si	• Avrupa pazarının ortasında • Yabancı pazarlara yakınlık • Doğu avrupa’da gelecekte kapasitesi artacak pazarlar
Fuar Organizasyonlarının Kalitesi	Pazar Partnerleri İle İşbirliği
• Fuarlara uzun dönemli yaklaşılması • Konuların HEMEN HEPSİNİN ELE ALINMASI • Dünyadaki rehber fuarların 2/3’ü burada	• Organizatörler ve katılımcılar arasında sürekli iletişim • Etkili pazar araştırmaları • İşbirliğine dayalı sinerjik etkiler

Günümüzde fuar alanları konusunda yaşanan problemler ortadan kaldırmak amacıyla pek çok proje üretilmekte ve çeşitli iller de yeni fuar alanları inşa etmek üzere çalışmalar yürütülmektedir.

Aşağıda verilen tabloda Avrupa’da bulunan önemli fuar alanlarının büyüklükleri görülmektedir.

Türkiye’deki fuar alanlarıyla Avrupa’da bulunan alanlar karşılıklı olarak incelendiğinde arada çok büyük farkın olduğu açıkça görülmektedir.

ÜLKE	ŞEHİR	SERĞİ ALANI (brüt)	AÇIK ALAN	TOPLAM ALAN	SIRA
ALMANYA	Hannover	466.210	99.000	565.820	1
ALMANYA	Münih	140.000	280.000	420.000	2
İTALYA	Milano	374.961	-	374.961	3
ALMANYA	Frankfurt	291.532	75.762	367.294	4
ALMANYA	Köln	286.000	52.000	338.000	5
HOLLANDA	Utrecht	181.000	120.766	301.766	6
İSPANYA	Barselona	141.000	147.128	288.128	7
İSPANYA	Düsseldorf	203.925	30.500	234.425	8
FRANSA	Paris	222.000	-	222.000	9
ALMANYA	Valencia	209.490	-	209.490	10
FRANSA	Paris	191.000	-	191.000	11
İNGİLTERE	Birmingham	190.000	-	190.000	12
ALMANYA	Berlin	160.000	10.000	170.000	13
İSVİÇRE	Basel	142.900	11.300	288.128	14

UFI Ortadoğu ve Afrika Fuar Endüstrisinin, Orta Doğu'da 12 Afrika'da 32 toplam 44 ülkeyi kapsayan raporu göre, yaşanan global kriz ve Arap Baharının olumsuz etkilerine rağmen organizatör kuruluşların %80'inin geleceğe umutla baktığını göstermektedir.

Yapılan araştırmada Afrika ve Ortadoğu'da fuar endüstrisinin düzenlenen organizasyonlar bazında % 14, fuar alanı kapasitesi bazında ise % 21 büyümeye kaydettiği gözlenmektedir..

İlgili bölgede içinde fuar alanı kapasitesi bazında Birleşik Arap Emirlikleri 229.400 m2 ile birinci sırada yer almaktadır. Birleşik Arap Emirliklerini 214.700 m2 ile Güney Afrika ve 154.000 m2 ile İran izlemektedir. Diğer ülkeler ise Suriye, Tunus ve Cezayir olarak sıralanmaktadır.

Düzenlenen fuar sayısı bazında ise İran 219 fuar ile öndedir. İran'ı Birleşik Arap Emirlikleri, Güney Afrika, Cezayir, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Fas takip etmektedir.

İlgili ülkeler arasında uluslararası yatırımcılar açısından öncelikli ülkelerin başında Güney Afrika, daha sonra Birleşik Arap Emirlikleri ve İran gelmektedir. Gelecekte büyümeye potansiyeli içeren ülkeler arasında ise Tunus, Cezayir, Fas, Mısır, Suudi Arabistan, Kenya ve Kuveyt gelmektedir.

Komşu ve benzer ülkelerdeki fuar ve kongre merkezleri ile ilgili bilgiler Ek-1'de sunulmuştur.

YURTDIŞI ÖNEMLİ BAZI FUAR KURULUŞLARI

UFI The Global Association of The Exhibition Industry (Uluslararası Fuarlar Birliği)

BIE Bureau International des Expositions (Uluslararası Fuarlar Bürosu)

AUMA Association of the German Trade Fair Industry (Alman Fuar Endüstrisi Cemiyeti)

AEO The Association of Exhibition Organisers Ltd. (İngiliz Fuar Organizatörleri Cemiyeti)

IAEM International Association for Exposition Management (Amerikan Fuar Organizatörleri Cemiyeti)

Avrupa Birliği içindeki ekonomik sıkıntılar nedeniyle üretim doğu ve Uzakdoğu'ya kaymakta olup, başta Asya Pasifik ülkeleri olmak üzere özellikle Çin, Tayvan ve Japonya'da üretimlerin yoğunlaşmasıyla fuarcılık doğuya kaymaya başlamıştır. ABD'deki terör saldırısından sonra tüm dünyada ve özellikle batıda vize problemi ortaya çıktı. Vize sorunu nedeniyle Arap ülkelerinden veya Kafkaslar'dan birçok ziyaretçinin Almanya, İtalya, Fransa veya ABD'deki bir fuara gidememesi, oradaki fuarların önemini yitirmesine neden oldu. Bu durumda, Türkiye öne çıktı.

4.2.1.2.2. Türkiye’de Fuar Sektörü

Ülkemizde fuarcılıkla ilgili çalışmaların sonuçlarını rakamsal açıdan ölçen mekanizmalar henüz oluşturulamadığı için fuarcılığın ülke ekonomisine ne kadar katkı sağladığını bilmemiz ne yazık ki mümkün olmamaktadır.

Türkiye dünyadaki 25 milyarlık dolar mertebesindeki faaliyetten 300 milyon dolar mertebesinde bir pay almaktadır. Ülkemizde işini doğru yapan fuarcılar tarafından hazırlanan yapı, metal işleme, ambalaj, ahşap teknolojisi, ev tekstili, seramik, otomotiv yan sanayi, plastik endüstrisi, pencere cam endüstrisi, tarım vb. birçok konuda fuar, bir buçuk milyarı aşkın nüfusa sahip Avrasya Coğrafyasının en önemli fuarları. Bugün özellikle İstanbul’da hazırlanan çok sayıda fuar Avrupa Birliği içinde ilk üç – beş fuar arasında anılmakta olup, önemleri her geçen gün artmaktadır.

Aslında Türkiye, dünya fuarcılık pazarından çok büyük bir pay almıyor. Türkiye'nin dünya fuarcılığındaki payı % 1. Asya Pasifik ülkelerinin payı ise % 25 civarında ve her sene başta Çin olmak üzere Uzakdoğu'nun fuarcılık pazarından aldığı pay yükseliyor. Avrupa ve ABD'nin pazar payı ise her sene düşüyor. Fuarcılıkta, Asya Pasifik ülkeleri ve MENA (Ortadoğu ve Kuzey Afrika) ülkelerini kapsayan coğrafyada güvenli liman olarak Türkiye ön plana çıkıyor."

Türkiye'deki fuvar sektöründe akla ilk olarak İstanbul'un gelmektedir. TOBB'un açıkladığı fuvar takvimindeki 452 fuvarın yaklaşık 230'unun İstanbul'da, geriye kalan kısmının ise Anadolu şehirlerinde gerçekleştirilmiştir.

Üretimin İstanbul'dan çıkıp Anadolu'ya kaymasıyla Anadolu'daki fuarcılık da büyümektedir. Adana, Konya, İzmir, Kayseri, Bursa, Diyarbakır gibi şehirler fuarcılıkta daha da söz sahibi olacaktır. Üretim bu şehirlerde çok fazlalaşmaya başlamış olup, üretim oldukça da bu işin pazarlanması ve satılması söz konusu olacaktır. Bu bakımdan Anadolu'da, İstanbul'u zorlayacak şehirler olacaktır.

Ancak, Türkiye'nin dünya fuarcılığındaki payını geliştirmek için fuarcılığı da geliştirmek gereklidir. Türkiye'de en büyük fuar salonları İstanbul'da ve bu salonlar 100 bin metrekare civarında. Rekabet etmeye çalıştığımız, örneğin Almanya'daki fuar salonları ise 200 binle 300 bin metrekare arasında değişiyor. Bu farklılığı lehimize çevirmemiz ve Batıdaki fuar standartlarını yakalamamız gereklidir.

Fuar sektörünün büyümesi için turizm, konaklama ve lojistik sektörlerinin de güçlü olması gerekli olup, son dönemde fuarlara katılan firmalar da kendilerini yenilemeye ve fuarlara önem vermeye başlamışlardır.

Fuarcılık bilinci arttıkça fuar sektörünün de büyümesi doğaldır.

Türkiye ile Almanya fuarlarının rakamsal olarak karşılaştırmasını vermemizin amacı bir ülkede düzenlenen fuarlarının sayısının değil niteliklerinin ve taşıdığı önemin altını çizmektir. Hatta ülkemiz fuarcılığında yaşanan sorunları değerlendirirken bahsettiğimiz gibi fuar sayısında yaşanan aşırı fazlalık ülke fuarcılığının gelişimine engel olan bir unsur olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Türklerin ekonomik hayatında panayır adıyla yer alan bölgesel pazarların tarihi oldukça eskidir. Panayır kelimesi, Yunanca Penegyris (bütün halkın toplanması) kelimesinden gelmekte olup sözlük anlamı "bir yerde belirli zamanda kurulan pazar" olarak açıklanmaktadır.

Tarihte ilk yerleşimlerin kurulduğu Anadolu’da Truva, Kalkamış Çatalhöyük izlerine rastlanmaktadır. Kayseri ise Asurlulardan kalma tabletlerde bile önemli ticaret, antrepo ve fuar yeri olarak görülmektedir.

Fuarların işletmeler ve ülkeler açısından bir tanıtım aracı olarak kullanılması Türkiye’de 1923 yılına kadar plansız ve programsız olarak düzenlenen panayırlarla gerçekleştirilmiştir.

Düzenlenen söz konusu panayırların yeterince işlevsel olduğunu söylemek mümkün değildir. Fuarlar konusundaki bu düzensiz uygulamalar, İzmir İktisat Kongresi’ne kadar sürmüştür. Söz konusu organizasyon hakkında Mustafa Kemal Atatürk “İktisat sergisi çok güzel olmuş her sene tekrarlayın bunu. Bölgemizde böyle sergiler, iktisadın gelişmesine yol açar” şeklinde görüş belirterek konuya verdiği önemi vurgulamıştır. Sergiye yerli yabancı toplam kuruluşlar katılmıştır.

Bir sonra açılan 9 Eylül sergisine Mustafa Kemal Atatürk bir telgraf çekerek düşüncelerini aktarmıştır.

İzmir’deki bu etkinliklerin ardından Türkiye’nin diğer illerinde de fuarlar kurulmaya başlanmıştır. Kurulan bu fuarlarda ekonomik ve ticari amaçlar ile her türlü eğlence iç içe düşünülmüş, ihtisasla ilgili işlevsel özellikler pek dikkate alınmamıştır.

20 Agustos 1936 yılında açılan ilk İzmir Enternasyonel Fuarı ile uluslararası kimliğe kavuşturulmuş ve yerli yabancı kuruluşlarda katılmıştır. İzmir Enternasyonel Fuarı 1946 yılında Uluslararası Fuarlar Birliği'ne (UFI) üye olmuştur ve bu gelişme, Türkiye'de fuarcılık sektörünü başlatmıştır.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) verilerine göre, 2012 yılında da fuarcılık büyümeye devam ediyor. 2011 yılında yabancı katılımcıların hizmetine sunulan stant alanı da 138 bin 244 metrekare oldu. "Fuar endüstrisi dünya genelinde 500 milyar doları aşan bir pazar büyüklüğüne ulaşmış durumda iken, Türkiye'de ise fuar sektörünün doğrudan yarattığı katma değer yıllık 1 milyar dolar civarında"dır. Türkiye'de yılda irili ufaklı 400'ü aşkın fuarın düzenlenmekte, 150 dolayında da fuar firması bulunmaktadır. Fuarların büyüklüğüne bağlı olarak değişmekle birlikte bir fuarda kurulum, stant hizmetleri, teknik ekibi ve destek unsurlarıyla 2000'in üzerinde kişi görev almaktadır.

Sektörün Avrupa merkezli eksenini doğuya kaymakta olup, Türkiye, 600 milyar doları aşan mal hareketliliği bulunmakta olup, doğu ile batı koridorunda önemli bir konumdadır. İstanbul bir fuar merkezi olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'de 2012 yılında en çok fuarın düzenlendiği il 204 fuar organizasyonu ile İstanbul olurken, bu ili 27'şer fuar ile Bursa ve İzmir takip etmiştir. Bu illeri 24 fuarla Ankara izlerken, turizm sektörü ile ön plan çıkan Antalya'da 23 fuar organizasyonu yapıldı. Diyarbakır ise, 2011 yılında gerçekleştirilen 12 fuar organizasyonu ile bölgesinde en çok fuarın düzenlendiği il konumunda bulunuyor.

1960'lı yıllardan itibaren fuarcılık konusunda daha ciddi adımlar atılmaya başlanmış ve hem kurulan hem de katılımcı fuar sayılarında artmalar görülmüştür.

1964-1973 yılları arasında Samsun, Bursa, Balıkesir, Kayseri, Trabzon, Erzurum, Tatvan, Konya, Kocaeli ve Gaziantep'te ulusal fuarlar kurulmuştur.

1980'li yıllara gelindiğinde fuarcılık konusunda bir adım daha ileri gidilmiş ve fuarlar ithalat -ihracat ilişkilerinin olmazsa olmaz bir parçası hâline gelmiştir.

Fuarcılık Sektörü ülkemizde özellikle 1990'larda gelişme yolunda önemli bir ilerleme kaydederek düzenlenen fuarların ve kurulan organizatör firmalarının sayılarında artış olmuştur.

Türkiye'de fuarcılık sektörü başta İstanbul olmak üzere diğer illerde de gelişim göstermektedir, 2011 senesinde İstanbul 204 fuar organizasyonu düzenlenirken diğer illerimizde ise Bursa ve İzmir'de düzenlenen fuar sayısının 27 olduğu belirlenmiştir. Bu rakamları 24 fuar ile Ankara, turizm sektörünün öncü illerinden olan Antalya'da da 23 fuar organizasyonu gerçekleştirmiştir. Diyarbakır'da gerçekleşen fuar organizasyonu ise 12 olarak belirlenerek doğu bölgesinde en çok fuarın düzenlendiği il konumunda olması dikkat çekmektedir.

Türkiye'de son zamanlarda fuarcılığın gelişmesinde Avrupa'da yaşanan ekonomik sıkıntılar ve Arap baharı ile ortaya çıkan siyasi problemler etkili olmuştur.

Günümüzde fuarcılık alanıyla ilgili pek çok çalışma yürütülmektedir ve düzenlenen fuarlar ihtisas fuarları niteliğine bürünmüştür. İhtisas fuarları doğrudan sektörle ilgili alıcı ve satıcıları bir araya getirir. Bu nedenle dünya genelinde ihtisas fuarlarına ciddi yönelme vardır.

TÜRKİYE'DEKİ FUAR ALANLARI

ALANYA PARK

ALFA ALTINPARK EXPO CENTER

ANTALYA EXPO CENTER

CAM PIRAMIT SABANCI KONGRE VE FUAR MERKEZİ

CNR EXPO CENTER

ÇORLU EMLAK KONUTLARI

ÇORUM TSO FUAR VE SERGİ KOMPLEKSİ

DENİZLİ EGS FUAR MERKEZİ

DİYARBAKIR FUAR VE KONGRE MERKEZİ

FESHANE ULUSLARARASI FUAR KONGRE SARAYI

FETHİYE KARAÇULHA BELEDİYESİ PARK ALANI

FETHİYE SALI PAZARI ALANI

FULYA FUAR & KONGRE MERKEZİ

GAZİANTEP M1 ALIŞVERİŞ MERKEZİ FUAR ALANI

GAZİANTEP ORTADOĞU FUAR MERKEZİ

GAZİANTEP ULUSLARARASI FUAR MERKEZİ (SEAP)

GÖNEN BELEDİYESİ PAZAR ALANI

GRAND CEVAHİR HOTEL VE KONGRE MERKEZİ

HALIÇ KONGRE MERKEZİ

HARBİYE ASKERİ MÜZESİ KÜLTÜR SİTESİ

HASKÖY YÜN İPLİK FABRİKASI

ISPARTA SÜLEYMAN DEMİREL KONGRE VE SERGİ SARAYI

İSTANBUL EXPO CENTER

İNEGÖL KÜLTÜRPARK ULUSLARARASI FUAR MERKEZİ

İZMİR KÜLTÜRPARK ULUSLARARASI FUAR MERKEZİ

KARAEVLİ KÖYÜ AÇIK ALAN

KAYSERİ DTM FUAR MERKEZİ

KOCAELİ B. BELEDİYESİ ULUSLARARASI FUAR MERKEZİ

KTO TUYAP KONYA ULUSLARARASI FUAR MERKEZİ

LÜTFİ KIRDAR - RUMELİ FUAR VE SERGİ SALONU

MERSİN YENİŞEHİR BELEDİYESİ FUAR MERKEZİ

SİNCAN 1. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ

TEPEKULE KONGRE VE SERGİ MERKEZİ

TRABZON DTM FUAR MERKEZİ

TÜYAP ADANA ULUSLARARASI FUAR VE KONGRE MERKEZİ

TÜYAP BURSA ULUSLARARASI FUAR VE KONGRE MERKEZİ

TÜYAP DİYARBAKIR ULUSLARARASI FUAR VE KONGRE MERKEZİ

TÜYAP İSTANBUL FUAR VE KONGRE MERKEZİ

WOW CONVENTION CENTER

DİYARBAKIR'a yakınlması ve gelişme trendiyle irdelenmesi gereken Gaziantep fuarı ile ilgili bilgiler aşağıdadır;

Stratejik konumu, turizm değerleri, güçlü ekonomik yapısı, yüksek ihracat hacmi, sanayisi ve bölgenin ticaret merkezi olma özelliğiyle, Cumhuriyet Tarihinin ilk yıllarından bu güne kadar kendi öz kaynaklarıyla düzenli ve hızlı bir şekilde büyüyen, ekonomik yönden çevresinde bulunan 20 ili etkisi altında bulunduran, ticaret ve sanayi alanlarında gerçekleştirdiği yatırımlar ile ülke ekonomisinde önemli bir paya sahip olan Gaziantep kendi başına bir değer olarak düşünüldüğünde, Gaziantep OFM bu bölgenin önemli bir ticaret ve fuar merkezi olma özelliğini kazanmakta ve bu nedenle fuar organizatörleri, katılımcıları ve ziyaretçileri için önemli bir buluşma noktası haline gelmektedir.

Alternatif ulaşım yollarına sahip olan fuar alanına ulaşım son derece kolay olmakla birlikte şehir merkezine 20 km, karayolu ile gelecek olanlar için merkez otoparkına 6 km, dış ülkelerden ve Türkiye'nin diğer illerinden hava yoluyla gelecek olanlar için havaalanına 25 km mesafededir. Gaziantep - Adana otoyoluna sadece 1 km mesafede olan fuar merkezine şehrin belirli noktalarından fuar dönemlerinde servis hizmeti sağlanmaktadır.

İlerleyen yıllarda projelendirilmiş 3 ayrı fuar alanı ile toplam 50.000 m2 kapalı alana, kongre ve seminer merkezine, otel ve alışveriş merkezlerine sahip olacak olan Gaziantep OFM, şu anda 170.000 m2 ye yayılmış olan bir arazi üzerinde kurulmuş olup 14.180 m2 lik kapalı fuar alanı, alt yapısı hazırlanmış yaklaşık 40.000 m2 açık fuar alanı ve sosyal tesisleri ile yurtiçi ve yurtdışı fuarlara hizmet vermektedir.

7515 m2 lik A holü, 995 m2 lik B holü (Fuaye Alanı) ve 5670 m2 lik C holü ile projelerin büyüklüğüne, niteliğine ve hedeflenen kitleye en uygun çözümleri ve farklı alternatifleri sunabilen fuar merkezinin air-

condition ve ısıtma sistemleri en modern teçhizat ve ekipman kullanılarak yapılmıştır. Ayrıca kompleks içinde 1 basın merkezi, 1 VIP ve toplantı salonu, restoranlar ve yöneticiler için ofisler bulunmaktadır. 2 ayrı otopark alanı ile toplam 5.000 aracı alabilecek, katılımcı ve ziyaretçilere rahat bir konaklama imkanı sağlayabilecek kapasitededir.

Gaziantep Ortadoğu Fuar Merkezi, Türkiye'nin en önemli sanayi metropollerinden biri haline gelen; ticaret hacmi ve sanayisiyle Ortadoğu'nun ticaret ve sanayi merkezi olma yolunda hızla ilerleyen Gaziantep'te Anadolu'nun en büyük ve modern fuar merkezi olarak 2007 yılında kapılarını ziyaretçilerine açmıştır. Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, Gaziantep Sanayi Odası, Gaziantep Ticaret Odası ve Gaziantep Ticaret Borsası gibi Şehirdeki Oda, Kurum ve Kuruluşların yönetimindeki Gaziantep Ortadoğu Fuar Merkezi, Gaziantep'in dünyaya açılan bir penceresi olmakla beraber; Gaziantep şehrine, Bölgeye ve merkezinde bulunduğu Ortadoğu ülkelerine artı bir değer katacak ve katma değer sağlayacaktır.

Gaziantep gibi sanayisi ve ticareti ile ülke ekonomisine büyük değerler katan bir kentte kurulan ve Ortadoğu'nun en büyük fuar merkezlerinden birisi olan Gaziantep Ortadoğu Fuar Merkezi 15.000 m2 kapalı sergi alanı, altyapısı hazırlanmış 90.000 m2 açık sergi alanı, 10.000 araç kapasiteli otoparkı, güçlü teknik altyapısı, tam donanımlı medya merkezi, çok amaçlı toplantı salonları, soğuk ve sıcak iklimlendirme altyapısı ile bölgenin alternatifsiz bir fuar merkezi haline gelmekte ve bölgede sanayi ve ticaretin buluşma merkezi olarak ön plana çıkmaktadır.

BÖLÜM V. KURULUŞ YERİNİN SEÇİMİ

Diyarbakır “iki nehir arası” adı verilen Mezopotamya bölgesinde yer almaktadır. Mezopotamya bölgesi Orta Asya’dan dünyaya yayılan Neolitik medeniyetin Ön Asya’da ilk ortaya çıkışı nedeniyle eski çağ tarihi açısından çok önemli yere sahiptir.

Mezopotamya’da M. Ö. 3200’lerde yazının kullanılmaya başlamasıyla “Tarih Öncesi Çağ” kapanarak, “Tarih Çağı” başlamıştır. Yazılı belgelerden elde edilen bilgilere göre M. Ö. 3 binde bugün Dicle ve Fırat Nehirleri arasındaki bölgede birçok kavim yaşamaktaydı. Bu nedenle coğrafyada birçok devlet kurulmuştur.

Diyarbakır’ın kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, bilinen tarihi Hurri-Mitanni uygarlıkları ile başlar. Diyarbakır ilinde yapılan kazı çalışmaları sonucu ortaya çıkan tarih öncesi yerleşim yerleri, Diyarbakır’ın Bismil ilçesi sınırları içerisinde, Batman çayının batı kıyısında olan Demirköy Höyük; Ergani ilçesinin Hilar (Sesverenpınar) köyünün kuzeyinde Boğazçay’ın kenarında olan Çayönü, yine Ergani ilçesinin sınırları içerisinde bulunan Tilhuzur (Yayvantepe) Höyüğü ve Girikihacıyan’dır.

1927 yılında yapılan sanayi sayımına göre Diyarbakır genelinde 771 adet sanayi işletmesi bulunmaktadır. Bunlardan 348 adedi tarımsal sanayi, 199 adedi dokuma sanayi, 50 adedi sair bitkisel madde ve ağaç mamulleri sanayi, 22 adedi bina inşaatı sanayi, 2 adedi maden çıkarma sanayi, 133 adedi maden işletme sanayi, 2 adedi kâğıt ve karton sanayi ve 15 adedi kimya sanayisidir. İstihdam daha çok tarımsal, dokuma ve madencilik sanayi dallarında yoğunlaşmıştır.

19. yüzyılda Diyarbakır’da pamuklu, yünlü, ipekli kumaş dokumacılığı, demircilik, bakırcılık ve kuyumculuk önemli sanayi ve ticari faaliyetlerdir. Diyarbakır, Avrupa pazarlarına büyük miktarlarda tekstil ürünü ihraç etmesi açısından zengin bir geleneğe sahiptir. 1900’lerin başında Diyarbakır, Osmanlı Devletinde İstanbul, Bursa ve Trabzon’dan sonra en önemli tekstil üretim merkezidir. Diğer taraftan diğer bölgelere mal ihraç eden önemli bir sanayi merkezidir.

İpekyolu ticaret güzergâhında yer aldığından, Bölge hem ticaret, hem de tarihsel ve kültürel değer olarak canlılığını korumuştur.

Dünya’da Konum

Diyarbakır, Türkiye’nin güneydoğusunda bulunduğundan, Ortadoğu ülkeleri ile geçmişten gelen ilişkilere sahip sınır bölgesidir. Türkiye’nin 2000’li yıllarda Ortadoğu politikasındaki değişiklik ile Bölgenin sorunlarıyla yakından ilgilenmesi, Bölgede her geçen gün etkinlik kazanmasına ve Bölge ülkeleriyle ekonomik ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Türkiye’nin 2012 yılında Irak ile yaptığı ihracat, 2008 yılından bu yana yıllık ortalama % 30 artarak 10, 8 milyar dolara ulaşmış ve Irak, Türkiye’nin Almanya’dan sonra en fazla ihracat yaptığı ülke konumuna gelmiştir. Irak ihracatında % 24,2 oranıyla "gıda ürünleri ve içecek" sanayi birinci sırada yer alırken "ana metal sanayi" ikinci ve "elektrikli makine ve cihazlar" üçüncü sırada öne çıkmaktadır. Irak’a ihracatın neredeyse tamamı Habur Sınır Kapısından karayolu ile sağlanmaktadır.

Dış ticaret verileri, ülkeler arası işbirliğini açıklayan önemli göstergelerden biridir. Diyarbakır’ın Irak’a yaptığı ihracat yıllar itibariyle artış göstererek, 2012 yılında Diyarbakır toplam ihracatının % 54’ünü oluşturmuştur. Buna rağmen Diyarbakır’ın Irak’a yaptığı 107 milyon dolar ihracat miktarı, Türkiye’den Irak’a yapılan toplam ihracatın sadece % 1’ini oluşturmaktadır.

Diyarbakır’ın en çok ihracat yaptığı diğer ülkeler sırasıyla Çin (61 milyon), Umman (9 milyon) ve Suudi Arabistan’dır (5 milyon). Şanlıurfa ihracatında da Irak 61 milyon dolar ile en büyük paya sahiptir. Irak’ı Umman (9 milyon), Endonezya (5 milyon) ve Suriye (3, 5 milyon) takip etmektedir.

Türkiye’nin en uzun kara sınırına sahip olduğu komşusu Suriye olup bu sınırın uzunluğu 911 km. dir. Şanlıurfa’da Suriye’ye açılan 3 sınır kapısı bulunmaktadır. Bunlardan ikisinin sınır kapıları kapalı, Akçakale sınır kapısından ise sadece yolcu geçişleri yapılmaktadır.

Türkiye, 2000’li yıllardan itibaren Suriye ile geliştirilen olumlu ekonomik ve siyasal ilişkiler sonucu, Suriye’yi Türkiye’nin Ortadoğu’ya açılan kapısı konumuna getirmiştir. Böylece 2005-2011 yılları arasında Şanlıurfa’nın Suriye’ye ihracatı 157 kat artmıştır. Suriye, 2009’da Türkiye ile çeşitli alanlarda 51 adet işbirliği anlaşması imzalamıştır. Suriye’nin Şanlıurfa toplam ihracatındaki payı 2005 yılında % 1, 1 iken 2009 ve 2010 yılında Şanlıurfa’nın en çok ihracat yaptığı ülke olmuştur. Şanlıurfa, Suriye’ye en çok ihracat yapan iller sıralamasında 2011 yılında 5. il olmuştur. Kriz sonrası dönem olan 2012 yılında Şanlıurfa’dan Suriye’ye ithalatın durduğu,

ihracatın ise % 90'ların üstünde azaldığı, Suriye'ye ihracat yapan firma sayısı da bir önceki yıla göre % 25 civarında azalmıştır.

Türkiye'nin Suriye'den ithalatındaki ürün grupları incelendiğinde; 2005-2011 yıllarında aynı zamanda Suriye'ye en çok ihraç ettiğimiz ürün grubu olan “kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıtlar” grubunun % 31, 5 ile ithalatta da 1. sırayı aldığını görmekteyiz. İkinci sırada “tekstil ürünleri” bulunmaktadır.

Ülke İçindeki Konum

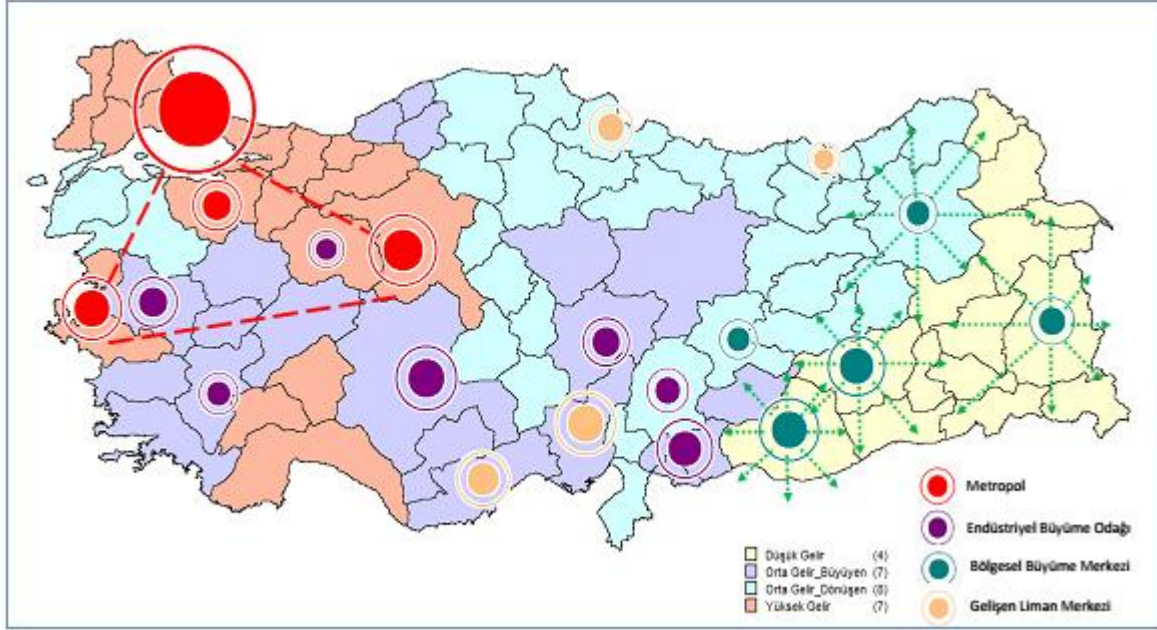
TRC2 Bölgesi Türkiye'nin güneydoğusunda, Yukarı Mezopotamya olarak adlandırılan, Dicle ve Fırat havzaları içerisinde yer almaktadır. Bölge; Güneydoğu Anadolu Bölgesinin orta bölümünde yer alan Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinden oluşmaktadır. Bölge; batısında Gaziantep, Adıyaman ve Malatya, kuzeyinde Elazığ ve Bingöl, doğusunda Mardin ve Batman illeri ve güneyinde Suriye ile sınır komşusudur.

Harita - TRC2 Bölgesi'nin Türkiye ve Düzey 2 Bölgeleri Arasındaki Konumu

2003 yılı İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'na göre, Diyarbakır 63. sırada, Şanlıurfa ise 68. sırada yer almaktaydı. Aynı araştırmanın 2011 yılında hazırlanmış güncel verilerine göre iller; demografi, eğitim, sağlık, istihdam, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, mali kapasite, erişilebilirlik ile yaşam kalitesi olmak üzere 8 alt kategoride incelenmiş ve bu çalışmada Diyarbakır 67. sıraya, Şanlıurfa ise 73. sıraya gerilemiştir. Bu kapsamda Gelişmişlik Endeksine Göre Kademeli İl Gruplarında tüm iller 5 gruba ayrılmış; Diyarbakır dördüncü derece gelişmiş iller grubunda, Şanlıurfa ili beşinci derece gelişmiş iller grubunda yer almıştır.

2008-2012 yıllarını kapsayan GAP Eylem Planında bölge içinde kalkınmayı tetikleyici merkezler olarak Diyarbakır ve Şanlıurfa kentleri cazibe merkezleri olarak belirlenmiştir. Bu yaklaşıma paralel olarak Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisinde, Diyarbakır ve Şanlıurfa bölgesel büyüme merkezleri olarak belirlenmiştir. Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisinde belirlenen kentsel sınıflama aşağıdaki haritada görülmektedir.

Kaynak: KB, 2012.

Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisinde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde belirlenen 9 adet bölgesel büyüme odağı arasındaki en büyük kentsel merkezin Diyarbakır (892. 713 kişi) olduğu, en büyük 2. merkezin de Şanlıurfa (599. 901 kişi) olduğu görülmektedir. Bu iki büyük merkezin birlikte yaratacağı sinerji ile TRC2 Bölgesindeki bölgesel büyüme odakları politikalarının etkisinin daha güçlü olması beklenmektedir.

Su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi ile sosyal ve ekonomik kalkınmanın hedeflendiği GAP Projesinde, Diyarbakır (% 25) ve Şanlıurfa (% 38) illeri, sulanabilir alan ve sulama hedefleri açısından en büyük paya sahiptir. Sulama alanlarının büyük bölümünü bünyesinde barındıran TRC2 Bölgesinde sulama projelerinin tamamlanması ile tarımsal üretimde meydana gelecek artışın, bölgede sanayinin gelişimini tetiklemesi beklenmektedir.

Bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmayı, sektörel kümelenmeyi öne çıkarmayı hedefleyen yeni yatırım teşvik sistemine göre, sosyo-ekonomik gelişmişlik durumları dikkate alınarak 6 farklı bölge oluşturulmuştur. Buna göre TRC2 Bölgesi teşvik sisteminden en fazla faydalanan 6. Bölgede bulunmaktadır. 2012 yılında alınan yatırım teşvik belgesi sayısı önceki yıllara göre daha yüksek olup Türkiye toplamının % 4'ünü oluşturmaktadır.

EDAM (Ekonomi ve Dış Politikalar Araştırma Merkezi) tarafından 2009 yılında yapılan Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi Araştırmasına göre, bölge illeri performansında en kötü endeks değerini; insani sermaye, sosyal sermaye ve emek piyasasında aldığı görülmektedir. İnsani sermayesini düşüren önemli bir etkenin okuma yazma oranının düşüklüğü olduğu belirtilmektedir.

Temel Göstergeler	
Yüzölçümü	15.057,88 km ²
Nüfusu (2012)	1.528.958 (Nüfusun % 59'u 15 – 64 yaş aralığındadır.)
Yıllık Nüfus Artış Hızı (2012)	% 9
Nüfus Yoğunluğu (2012)	102 kişi/km ²
Nüfus Dağılımı (2012)	% 71,3 İl ve İlçe, % 28,7 Belde ve Köyler
Okur-Yazarlık Oranı (2010)	% 86,84
Ortalama Yükseklik	650 m
Toplam Yerleşim Sayısı (2010)	17 İlçe, 29 Belediye, 809 Köy
Komşu Pazarlar	Irak, Suriye
Ortalama Sıcaklık ile En Yüksek ve Düşük Sıcaklıklar	Ortalama 15, 8°C, en yüksek 46, 2°C ve en düşük -24, 2°C
İhracat Tutarı	198.952.274 ABD Doları (2011)
İthalat Tutarı	69.057.038 ABD Doları (2011)
Ana İhracat Pazarları	Irak (%48), Çin (%34), Nijerya (%3,6), Kazakistan (%2,5), Suudi Arabistan (%1,3), Hindistan (%1,06), Tayvan (%0,8)
Turist Sayısı (Yerli ve Yabancı)	532. 056 (2009)

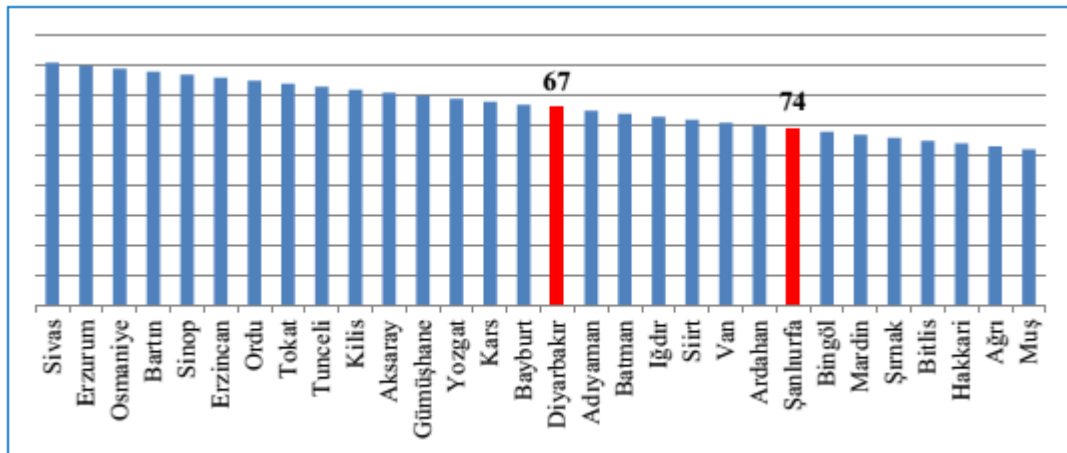
Arazi Kullanım Durumu (2009)	% 45 tarım alanı, % 15 çayır ve mera alanı, % 21 orman ve fundalık alan, % 19 tarımsız alan
Ana Sektörler	Tarım, Hizmetler, Sanayi, Turizm
GSYİH'nın Türkiye İçindeki Payı (2001)	% 1,1
Kişi Başına GSYİH (2001)	8.029 ABD Doları (63. Sıra)
GSYİH Ülkeye Katkısı	12.275.934. 000 ABD Doları
Uluslar arası Sermayeli Şirket Sayısı	20
Kişi Başına Toplam Elektrik Tüketimi	729 kWh
Sanayi Elektrik Tüketimi	163,881 MWh

Tablo - Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi, 2009

Türkiye Sıralaması	Diyarbakır
Genel Sıralama	67
Ekonomik Etkinlik ve Canlılık	42
Emek Piyasası	68
Fiziki Altyapı	66
İnsani Sermaye	71
Yaratıcı Sermaye	48
Sosyal Sermaye	68

Kaynak: EDAM, 2009.

Grafik - EDAM Türkiye İçin Rekabet Endeksi Sıralaması (Son 30 il)

Kaynak: EDAM, 2009a.

Uluslararası Rekabet Kurumu tarafından yapılan İller Arası Rekabetçilik Endeksi sonuçlarına göre, Diyarbakır genel endeks sıralamalarında sırası devamlı yükselen 10 il arasında yer almış, Diyarbakır 2007-2010 yılları arasında 7 basamak yükselişle en hızlı yükselen il olmuştur. 2009-2010 döneminde en rekabetçi 32. il olarak belirlenen Diyarbakır'ın Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik Alt Endeksi'nde göstermiş olduğu ilerlemenin Alt Endeksi genel endeks değerine olumlu yönde yansıdığı belirtilmiştir. Ancak beşeri sermaye ve yaşam kalitesi endeksinde bölge illerinin performansı çok düşük kalmaktadır.

ÖNGÖRÜLEN YATIRIM YERİ BİLGİLERİ

Ticaret, Fuar ve Kongre Merkezinin kurulacağı alanın seçimi, işlevselliği, doluluk oranının yüksek olabilmesi, ekonomik sürdürülebilirliği için büyük önem taşımaktadır.

İdare ve Kalkınma Ajansı tarafından önerilen alan, kente, çevre yollarına, OSB'ye, otoyol ve karayoluna yakın konumda olup, mevcut demiryolu içinden geçmektedir. Arazi büyüklüğünün uygun ve kamu mülkiyetinde olması, kentin gelişme planı kapsamında olması, kent merkezi, fuar ve lojistiği ile ilgili tesislere yakın olması yatırım yerinin uygun olmasını sağlamaktadır.

Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından "Lojistik Merkezi" yatırımı için yer seçimi çalışmaları sonucunda belirlenen ve 6. Bölge olarak tanımlanan alandaki arazi yapılacak yatırım için dikkate alınan kriterler açısından benzer öneme sahip olması nedeniyle "Ticaret, Fuar ve Kongre Merkezi" içinde uygun alandır.

Bu alan; 6 Nolu Bölge olarak tanımlanmakta olup, Kentin kuzeybatısında Diyarbakır-Elazığ Karayoluna yakın ve demiryolunun üzerinden geçtiği alandır. 1.800 dönüm büyüklüğündedir. Yukarı Nasırlar Köyünün kuzeybatısında demiryolu istasyonu bitişiğindedir. OSB'nin hemen güneybatısında olması, demiryolunun içinden geçmesi, karayoluna çok yakın olması, arazinin büyük olması ve işgali olmaması en önemli avantajlardır. Bölge arazilerinin büyük oranda mera ve Hazine arazisi olması kamulaştırma maliyetlerini düşürecektir. Alanın büyük olması, muhtemel genişleme alanı için avantaj olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca, belirlenen yatırım yeri, yatırımı planlama aşamasında olan DİYARBAKIR LOJİSTİK MERKEZİ projesi ile birlikte ele alındığında, özellikle Demiryolu Araçları, Otomotiv, İş Makineleri, vb büyük hacimli ve kütleli imalat sanayi İhtisas Fuarları için sergilenecek ürünlerin lojistik hizmetleri için büyük bir avantaj sağlayacak ve cazibe merkezi olmasını sağlayacaktır. Ülkemizde halen aktif olan büyük fuar alanlarında bile bu avantaj ya yoktur, yada yetersizdir.

Ticaret-Fuar ve Kongre Merkezi ile Lojistik merkezin kurulması sinerji yaratacak ve ilde yapılacak sanayi yatırımlarını, buna paralel olarak tetiklenecek hizmet sektörü (nakliye, pazarlama, tanıtımı, catering, güvenlik, vb) yatırımlarını teşvik ederek arttıracaktır. Bölgesel ekonomi için çok önemli bu gelişimlerin doğrudan parasal yararları yanında diğer dolaylı etkileri daha önemli hale gelecektir.

Yatırım alanında yapılması önerilen tesisler aşağıda verilmektedir;

OTEL			M2
Oda Katları (10 kat 400 oda			12.000
Odalar	40	24	960
Koridor	80	2	160
Asansör, Merdiven Alanı			80
Oda Katı Alanı			1.200
Çatı Kat			1.000
Restoran			500
Sirkülasyon			100
Kafe Bar			300
WC ler			100
Giriş Kat			1.600
Loby			400
Loby Bar			200
Restoran			600
Mutfak			50
Ofisler (4)			80
Resepsiyon			40
WC'ler			80
Bagaj Odası			50
Sirkülasyon			100
Bodrum 1			1.600
Sauna Hamam			300
Fitness Center			200
WC ler			100
Sirkülasyon			200
Çamaşırhane			100
Personel Yemekhane			80
Personel Soyunma Giyinme			80
Teknik Servis			70
Depo			70
Toplantı Salonu			400
Bodrum 2			1.600
Otopark			1.600
Bodrum 3			1.600
Otopark			1.600
TOPL			19.400

TİCARET MERKEZİ	M2
Ofis Katları (10 kat 1500 m2)	15.000
Ofisler	1.200
Koridor, WC ler	200
Asansör, Merdiven Alanı	100
Giriş Kat	1.500
Giriş Kontrol, Danışma, Güvenlik	400
Kafe	300
Kırtasiye, Fotokopi	100
Kuaför x 2	100
Terzi	30
Kuru Temizleme	50
ATM Alanı	60
WC'ler	120
Asansör, Merdiven Alanı	120
Sirkülasyon	220
Bodrum 1	2.000
Sauna Hamam	200
Fitness Center	100
WC ler	100
Sirkülasyon	160
Teknik Servis	70
Depo	70
Otopark	1.300
Bodrum 2	2.000
Otopark	2.000
Bodrum 3	2.000
Otopark	2.000
TOPLAM	22.500
Kiralanabilir Alan	12.940

AVM ve YEME İÇME ALANLARI	M2
Katlar (2 kat 6200 m2)	13.000
Mağazalar, dükkanlar, ofisler	5.500
Sirkülasyon	800
Asansör, Merdiven Alanı	100
WC ler	100
Giriş Kat	6.500
Giriş Kontrol, Danışma, Güvenlik	300
Mağazalar, dükkanlar, ofisler	5.100
ATM Alanı	60
WC'ler	120
Asansör, Merdiven Alanı	120
Sirkülasyon	800
Bodrum 1	6.500
Teknik Servis	100
Depolar	800
Otopark	5.600
Bodrum 2	6.000
Otopark	6.000
TOPLAM	32.000
Kiralanabilir Alan	10.660

KONFERANS SALONLARI	M2
BİNA 1	27.400
Salon 1	5.500

Salon 2	5.500
Salon 3	5.500
Salon 4	5.500
Sirkülasyon	800
Fuaye Alanları (4)	4.000
Asansör, Merdiven Alanı (4)	400
WC ler (4)	200
BİNA 2	9.900
Salon 5	2.000
Salon 6	2.000
Salon 7	2.000
Salon 8	2.000
Sirkülasyon	300
Fuaye Alanları (4)	1.200
Asansör, Merdiven Alanı (4)	200
WC ler (4)	200
TOPLAM	37.300
Bina 1 Otorum Alanı M2	7.000
Bina 2 Otorum Alanı M2	2.800
Kiralanabilir Alan Bina 1	22.000
Kiralanabilir Alan Bina 2	8.000

SERGİ SALONLARI	
	M2
BİNA 1	4.000
BİNA 2	4.000
BİNA 3	4.000
BİNA 4	4.000
BİNA 5	4.000

KAPALI FUAR ALANI	
	M2
BİNA 1	5.000
BİNA 2	5.000
TOPL	10.000

AÇIK FUAR ALANI	
M2	46.000

ANFİ TİYATRO	
	4.000

Genel Vaziyet Planı (Avan/Taslak Proje)

Diyarbakır'da kurulması planlanan “Ticaret, Fuar ve Kongre Merkezi”nin öngörülen genel vaziyet planı EK:1’de verilmektedir;

YÖNETİM

Diyarbakır “Ticaret, Fuar ve Kongre Merkezi” için önerilen model, temel altyapı yatırımlarının kamu tarafından yapılacak olması, arazi tahsisinde kamu arazilerinin kullanımında kolaylık sağlanacak olması nedenleriyle Kamu kuruluşları ve Sivil Toplum Kurumları tarafından kurulacak bir şirket tarafından yönetilmesidir.

Yeni kurulacak şirketin ortakları olarak aşağıdaki kurumlar önerilmektedir.

- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi,
- Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası,
- Diyarbakır Ticaret Borsası,
- Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi
- Diyarbakır İl Özel İdaresi

Yatırım aşamasını takiben, işletme aşamasında tesisin birimleri ilgili kuruluşlara bedeli karşılığında işletme için devredilebilecektir.

TALEP ANALİZİ

Fizibilite etüdü Diyarbakır’da yapılması planlanan “Ticaret, Fuar ve Kongre Merkezi” yatırımının talep analizini yapmak ve yapılan talep analizine bağlı olarak teknik, finansal ve ekonomik yapılabilirliğini belirlemek için hazırlanmıştır.

Talep analizi kapsamında bölgenin sosyo ekonomik yapısı incelenmiştir.

Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumunun (Urak) Literatür çalışmalarının yanı sıra il düzeyinde yayımlanan veriler de göz önünde bulundurularak yapılan çalışmalarda, Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi (BSYK), Markalaşma Becerisi ve yenilikçilik (MBY), Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli (TBÜP), Erişilebilirlik (E) olmak üzere dört ana değişkenden oluşan çalışma ile hazırladığı illerarası rekabet endeksinde, Diyarbakır 32. Sıradadır.

Genel Endeks Sırası: 32
Genel Endeks Değeri: 19,55
Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Alt Endeksi Sırası: 64
Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik Alt Endeksi Sırası: 13
Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Alt Endeksi Sırası: 29
Erişilebilirlik Alt Endeksi Sırası: 33

İllerarası Rekabetçilik Endeksi 2007-2008 sonuçlarına göre 39. sırada yer alan Diyarbakır’ın, 2008-2009 döneminde 36. sıraya, 2009-2010 Genel Endeks değerine göre ise 32. sıraya yükseldiği tespit edilmiştir. 19,55 Genel Endeks değerine sahip olan Diyarbakır’ın rekabet gücünü meydana getiren alt endeksler incelendiğinde; Erişilebilirlik Alt Endeksi’nin payının %48,14 olduğu, bunu sırasıyla %21,34 oranı ile Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Alt Endeksi’nin ve %18,78 oranı ile Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Alt Endeksi’nin takip etmekte olduğu belirlenmiştir. Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik Alt Endeksi’nin ilin rekabetçiliğine katkısı ise %11,74 oranındadır.

Kilometrekare Başına Düşen Bölünmüş Yol Uzunluğu bakımından 45. sıradan 43. sıraya yükseldiği tespit edilen Diyarbakır’a iç ve dış hat havayolu ulaşımının mümkün olması ve ilin demiryolu ağına bağlı olması ilin erişilebilirliğini kolaylaştıran faktörlerdendir. 2009-2010 verilerine göre il, Kilometrekare Başına Düşen Araç Sayısı bakımından önceki yıllarda bulunduğu sırasını koruyarak 60. sırada yer almaktadır.

Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Alt Endeksi’nde 2007-2008 verilerine göre en rekabetçi 65. il olan Diyarbakır, 2008-2009 sonuçlarına göre bu alt endekte 62., 2009-2010 verilerine göre ise 2 sıra gerileyerek 64. sırada yer almaktadır.

Bir önceki seneye göre gerilemenin nedenleri detaylı olarak incelendiğinde; İldeki Bir Yüksek Öğrenim Programından Mezun Olan Kişi Sayısı bakımından 5 sıra gerileyerek 32. sırada yer alması, Kişi Başına Mevduat Miktarı’na ilişkin sıralamadaki yerinin 1 sıra gerileyerek 69. olması, İlde İşlenen Suç Sebebiyle Kişi Başına Ceza

İnfaz Kurumu'na Giren Hükümlü Sayısı bakımından 52. sıradan 44. sıraya yükselmesi ve İlde Kişi Başına Mesken Elektrik Tüketim Miktarı'nda 2 sıra gerileyerek 71. sırada yer alması dikkat çeken noktalar olarak göze çarpmaktadır.

İlin 2009-2010 dönemi rekabetçiliğine %11,74 oranında katkı sağlayan Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik Alt Endeksi'ndeki sıralamasında da yıllar itibarıyla yükselme gözlemlenmiş olup, 2007-2008 verilerine göre 56. olan ilin, 2008-2009 döneminde 55. sırada yer aldığı, 2009-2010 sonuçlarına göre ise Türkiye'nin 81 ili arasında bu alt endekste en rekabetçi 13. il olduğu tespit edilmiştir. Alt endekse ait değişkenler incelendiğinde; Son Beş Yıla Ait Endüstriyel Tasarım Tescil ortalaması bakımından bir önceki seneye göre 5 sıra yükselerek 38. sırada yer alan Diyarbakır'ın, Son Beş Yıla Ait Faydalı Model Tescil Ortalaması'na ait sıralamada 51. sıradan 47. sıraya geldiği görülmektedir.

Diğer taraftan 2009-2010 döneminde Diyarbakırspor'un Süper Lig'e çıkması ilin bu alt endekse ait sıralamada yükselmesine büyük oranda yardımcı olmuştur.

Mevcut durumda, Bölgede düzenlenecek fuarlara sınırlı da olsa potansiyel talep mevcuttur.

İlde düzenlenecek ticari fuar sayısının ilk işletme yılında 20 olacağı, ekonomik gelişmelere bağlı olarak 15 yıl içinde yılda 50 fuar'a kadar ulaşacağı tahmin edilmektedir. Fuarlara civar iller ve Ortadoğu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkeleri, AB ülkeleri, Çin, Hindistan, Asya ülkeleri, vb. ülkelere katılım hedeflenmelidir.

Planlanan Ticaret, Fuar ve Kongre merkezi yatırım alanlarında, fuar düzenleme kapasitesi yüksektir. Yatırımcı ve tüketiciye dönük Seminerler, Kongreler, fuarlar ve panayır, festival gibi sosyal organizasyonlar fuar alanının doluluğunu ve bu nedenle yatırımın geri dönüş hızını artıracak, yeni yatırımları teşvik edecek ve bölgede yerleşik mikro işletmelerin pazarlama faaliyetlerine de destek olacaktır.

Teknik Analiz:

Önerilen ve öngörülen yatırım yeri, ulaşım kolaylıkları, altyapıya erişim olanakları, yapım işlerinin ve lojistiğinin elverişli olması açısından uygun görülmektedir.

Dünyadaki ve Ülkemizdeki sektörle ilgili gelişmeler çerçevesinde, özellikle merkezin bilinirliği sağlanıncaya kadar sektör ihtisas fuarcılığı ve bilimsel mesleki kongrelerin düzenlenmesine ve yönlendirilmesine yönelik faaliyetler gerekmektedir.

Diyarbakır'da 2012 Yılı itibariyle Turizm İşletme Belgeli 1994, Turizm Yatırım Belgeli 2030 ve Belediye Belgeli 2031 olmak üzere toplam 6055 yatak kapasitesi mevcuttur.

Diyarbakır'ın turizm potansiyeli göz önüne alındığında bu kapasite yetersiz kalmaktadır. İldeki Turizm İşletme Belgeli Tesis yatak sayısının ülkedeki yatak sayısına oranı binde 3 olup, bu oranın Diyarbakır'ın nüfusunun ülke nüfusu ile kıyaslandığında olması gerekenin en az % 2,09 oranı ile toplam 20.000 yatak sayısına ulaşılması gerekmektedir. Turizm İşletme Belgeli Tesisler, Turizm Yatırım Belgeli Tesisler ve Belediye İşletme Belgeli Tesislerin yatak sayısı toplamı 2012 yılı itibariyle 6.055 adedi bulunmaktadır. Buna göre Diyarbakır'da en az 14.000 yatak sayısına sahip işletmelere daha ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Yapılması öngörülen Ticaret-Fuar-Kongre Merkezi de dikkate alındığında bu sayıların 2- 2,5 kat seviyelerinde gerçekleşmesi gereklidir.

Projenin gerçekleştirilebilmesi için, yapılacak yatırımın yanında Havayolu ile erişim kapasitesinin artırılması ve iyileştirilmesi gibi, Diyarbakır ilindeki konaklama kapasitesinin de artırılması ve iyileştirilmesi gerekecektir. Bu alandaki yatırımlar, Ticaret-Fuar-Kongre Merkezi yatırımı paralelinde gerçekleşmesi söz konusu olan yatırımlardır.

İş Modeli:

Yapılacak yatırımın birinci aşamasının kamu kaynakları ile gerçekleştirilmesi ve/veya işletilmesi ya da fuar işletmeciliği konusunda tecrübeli bir özel sektör kuruluşuna yatırım sonunda kiraya/işletmeye verilmesi önerilmektedir.

Yatırımı gerçekleştirecek yatırımcı kuruluşun hukuki yapısının, İlin kamu ve özel sektör kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşlarının ortaklığında kurulacak Anonim Şirket olması uygun görülmektedir.

Bu şirket türü ile süreç içinde yerli ve yabancı ortaklıkların sağlanması, halka arz gibi finansman teminine yönelik yöntemler kullanılabilecektir.

BÖLÜM VI. PROJENİN KAPASİTESİ

6. 1. Projenin Kapasite Bilgileri

Tesisin öngörülen Temel üniteleri ve özellikleri aşağıda verilmektedir;

Öngörülen temel ünitelerin önerilen yatırım ve işletmeye alma aşamaları Projenin Teknik Yönü kısmında (Bölüm VII) verilmektedir.

KAPALI ALANLAR

A. KONFERANS VE SERGİ MERKEZİ SALONLARI

A1. BÜYÜK SALON 1

- ✓ Kalabalık izleyiciler için 6000 M2,
- ✓ Bölünebilen, ses geçirmez duvarlar,
- ✓ 10 mt yükseklik
- ✓ Oditoryum olarak düzenlenebilecek 2500 geri çekilebilir katlamalı koltuk, ek olarak 2000 koltuk, 10 çok işlevli kabin, 3-4 oda - kulis ofisi
- ✓ Genel kurul, kongre, toplantı, konser, tiyatro, sportif aktiviteler gibi etkinlikler için.
- ✓ Ayrıca yaklaşık 6000 kişilik kokteyl veya 3500 kişilik yemek organizasyonu yapılabilir.
- ✓ 5-6 salona bölünebilir.

A2. BÜYÜK SALON 2

- ✓ Salon1 ile birleşik, 3000 m2
- ✓ 600-700 kişilik izolasyonlu 4-5 odaya bölünebilir
- ✓ Gerekmesinde Salon 1 ile birlikte 9000 m2 alan olarak kullanılabilir.

A3. SERGİ SALONLARI 6 Adet

- ✓ İhtiyaçlara göre adapte edilebilen çok amaçlı 6 salon.
- ✓ $6 \times 4000 = 24.000$ M2 sergi alanı
- ✓ Yüksek tavanlı ve esnek yapılı,
- ✓ dahili olarak alt salonlara ayrılabilir.
- ✓ Salonların terminal salonları ile birbirine bağlı.

B. TİCARET MERKEZİ

- ✓ 1500 M2 oturma alanı (Her kat kullanıma uygun m2'lere bölünebilir ofisler için)
- ✓ 14 Ofis Katı
- ✓ 1 Giriş, Hizmet Katı
- ✓ 3 Bodrum Katı

C. AVM ve YEME İÇME ALANLARI

Ticaret, Fuar, Kongre ve Sergi Kompleksinde katılımcılar, organizatörler, ziyaretçiler ve yöre halkı için yemek, alışveriş, perakende ve iş hizmetleri sunmak amaçlıdır.

Alışveriş fonksiyonları yanında, araba kiralama, eczane, kafe, restoran, banka, posta-kargo hizmetleri, döviz büroları, vb. ihtiyaçlara hitap etmesi öngörülmüştür.

53.500 M2 inşaat alanı olarak planlanmıştır.

D. 5 YILDIZLI OTEL

- ✓ 1200 m2 Oda Katları Oturum Alanı, Toplam 19.400 M2 İnşaat alanı
- ✓ 400 oda, 800 Kişi konaklama kapasitesi
- ✓ 2 restoran, 2 bar
- ✓ 1 toplantı odası
- ✓ Sauna, Hamam, Fitness merkezi
- ✓ Kapalı + Açık Otopark

AÇIK ALANLAR

E. FUAR SERGİ ALANLARI

- ✓ 200.000 m2 bölünebilir, birleştirilebilir, esnek kullanıma uygun
- ✓ Elektrik, su, iletişim altyapısı olan alan
- ✓ Asfalt – beton kaplama

F. ANFİ TİYATRO

- ✓ 50.000 kişilik
- ✓ Sahne arkası 300 m2 kapalı Kulis alanı

G. AÇIK RESTORAN, KAFE, BAR

H. WC

- ✓ 50 x 10 = 500 M2 (muhtelif yerlerde)

İ. REKREASYON ALANLARI

- ✓ Çocuk parkı
- ✓ Oturma alanları
- ✓ Yürüyüş alanları

J. GİRİŞ, GÜVENLİK

- ✓ 100 M2 Kapalı alan (ofis, WC, dinlenme)
- ✓ Turnikeler
- ✓ Emanet Dolapları (200 M2)

K. OTOPARKLAR

- ✓ 30.000 M2

BÖLÜM VII. PROJENİN TEKNİK YÖNÜ

7. 1. Verilecek hizmetlerin kapsamı ana hatları ile aşağıda verilmektedir;

- Kongre faaliyetleri hizmetleri
- Fuar Organizasyon hizmetleri
- Ticaret ve İş Merkezi işletmeciliği
- AVM işletmeciliği
- Toplantı ve Eğlence organizasyonları

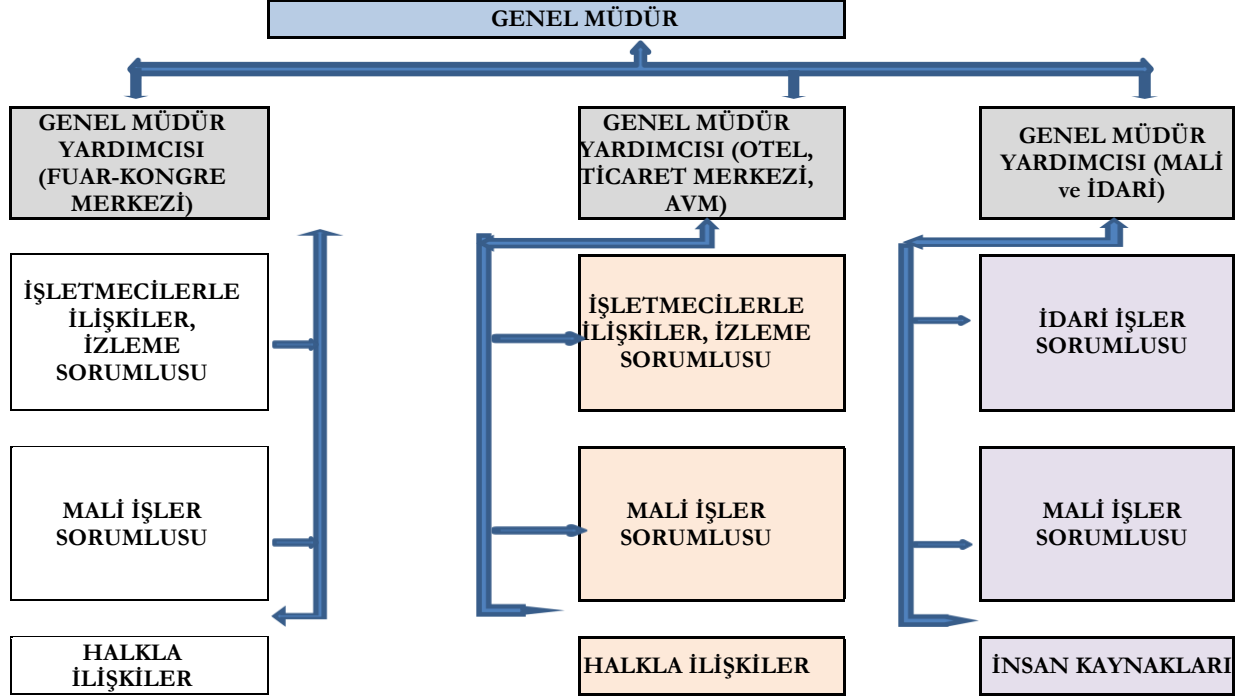
7. 2. Projenin Termin Planı

Yapılacak yatırımın zamanlaması ile ilgili öngörülen plan aşağıda verilmektedir;

Öngörülen bu zamanlama ile, Ticaret-Fuar-Kongre Merkezi konsepti korunarak, gelir getirme oranı yüksek yatırımlara öncelik verilerek, yaratılacak nakit akışlarının projenin diğer ünitelerinin finansmanında kullanılması, talebin seyrine bağlı olarak yatırımların gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

ÜNİTE	İNŞAAT ALANI	1. Aşama-Yıl	2. Aşama-Yıl	3. Aşama-Yıl	4. Aşama-Yıl	5. Aşama-Yıl	6. Aşama-Yıl	7. Aşama-Yıl
OTEL	19.400 M2	19.400 M2						
TİCARET MERKEZİ	22.500 M2		15.000 M2	7.500 M2				
AVM ve YEME İÇME ALANLARI	32.000 M2			16.000 M2	16.000 M2			
KONFERANS SALONLARI	37.300 M2			9.900 M2		27.400 M2		
SERGİ SALONLARI	24.000 M2	6.000 M2		6.000 M2		6.000 M2		6.000 M2
KAPALI FUAR ALANI	10.000 M2	5.000 M2			5.000 M2			
AÇIK FUAR ALANI	46.000 M2	10.000 M2	10.000 M2	10.000 M2	16.000 M2			
ANFI TİYATRO	4.000 M2		4.000 M2					
REKREASYON, PEYSAJ ALANLARI, YOL ve OTOPARKLAR	204.800 M2	50.000 M2	50.000 M2	50.000 M2	50.000 M2	4.800 M2		
TOPLAM	400.000 M2	90.400 M2	79.000 M2	99.400 M2	87.000 M2	38.200 M2	0 M2	6.000 M2

Öngörülen Organizasyon Şeması aşağıda verilmektedir;

BÖLÜM VIII. PROJENİN YATIRIM TUTARI

8. 1. Sabit Yatırım Giderleri

Yatırımın harcama kalemleri, yıllara dağılımı ve öngörülen finansman modeli aşağıda verilmektedir;

TOPLAM SABİT YATIRIM TUTARI			
ÜNİTE	İNŞAAT ALANI	M2 MALİYETİ	TOPLAM MALİYETİ
OTEL	19.400 M2	1.500 TL/M2	29.100.000 TL
TİCARET MERKEZİ	22.500 M2	650 TL/M2	14.625.000 TL
AVM ve YEME İÇME ALANLARI	32.000 M2	1.100 TL/M2	35.200.000 TL
KONFERANS SALONLARI	37.300 M2	750 TL/M2	27.975.000 TL
SERGİ SALONLARI	24.000 M2	750 TL/M2	18.000.000 TL
KAPALI FUAR ALANI	10.000 M2	750 TL/M2	7.500.000 TL
AÇIK FUAR ALANI	46.000 M2	100 TL/M2	4.600.000 TL
ANFI TİYATRO	4.000 M2	200 TL/M2	800.000 TL
REKREASYON, PEYSAJ ALANLARI, YOLLAR, OTOPARKLAR	204.800 M2	10 TL/M2	2.048.000 TL
TOPLAM	400.000 M2		139.848.000 TL
BAŞLANGIÇ İŞLETME SERMAYESİ İHTİYACI			
İŞLETME SERMAYESİ İHTİYACI (% 30 DOLULUK)			2.562.140 TL
TOPLAM YATIRIM TUTARI			142.410.140 TL
YATIRIM DÖNEMİ ÖDENECEK KDV			25.172.640 TL
TOPLAM FİNANSMAN İHTİYACI			167.582.780 TL

YATIRIM TUTARININ YILLARA DAĞILIMI	KÜMÜLATİF	1. YIL	2. YIL
TOPLAM SABİT YATIRIM TUTARI	132.496.000 TL	97.274.000 TL	35.222.000 TL
OTEL	28.130.000 TL	19.691.000 TL	8.439.000 TL
TİCARET MERKEZİ	14.625.000 TL	10.237.500 TL	4.387.500 TL
AVM ve YEME İÇME ALANLARI	32.000.000 TL	19.200.000 TL	12.800.000 TL
KONFERANS SALONLARI	24.750.000 TL	19.800.000 TL	4.950.000 TL
SERGİ SALONLARI	18.000.000 TL	14.400.000 TL	3.600.000 TL
KAPALI FUAR ALANI	7.500.000 TL	7.500.000 TL	-
AÇIK FUAR ALANI	4.600.000 TL	4.600.000 TL	-
ANFI TİYATRO	800.000 TL	800.000 TL	-
REKREASYON, PEYSAJ ALANLARI, YOLLAR, OTOPARKLAR	2.091.000 TL	1.045.500 TL	1.045.500 TL
İŞLETME SERMAYESİ İHTİYACI	965.673 TL		965.673 TL
YATIRIM DÖNEMİ ÖDENECEK KDV	23.849.280 TL	17.509.320 TL	6.339.960 TL
YATIRIM DÖNEMİ FİNANSMAN GİDERLERİ	12.000.000 TL	3.500.000 TL	8.500.000 TL
TOPLAM YATIRIM TUTARI - FİNANSMAN İHTİYACI	169.310.953 TL	118.283.320 TL	51.027.633 TL

8. 2. İşletme Sermayesi İhtiyacı

Yapılacak olan Yatırımın işletilebilmesi için gerekli olan Başlangıç İşletme Sermayesi İhtiyacı ve yıllar itibariyle doluluk oranına bağlı olarak ek ihtiyaç tutarları aşağıda verilmektedir.

İşletme Sermayesi Değişimi Tablosu

YILLAR	İŞLETME SERMAYESİ İHTİYACI	EK İŞLETME SERMAYESİ
1. Yıl	2.562.140 TL	2.562.140 TL
2. Yıl	2.961.616 TL	399.476 TL
3. Yıl	3.528.108 TL	566.492 TL
4. Yıl	3.694.779 TL	166.671 TL
5. Yıl	3.869.504 TL	174.725 TL
6. Yıl	3.909.349 TL	39.845 TL
7. Yıl	3.955.947 TL	46.598 TL

BÖLÜM IX. PROJENİN FİNANSMANI

9. 1. Yatırım Tutarı ve Finansman İhtiyacının Yıllar itibariyle öngörülen finansman modeli, Kredi ve Özkaynak İlişkisi

Toplam Sabit Yatırım Tutarı

ÜNİTE	İNŞAAT ALANI	M2 MALİYETİ	1. Aşama-Yıl	2. Aşama-Yıl	3. Aşama-Yıl	4. Aşama-Yıl	5. Aşama-Yıl	6. Aşama-Yıl	7. Aşama-Yıl	TOPLAM MALİYET
OTEL	19.400 M2	1.500 TL/M2	29.100 TL							29.100 TL
TİCARET MERKEZİ	22.500 M2	650 TL/M2		9.750 TL	4.875 TL					14.625 TL
AVM ve YEME İÇME ALANLARI	32.000 M2	1.100 TL/M2			17.600 TL	17.600 TL				35.200 TL
KONFERANS SALONLARI	37.300 M2	750 TL/M2			7.425 TL		20.550 TL			27.975 TL
SERGİ SALONLARI	24.000 M2	750 TL/M2	4.500 TL		4.500 TL		4.500 TL		4.500 TL	18.000 TL
KAPALI FUAR ALANI	10.000 M2	750 TL/M2	3.750 TL			3.750 TL				7.500 TL
AÇIK FUAR ALANI	46.000 M2	100 TL/M2	1.000 TL	1.000 TL	1.000 TL	1.600 TL				4.600 TL
ANFİ TİYATRO	4.000 M2	200 TL/M2		800 TL						800 TL
REKREASYON, PEYSAJ ALANLARI, YOLLAR, OTOPARKLAR	204.800 M2	10 TL/M2	500 TL	500 TL	500 TL	500 TL				2.000 TL
TOPLAM SABİT YATIRIM	400.000 M2		38.850 TL	12.050 TL	35.900 TL	23.450 TL	25.050 TL		4.500 TL	139.800 TL
KÜMÜLATİF TOPLAM	780.600 M2		38.850 TL	50.900 TL	86.800 TL	110.250 TL	135.300 TL	135.300 TL	139.800 TL	

Toplam Finansman İhtiyacı

TOPLAM FİNANSMAN İHTİYACI	KÜMÜLATİF	1. Aşama-Yıl	2. Aşama-Yıl	3. Aşama-Yıl	4. Aşama-Yıl	5. Aşama-Yıl	6. Aşama-Yıl	7. Aşama-Yıl
SABİT YATIRIM TUTARI	139.800.000 TL	38.850.000 TL	12.050.000 TL	35.900.000 TL	23.450.000 TL	25.050.000 TL	0 TL	4.500.000 TL
İŞLETME SERMAYESİ İHTİYACI	3.955.947 TL	2.562.140 TL	399.476 TL	566.492 TL	166.671 TL	174.725 TL	39.845 TL	46.598 TL
YATIRIM DÖNEMİ FİNANSMAN GİDERLERİ	24.518.421 TL	1.750.000 TL	3.500.000 TL	4.100.000 TL	4.423.684 TL	4.055.263 TL	3.592.105 TL	3.097.368 TL
KREDİ ANAPARA TAKSİTLERİ	22.210.526 TL	0 TL	0 TL	3.684.211 TL	3.684.211 TL	4.947.368 TL	4.947.368 TL	4.947.368 TL
VERGİ ÖDEMELERİ	2.922.868 TL	210.103 TL	279.440 TL	383.561 TL	474.893 TL	493.283 TL	532.937 TL	548.652 TL
TOPLAM YATIRIM TUTARI (FİNANSMAN İHTİYACI)	193.407.762 TL	43.372.243 TL	16.228.916 TL	44.634.263 TL	32.199.458 TL	34.720.639 TL	9.112.256 TL	13.139.987 TL

Öngörülen Finansman Kaynakları

YATIRIM FİNANSMAN MODELİ	KÜMÜLATİF	1. Aşama-Yıl	2. Aşama-Yıl	3. Aşama-Yıl	4. Aşama-Yıl	5. Aşama-Yıl	6. Aşama-Yıl	7. Aşama-Yıl
TOPLAM FİNANSMAN İHTİYACI	192.907.034	43.162.140 TL	16.159.580 TL	44.530.142 TL	32.108.127 TL	34.750.249 TL	9.072.563 TL	13.124.234 TL
ÖNGÖRÜLEN FİNANSMAN KAYNAKLARI	194.700.000 TL	44.000.000 TL	16.300.000 TL	44.700.000 TL	32.500.000 TL	34.800.000 TL	9.200.000 TL	13.200.000 TL
ÖZKAYNAKLAR	23.500.000 TL	14.000.000 TL		6.500.000 TL	2.500.000 TL	500.000 TL	0 TL	0 TL
PROJE FONLARI	129.200.000 TL		16.300.000 TL	26.200.000 TL	30.000.000 TL	34.300.000 TL	9.200.000 TL	13.200.000 TL
YATIRIM KREDİSİ 1	30.000.000 TL	30.000.000 TL						
YATIRIM KREDİSİ 2	12.000.000 TL			12.000.000 TL				

Öngörülen Kredilerin yıllık faizi %10, 6 ayda bir ödemeli, 2 yılı ana para ödemesiz toplam 7 yıl vadeli olacağı öngörülmüştür.

Toplam Yatırım Tutarının finansmanında 23.500.000 TL özkaynak kullanılacağı öngörülmüştür.

Öngörülen Kredilerin Özet Geri Ödeme Tablosu ile İtfa Planları aşağıda verilmektedir

YILLAR İTİBARI İLE ANAPARA VE FAİZ ÖDEMELERİ

KREDİLER / YILLAR	1. Yıl	2. Yıl	3. Yıl	4. Yıl	5. Yıl	6. Yıl	7. Yıl	8. Yıl	9. Yıl	10. Yıl	11. Yıl	12. Yıl	13. Yıl	14. Yıl	TOPLAM
FAİZ ÖDEMELERİ															
YATIRIM KREDİSİ I	1.750.000	3.500.000	3.500.000	3.223.684	2.855.263	2.486.842	2.118.421	1.750.000	1.381.579	1.013.158	644.737	184.211			24.407.895
YATIRIM KREDİSİ II			600.000	1.200.000	1.200.000	1.105.263	978.947	852.632	726.316	600.000	473.684	347.368	221.053	63.158	8.368.421
TOPLAM	1.750.000	3.500.000	4.100.000	4.423.684	4.055.263	3.592.105	3.097.368	2.602.632	2.107.895	1.613.158	1.118.421	531.579	221.053	63.158	32.776.316
ANAPARA ÖDEMELER															35.000.000
YATIRIM KREDİSİ I	0	0	3.684.211	3.684.211	3.684.211	3.684.211	3.684.211	3.684.211	3.684.211	3.684.211	3.684.211	1.842.105			
YATIRIM KREDİSİ II	0	0			1.263.158	1.263.158	1.263.158	1.263.158	1.263.158	1.263.158	1.263.158	1.263.158	1.263.158	631.579	
TOPLAM	0	0	3.684.211	3.684.211	4.947.368	4.947.368	4.947.368	4.947.368	4.947.368	4.947.368	4.947.368	3.105.263	1.263.158	631.579	47.000.000
ANAPARA VE FAİZ ÖDEMELERİ TOPLAMI	1.750.000	3.500.000	7.784.211	8.107.895	9.002.632	8.539.474	8.044.737	7.550.000	7.055.263	6.560.526	6.065.789	3.636.842	1.484.211	694.737	79.776.316

YATIRIM KREDİSİ I					
KREDİ TUTARI		35.000.000 TL			
AÇILIŞ TARİHİ		Yıl 1			
KREDİ BAKİYESİ		35.000.000 TL			
VADE		2/7			
FAİZ ORANI		10%			
TAR	İH	ANAPARA	TAKSİT	FAİZ	TOPLAM
1. Yıl	1. 6. Ay	35.000.000	0	0	0
1. Yıl	2. 6. Ay	35.000.000	0	1.750.000	1.750.000
2. Yıl	3. 6. Ay	35.000.000	0	1.750.000	1.750.000
2. Yıl	4. 6. Ay	35.000.000	0	1.750.000	1.750.000
3. Yıl	5. 6. Ay	35.000.000	1.842.105	1.750.000	3.592.105
3. Yıl	6. 6. Ay	33.157.895	1.842.105	1.750.000	3.592.105
4. Yıl	7. 6. Ay	31.315.789	1.842.105	1.657.895	3.500.000
4. Yıl	8. 6. Ay	29.473.684	1.842.105	1.565.789	3.407.895
5. Yıl	9. 6. Ay	27.631.579	1.842.105	1.473.684	3.315.789
5. Yıl	10. 6. Ay	25.789.474	1.842.105	1.381.579	3.223.684
6. Yıl	11. 6. Ay	23.947.368	1.842.105	1.289.474	3.131.579
6. Yıl	12. 6. Ay	22.105.263	1.842.105	1.197.368	3.039.474
7. Yıl	13. 6. Ay	20.263.158	1.842.105	1.105.263	2.947.368
7. Yıl	14. 6. Ay	18.421.053	1.842.105	1.013.158	2.855.263
8. Yıl	15. 6. Ay	16.578.947	1.842.105	921.053	2.763.158
8. Yıl	16. 6. Ay	14.736.842	1.842.105	828.947	2.671.053
9. Yıl	17. 6. Ay	12.894.737	1.842.105	736.842	2.578.947
9. Yıl	18. 6. Ay	11.052.632	1.842.105	644.737	2.486.842
10. Yıl	19. 6. Ay	9.210.526	1.842.105	552.632	2.394.737
10. Yıl	20. 6. Ay	7.368.421	1.842.105	460.526	2.302.632
11. Yıl	21. 6. Ay	5.526.316	1.842.105	368.421	2.210.526
11. Yıl	22. 6. Ay	3.684.211	1.842.105	276.316	2.118.421
12. Yıl	23. 6. Ay	1.842.105	1.842.105	184.211	2.026.316
TOPLAM		35.000.000	24.407.895	59.407.895	

YATIRIM KREDİSİ II					
KREDİ TUTARI		12.000.000 TL			
AÇILIŞ TARİHİ		Yıl 3			
KREDİ BAKİYESİ		12.000.000 TL			
VADE		2/7			
FAİZ ORANI		10%			
TAR	İH	ANAPARA	TAKSİT	FAİZ	TOPLAM
3. Yıl	1. 6. Ay	12.000.000	0	0	0
3. Yıl	2. 6. Ay	12.000.000	0	600.000	600.000
4. Yıl	3. 6. Ay	12.000.000	0	600.000	600.000
4. Yıl	4. 6. Ay	12.000.000	0	600.000	600.000
5. Yıl	5. 6. Ay	12.000.000	631.579	600.000	1.231.579
5. Yıl	6. 6. Ay	11.368.421	631.579	600.000	1.231.579
6. Yıl	7. 6. Ay	10.736.842	631.579	568.421	1.200.000
6. Yıl	8. 6. Ay	10.105.263	631.579	536.842	1.168.421
7. Yıl	9. 6. Ay	9.473.684	631.579	505.263	1.136.842
7. Yıl	10. 6. Ay	8.842.105	631.579	473.684	1.105.263
8. Yıl	11. 6. Ay	8.210.526	631.579	442.105	1.073.684
8. Yıl	12. 6. Ay	7.578.947	631.579	410.526	1.042.105
9. Yıl	13. 6. Ay	6.947.368	631.579	378.947	1.010.526
9. Yıl	14. 6. Ay	6.315.789	631.579	347.368	978.947
10. Yıl	15. 6. Ay	5.684.211	631.579	315.789	947.368
10. Yıl	16. 6. Ay	5.052.632	631.579	284.211	915.789
11. Yıl	17. 6. Ay	4.421.053	631.579	252.632	884.211
11. Yıl	18. 6. Ay	3.789.474	631.579	221.053	852.632
12. Yıl	19. 6. Ay	3.157.895	631.579	189.474	821.053
12. Yıl	20. 6. Ay	2.526.316	631.579	157.895	789.474
13. Yıl	21. 6. Ay	1.894.737	631.579	126.316	757.895
13. Yıl	22. 6. Ay	1.263.158	631.579	94.737	726.316
14. Yıl	23. 6. Ay	631.579	631.579	63.158	694.737
TOPLAM		12.000.000	8.368.421	20.368.421	

BÖLÜM X. YILLIK İŞLETME GELİR VE GİDERLERİ

- Yıllık işletme gelir ve giderleri diye bölüm var tablo sadeleştirilmelidir.

10. 1. Yıllık İşletme Gelirleri

TAM KAPASİTEDE/DOLULUKTA GELİRLER

ÜNİTE	Satılabilir/ Kiralananabilir Birimler	Satış Fiyatı	Sayı	GELİRLER
OTEL	800 Yatak	190 TLYatak+Kahvaltı/Gün	365 Gün	55.480.000 TL
TİCARET MERKEZİ	12.940 M2	30 TL/M2/Ay	12 Ay	4.658.400 TL
AVM ve YEME İÇME ALANLARI	10.660 M2	40 TL/M2/Ay	12 Ay	5.116.800 TL
KONFERANS SALONLARI	30.000 M2	5 TL/M2/Toplantı	52 Hafta	7.800.000 TL
SERGİ SALONLARI	24.000 M2	5 TL/M2/Sergi	26 Hafta	3.120.000 TL
KAPALI FUAR ALANI	10.000 M2	10 TL/M2/Fuar	26 Hafta	2.600.000 TL
AÇIK FUAR ALANI	46.000 M2	2 TL/M2/Fuar	26 Hafta	2.392.000 TL
ANFİ TİYATRO	4.000 M2	1 TL/M2/Aktivite	20 Etkinlik	80.000 TL
TOPLAM				81.247.200 TL

10. 2. Yıllık İşletme Giderleri

Tam Dolulukta Yıllık İşletme Giderleri Tablosu aşağıda verilmektedir;

TAM KAPASİTEDE/DOLULUKTA GİDERLER

ÜNİTE	Kapasite	BİRİM GİDERLER	SÜRE	GİDERLER (TL)		
				GİDERLER	SABİT GİDERLER	DEĞİŞKEN GİDERLER
OTEL	800 Yatak	74 TLYatak +Kahvaltı	365 Gün	21.608.000 TL	4.321.600 TL	17.286.400 TL
TİCARET MERKEZİ	12.940 M2	3,0 TL/M2/Ay	12 Ay	465.840 TL	93.168 TL	372.672 TL
AVM, YEME İÇME ALANLARI	10.660 M2	6,0 TL/M2/Ay	12 Ay	767.520 TL	153.504 TL	614.016 TL
KONFERANS SALONLARI	30.000 M2	1,0 TL/M2/Ay	52 Hafta	1.560.000 TL	156.000 TL	1.404.000 TL
SERGİ SALONLARI	24.000 M2	1,0 TL/M2/Ay	26 Hafta	624.000 TL	62.400 TL	561.600 TL
KAPALI FUAR ALANI	10.000 M2	1,2 TL/M2/Ay	26 Hafta	312.000 TL	31.200 TL	280.800 TL
AÇIK FUAR ALANI	46.000 M2	0,3 TL/M2/Ay	26 Hafta	358.800 TL	35.880 TL	322.920 TL
ANFİ TİYATRO	4.000 M2	0,2 TL/M2/Ay	20 Etkinlik	12.000 TL	1.200 TL	10.800 TL
YOL, PEYSAJ, VB. BAKIM ONARI	204.800 M2	0,5 TL/M2/Ay	365 Gün	2.048.000 TL	1.638.400 TL	409.600 TL
TOPLAM				25.708.160 TL	4.854.952 TL	20.853.208 TL

BÖLÜM XI. TAHMİNİ GELİR GİDER ve NAKİT AKIM TABLOSU**11. 1. Proforma (Tahmini) Gelir ve Gider Tablosu**

Doluluk Oranları	2. Yıl	3. Yıl	4. Yıl	5. Yıl	6. Yıl	7. Yıl	8. Yıl	9. Yıl ve sonrası
OTEL	60%	70%	80%	80%	80%	80%	80%	80%
TİCARET MERKEZİ		40%	60%	70%	80%	90%	90%	95%
AVM ve YEME İÇME ALANLARI			60%	70%	80%	90%	95%	95%
KONFERANS SALONLARI			50%	60%	70%	80%	80%	80%
SERĞİ SALONLARI	40%	50%	60%	70%	80%	80%	80%	80%
KAPALI FUAR ALANI	40%	50%	60%	70%	80%	80%	80%	80%
AÇIK FUAR ALANI	40%	50%	60%	70%	80%	80%	80%	80%

Öngörülen kabuller çerçevesinde yapılan hesaplamalara göre 10 yıllık tahmini Gelir-Gider tablosu aşağıda verilmektedir;

PROFORMA GELİR - GİDER TABLOSU										
AÇIKLAMALAR / YILLAR	1. Yıl	2. Yıl	3. Yıl	4. Yıl	5. Yıl	6. Yıl	7. Yıl	8. Yıl	9. Yıl	10. Yıl
A - İşletme Gelirleri	0	34.432.000	41.977.680	52.666.080	58.433.840	60.477.360	61.709.680	61.965.520	62.198.440	62.198.440
OTEL		33.288.000	38.836.000	44.384.000	44.384.000	44.384.000	44.384.000	44.384.000	44.384.000	44.384.000
TİCARET MERKEZİ		0	931.680	2.795.040	3.260.880	3.726.720	4.192.560	4.192.560	4.425.480	4.425.480
AVM ve YEME İÇME ALANLARI		0	0	1.535.040	3.581.760	4.093.440	4.605.120	4.860.960	4.860.960	4.860.960
KONFERANS SALONLARI		0	0	364.000	1.528.800	1.783.600	2.038.400	2.038.400	2.038.400	2.038.400
SERĞİ SALONLARI		416.000	1.040.000	1.872.000	2.184.000	2.496.000	2.496.000	2.496.000	2.496.000	2.496.000
KAPALI FUAR ALANI		520.000	650.000	780.000	1.820.000	2.080.000	2.080.000	2.080.000	2.080.000	2.080.000
AÇIK FUAR ALANI		208.000	520.000	936.000	1.674.400	1.913.600	1.913.600	1.913.600	1.913.600	1.913.600
B - İşletme Giderleri	1.750.000	19.649.840	22.887.698	27.328.332	28.428.937	29.516.088	29.260.420	29.135.273	25.843.576	25.348.839
B.2. Hizmet Maliyeti		15.372.840	17.769.698	21.168.648	22.168.674	23.217.022	23.456.091	23.735.682	23.735.682	23.735.682
OTEL		14.693.440	16.422.080	18.150.720	18.150.720	18.150.720	18.150.720	18.150.720	18.150.720	18.150.720
TİCARET MERKEZİ			121.118	316.771	354.038	391.306	428.573	447.206	447.206	447.206
AVM ve YEME İÇME ALANLARI				260.957	583.315	644.717	706.118	736.819	736.819	736.819
KONFERANS SALONLARI				429.000	499.200	1.138.800	1.279.200	1.279.200	1.279.200	1.279.200
SERĞİ SALONLARI		71.760	85.800	199.680	227.760	383.760	383.760	511.680	511.680	511.680
KAPALI FUAR ALANI		71.760	85.800	199.680	227.760	255.840	255.840	255.840	255.840	255.840
AÇIK FUAR ALANI		35.880	42.900	99.840	113.880	191.880	191.880	294.216	294.216	294.216
ANFI TİYATRO			12.000	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
YOL, PEYSAJ, VB. BAKIM ONARIM		500.000	1.000.000	1.500.000	2.000.000	2.048.000	2.048.000	2.048.000	2.048.000	2.048.000
B.2. Amortismanlar		777.000	1.018.000	1.736.000	2.205.000	2.706.960	2.706.960	2.796.960	0	0
B.3. Finansman Giderleri	1.750.000	3.500.000	4.100.000	4.423.684	4.055.263	3.592.105	3.097.368	2.602.632	2.107.895	1.613.158
C- Kanuni Kâr / Zarar		14.782.160	19.089.982	25.337.748	30.004.903	30.961.272	32.449.260	32.830.247	36.354.864	36.849.601
D - İndirim ve Teşvikler										
E - Vergi Matrahı		10.505.160	13.971.982	19.178.064	23.744.640	24.662.207	26.644.932	27.430.655	34.246.969	35.236.443
F- Kurumlar Vergisi (%20)		210.103	279.440	383.561	474.893	493.244	532.899	548.613	684.939	704.729
G - Vergi Sonrası Kar		14.572.057	18.810.542	24.954.187	29.530.010	30.468.028	31.916.362	32.281.634	35.669.924	36.144.872

BÖLÜM XII. NAKİT AKIM TABLOSU

Öngörülen kabuller çerçevesinde yapılan hesaplamalara göre 10 yıllık nakit akış tahmini aşağıda verilmektedir;

PROFORMA NAKİT AKIM TABLOSU										
AÇIKLAMALAR / YILLAR	1. Yıl	2. Yıl	3. Yıl	4. Yıl	5. Yıl	6. Yıl	7. Yıl	8. Yıl	9. Yıl	10. Yıl
H - Nakit girişleri (1+2+3)	44.000.000	34.432.000	60.477.680	55.166.080	58.933.840	60.477.360	61.709.680	61.965.520	62.198.440	62.198.440
1 - İşletme Geliri		34.432.000	41.977.680	52.666.080	58.433.840	60.477.360	61.709.680	61.965.520	62.198.440	62.198.440
2 - İndirilecek K.D.V.										
3 - Orta Vadeli Krediler	30.000.000		12.000.000							
4 - Özkaynaklar	14.000.000		6.500.000	2.500.000	500.000					
I - Nakit Çıkışları (1+2+3+4)	41.412.140	32.309.420	63.317.840	55.012.775	59.123.923	34.996.545	39.287.285	34.631.255	31.475.884	31.000.937
1 - Yatırım Harcamaları	41.412.140	12.449.476	36.466.492	23.616.671	25.272.725	39.845	4.546.598	0	0	0
1.1. Sabit Yatırım	38.850.000	12.050.000	35.900.000	23.450.000	25.098.000	0	4.500.000	0	0	0
İndirilecek KDV (İstisna)										
1.2. İşletme Sermayesi	2.562.140	399.476	566.492	166.671	174.725	39.845	46.598	0	0	0
2 - İşletme Giderleri		19.649.840	22.887.698	27.328.332	28.428.937	29.516.088	29.260.420	29.135.273	25.843.576	25.348.839
3 - Zorunlu Ödemeler (Vergi, vb)		210.103	279.440	383.561	474.893	493.244	532.899	548.613	684.939	704.729
4 - Kredi Anapara Taksit Ödemeleri	0	0	3.684.211	3.684.211	4.947.368	4.947.368	4.947.368	4.947.368	4.947.368	4.947.368
J - Borç Ödeme Gücü (H- (I) / (I.4+B.3)		11,33	10,84	12,28	13,74	22,03	23,82	28,91	31,52	37,77
K - Nakit Akımı (H-I)	2.587.860	2.122.580	(2.840.160)	153.305	(190.083)	25.480.815	22.422.395	27.334.265	30.722.556	31.197.503
K - Kümülatif Nakit Akımı	2.587.860	4.710.440	1.870.280	2.023.585	1.833.503	27.314.317	49.736.712	77.070.978	107.793.534	138.991.037

BÖLÜM XIII. PROJENİN KARLILIK VE VERİMLİLİĞİ

Yapılan hesaplamalar sonucunda projenin karlılık hesapları aşağıda verilmektedir;

- **Net Bugünkü Değer: 112.843.544 TL**
- **Mali İç Karlılık Oranı : % 27**

BÖLÜM XIII. SONUÇ

Diyarbakır Sanayi ve Ticaret Odası pilot ortaklığında kurulacak Anonim Şirket tarafından gerçekleştirilmesi planlanan Diyarbakır Ticaret-Fuar-Kongre Merkezi ile ilgili olarak yapılan yapılabilirlik çalışmasının ncelenmesi sonucunda;

Projenin Finansman İhtiyacı (Toplam Yatırım Tutarı), 139.848.000 TL'sı Sabit Yatırım Tutarı, 3.955.947 TL'sı İşletme Sermayesi İhtiyacı olmak üzere 143.803.947 TL olarak hesaplanmıştır.

Bu finansman ihtiyacına, yatırım için kullanılması öngörülen kredilerin yatırım dönemine tekabül eden faiz ödemeleri tutarı 24.518.421 TL, kullanılması öngörülen kredilerin yatırım döneminde ödenmesi gereken anapara taksitleri 22.210.526 TL ve yatırım dönemi içinde işletmeye alınan tesislerle ilgili kurumlar vergisi olarak hesaplanan 2.374.140 TL eklendiğinde toplam finansman ihtiyacı 192.907.034 TL olarak hesaplanmıştır.

Yatırımın finansmanında, toplam finansman ihtiyacının 23.500.000 TL'nin Özkaynaklar, 42.000.000 TL'nin Orta Vadeli Yatırım Kredileri, 129.200.000 TL'nin ise işletmeye alınan tesislerin yaratacağı hesaplanan proje fonları ile karşılanması öngörülmüştür.

Hesaplamalarda, Kullanılacak kredinin, 2 yılı anapara ödemesiz 7 yıl vadeli, 6 ayda bir ödeme dönemli ve %10 yıllık faiz oranlı olacağı öngörülmüştür.

Yatırımın kademeli olarak 7 yıl içinde gerçekleştirilerek işletmeye alınması öngörülmüştür.

Yapılan çalışma ile, mevcut veriler, uluslar arası durum, komşu ülkelerdeki durum, piyasa gerçekleri ve kabul edilen varsayımlar ile karlılık ve nakit akış sonuçları projenin yapılabilir (feasible) olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu projenin gerçekleştirilmesi ile, Diyarbakır gelişen ekonomisi, jeopolitik ve coğrafi konumu ile cazibe merkezi haline gelecektir.

Bu yatırım, Diyarbakır, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Türkiye için ticari ve sınai hareketlilik ve gelişme sağlayacak. Çarpan etkisi ile hizmetler, inşaat, vb.diğer sektörlerde de gelişme sağlayacaktır.

Hedeflenen gelişmelerin sağlanması komşu ve bölge ülkeleri açısından da ekonomik hareketlilik ve dış ticaret artışı oluşturacaktır.

BÖLÜM XIV. PROJE FİNANSMANINDA KULLANILABİLECEK TEŞVİKLER ve FİNANSMAN KAYNAKLARI

14.1. Teşvik Tedbirleri

Teşvik Tedbirleri çerçevesinde Diyarbakır &. Bölge içinde olup uygulanabilecek Teşvikler aşağıdaki tabloda verilmektedir.

BÖLGESEL TEŞVİK UYGULAMASI		
DESTEK UNSURLARI		VI
KDV İstisnası		✓
Gümrük Vergisi Muafiyeti		✓
Vergi İndirimi	OSB Dışı	50
Yatırıma Katkı Oranı (%)	OSB İçi	55
Sigorta Primi	OSB Dışı	10 yıl
İşveren His. Desteği (Destek Süresi)	OSB İçi	12 yıl
Yatırım Yeri Tahsisi		✓
Faiz Desteği		✓
Gelir Vergisi Stopajı Desteği		10 yıl
Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği (Destek Süresi)		10 yıl

Bu tedbirlerden yararlanılabilecek olan en önemlileri; KDV İstisnası, Yatırım Yeri Tahsisi, Faiz Desteği, Gümrük Vergisi Muafiyeti ve Vergi İndirimidir.

Bu teşvik tedbirleri fizibilite çalışmasında dikkate alınmıştır.

Ücretlerle ilgili Sosyal Güvenlik Primi ile Ücretler Vergi Stopajı Desteği yatırımın karlılığını çok fazla etkilememektedir. Yatırım kapsamındaki ünitelerin yatırımcı şirket tarafından değil, kira sözleşmesi yapılacak işletmeciler tarafından yatırımcı şirket kontrolünde işletilmesi uygun olacaktır.

14.2. Kullanılabilecek Finansman Kaynakları

Projenin finansmanında kullanılabilecek yabancı kaynaklar, hibe destekleri konusunda aşağıdaki kurum ve kuruluşların kaynakları, yatırım kararının verilmesinden sonra yapılması gereken detaylı Fizibilite ve İş Planı çalışmalarında irdelenmelidir.

Erişilebilecek Kaynaklar;

Kredi Kaynakları

- ✓ Türkiye Kalkınma Bankası
- ✓ İslam Kalkınma Bankası (IDB)
- ✓ Avrupa Yatırım Bankası (EIB)
- ✓ Dünya Bankası (IBRD)
- ✓ Körfez Fonları
- ✓ Çin Halk Cumhuriyeti Eximbank
- ✓ Ve diğerleri

Hibe Kaynakları

- ✓ T.C. Hazinesi
- ✓ AB fonları
- ✓ Dünya Bankası
- ✓ Kalkınma Ajansları

Muhtemel diğer Sermaye Ortakları

- ✓ Ulusal ve Uluslararası Fuar ve Kongre Organizatörleri
- ✓ AVM ve Otel sahipleri ve/veya işletmecileri
- ✓ Yerel ve ulusal sermayedarlar
- ✓ Uluslararası Fonlar
- ✓ TOBB
- ✓ Bölge Odaları, Borsalar
- ✓ MENA ülkelerindeki Ticaret ve Sanayi Odaları, Borsalar
- ✓ Ulusal ve Uluslar arası Finansal Yatırım kuruluşları
- ✓

Projenin gerçekleştirilmesine karar verilmesi halinde, bir yöntem olarak hazırlanacak Türkçe ve İngilizce sunumlar ve demo malzemesi ile profesyonel firmalar tarafından muhtemel finansör ve yatırımcılar nezdinde roadshow çalışmaları yapılarak proje tanıtılıp talepler toplanarak değerlendirilebilir.

Diğer bir yöntem olarak, özellikle uluslar arası fonlarla ilişkili ve erişimi olan danışman firmalar ile bedeli konusunda anlaşma yapılarak onların sermaye ve/veya orta-uzun vadeli finansman temin etmeleri sağlanabilir.

BÖLÜM XV. PROJENİN TANITIM VE PAZARLAMA YÖNTEMLERİ, KANALLARI

Projenin üniteleri ile ilgili olarak uygulanması önerilen pazarlama, tanıtım ve satış yöntemleri aşağıda özetlenmektedir;

Otel

Bu konuda yatırım aşamasında ve hatta mümkünse öncesinde otel işletmeciliği konusunda uzman ulusal, uluslar arası zincir otel işletmecileri ile görüşmeler yaparak seçilen işletmeci ile birlikte belirlenecek mimari ve dekorasyonun tamamlanması ve işletme sözleşmesi yapılmalıdır.

Bu işletme sözleşmesi yapılacak görüşmeler ve beklentiler çerçevesinde Cirodan Pay, Sabit Kira, Sabit Kira+Cirodan Pay, Kar Paylaşımı vb farklı şekillerde ve kombinasyonlar ile yapılabilir.

Bu yöntem doluluk, ciro ve karın artırılması için gerekli tanıtım ve pazarlaması işletmeci tarafından yapılacaktır.

İş Merkezi ve AVM

Kiralanması öngörülen ve fizibilite çalışması bu çerçevede yapılan bu ünitelerin de kiralanması ve/veya satışı konusunda uzman ulusal, uluslar arası emlak ofisleri tarafından mutabık kalınacak belli komisyon oranları ile ve zamanlaması belirlenmiş sözleşmelerle tanıtım ve pazarlaması yapılabilir.

Bu yöntem ile pazarlamayı yapacak emlak firması kendi gelirini de arttırmak amacı ile yöresel, ulusal ve uluslar arası platformlarda gerekli tanıtım ve pazarlama faaliyetlerini yürütecektir.

Kongre, Fuar Sergi Üniteleri

Kongre ve Fuar faaliyetlerinin tanıtımı, pazarlaması ve geliştirilmesi için bu konuda uzman uluslar arası bağlantıları olan ulusal kuruluşlar ile uluslar organizasyon kuruluşlarıyla işbirliği yapılması gerekmektedir.

Bu tür kuruluşlar, müşteri portföyleri, deneyimleri, meslek ve sektör ögütleri, özel sektör ve kamu sektörü ilişkileri ile fuar, kongre ve sergi aktiviteleri organize etmekte ve satmaktadırlar.

Bu tür ünitelerin pazarlama, satış ve doldurulması tüm dünyada ve ülkemizde bu şekilde ve profesyonel kuruluşlarla yapılan anlaşmalar ve/veya ortaklıklarla yapılmaktadır.

EK:1

Genel Vaziyet Planı (Avan/Taslak Proje)

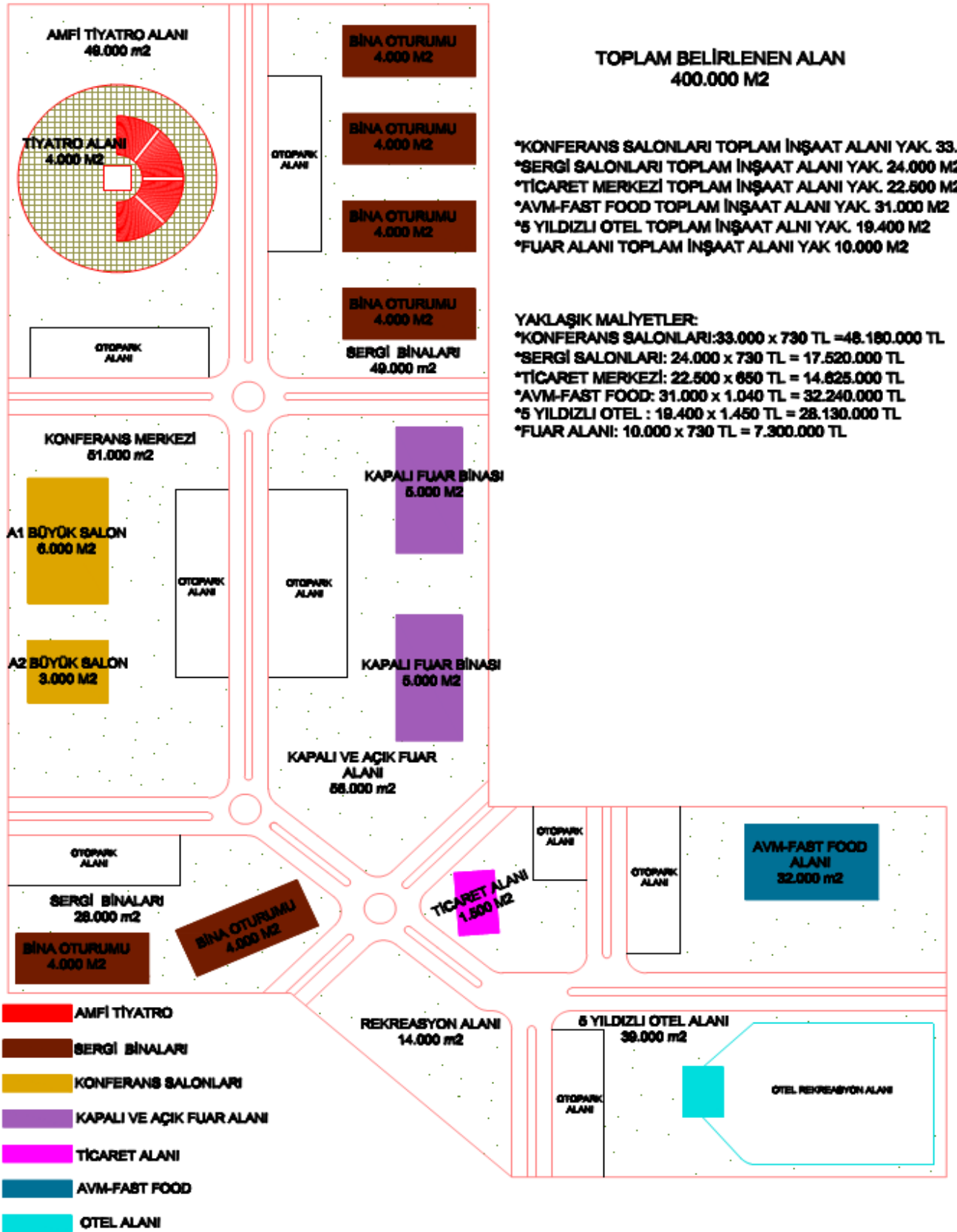
Diyarbakır'da kurulması planlanan "Ticaret, Fuar ve Kongre Merkezi"nin öngörülen genel vaziyet planı

GÖZALAN

BENEKLİTAŞ

Bu vaziyet planı “taslak” olup, arazi ile ilgili zemin etüdları ve alanın imar planı yapıldıktan sonra yeniden düzenlenmesi gerekecektir.

EK - 2

**KOMŞU ve BENZER KONUMDAKİ ÜLKELERDE
FUAR ve KONGRE MERKEZLERİ**

DUBAI ULUSLAR ARASI FUAR VE KONGRE MERKEZİ

(DUBAI INTERNATIONAL CONVENTION & EXHIBITION CENTER – DICEC)

DUBAİ ULUSLAR ARASI KONGRE VE SERGİ MERKEZİ (DICEC)

Ortadoğu bölgesindeki en geniş fuar ve kongre merkezidir. 70. 000 M2 kapalı alana sahip esnek salonlar ve toplantı salonları mevcuttur.

ULAŞIM

Havayolu ile; Havayolu ile 135'ten fazla havayolu şirketi Dubai uluslararası havayolunu kullanmaktadır. Diğer uluslararası havalimanları Abu Dhabi, Şahjah ve Ras al-Khaimah'dır.

*Denizyolu ile;*Birleşik Arap Emirliklerindeki ana limanlar Dubai deki Jebel Ali, Abu Dhabideki Rashid ve Zayed limanları, Şahjahdaki Khalid limanı, Ras al-Khaimah daki Sahr limanı ve Fujairah limanlarıdır. Gemiler düzenli olarak Dubai ve Abu Dhabi yi ziyaret ederler. ABD, Uzak Doğu, Avustralya ve Avrupa'dan karşılıklı yolcu seferleri vardır.

Karayolu ile; Dubai'den Suudi Arabistan'a ve Umman'a kolay ulaşılır. Dubai, Abu Dhabi ve Umman arasında günlük otobüs seferleri vardır. Mısır, Ürdün, Lübnan ve Suriye'den Abu Dhabi'ye düzenli olarak otobüs seferleri vardır.

KONAKLAMA

Her zevke ve ihtiyaca uygun 350 otel, 39800 otel odası ve 160 apart otel ve 14000'in üzerinde daire mevcuttur. Dubai'de otellerde yıllık konaklama 7-9 milyon kişi civarındadır.

DWTC'de (Dubai dünya ticaret merkezi) iş seyahetlerine, sergi sahiplerine ve organizatörlere hitap eden 3 otel mevcuttur. The Novotel, The Ibis ve DTC Apart Otel

DICEC (DUBAİ KONFERANS VE SERGİ MERKEZİ) SALONLARI

1) ŞEYH RAŞİD SALONU

Büyük ölçekli izleyiciler için 7703 metrekarelik bir salondur. Bölünebilen, ses geçirmez duvarları ile 12 m yüksekliğindeki bu ultramodern salon genel kurul toplantı, konser ve tiyatro etkinlikleri, sportif aktiviteler gibi her etkinliğe göre özelleştirilebilir.

Oditoryum olarak düzenlenen bu salon 2500 geri çekilebilir katmanlı koltuk, takviye olarak 2000 koltuk, 10 çok işlevli kabin, iki yeşil oda ve üç kulis ofisi sağlar. Alternatif olarak Şeyh Raşid salonu 6400 kişiyi kokteyl tarzı ve 3800 kişiyi ziyafet tarzında ağırlayabilecek kombinasyonda 6 büyük toplantı salonuna ayrılabilir.

2) ŞEYH MAKTOUM SALONU

3859 metrekarelik Şeyh Maktoum salonu Şeyh Raşid salonu ile birleştirilmiş ve aynı mimari tarzda dizayn edilmiştir. Bir konferans buluşma noktası olarak her biri 600 ila 750 delegeye yer sağlayan 4 ses geçirmez toplantı odasına bölünebilir.

Şeyh Maktoum ve Şeyh Raşid salonlarının esnek yapısı, 5600'ü aşkın kişiye ziyafet tarzında ağırlayabilecek bir kapasiteyle, 11562 metrekare üzerine yayılan bir sergi yeri ya da dev bir toplantı bölgesi şeklinde bütünleşmesine izin verir.

3) ZA'ABEEL SALONU

15002 metrekare ile Zaabeel salon 3 ayrı alt salona ayrılabilir. Büyük sergiler, zarif düğünler, kurum personel partileri ve konserler için kullanılabilen bir mekandır ve 12000 kişi kapasiteye sahiptir.

4) AL ZAHEYAH BALO SALONU

Abu Hail bölgesinde yer alan bu balo salonu büyük bir fuaye, meclis ve gelin odası sunar. Salon 600 kişiye kadar hizmet verebilir.

5) SALONLAR 1-8

Hem 1 ve 2 park yollarının etrafını çevreleyen hem de ihtiyaçlarınıza göre adapte edilebilen çok amaçlı 8 salona vardır. Yüksek tavanlı ve tam esnek yapısı ile bu salonlar 31000 metrekare üzerinde bir sergi salonu sağlar ve dahili olarak alt salonlara ayrılabilir. Bu salonların hepsi terminal salonları ile birbirine bağlıdır.

6) ŞEYH SAİD SALONLARI

DICEC'in en yeni üyesi Şeyh Said'in salonları 2009 fuar sezonu için açılmış bir sanat anıtının uzantısıdır. yeni salonlar 25000 metrekare ekle, DICEC total kapalı sergi yerini 92000 metrekare üzerine çıkarmıştır. DWTC'nin konumu Orta Doğu bölgesinin en büyük mekanı haline gelmiştir.

Salonlar tüm bölgedeki artan sergi alanı talebini karşılamak ve Dubai'deki MICE (toplantı, teşvik, konferans, etkinlikler) sektörünün artan ihtiyacını karşılamak amacıyla dizayn ve inşa edilmiştir.

Şeyh Sait salonları mevcut tesisi tamamlamakta ve yeni DWTM metro istasyonunu DICEC ile bağlayacak yeni ticaret merkezi plazası tarafından desteklenmektedir. Plaza perakende, restoran ve kafeler, geçici açık sergiler ve yıl boyunca ziyaretçileri eğlendirmek için kullanılacak pro-aktif yönetilen, açık olan etrafında gölgeli alanları da dahil olmak üzere birinci sınıf olanaklar içerir.

Ticaret Merkezi Arena

Şeyh Said'in salon merkezinde çok amaçlı ticaret merkezi Arena gerçekten dünya standartlarında bir mekan ve orta doğudaki en büyük arenadır. Tek başına Arena 10000'den fazla misafir için konserler ve çeşitli etkinlikleri kaldırabilecek kapasite, 9100 metrekare üzerinde kapalı sergi, fuar alanı ile bilinir.

14 mt tavan yüksekliği ile bu çok amaçlı salon konserler için kapalı mekan sağlamakta ve prestijli soylu düğünlerden yüksek sınıf eğlence etkinliklerine, resmi spor ve atletik etkinlikler gibi diğer çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapacak esnekliğe sahiptir.

7) AL MULTAQUA BALO SALONU

Bu salon 600 misafire kadar özel etkinlikler için tasarlanmış ve döşenmiştir. Geleneksel Arap dekor stili, salonu ziyafetler, düğünler, partiler, kokteyl resepsiyonlar ve sanat sergileri için popüler bir mekan yapmaktadır.

Balo salonu 1038 metrekarenin üzerinde olup, yemek için 600 koltuk kapasitelidir ve kokteyl resepsiyonu 1500 kişiye kadar verilebilir. Ayrıca 1000 delege için tiyatro tarzı oturma ile konferanslar da verilebilir.

DÜNYA TİCARET KULÜBÜ

Kulüp, 1989 yılında açıldı. Ticaret merkez kulesinin 33. katından Dubai'nin panoramik manzarasını sunan Dünya Ticaret Kulübü Dubai'nin en seçkin özel kulüplerinden biridir.

DİĞER MEVCUT TESİSLER

DICEC Mağazaları ve Hizmetler

Dubai uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı(DICEC) hem organizatörler hem de ziyaretçiler için yemek, perakende ve iş hizmetleri sunmaktadır.

Araba kiralama, eczaneler, kafeler, bankalar, posta hizmetleri, döviz büroları gibi ihtiyaçlara hitap etmektedir.

Gıda Pazarı

İş yemekleri, ziyafetler, temalı resepsiyonlar için DICEC'deki geniş restoran, kafe ve salon yelpazesi mevcut.

Engelli Ziyaretçiler

Organizatörler ve katılımcılar için tasarlanan bebek arabasındaki çocuklar ve engelli kişiler için uygun rampa ve asansörler vardır. Tüm sergi salonları, toplantı odaları ve ortak kullanım alanları tekerlekli sandalye ile erişilebilir durumdadır ve birkaç alanda handikap otopark için ayrılmıştır. Salon 6, 7, 8 ve yanı sıra asansörler ve kapılar engellilerin erişim gereksinimini karşılamak için tasarlanmıştır. Ayrıca sergi salonu 5 yanındaki sağlık hizmetleri merkezinde acil ihtiyaçlar için kolayca erişilebilir bir yerdir.

KİRACILAR

Dubai Dünya Ticaret Merkezi (DWTC) Büyükelçiliklere, devlet dairelerine, ticari komisyonculara ve dünyanın önde gelen şirketlerin bölgesel merkezlerine ev sahipliği yapmaktadır. DWTC kiracıları için profesyonel hizmet ve olanaklar sunmaktadır.

Ticari Ofis Konaklama

Profesyonel Ofisler

Farklı bireysel iş gereksinimlerini karşılamak için çeşitli ofis boyutları ile yönetim ofisleri kiracılara işlerini sürdürebilmeleri için uygun bir ortam sağlar

Odalarda son teknoloji ile donatılmış toplantı odası, internet ve telefon bağlantıları da dahil olmak üzere tüm imkanlar sunulmaktadır.

Kiracılara sunulan geniş çaptaki kolaylıkların dışında, yönetim ofislerini kiralayan müşterilere tam zamanlı resepsiyonist ve tam zamanlı ofis asistanı sağlanır. Fax ve parsel hizmetleri aynı zamanda mümkündür ve sekreterlik hizmetleri isteğe bağlı olarak kolayca sağlanır.

TİCARİ OFİSLER

ŞEYH RAŞİD KULESİ (TİCARET MERKEZ KULESİ OLARAKDA BİLİNİR.)

1979 Yılından bu yana faaliyette olan 39 katlı kule uluslararası ticaretin önemli bir sembolüdür. Şeyh Raşid kulesi bölgesel ve uluslararası ticaretin bağıdır. Merkezi bir konumdadır ve havaalanına 10 dakikada erişilebilir.

10 yüksek hızlı asansörü, 7/24 güvenliği, kapalı otoparkı, merkezi kliması buluna kulenin Dünya kongre ve sergi sarayına direk geçişi mevcuttur.

DWTC KONGRE KULESİ

Dubai kongre ve sergi merkezinin dibinde bulunan kulenin Dubai sergi ve kongre merkezine direk geçişi mevcuttur. Ulusal ve uluslararası işletmelerin ofislerine ev sahipliği yapmaktadır. 6 yüksek hızlı asansör, 7/24 güvenlik, bodrum otoparkı, merkezi klima mevcuttur.

KULÜP

Şeyh Zayed yolu üzerindeki DTC Apart Hotelindeki kulüp manzaralı bahçesi ile tüm ziyaretçilere, katılımcılara ve kiracılara huzurlu bir ortam sunar. Dubai Uluslararası Kongre ve Sergi Merkezine yakınlığı ile hem iş hem de zevk için uygun bir yerdir.

TESİSLER

Sıcaklık kontrollü yüzme havuzu

Çocuk havuzu

Oyun alanları

Işıklılandırılmış tenis kortu

Jakuzi

Spor salonu, sauna, buhar odası

Havuz bar

Açık havada yemek yeme

Masa tenisi

Tırmanma duvarı

Restoran ve salon

YILLAR ITİBARIYLA GELİŞİMİ

ZİYARETÇİ **FUAR** **ÜLKE** **SPONSOR**

YILLAR SAYISI **KATILIMCI** **ALANI m2** **SAYISI** **SAYISI**

1999	357	4	130	2	3
2000	624	20	640	7	5
2001	1546	80	2560	9	7
2002	1678	145	4640	12	9
2003	1987	312	9984	17	10
2004	2,200	453	12,359	25	12
2005	3,000	498	12,000	24	14
2006	3,800	521	12,359	25	12
2007	4,970	632	13,680	29	15
2008	7,316	700	15,002	29	23
2009	5,256	450	15,002	23	16
2010	7,658	510	15,002	23	19
2011	9,145	715	23,000	28	20
2012	12,048	1,024	32,390	31	37
2013	15,847	1,362	40,000	32	48

DUBAİ FUAR VE KONGRE MERKEZİ YERLEŞİM PLANI

ABU DHABI ULUSAL KONGRE MERKEZİ VE ŞİRKETİ

ABU DHABI NATIONAL EXHIBITION CENTER & COMPANY(ADNEC)

Abu Dhabi, BAE'nin başkenti ve nüfus bağlamında en büyük 2. şehridir. Abu Dhabi, BAE'nin 7 emirliğinden en genişidir. Abu Dhabi uluslararası havalimanının 49 ülkede 85 noktaya 53 havayolu şirketi ile tarifeli uçuşları vardır. Havalimanının iş bölgelerine olan uzaklığı 20 dakikadır. Konferans alanı olarak Abu Dhabi'deki en geniş alan Abu Dhabi Ulusal Sergi Merkezidir. Mekan 73.000 m² alanı ve 12 salonu ile Ortadoğu'nun en geniş mekanıdır.

Abu Dabideki otel sayısı 106'dır ve toplam oda sayısı 17.822'dir. Abu Dabideki en geniş otel 844 odalı ve yaklaşık 400 m²lik toplantı odasıyla Grand Millenium Al Wahda'dır.

SERGİ SALONLARI

Yer esneklik ve stili ile ADNEC'in birbirine bağlı ve düz çatılı 12 salonu mevcuttur.

ADNEC'in tasarımının bir parçası olarak, her salonun ön kısmı kısmen genişletilebilir.

Teknik Bilgi

Salon Boyutları			
Salon No	Kat Alanı (m ²)	Boyutlar (m)	Tavan Yüksekliği (m)
Salon 1	3.522	66 x 53	10
Salon 2	3.169	66 x 48	10
Salon 3	3.168	66 x 48	10
Salon 4	3.607	66 x 55	10
Atrium	3.079	66 x 47	14
Salon 5	3.610	66 x 55	10
Salon 6	3.167	66 x 48	10
Salon 7	5.143	65 x 78	10
Salon 8	5.183	66 x 78	10
Salon 9	4.409	66 x 67	10
Salon 10	5.344	66 x 81.4	10
Salon 11	3.959	66 x 60	10

KONFERANS SALONLARI

Uygun, erişilebilir şık Arap ve modern demirbaşlar karışımı ile dekore edilmiş, ADNEC'in konferans salonları, ziyafet, konferans ve özel etkinlikler için tasarlanmıştır.

Maksimum 1000 misafir kapasitesiyle, konferans salonları tamamen geri çekilebilir duvarlar yardımıyla 2, 3 ya da 4 küçük toplantı odalarına bölünebilir.

Konferans Salonu A

Boyutlar					
Kat Alanı (m ²)			1.150 m ²		
Tavan Yüksekliği			7m		
Kapasiteler	Max Alanı	Bölüm A	Bölüm B	Bölüm C	Bölüm D
Alan (m ²)	1.150	295	248	217	217
Tivatro Düzeni	1000	250	200	180	180
Kokteyl / Resepsiyon	1000	250	200	180	180
Ziyafet	600	150	120	100	100
Sınıf	500	120	100	80	80

Konferans Salonu B

Boyutlar					
Kat Alanı (m ²)			765 m ²		
Tavan Yüksekliği			7m		
Kapasiteler	Max Alanı	Bölüm A	Bölüm B	Bölüm C	Bölüm D
Alan (m ²)	765	163	212	185	115
Tivatro Düzeni	600	140	180	150	80
Kokteyl / Resepsiyon	600	140	180	150	80
Ziyafet	400	70	90	70	40
Sınıf	300	60	80	60	30

ANA SUITLER (TOPLANTI ODALARI)

ADNEC 20 ila 200 delegeye ev sahipliği yapabilecek 19 toplantı odasına sahiptir. ADNEC'in asma katında yer alan ana suitler, özel ihtiyaçları karşılayabilen kolay girişlere sahiptir ve küçük konferanslara ve bir dizi toplantıya ev sahipliği yapabilir. Bu suitler çeşitli ihtiyaçları karşılamak için düzenlenmiş koltuklara sahiptir ve daha geniş toplantı ya da sunumlar için geri çekilebilir duvarlarla birbirine bağlanabilir.

Daha geniş Ana Suitler, boyu 20 m'den büyük olmayan, içten bağlantılı mutfak imkanlarıyla donatılmıştır.

A bu Dhahi International Book Fair (ADIBF)

Etkinlik frekansı: Yıllık

Organizasyon: Kültür ve Kurum için Abu Dabi Kurumu

Ziyaretçi: 200.000 +

Genel Bakış: Abu Dabi Uluslararası Kitap Fuarı (ADIBF) ADACH tarafından büyük bir girişimdir ve Abu Dabi Kültür & Miras ve Frankfurt Kitap Fuarının ortak girişimi olan KİTAB tarafından yönetilmektedir. KİTAB'ın amacı Abu Dabi ve komşu Arap ülkelerinde okumayı ve kitap ve yayıncılık sektörünü geliştirmek ve teşvik etmektir.

ÜNİTELER

AL AIN KONGRE MERKEZİ

Al Ain kongre merkezi, Al Ain şehrine sergi, konferans, düğün ve diğer özel etkinlikler için kullanılmaktadır. 20.000 metrekaredir.

AL KHBİSİ SALONU 1

Bu salon 6600 metrekarelik bir alandır ve yerel düğünler için popüler bir yerdir. 2 bölüme ayrılabilen salon, yıllardır Al Ain'deki en popüler düğün salonudur.

AL KHBİSİ SALONU 2

2011'de hizmete açılan salon 5400 metrekaredir ve düğün, ödül törenleri, şiir okumaları, konferanslar ve sergileri içeren çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapar. 2 bölüme ayrılabilir.

BAĞLANTI ALANI

Yukarıdaki 1 ve 2. salonları birbirine bağlayan bu bölge 900 metrekaredir ve sergiler sırasında kayıt ve ana giriş alanı olarak kullanılır. Alanın önde yer alan su etkinlikleri ile 2 giriş kapısı vardır.

ODİTORYUM

Mekan, raflı oturma düzeninde 250 kişiyi ağırlayabilir. Güncel konferans ekipmanları ile görsel-işitsel suitlere ve sahneye sahiptir.

NOT: Yukarıdaki tesisler, su özellikleri ile geniş peyzaj, 256 araçlık otopark, iyi aydınlatılmış dış dans alanları, 8125 metrekarelik açık etkinlik alanı ve gölgeli sütun ile tamamlanmaktadır. Tesiste servis mutfakları da mevcuttur.

ULAŞIM

Al Ain Uluslararası Havalimanı şehir merkezinin 13 km kuzeybatısında ve Al Ain kongre merkezinden 10 dakika uzaklıktadır. Abu Dhabi Uluslararası Havalimanı ise Al Ain kongre merkezinin yaklaşık olarak 1 saat uzaklığındadır.

YİYECEK & İÇECEK

Kongre merkezinden 2 -6 dakika uzaklıkta restoran ve kafeler mevcuttur. Olivia's, Delimarche Uluslararası Büfe, Delimarche Cafe, Concourse Kafeleri

ADNECTE OFİS KİRALAMA

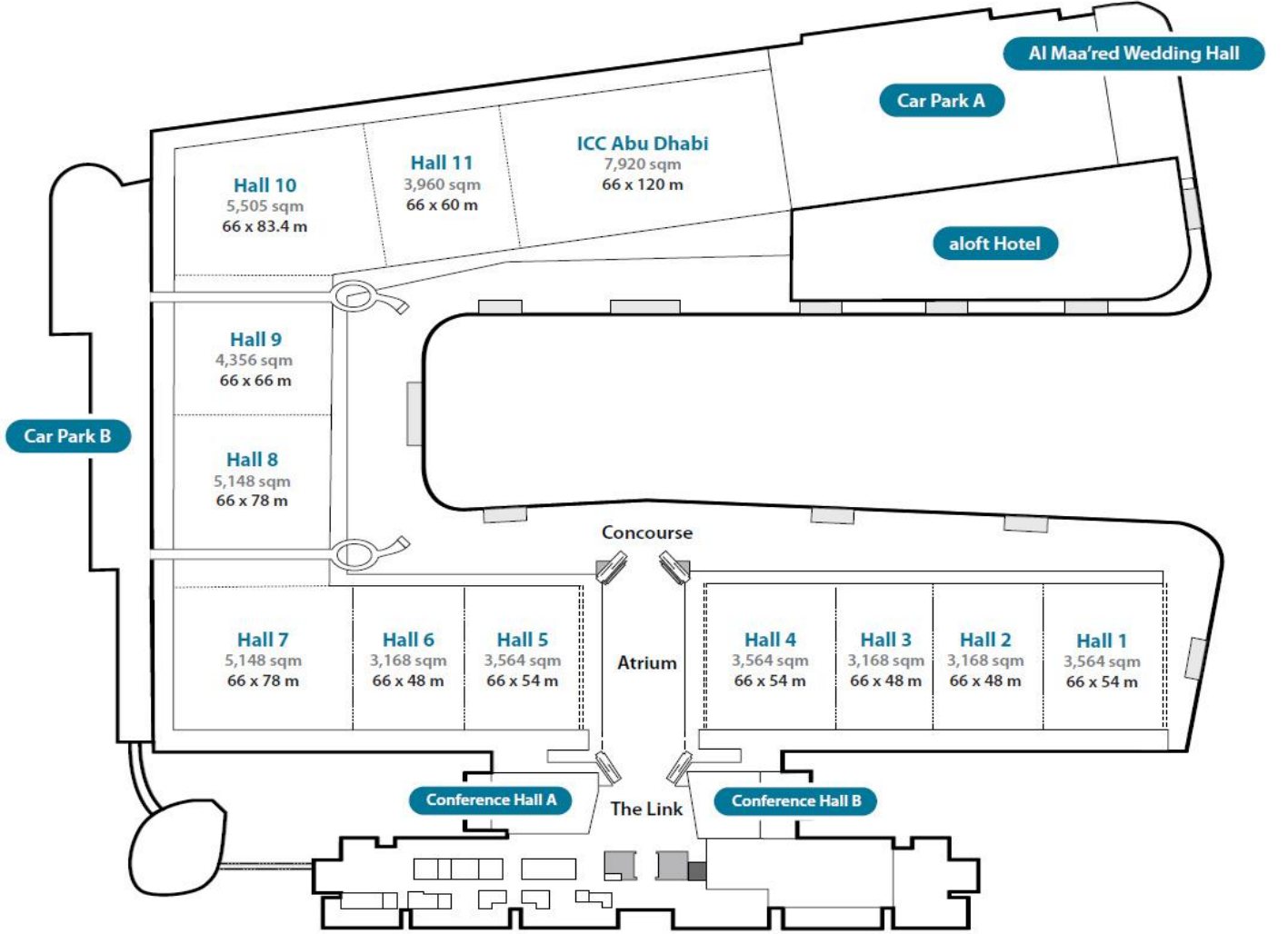
Özel ve zarif döşenmiş 29 ofis mevcuttur. Ofisler Abu Dhabi'nin hızlı gelişen pazarlarına yakın olmak isteyen şirketler ve firmalar için uygundur. Ofisler, ADNEC'in birinci katındadır ve VIP girişine, yiyecek alanlarına ve alışveriş tesislerine yakındır

CAPITAL GATE'DEKİ OFİSLER

Pisa Kulesi olarak da bilinen Capital Gate, 2. katından 15. katına kadar 15.000 metrekarelik seçkin ticari ofis alanlarına sahiptir. Bu bina ADNEC ile bitişiktir.

Kule 5 yıldızlı Hyatt Capital Gate Hoteline de mekan sağlamaktadır.

GENEL GÖRÜNÜM, YERLEŞİM PLANI

BAKÜ EXPO CENTER

BAKÜ SERGİ VE KONGRE MERKEZİ

Yeni sergi merkezi, Hazar Petrol ve Gaz sergisinin faaliyete başlaması ile birlikte 1 Haziran 2010 da açılmıştır. Bakü Expo Center Sergi ve Konferans Merkezi yüksek uluslar arası standartlara uygun inşa edilmiştir. Sergilerin yanı sıra konferanslar, seminerler, davetler ve benzeri eğlence içerikli muhtelif etkinlikler için kullanılmaktadır.

10 hektar arazi üzerine yapılan kompleksin, işlevsel faaliyet alanı 3 hektardır. Bunun 20.000 metrekareden fazla kısmı sergi alanıdır. Merkez, çeşitli türde sergi için gerekli teçhizata sahip 3 salondan oluşur. İlave olarak burada konferans salonları, toplantı odaları, iş merkezi, yemek yerleri ve diğer hizmetler sunulmaktadır.

4000 metrekare alanı olan lobide, misafirlerin istirahatı ve rahatlığı için bütün imkanlar sunulmuştur. 500 otomobilden fazla olan geniş park alanı kompleksin karşısında yer alır.

Bakü Expo merkezi Haydar Aliyev havaalanına yakındır. Şehir merkezine 20 dakikalık yürüyüşle ulaşmak mümkündür.

Bakü Expo Center her formatta ve ölçekte etkinlik için altyapısı ve çeşitli hizmetleri ile müşteri ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir.

Geniş sergi salonları, 4000 M2'den 12.000 M2'ye kadar kullanıma göre düzenlenebilmektedir.

SERGİ ALANLARI

Bakü Expo Merkezi kapalı alan olarak 3 sergi salonundan ibarettir;

1. Sergi Salonu=4.131 metrekare
2. Sergi Salonu=5.019 metrekare
3. Sergi Salonu= 2.733 metrekare

Sergi salonları, özel ses geçirmez bölmelerle bölünmüştür. Bu özel ses geçirmez bölmeler istenilirse sökülebilir. Bu 3 sergi salonu bu şekilde birleştirilebilir.

Bütün sergi salonları elektrik, su, havalandırma ve klima sistemi, yangın koruma sistemi ile donatılmıştır.

Sergi Salonlarının tavan yüksekliği 9 m olarak planlanmıştır. Tabanın yük kapasitesi ise her metrekare için 20 tondur. Yük arabalarının giriş kapısı yüksekliği 7 metre eni ise 4 metredir

KONFERANS, SEMİNER VE TOPLANTI SALONLARI

“Bakü Expo Merkezi” 1 konferans, 1 seminer ve 2 toplantı salonları ile hizmet vermektedir.

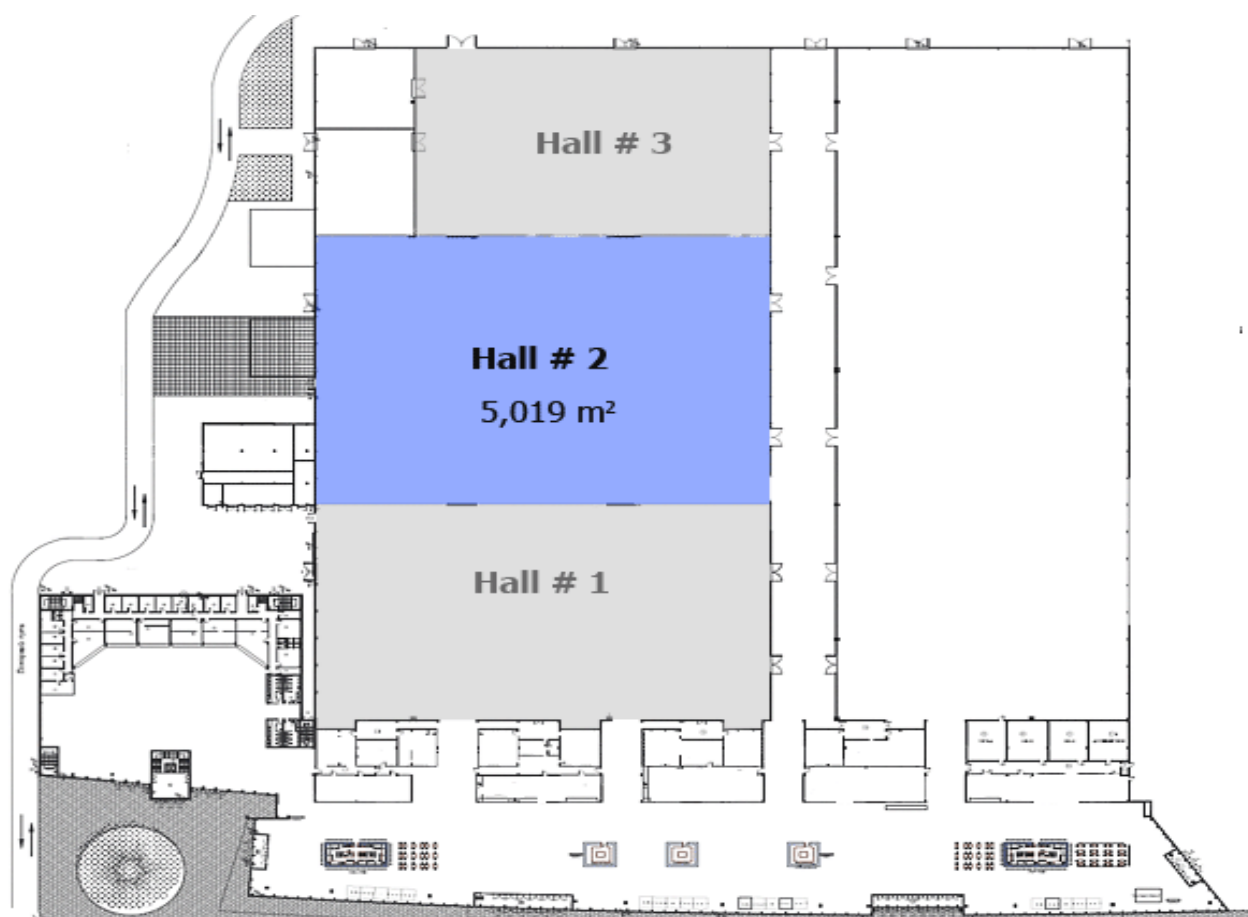
Salonlar	Düzen	Alan, m ²	Yükseklik, m	Hacim
1. Konferans salonu	Tiyatro	140	3, 50	140
2. Seminer salonu	Sınıf	77	3, 50	60
3. Toplantı salonu	Yuvarlak masa	74	3, 50	22
4. Toplantı salonu	Yuvarlak masa	50	3, 50	20

BAKÜ EXPO CENTER ORTAKLIKLARI

	Pasha Travel 91, Neftchilar ave., Baku, AZ1000, Azerbaijan tel. (+994 12) 497 1090, 497 4090, 497 5671, 492 4286, 598 0511 fax (+994 12) 497 6934 office@pashatravel.az , www.pashatravel.az
	Pasha Insurance 170 Tolstoy street, Baku AZ1000 Azerbaijan Tel: (012) 598 18 03 Insurance Consultancy: (021) 418 88 08 / (050) 236 88 08 www.pasha-insurance.az
	ITE Group PLC 105 Salusbury Road, London, NW6 6RG, UK Tel: + (44) 020 7596 5000, Fax: + (44) 020 7596 5111 enquiry@ite-exhibitions.com , www.ite-exhibitions.com
	Iteca Caspian 15, Nobel Avenue, 7th floor, Azure Business Center, Baku, AZ1025, Azerbaijan Phone: +994 12 4041000, Fax: +994 12 4041001 E-mail: office@iteca.az , www.iteca.az
	Caspian Freight Services Baku Expo Center H.Aliyev ave, Surakhani District, Airport circle, AZ 1128, Baku, Azerbaijan Phone: +994 12 418 74 48, e-mail: info@cfs.az
	AzExpoMontage Baku Expo Center H.Aliyev ave, Surakhani District, Airport circle, AZ 1128, Baku, Azerbaijan Phone: +994 12 404 48 02 (ext. 2203/2212) www.expomontage.az
	Azerbaijan Export & Investment Promotion Foundation 11, Hasan Abdullayev street, AZ 1001, Baku, Azerbaijan Tel.: (+994 12) 598 0147, (+994 12) 598 0148 Fax: (+994 12) 598 0152 E-mail: office@azpromo.az , www.azpromo.az

 Buta Palace BAKU	Buta Palace Baku Baku, Yeni Surakhani settlement., Baku-Airport road, 8 km., 1 Phone: +(994 12) 598 17 67/68 Fax: +(994 12) 598 17 66 E-mail: butapalace@butapalace.az, www.butapalace.az
 UZEKSPOMARKAZ NATIONAL EXHIBITION COMPANY	"Uzexpocentre" NEC Republic of Uzbekistan Tashkent, 100084 107, Amir Temur street phone: (99871) 2344545, 2385611, fax: (99871) 2345440, 2344088 e-mail: info@uzexpocentre.uz, www.uzexpocentre.az

KATAR ULUSAL KONGRE MERKEZİ

QATAR NATIONAL CONVENTION CENTER (QNCC)

QNCC, Doha Sergi Merkezi diye de adlandırılmaktadır. Katar Vakfının 2500 dönümlük kampüsü üzerine konumlandırılmıştır. Kampus dünyaca ünlü Weill Cornell, Texas A&M ve Georgetown gibi üniversitelerin fakültelerine ve Sidra Medical & Araştırma Merkezi, Qatar Fen & Teknoloji Parkı ve El Cezire Çocuk Kanalı gibi merkezlere de ev sahipliği yapmaktadır.

QNCC devamlılık odaklı düşünülmüştür. Kongre Merkezi, ABD Yeşil Bina Enerji ve Çevre Konseyi Liderliği (LEED) Altın Sertifika Standartlarına göre inşa edilmiştir. Bina, su ve enerji israfını engellemeye yönelik tesisat gibi yeniliklerle dizayn edilmiştir. Benzer yenilikleri kapsamayan aynı bir bina ile kıyaslandığında yaklaşık % 32 oranında daha tasarrufludur. Özelliklerden biri de merkezin enerji ihtiyacının %12.5 'ini karşılayan 3500 metrekarelik güneş panelleridir. Sergi salonları son derece enerji – tasarruflu LED aydınlatma donanımına sahiptir.

Diğer entegre elemanların çoğu, çevresel ve sürdürülebilir standartların en yüksek seviyesine ulaşabilmesi için adapte edilmiştir.

Doha, bütün kıtalardan düzenli uçuşlarla kolay ulaşılabilen bir merkezdir. Merkez; önemli iş merkezlerine ve otellere yakınlığıyla, kültürel noktalarla iç içe oluşuyla küresel iş çevreleri için uygun bir noktadır.

QNCC'YE ULAŞIM

Merkez İş Bölgesinden 20 dk sürüş mesafesindedir. Taxi, araba, otobüs ve limuzin ile kolayca ulaşılabilir.

Katar Avrupa ve Asya başkentlerinden sadece 7 saat uzaklıkta ve Kuzey Amerikadaki ana noktalardan 13 saat uzaklıktadır.

HİZMETLER

Görsel –İşitsel Destek

Merkez yüksek profilli konferans ve sergilerden uluslararası tiyatral yapımlara kadar her türlü etkinliğe uygun inşa edilmiştir. Etkinlikleri sahnelemek için teknolojik ekipmanla donatılmıştır.

Yeme & İçme

Konferans yemekleri, tazeleyici anlar, ziyaretçiler ve katılımcılar için sergi yemeklerine ilaveten yeme-içme standlarının hepsi merkezin yeme & içme ekibi tarafından sağlanır.

Temizlik Servisi

Etkinlik Yönetimi

QNCC' deki her etkinliğe bir Etkinlik Planlama Müdürü ve Etkinlik Hizmeti Müdürü atanır. Etkinlik Planlama Müdürü, bütün isteklerin yerine getirilebilmesi için iletişim kurulabilecek kişidir.

Güvenlik

Merkezin güvenlik ekibi, merkezin 24 saat güvenliğini sağlar. Güvenlik hizmetlerine ek olarak özel talepler doğrultusunda kişisel güvenlik hizmeti kiralanabilir.

Bilgi Teknolojileri & Telekomünikasyon

QNCC aşağıdaki alanları içeren entegre iletişim çözümleri sunmak için çok yetenekli teknisyenlerden oluşan bir ekibe sahiptir. Alanlar şunlardır:

- 2 MBdan 1 GB kadar, binanın her tarafında kapsama genişliği ve erişilebilirliği olan kablolu internet
- Kapsama alanı geniş kablosuz ağ bağlantısı, 1 MB bant genişliği ile ücretsiz kablosuz ağ servisi
- Geleneksel kablolu telefonlar, kablosuz telsiz takımları, sekreterlik birimleri ve konferans telefonları
- Ekipman kiralama dahil PCler, laptop, yazıcılar, fotokopi, faks cihazları ve çeşitli çevre birimleri

QNCC sergi salonunun tavanı, her biri bireysel olarak bir düğmeyle kaldırıp indirilebilen 35000 metrekarelik ızgara modüllerinden oluşur. Bu sayede, sergi salonu ev sahipliği yapacağı etkinliğe göre şekil değiştirecek esnekliğe sahip olur.

Sergi salonları, organizatörlerin ambiyansı kontrol etmelerini sağlayan tam renkli LED aydınlatma ile donatılmıştır.

KONFERANS SALONLARI

SERGI SALONLARI

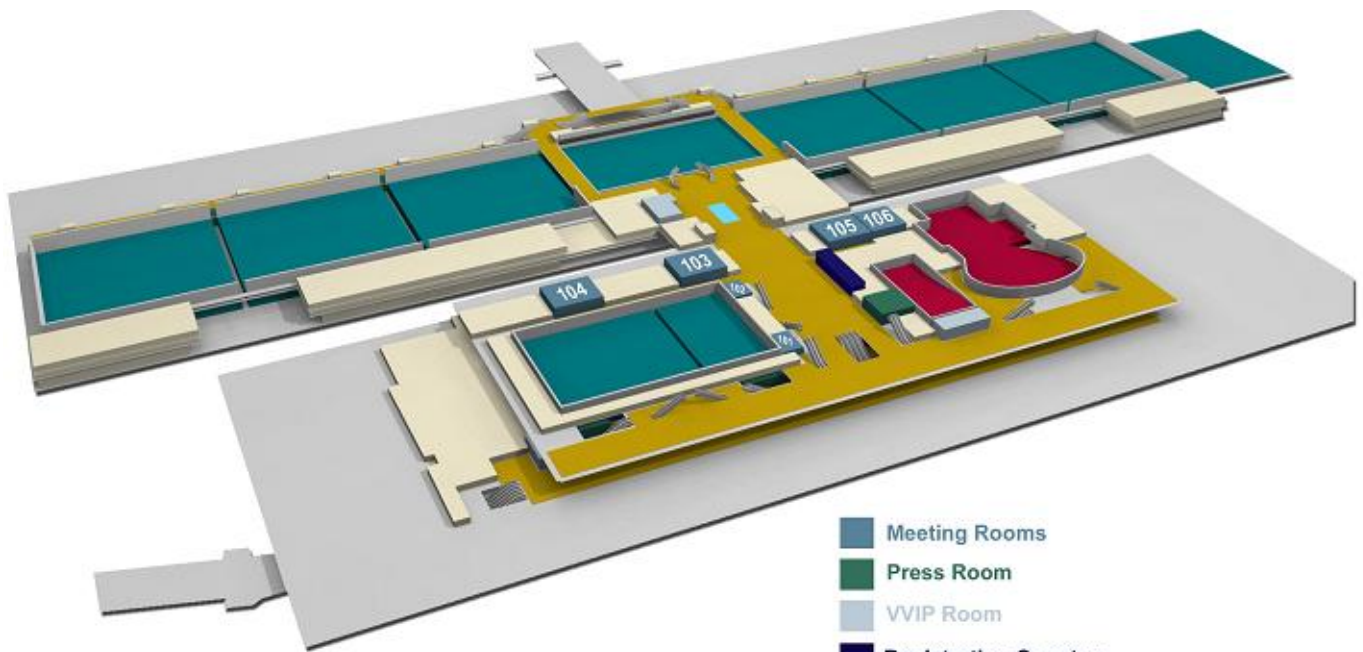
TİYATRO

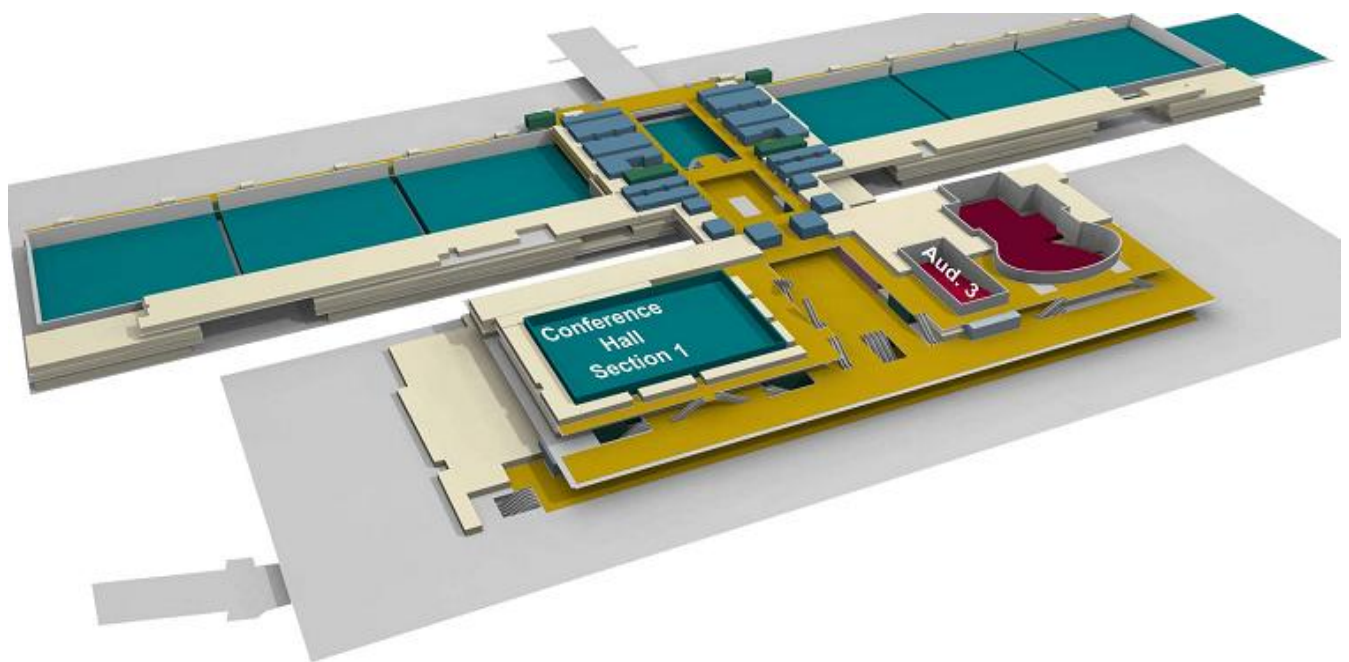
GROUND LEVEL

- Exhibition Halls
- Auditorium
- Meeting Rooms
- Theatre
- VVIP Room
- Registration Counters
- Toilets

FIRST LEVEL

- Meeting Rooms
- Press Room
- VVIP Room
- Registration Counter
- Reflection Pool
- Concourse

SECOND LEVEL

- Conference Hall
- Auditorium
- Concourse

MISIR KAHİRE

ULUSLARARASI KONGRE VE SERGİ MERKEZİ

Kahire uluslararası kongre ve sergi merkezi(Kahire expo city olarak da bilinir.) 30 hektar üzerine kurulu ülkedeki tek kapsamlı sergi merkezidir.

Merkez, Kahire Uluslararası havalimanına 10 dakika sürüş mesafesinde, 5 yıldızlı otellere kısa bir sürüş mesafesindedir.

Mısır Expo&Kongre Kurumu (EECA)

Bu kurum Mısır'daki ve yurtdışındaki sergi, fuar ve kongrelerle ilgilenen resmi otoritedir.Aynı zamanda 323/56 nolu kararnameye göre sergi ve fuar açmak isteyen şirketlere izin verir.

YERLEŞİM PLANI

KONGRE SALONLARI

CHEOPS SALONU

Bu salon 2 katlıdır. Birinci katı 2700 metrekaredir. 1000'i masalı koltuk olmak üzere toplamda 1230 koltuk sayısı vardır. İkinci katı 1150 metrekaredir. 1207 koltuk kapasitelidir.

Bu Salon;

- Genel kurul salonudur.
- Kapalı devre tv'ye sahiptir.
- 7 dile kadar simultene çeviri yapılabilir.
- Koridorda mikrofonlarla stereofonik konferans sistemi yapılabilir.
- Oylama sistemi mevcuttur.
- 3 seviyede, soyunma odaları ve küçük ofisler olarak kullanılabilen 15 sahne arkası oda mevcuttur.

CHEFREN SALONU

Bu salon;

- 800 koltuk kapasitelidir.
- Kapalı devre tv bulunur.
- 7 dile kadar simultene çeviri yapılabilir.
- Salonu iki eşit parçaya bölen kayan bölümler vardır.

Chefren A Seviye 1 375 metrekaredir. 240'ı masalı koltuk olmak üzere 275 koltuğa sahiptir. *Chefren A Seviye 2* ise 95 metrekare ve 112 koltuk kapasitelidir.

Chefren B Seviye 1 375 metrekaredir. 240'ı masalı olmak üzere 275 koltuğa sahiptir. *Chefren B Seviye 2* ise 95 metrekaredir ve 112 koltuğa sahiptir.

Chefren A+B bölümlerinin toplamı 940 metrekaredir. 480'i masalı olmak üzere toplamda 774 koltuğa sahiptir.

MYCERİNOS SALONU

Bu Salon;

- 600 koltuk kapasitelidir.
- Kapalı devre tv'ye sahiptir.
- 5 dile kadar simultene çeviri yapılabilir.
- Oylama sistemi mevcuttur
- Salonu 4 farklı salona (200+200+100+100) bölen kayan bölümler mevcuttur.

Mycerinos A 200 Salonu 300 metrekaredir. 150'si masalı 200 koltuğa sahiptir.Salonda 6 dile kadar simultene çeviri yapılabilir.

Mycerinos B 200 Salonu 300 metrekaredir. 150'si masalı 200 koltuğa sahiptir.6 dile kadar anında çeviri yapılabilir.

Mycerinos C 100 ve D 100 Salonları 180'er metrekaredir. 50'si masalı 100 koltuğa sahiplerdir.Her iki salonda da 4 dile kadar simultene çeviri yapılabilir.

BASIN MERKEZİ

- Basın ve Medya insanların ihtiyaçlarına hitap edecek şekilde dizayn edilmiştir.
- Ana salonunda 3 dile kadar simultene çeviri yapılabilir.
- Genel adres sistemine sahiptir.
- Kapalı devre tv'ye sahiptir
- Telekomünikasyon sistemleri mevcuttur.
- Kafeterya bulunmaktadır.
- 4 çok amaçlı odaya sahiptir.
- 177 metrekare alanı olan 3 toplantı odasına sahiptir.Bu toplantı odaları 100'ü masalı 150 koltuğa sahiptir.
- Basın Merkezinde 270 metrekare olan 153 koltuk kapasiteli konferans salonu bulunmaktadır.
- Basın Merkezi aynı zamanda 12 metrekarelik ve 5 masalı koltuklu 3 kabine sahiptir.

SEKRETERLİK ODALARI

Burada her biri 50 metrekare olan 3 büyük oda, her biri 25 metrekare olan 4 orta büyüklükte oda ve her biri 15 metrekare olan 15 küçük oda bulunmaktadır.

Büyük odalarda 50, orta büyüklükteki odalarda 20, küçük odalarda ise 5 tane çalışma masalı koltuk bulunur. Bütün odalar telefon hizmetleri, faks makinesine sahiptir ve bilgi ağlarıyla bağlanabilir.

SERGİ SALONLARI GALERİ

- Toplantı tesislerinin yanındadır.
- 3000 metrekare alana sahiptir.

KÖPRÜ

- Köprü, ana binadaki ana oditoryum salonları ile sergi kompleksini birbirine bağlar.
- Brüt 1000 metrekarelik alana sahiptir.Farklı tür sergilere ev sahipliği için sergi kompleksine ya da galeriye ideal bir uzantı olabilir.

SERĞİ KOMPLEKSİ

- Brüt alanı 7630 metrekaredir.
- Alan 2720, 2190 ve 2720 metrekarelik 3 salona bölünebilir.
- Her bir salonun kendine ait ürün ve müşteri giriş kapısı bulunur.
- Asma katında organizatörlerin ofisleri için telekomünikasyon hizmetleri, bilgisayar, bilgi iletişim ağı, mobilya gibi gereksinimler bulunmaktadır.
- İyi donanımlı mutfaklı olan kafeterya mevcuttur.

SALON 4

- Brüt alanı sütunsuz 5050 metrekaredir.
- Ürün ve ziyaretçiler için kendi giriş kapısı vardır.
- Sergi kompleksi ile bağlantılıdır.
- Asmakatında organizatörlerin ofisleri için telekomünikasyon hizmetleri, bilgisayar, bilgi iletişim ağı, mobilya gibi gereksinimler bulunmaktadır.

SALON 5

- Yeni sergi salonudur. Salon 4 ile yan yanadır.
- Bodrum katı ile toplam inşa alanı 12.0000 metrekaredir.
- Sergi alanı 5.000 metrekaredir
- Maksimum zemin yükü 2.5 ton/metrekaredir.
- Maksimum yüksekliği 11 metredir.

BANQUET (ZİYAFET, ŞÖLEN) SALONLARI NEFERTİTİ

- Kahire Uluslar arası Sergi Merkezinin ana ziyafet salonudur.
- Koltuklu 1000 kişiyi, resepsiyon şeklinde 3000 kişiyi ağırlayabilir.
- Canlı müzik için orkestra balkonu mevcuttur.
- Bütün ihtiyaç duyulan donanım ile geniş bir mutfağı vardır.
- 1500 metrekare alana sahiptir.

AMOUN

- Koltuklu 200 kişiyi ağırlayabilir.
- Güzel havalarda önündeki eklenmiş alanla birleşebilir.
- 450 metrekare alana sahiptir.

KAFETERYA

Chefren Salonunda 200 metrekarelik, Mycerinos Salonunda 200 metrekarelik, Basın merkezinde 200 masalı 610 metrekarelik ve Sergi Kompleksinde birer kafeterya mevcuttur.

ECCA HAKKINDA

Kahire Uluslar arası Sergi ve Kongre Merkezi 1990 yılında açılmıştır. Merkezin otopark kapasitesi maksimum 1200 araçtır.

ECCA Mısır Expo ve Sergi Kurumu bir çok sanayi birliğinin üyeliğine sahiptir. Bu durum, Merkezin ulusal ve uluslar arası sanayi etkinliklerine katılmasına olanak sağlar.

ECCA'nın Üye Olduğu Birlikler;

- The Global Association of the Exhibition Industry (UFI)
- (BIE)
- International Congress and Convention Association (ICCA)
- International Association of Congress Centres (AIPC)
- Arab Union for International Exhibitions and Conferenes (AUIEC)
- International Associations for Exhibition and Events
- American Chamber of commerce in Egypt

ŞAM ULUSLARARASI FUAR ALANI

DAMASCUS INTERNATIONAL FAIR GROUND

Dünyanın en geniş sergi merkezi olmakla övünen DIF, her türlü etkinlik, ticari fuarlar ve sergileri yürütmek için inşa edilmiştir. Fuar, havaalanı yolundadır. Tesisleri ve altyapısı ile sergi merkezi toplam 1.2 Milyon metrekare sergi alanına sahiptir.

Yeni bir sergi ve etkinlik alanı olarak 63.000 metrekare civarında kapalı alan ve yaklaşık 150.000 metrekare açık alan sağlamaktadır. Bu tesis iş merkezi ve geniş bir otoparktan oluşmakta ve katılımcı hizmetleri sunmaktadır.

Fuar, Arap ve yabancı ülkeler arasındaki yarım yüzyılı aşkın ekonomik ve kültürel işbirliği üzerine şekillenmiştir.

FUAR ALANI İÇİN RAKAMLAR (www.peife.gov.sy)

1. Toplam alan: 1.2 milyon metrekare
2. Kapalı alan: 63.000 metrekare
3. Açık teşhir alanları: 150.000 metrekare
4. Gümrük, depolar, atölyeler, binalar: 17.000 metrekare
5. 3 güvenlik binası (sürekli sağlık merkezi, radyo tv merkezi, banka, itfaiye)
6. İş merkezi: 2725 metrekare + sürekli basın merkezi: 2725 metrekare
7. Restorantlar ve kafateryalar: 12.500 metrekare
8. Toplantı, seminer odası, 4 salon: 363 metrekare
9. Yönetim binaları: 4500 metrekare
10. Yeşil alanlar: 40.000 metrekare (mevcut yeşillik alanların ilk aşaması)
11. Otopark (1800 arabalık): 11.000 metrekare
12. Dahili yollar ve çevresi: 150.000 metrekare
13. İletişim ve gözetim hizmetleri: 200 harici tel hattı + 1008 tel hattı (fiber optik ağ)
14. Ziyaretçiler için 10 kapı
15. Otomobiller için 5 kapı

1. Şam Uluslararası Fuar, 1954

Şamdaki ilk uluslararası fuar 1 Eylül 1954 te yapıldı ve 250.000 metrekarelik alanda 1 ay sürdü. Suriyedeki endüstriyel ve ticari yatırımcıların yanı sıra 26 ülke katıldı. Ziyaretçilerin sayısı milyona ulaştı. Zamanında fuarın her 5 yılda yapılması planlanmıştı, fakat büyük başarıları sayesinde yıllık düzenlenmeye başlandı.

57. Şam Uluslararası Fuarı, 2010

45 Arap ve yabancı ülkeden 1640 katılımcı ve Suriyeden 2700 katılımcıyla 15.07.2010 tarihinde düzenlenmiştir.

YERLEŞİM PLANI

TAHRAN SERGİ ALANI

TAHRAN ULUSLARARASI SERGİ ALANI

İran'ın en ünlü ve görkemli alanıdır. 80.000 metrekareden daha fazla kapalı alana ve 35.000 metrekare açık alana yayılmıştır. Her yıl neredeyse 34 aktif sergi yer alır.

Gümrük ofisi, internet, banka ve sigorta, 9 donanımlı konferans salonu, restoran, kamyon, vinç, iletişim donanımları ve benzeri gibi gerekli hizmetler ve gereksinimler fuar alanında mevcuttur. Tahran sergi alanı, İranda ileri gelen etkinlik ve sergiler için ana mekan olmuştur.

Uluslararası İçecek Fuarı, Tahran Uluslararası Sergi Fuarında Eylül 2012'de açılmıştır. İsviçre, Almanya, İspanya ve Japonya'dan 4 yabancı şirket, İran şirketlerinden 114 şirket katılmıştır. Katılımcılar alkol içermeyen içecekler örneğin meyve suları, soda, günlük içecekler, bitkisel içerikler gibi en son ürünlerini 4 gün süren etkinlikte sergilemişlerdir.

YERLEŞİM PLANI

- Mosque
- Firehouse
- Red Crescent
- Police
- Bank
- Public Phone
- Toilets
- Buffet
- Restaurant
- Parking
- Gas Station
- Bus Stop
- Information
- E-Information
- Snack bar
- Cold Snacks
- Hot Snacks
- Unavailable Now

TEBRİZ

ULUSLAR ARASI SERGİ MERKEZİ

TIEC, ulusal ve uluslararası sergiler düzenleyerek, kaliteli ürünlerin tanıtımını yaparak ve iş adamlarını bir çatı altında toplayarak, ticari aktivitelerde önemli bir nokta olmayı amaçlayarak, bölgesel üreticiler ve iş adamlarının yoğun katkısıyla 1990 yılında kurulmuştur.

3 yıl kiralık köşklerde çalıştıktan sonra, TIEC günün standartlarına uygun olarak kendi kalıcı alanının inşaa etmiştir. 'Tebriz 94', Tebriz'in gelişme yılında, 2. Uluslararası Genel Ticari Fuar (Tebriz, İran) ile eşzamanlı olarak açılışı yapıldı. Önemli ölçüde bölgenin petrole ilgili olmayan ihracat alanlarını motive ettiği için ülke ekonomisinde hatırı sayılır bir adım olmuştur.

Tebriz'in önemli coğrafik konumu, ticari alışverişlerindeki tarihi zenginliği, İpek Yolunun bu bölgeden geçmesi, TIEC'deki ulusal ve uluslar arası sergilerdeki başarının önemli faktörleridir. Ayrıca bütün bunlar, 'Tebriz İran'ın fuar şehri olacak' sloganının dönüm noktası olmuştur. Daha önce de bahsedildiği gibi, bölgenin Türkiye, Azerbaycan ve Nahçıvan Cumhuriyetlerine olan sınırı birçok fayda sağlamaktadır. Bu bölge, bilindiği gibi Avrupa ve BDT (Bağımsız Devletler Topluluğu) 'ye giriş kapısıdır.

9 köşkle, 40.000 metrekarelik kapalı, 15.000 metrekarelik açık sergi alanlarıyla yabancı katılımcılar için özel hizmetler ve uygun tesis konusunda, yapılacak sergiler için İran düşünüldüğünde önemli bir alandır.

AMİRKABİR KÖŞKÜ

Alan: 127m × 72m = 9144 metrekare

Kemer tipi tavan 5m. Yüksek yan duvarlar, t merkezi 15m.

Taban döşeme: Granit mozaik

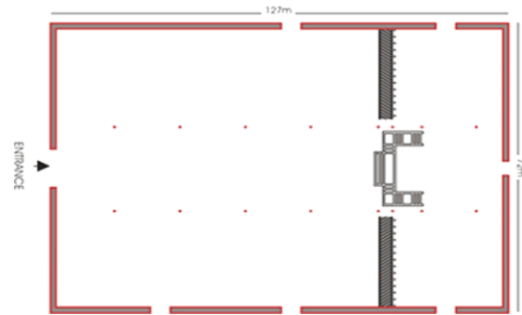
Stand sistem: Sima

Kafe: içerde

2 ayrı VIP odası, yükleme ve boşaltma için 6

ziyaretçiler için bir giriş ve çıkış kapısı

ısıtma ve soğutma sistemi

PARVİN ETASAMI KÖŞKÜ

Alan: 72m x 90m = 6480 metrekare

Yükseklik: 6m

Zemin kaplama: seramik

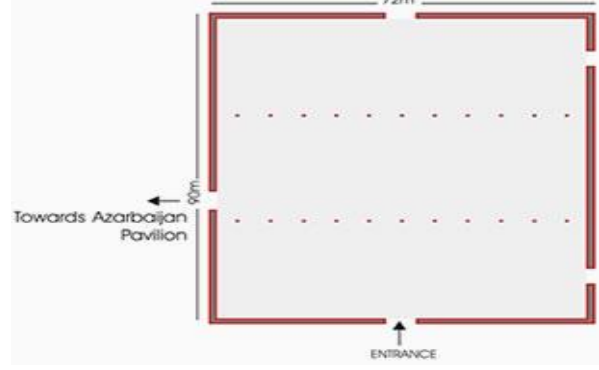
Stand sistemi: Sima

Kafe: içerde

VIP odası ve yükleme boşaltma için 3 kapı

ziyaretçiler için 1 giriş ve çıkış kapısı

Bu köşk içerden bir koridorla Azerbaycan köşküne bağlıdır.

SHAHRIYAR KÖŞKÜ

Alan: 30 m x 104 m = 3120 metrekare

8m x 24m = 192 sqm

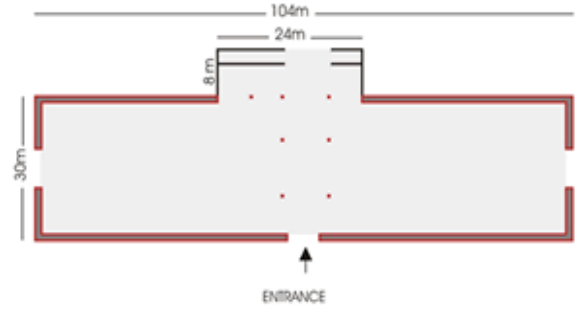
8m x 24m = 192 sqm

Yükseklik: 9m

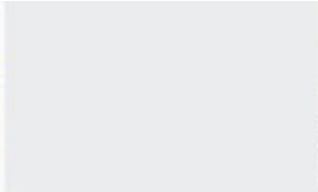
Zemin kaplama: Granit seramik

Yükleme ve boşaltma için 2 kapı

Ziyaretçiler için 1 giriş çıkış kapısı

AZERBAYCAN KÖŞKÜ

Alan: 18m x 60m = 1080 metrekare

Yükseklik: 6 m

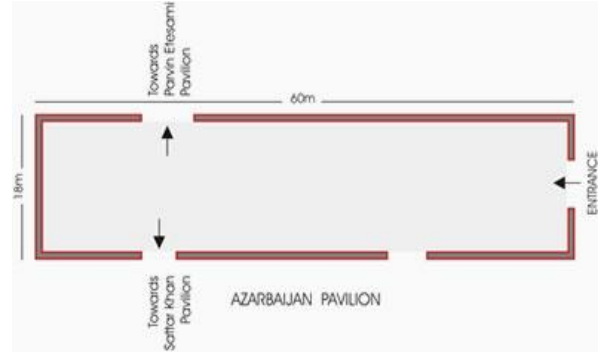
Zemin Kaplama: Seramik

Stand Sistemi: Sima

Yükleme ve boşaltmalar için 1 kapı

Ziyaretçi giriş çıkışları için 1 kapı

Bu köşk Parvin Etasami ve Satar Khan köşklerine kapalı bir pasajla bağlıdır.

SAHAND KÖŞKÜ

Alan: 68m x 20m = 1360 metrekare

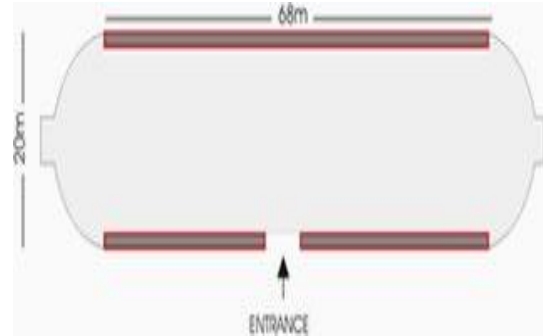
Yükseklik: 4 m

Zemin Döşeme: Seramik

Stand Sistemi: Sima

Yükleme ve boşaltmalar için 2 kapı

Ziyaretçilerin giriş ve çıkışı için 1 kapı

SATTAR KHAN KÖŞKÜ

Alan: Daire şeklinde 500 metrekare

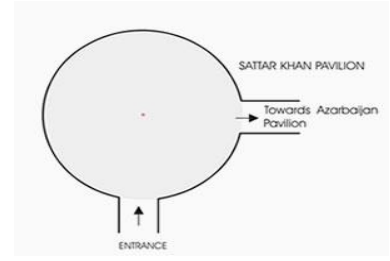
Stand Sistemi: Sima

Zemin Kaplama: Seramik

Yükleme ve boşaltmalar için 1 kapı

Ziyaretçilerin giriş çıkışı için 1 kapı

Bu köşk Azerbaycan köşküne kapalı bir pasajla bağlıdır.

KISH ULUSLAR ARASI KONGRE MERKEZİ

KISH INTERNATIONAL CONVENTION CENTER

Kish Uluslararası Kongre Merkezi, bir dizi çok amaçlı salon ve donanım ile 13.000 metrekare alana inşa edilmiştir. Kompleks bütün çevresel donanım ve araç-gereçlere sahiptir ve konferans ve diğer etkinliklere uygundur.

Eğlence, turizm ve konaklama özellikleri ve Serbest Ticaret Bölgesi

Bütün bakanlıklar, teşkilatlar, dernekler, enstitüler, devlet kurumları ve özel sektör şirketleri bu kompleksde davetler, sempozyumlar, çalıştaylar ,fuar ve toplantılar yapabilirler.

GENEL GÖRÜNÜM

YERLEŞİM PLANI

PERSIAN GULF (BASRA KÖRFEZİ) TOPLANTI SALONU

- 750 koltuk kapasitesi
- Gelişmiş görsel-işitsel sistemle 100 kişilik donanımlı konferans sistemi
- Profesyonel ses sistemi
- Profesyonel görüntüleme ve kamera sistemi
- Çeşitli formatlar için ışıklandırılmış slayt gösterisi
- Standart film ekranı
- Dijital kayıt ve yayın donanımı
- 10 dile kadar simultene çeviri sistemi
- Seminer, konser ve tiyatro gibi etkinlikler için çok amaçlı sahne
- Kablosuz internet hizmeti

AVICENNA TOPLANTI SALONU

- 110 koltuk kapasiteli
- Video projektör ve ekran
- Gelişmiş ses ve görüntü kayıt ve yayın donanımı
- Kayıt kamera sistemi
- Kablosuz yaka mikrofonu
- 2 dil için simultene çeviri sistemi
- Kablosuz internet hizmeti

RAZİ TOPLANTI SALONU

- 60 koltuk kapasiteli
- 60 kişi için bağımsız LCD li konferans masası
- Kayıt kameraları
- Gelişmiş döner kamera
- Gelişmiş ses sistemi
- Ses ve görüntü kayıt ve yayın sistemi
- Konferans sistemi
- 2 dil için simultene çeviri sistemi
- Her biri LCD de çeşitli formatlarda yayın bilgisayar dosyaları
- Kablosuz internet hizmeti
- Kaliteli ses yayını için akustik alan

KHARAZMİ TOPLANTI SALONU

- 49 koltuk kapasiteli
- 22 kişi için konferans masası + 22 uzman yeri
- Veri projeksiyon ve perde
- Döner kameralar
- Gelişmiş ses sistemi
- Gelişmiş ses ve görüntü kayıt ve yayın teçhizatı
- Bağımsız konferans sistemi
- Her bir konferans ünitesi için LCDler
- Çeşitli bilgisayar dosyası yayını

ABU REYHAN TOPLANTI SALONU

- 49 koltuk kapasiteli
- 16 kişilik konferans masası + 18 kişilik uzman yeri
- Belgeleyen kameralar
- Ses ve görüntü kayıt ve yayın teçhizatı
- Görüntülü yayın için 4 LCD
- Gelişmiş ses sistemi
- Her bir üniteden bilgisayar dosyaları yayını
- Renkli yazıcı akıllı tahta
- Kablosuz internet hizmeti

CATERING HİZMETLERİ

RESTORAN

Kış'ın deniz manzaralı restoranı aynı anda 400 kişiye hizmet verebilir. Restorantın VIP salonu da vardır.

VIP ODASI

VIP odası özel misafirlere hizmet vermek için uygun güvenlik ve catering teçhizatı ile donatılmıştır.

CAFE

Konferans araları için düşünölmüş olan kafe, Basra körfezi ana konferans salonunda yer almaktadır.

ÇEVRE DONANIMI

Kompleks, konferansla ilgili gösteri ve etkinlikleri sergilemek için uygun alanlara sahiptir. Tiyatro oyunları için (makyaj ve giyinme odaları vs.),özel çalışma grup toplantıları için 6 oda mevcuttur. Çalıştaylar, resepsiyon masası, yazıcı ve kart verme birimleri, mescit,yönetim alanı ve diğer donanımlar için de 2 oda mevcuttur.

KISH DE YAPILAN SERGİLER

1. 17-26 Temmuz: The Exhibition of Ninth and Tenth Government Achievements
2. 24-30 Ekim: The 2nd Mehrgan Festival
3. 8-11 Kasım: The 5th Iran-Kish International Maritime Industries Exhibition
4. 25-28 Aralık: The 2nd International Exhibition of Ideal City
5. 16-19 Ocak: The 8th International Exhibition of Energy
6. 31 Ocak-03 Şubat: The 1st Festival of Lovers and Makers of Kiss

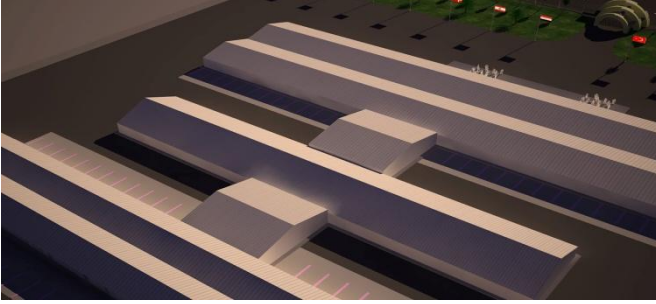
BASRA

ULUSLAR ARASI FUAR ALANI

İran, Suudi-Arabistan ve Kuveyt'e olan sınıрыyla Irak'ın tek limanıyla,3 milyon nüfusuyla, Irak'ın ikinci büyük şehri olan Basra'da olan uluslararası fuar alanıdır.

Bu nedenlerden dolayı Basra bir ticaret merkezi olma potansiyeline sahiptir. Bu yüzden birçok Türk yatırımcı Basra'ya odaklanmıştır. Piramitler Grup Fuar, gelen istekleri değerlendirdi ve Basra'ya büyük bir yatırım başlattı. Bir yıla yakın sıkı müzakere ve planlama ile Basra, uluslararası ve modern fuar kompleksine sahip oldu.

Basra 40.000 metrekare fuar alanına sahiptir. Toplamda 12.000 metrekare olan 3 salonu vardır ve salonlar içinden birbiriyle bağlantılıdır.

MEKAN

Mekan Irak'ın en modern sergi alanıdır ve prestijli bir konuma sahiptir. Tarihi Mina Al Maqoal limanındadır ve Basra şehir merkezine 5 dakikadır.

Fuar 25.000 M2 sergi alanına sahiptir. 17.000 M2'si klimalı salon olup, 8.000 M2'si ise dış sergi alanıdır.

ERBİL

ULUSLAR ARASI FUAR ALANI (EIF)

Kürdistan Pazar Potansiyeli

Kürdistan bölgesi ilerici ekonomik politikalar üzerine kurulan gelişen ekonomiye sahiptir. Yatırım fırsatları petrol, gaz, elektrik, tarım ve hizmet sektörleri de olmak üzere her sektörü kapsar. Bol miktarda doğal kaynakları ve muazzam iş gücü sayesinde, Kürdistan bölgesi büyük bir ekonomik gelişime girmiş ve bölgesel ekonomik güç olma potansiyeline sahip olmuştur. Kürdistan bölgesi yönetimi, yatırım fırsatlarını kolaylaştırmak için gerekli yasa ve yönetmelikleri geçirdi. Bölgesel yönetim yatırımları korumak için çok sayıda teşvik ve yasal güvenceleri sağlayarak yabancı girişimleri teşvik etti.

Erbil uluslararası fuar alanı, Iraktaki en modern mekan olarak kabul edilir ve Erbil merkezindeki Sami Abdel Rahman Parkı yanında yer almaktadır.

Mekan 24000 metrekarelik sergi alanına sahiptir. 19000 metrekarelik klimalı salonlar ve 5000 metrekarelik bir dış sergi alanı sunmaktadır.

EIF, Irak'ın en geniş genel ticaret fuar organizasyonudur. Fuar çok sayıda ticaret ajansları, ticaret odaları, sendikalar ve dernekler, bakanlıklar ve elçilikler tarafından 8. Uluslar arası Erbil Fuarı 73000 den fazla ziyaretçiyi ağırladı ve 23 ülkeden 850 katılımcıya ev sahipliği yaptı.

HİZMETLER

STAND & YAPI İNŞA

Circle Grup standlar dizayn eden, üreten ve yöneten lider bir sağlayıcı ve çok yönlü bir ortaktır.

TANITIM & REKLAM

- Sosyal-medya web sayfaları
- Nitelikli ziyaretçileri hedefleyen kampanyalar
- Katılımcı veri tabanına davetiye hizmetleri
- Düşük bir ücret karşılığında web sitemizde ziyaretçiler logosunun, şirket profillerinin ve ürün özelliklerinin yayınlanması

NAKLİYE & LOJİSTİK

Beirut Cargo Center (BCC), Iraktaki sergilenecek ürünleri/malları sergi alanına (hatta gümrükten kolay geçiş izni sağlayan) getirip götüren ve önerilen ajanstır.

SEYEHAT ve KONAKLAMA

Erbil Rotana, 5 yıldızlı otel olup, Uluslararası Sergi Alanına, Erbil Uluslararası Havalimanına ve ana iş merkezlerine 10 dakikalık mesafededir.

Erbil uluslararası hava limanına Avrupa ve Orta Doğu'dan direk uçuşlar vardır.

IFP IRAK HAKKINDA

IFP Irak IFP grubun bir parçasıdır. Dünya çapındaki temsilci ofisleri ile Orta Doğu'nun ticari fuar organizatörüdür. Son 30 yıl boyunca IFP bölgede 400'ün üzerinde uluslararası ticaret fuarı ve konferansı düzenledi. IFP yüzlerce uluslararası şirket ve ticaret birlikleri, 35'in üzerinde hükümetten oluşan bir müşteri tabanı kurdu. Önde gelen etkinliklerimizin hepsi UFI, Küresel Sergi Endüstrisi Birliği tarafından onaylanmıştır ve sertifikalıdır.

EXPO GÜRCİSTAN SERGİ VE KONGRE MERKEZİ

Kafkasya bölgesinin önde gelen sergi ve kongre merkezidir. Çok amaçlı iş merkezi olarak kongre, konferans ve farklı etkinliklerle ticari fuarları birleştirir.

1959- Sergi alanı olarak inşa edildi.

1995- Anonim şirketi olarak yeniden kuruldu ve Expo Georgia ismini aldı.

2005- Sergi merkezi ve sergi organizatörleri kategorilerinde UFI'ye (The Global Association of the Exhibition Industry) üye olarak kabulü onaylandı.

Hizmetler

- Katılımcı hizmeti
- Kayıt hizmeti
- Stand kurmak
- Mobilya ve teçhizat
- Teknik servis
- Yönlendirme ve lojistik
- Seyehat düzenlemeleri
- Reklam ve tabela
- Katalog hizmeti
- Danışma
- İş merkezi
- Medya ve basın merkezi
- Katering
- Personel kiralama
- Temizleme ve atık boşaltma hizmeti
- Güvenlik
- Sigorta
- Park
- Kurye hizmeti

Ziyaretçi Hizmetleri

- Kayıt hizmeti
- Misafir ve delege davetiyeleri
- Uçak biletleri ve otel rezervasyonu
- Transfer hizmetleri ve havaalanı ulaştırma(shuttle) hizmetleri (günlük olarak)
- Tur ve geziler
- Danışma
- Medya ve basın merkezi
- Sergi ekip düzenlemeleri

Etkinlik Hizmetleri

- *Etkinlik Yönetimi
- * Yaratıcılık
- * Lojistik
- * Katering
- * Personel Hizmetleri (Kiralanır)
- * Teknik Hizmetler

Emlak Hizmeti

Günümüzde, Expo Georgia Şirketi, Tiflisin merkezinde modern, elverişli ve tedarik edebilen klasik ofis ve ticari alanlar sağlayan emlak sektöründe önde gelen şirketlerden biridir.

Expo Georgia Şirketinin Tsereteli Bulvarındaki konumu iş ve ticari aktiviteler için uygundur. Tsereteli istasyonundan sadece 5 dakika yürüme mesafesinde olan şehrin metrosu, ana yolu gibi önemi ulaşım bağlantılarına yakındır. Okullara, kreşlere ve diğer kamu binalarına da yakındır.

Expo Georgia Şirketi yayan ve araba ile kolayca ulaşılabilir. Tiflisin merkezindeki ticari alanlar ve ana ofis için bu seçenekleri değerlendirir. Zeminden tavana kadar olan cam çerçeveler doğal ışığın içerilere nüfuz etmesini sağlar. Böylece suni ışık ihtiyacını azaltır.

Şehir merkezindeki tam hizmetli geçici ofisler ihtiyaçları karşılamaktadır. Esnek çalışma alanları işin boyutuna göre genişletilebilir şekilde dizayn edilmiştir.

Yeni Etkinlik Salonu # 3

Şubatta restore edildi.

Kapalı alan: 1264 metrekare

Açık alan: 200 metrekare – Teras

Ana oda: 530 metrekare

Fuaye (giriş) (bar ve mobil resepsiyon masası ile) : 220 metrekare

Yönetim ofisi: 14 metrekare

Depo: 72 metrekare

Mutfak: 100 metrekare

Yeni salon, kongre, seminer, gösteri ve diğer büyük izleyicili kitleli etkinlikler gibi farklı etkinlikler için uygundur. Salon modern teknolojiyle donatılmıştır.

Tavana kadar ses geçirmez duvar bölmeleri salonu birçok sunum odalarına bölebilir (farklı ölçü ve şekillerde). Odalara fuayeden ulaşması kolaydır ve odalar koltuk, aydınlatma ve akustik, uygun oda sıcaklığına kadar birinci sınıf özellikler sahiptir.

Odalar kısa bir süre içinde bireysel gereksinimleri karşılamak için değiştirilebilir. Etkinliğin gereksinimlerine göre sahneler kolayca ve hızlıca odaların boyutlarına göre uyarlanabilir. Fuayedeki resepsiyon masası gibi bağlantılar da uyarlanabilir.

Odalar,açık hava etkinliklerine hizmet veren terasa bağlanabilir.

EDP-EXPO GEORGIA GELİŞİM PROJESİ

Expo Georgia Güney Kafkasya bölgesinin önde gelen sergi ve kongre merkezidir. Yıl boyunca önemli sergiler 4 salonda düzenlenir. Buna rağmen sergi alanına olan talep artmıştır ve artmaya devam etmektedir. Artan talebi karşılamak için EDP yaratıldı. Sergi alanları yeniden restore edilecek ve var olan salon kapasitesi önemli ölçüde genişletilecek.

Var olan binanın ayrıcalıklı dizaynı önceki mimarın yansımasıdır. Bu mimari tarzın bir kısmı kalacak. Gelişme süreci boyunca,yeşil ev ve 4,5,6. köşkler bütün kompleksin simgesi olarak korunacaktır.

Expo Development Project,sergi alanının var olan 4471 metrekarelik alanı yenilenecektir (4,5,6 ve 11. sergi salonları) ve 23.200 metrekare ek alan inşa edilecektir.

Ek Alan Şunları İçerir:

- Uluslararası sergiler, kograeler, ziyafetler,konserler ve diğer gala etkinlikleri için 10.000 metrekarelik sergi alanı inşa edilecektir. Çok amaçlı salon mkemmek bir medya teçhizatı ile donatılacaktır. Salon çakışan etkinlikler için daha küçük alanlara ayrılabilir. Çok amaçlı salonun arka tarafında hizmet alanı, depo ve ofisler yer alacaktır.
- 2135 metrekarelik konferans tesisleri kayabilen bölümleri ve esneklięiyle, özel etkinliklere, galalara, seminerlere, toplantılara ve geniş ölçekli konferanslara ev sahipliği yapabilecek
- Sportif faaliyetler, ürün tanıtımları, road şovlar, konserler ya da gala etkinlikleri için 11.590 metrekare ek etkinlik alanı. Bu modern, çekici etkinlik tesisi her türlü ihtiyaç için doğru yerdir.- örneğin, açık/kapalı etkinlik,atriyum,salon ya da endüstriyel salon fuayesi,ziyaretçiler ve danışma için esnek alan,bilet satış noktaları,kayıt noktaları,ürün tanıtım alanı ve çok amaçlı basın konferans odası, vestiyerler, emanetiler, anne ve ocuk odaları, genel telefonlar, personel odası, merkez güvenlik ofisi, tahliye kontrol odası, sağlık ve diğer hizmetler gibi
- 1492 metrekarelik depo alanı
- 32.500 metrekare kapalı otopark (1300 araç için). Mevcut park alanı 300 araç kapasitelidir.

Bu yenilikler Expo Gürcistan Sergi ve Kongre Merkezini Güney Kafkasya'nın çok seçenekler sunan en esnek mekanı haline getirecektir.